

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**ITSENÄISEN SUOMEN RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITYS TALVISOTAAN
MENNESSÄ**

Pro gradu-tutkielma

Kadetti
Kristian Värri

Kadettikurssi 88
Krh-opintosuunta

Huhtikuu 2005

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi 88. Kadettikurssi	Linja Jalkaväki/ Kranaatinheitinopintosuunta
Tekijä Kadetti Kristian Värri	
Tutkielman nimi Itsenäisen Suomen ratsuväen varusteiden kehitys talvisotaan mennessä	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotahistoria	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MpKK:n kirjasto)
Aika Huhtikuu 2005	Tekstisivuja 120 Liitesivuja 44

TIIVISTELMÄ

Itsenäisen Suomen ratsuväen tarina on monivivahteinen ja hyvin mielenkiintoinen. Erityisen mielenkiintoiseksi asian tekee se, että Suomen ratsuväki syntyi hyvin erikoislaatuissa ja poikkeuksellisissa sodan vaikeissa olosuhteissa. Osaltaan juuri tämä seikka antaa oman erityislaatuisen leimansa suomalaiselle ratsuväelle sekä tuo mielenkiintoista lisämakua tutkimukselle.

Tutkimuksen kohteena ovat ratsuväelle ulkoisesti näkyvimmit piirteet, joita ovat ratsuväen asusteet ja varusteet sekä ratsuväen käyttämät ampuma- ja teräaseet. Juuri näistä tekijöistä tunnetaan suomalainen ratsuväki. Käsittelyn piiriin kuuluvat sekä miehen että hevosen varusteet. Ajallisesti tutkimus ajoittuu vuosien 1917 ja 1939 väliseen ajanjaksoon. Joiltakin osin, kun se tutkimuksen kannalta on tärkeää, tutkimuksessa palataan käsiteltävää ajanjaksoa aikaisempaan aikaan. Tutkimuksen pääpaino ajoittuu itsenäisyyden ensimmäisille vuosille sekä 20- ja 30-lukujen vaihteen molemmin puoliseen ajanjaksoon, jolloin tapahtui eniten muutoksia suomalaisen ratsuväen varustuksessa.

Tietoa suomalaisen ratsuväen varusteista ja vaatetuksesta on olemassa, mutta se on hyvin sirpalemaista ja osittain vaikeasti saatavilla. Tästä johtuen on hyvin vaikea hahmottaa oikeaa kokonaiskuvaa suomalaisen ratsuväen varusteista, asusteista ja aseistuksesta. Se kuinka kyseiset ratsuväen varusteet, asusteet ja aseet ovat kehittyneet ja mitkä kaikki tekijät ovat olleet vaikuttamassa kehitykseen jää myös hyvin usein vaille riittävän täsmällistä vastausta. Muun muassa juuri syyseuraussuhteisiin tämä tutkimus pyrkii antamaan vastauksia.

Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa ymmärrettävä ja havainnollinen kuva suomalaisen ratsuväen varusteista, vaatetuksesta ja aseistuksesta itsenäisen Suomen ensi vuosikymmeninä. Tutkimus pyrkii valottamaan myös varusteiden historiallisia taustoja ja niiden kehittymistä ajan saatossa. Tarkoituksena on selvittää ja eritellä erilaisia syy-yhteyksiä varusteiden ja aseistuksen kehittymiselle. Jotta itse tutkittavaan asiaan pääsisi pureutumaan paremmin ja oikeiden syy-yhteyksien löytämiseksi, on tutkimuksessa paneuduttu joiltakin osin huomattavasti pintapuolista syvällisemmin asiaan vaikuttaneisiin tapahtumiin. Näin on toimittu esimerkiksi Vapaussodan osalta. Tutkimuksessa pyritään löytämään se kehityslinja, jota suomalainen ratsuväen mies- ja hevoskohtainen varustus on kulkenut.

Tutkimuksen tärkeimpänä johtopäätöksenä voidaan pitää sitä, että suomalaisen ratsuväen miehistön ja ratsun varusteita kehitettiin määrätietoisesti tarkasteltavana ajanjaksona. Itsenäisyyden ensimmäisinä vuosina kehittyminen oli hyvin pitkälle lukumäärällistä kehittymistä. Tärkeintä tavoite oli tuolloin saada vastasyntynyt ratsuväki ylipäättään varustettua. Määrävimmäksi tekijäksi nousi varustuksen ja aseistuksen yhtenäistäminen. Varsinaista pitkäjänteistä kehitystyötä ei juurikaan kyetty tekemään. Poikkeuksena olivat teräaseet ja palveluspuvut, joiden mallit saatiin kehitettyä. Teräaseiden hankintaan päästiin kuitenkin vasta 20-luvulla.

Vasta 20-luvun puolivälin paikkeilla ratsuväen varustusta lähdettiin kehittämään määrätietoisesti eteenpäin kaikilla eri osa-alueilla. Erityisesti kehitettiin ratsusatu-loita ja niihin kuuluvia varusteita. Kolmekymmentäluvun puoliväliin tultaessa uudet satulamallit oli saatu kehitettyä Ratsuväkiprikaatin pitkäjänteisen kehitystyön tulok-sena. Myös yksittäisen miehen varusteita kehitettiin määrätietoisesti 20-luvun lopulta aina 30-luvun puoliväliin saakka, jolloin varusteissa päästiin Talvisotaa edeltäneelle laatutasolle. Aseistuksen osalta 30-luvun puolivälissä käyttöön otettu ratsuväenkivääri m/27 oli suomalaisen ratsuväen asekehityksen huipentuma. Teräaseiden osalta kehitys pysähtyi jo 20-luvun puoliväliin, jolloin syntyi ranskalai-sen ratsuväensapelin muunnoksena niin sanottu suomalainen ratsuväen miekka.

Avainsanat

Aseistus, hevosvarusteet, ratsuväki, ratsastusvarusteet, Ratsuväkiprikaati, vaate-tus, varustus

SISÄLLYSLUETTELO

ITSENÄISEN SUOMEN RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITYS TALVISOTAAN MENNESSÄ

1. JOHDANTO

- 1.1 Tutkimuksen lähtökohdat, tutkimusongelmat ja tavoitteet
- 1.2 Tutkimus- ja lähdetilanne
- 1.3 Peruskäsitteiden määrittely

2. RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITTYMINEN VUOSINA 1917 - 1920

- 2.1 Suomalaisen ratsuväen varusteiden kehittymisen taustatekijöitä
- 2.2 Vapaussota ratsuväen varustamisen näkökulmasta
- 2.3 Vapaussodan jälkeiset järjestelyt ratsuväessä
- 2.4 Mies- ja hevoskohtainen varustus sekä aseistus

3. RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITTYMINEN VUOSINA 1920 - 1939

- 3.1 Ratsuväkiprikaatin toiminnan käynnistyminen Lappeenrannassa
- 3.2 Mieskohtaisen varustuksen kehittyminen
- 3.3 Suomalaisen ratsuväen aseistus ja sen kehittyminen
- 3.4 Käytössä olleet satulat ja ratsuvarusteet sekä kehitystyö

4. KOOTUT JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUSTULOKSET

VIITTEET

LÄHTEET

LIITTEET

ITSENÄISEN SUOMEN RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITYS TALVISOTAAN MENNESSÄ

1. JOHDANTO

Tutkimuksessa käsitellään itsenäisen Suomen ratsuväen varustusta, (satuloita, ratsuvarusteita, aseistusta, vaatetusta) sekä sen kehittymistä Suomen itsenäistymisen ja Talvisodan välisenä ajanjaksona. Käsiteltävänä ajanjaksona suomalaisen ratsuväen ulkoisen olemuksen muodosti ryhdikkyys, kurinalaisuus sekä reipas hyökkäyshenki. Itsenäisen Suomen ratsuväen tarina on moni vivahteinen ja hyvin mielenkiintoinen. Erityisen mielenkiintoiseksi asian tekee se, että Suomen ratsuväki syntyi hyvin erikoislaatuissa ja poikkeuksellisissa sodan vaikeissa olosuhteissa. Osaltaan juuri tämä seikka antaa oman erityislaatuisen leimansa suomalaiselle ratsuväelle sekä tuo mielenkiintoista lisämakua tutkimukselle.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat, tutkimusongelmat ja tavoitteet

Tietoa suomalaisen ratsuväen varusteista ja vaatetuksesta on olemassa. Tämä tieto on hyvin sirpalemaista jakaantuen lukuisiin eri lähteisiin, joista osa on erittäin vaikeasti saatavilla. Tätä pidän tutkimuksen kannalta suurimpana haasteena. Erityisen vaikea on saada tarkkaa tietoa esimerkiksi itsenäisyyttä edeltävän noin puolen vuoden ajanjaksolta. Usein asiakirjat ovat puutteellisia tai ne puuttuvat kokonaan. Kokeiluja ja kehittämistyötä on suoritettu runsaasti liittyen erilaisiin ratsuväen varusteisiin, mutta kokeiden kulusta ja lopullisista tuloksista ei ole aina saatavilla tarvittavia tuloksia. Tästä johtuen on hyvin vaikea saada oikeaa kokonaiskuvaa suomalaisen ratsuväen varusteista, asusteista sekä aseistuksesta. Se kuinka kyseiset ratsuväen varusteet, asusteet ja aseet ovat kehittyneet sekä mitkä kaikki tekijät ovat olleet vai-

kuttamassa kehitykseen, jää myös hyvin usein vaille riittävän täsmällistä vastausta. Usein eri lähteissä vain todetaan, että tietyt varusteet tulivat käyttöön paneutumatta asiaan sen syvällisemmin. Tähän on mahdollisesti vaikuttanut täsmällisemmän tiedon puuttuminen tai sitten niiden erikseen mainitsemista ja tarkempaa selostamista ei ole katsottu jostakin syystä tarpeelliseksi.

Ratsuväen varusteita ja niiden kehitystä käsittelevän arkistomateriaalin saatavuuteen vaikuttaa sen sirpalemaisuus ja jopa joidenkin asiakirjojen suoranainen puuttuminen. Tiedon sirpalemaisuuteen ja sen puuttumiseen on olemassa monia eri syitä. Arkistoinnin ja arkistojen siirtojen yhteydessä asiakirjoja on saattanut kadota tai sitten osa niistä on tilan puutteen takia tai tarpeettomina jopa hävitetty kokonaan. Tästä huolimatta on kuitenkin mahdollista, että toisaalla hävitetty asiakirja on jonkin muun arkistonmuodostajan arkistossa säilynyt. Tämän takia olemassaoleva tieto on osittain hyvin hajallaan eri arkistonmuodostajien arkistoissa. Hyvin tavallista oli 20- ja 30-luvuilla myös se, että asioista sovittiin suullisesti ja mitään asiakirjoja ei välttämättä koskaan edes tehty. Olemassa olevasta tutkimuskirjallisuudesta ei myöskään löydy johdonmukaisesti ratsuväen varusteita käsittelevää teosta. On aivan tutkimuskohtaista kuinka paljon ja mitä asioita ratsuväen varusteista ja niiden kehityksestä kulloinkin on tarkasteltu. Edellä kerrotun johdosta tämän tutkimuksen lähtökohdat lähdemateriaalin osalta olivat hyvin haasteelliset.

Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa ymmärrettävä ja havainnollinen kuva suomalaisen ratsuväen varusteista, vaatetuksesta ja aseistuksesta itsenäisen Suomen ensi vuosikymmeninä. Tutkimus pyrkii valottamaan myös varusteiden historiallisia taustoja ja niiden kehittymistä ajan saatossa. Tarkoituksena on selvittää ja eritellä erilaisia syy-yhteyksiä varusteiden ja aseistuksen kehittymiselle. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään ja erittelemään erilaisia kansainvälisiä virtauksia niiltä osin kuin ne ovat osaltaan vaikuttaneet suomalaisen ratsuväen varustuksen kehityksen suuntaan. Jotta itse tutkittavaan asiaan pääsisi pureutumaan paremmin muun muassa oikeiden syy-yhteyksien löytämiseksi, on tutkimuksessa paneuduttu joiltakin osin huomattavasti pintapuolista syvällisemmin asiaan vaikuttaneisiin tapahtumiin. Näin on toimittu esimerkiksi Vapaussodan osalta. Tutkimuksessa pyritään löytämään se kehityslinja, jota suomalainen ratsuväen mies- ja hevoskohtainen varustus on kulkenut.

Tutkimuksen kohteena ovat ratsuväelle ulkoisesti näkyvimmat piirteet, joita ovat ratsuväen asusteet ja varusteet sekä ratsuväen käyttämät ampuma- ja teräaseet. Tutkimuksessa käsittelyn piiriin kuuluvat sekä miehen että ratsuhevoson varusteet. Hevoson varusteista tarkastelun piiriin kuuluvat satulat ja niihin liittyvät varusteet sekä muut ratsukohtaiset varusteet. Hevoson hoitoon liittyvät hevoskohtaiset välineet kuuluvat myös tarkastelun piiriin. Sitä vastoin tallivälineistö kuten luudat, lapiot ja niin edelleen on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne eivät liity suoranaisesti miehen tai ratsuhevoson varusteisiin. Kantosatuloita käsitellään tutkimuksessa ainoastaan ratsuväen pikakivääreihin liittyviltä osin. Muut kantosatulat jätetään kokonaan tutkimuksessa käsittelyn ulkopuolelle sen johdosta, että ne ovat ryhmä-, joukkue-, tai komppaniakohtaisia varusteita. Samoista syistä tutkimuksen ulkopuolelle rajataan myös vikellyssatulat, hiihtoratsastusvälineet sekä hevosen pelastusvälineet.

Miehen kenttä- ja taisteluvälineet kuuluvat tarkastelun piiriin kokonaisuudessaan. Tarkimmin käsitellään niitä varusteita, jotka poikkesivat ratsuväen erikoisluonteesta johtuen muiden joukkojen käyttämisestä. Lisäksi erityisesti käsitellään varusteita, joiden kehittämiseen ratsuväki itse osallistui. Joukkokohtaiset varusteet rajataan tutkimuksessa käsittelyn ulkopuolelle, koska ne eivät kuulu miehen henkilökohtaiseen varustukseen. Aseistuksen osalta tutkimuksessa käsitellään miehen henkilökohtaista terä- sekä ampuma-aseistusta. Konekiväärit jätetään pääsääntöisesti tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle, koska ne olivat ryhmä- ja joukkuekohtaisia aseita. Kuitenkin tutkimuksessa sivutaan suomalaisen ratsuväen käytössä olleita konekivääreitä niiltä osin, kun se on tutkimuksen kannalta tarpeellista. Konetuliaseista ainoastaan pikakivääri kuuluu tarkastelun piiriin, koska pikakivääri oli ampujan henkilökohtainen ase.

Ajallisesti tutkimus käsittelee pääsääntöisesti ajanjaksoa syksystä 1917 aina vuoden 1939 loppuun asti. Joiltakin osin, kun se on tutkimuksen kannalta tarpeellista, palataan käsiteltyä ajanjaksoa aikaisempaan aikaan aina 1800-luvun lopulle saakka. Tutkimuksen pääpaino ajoittuu kuitenkin itsenäisyyden ensimmäisille vuosille sekä 20- ja 30-lukujen vaihteen molemmin puoliseen ajanjaksoon, jolloin tapahtui eniten muutoksia suomalaisen ratsuväen mies- ja hevoskohtaisessa varustuksessa. Organisaatioihin tutkimuksessa paneudutaan ainoastaan niiltä osin, kun se on tutkimuksen selvytyksen ja johdonmukaisen käsittelyn kannalta tarpeellista.

1.2 Tutkimus- ja lähdetilanne

Ratsuväen varusteisiin sekä niiden kehittymiseen keskittyvää aikaisempaa tutkimusta ei varsinaisesti ole tehty. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että ratsuväen varusteita ei ole pidetty tarpeeksi mielenkiintoisena tutkimuskohteena. Sitä vastoin esimerkiksi sotatapahtumat, organisaatiot, koulutus ja niin edelleen on katsottu tärkeiksi ja mielenkiintoisiksi tutkimuskohteiksi ja näistä aihepiireistä löytyy myös aikaisempaa tutkimusta. Toisena syynä tutkimuksen puuttumiselle voi hyvinkin olla jo aikaisemmin todettu ratsuväen varusteita koskevan tiedon vaikea saatavuus. Ainoa varsinaisesti ratsuväen varusteita ja niiden kehittymistä käsittelevänä tutkimuksena voidaan pitää tämän tutkimuksen tekijän aikaisempaa kandidaattityötä, jossa käsiteltiin suomalaisen ratsuväen varusteiden kehittymistä itsenäisyyden ensi vuosien aikana.

Ratsuväkeen ja erityisesti suomalaiseen ratsuväkeen liittyviä tutkimuksia on kyllä jonkin verran tehty. Myös suomalaisesta eri aikakausien sotilasvarustuksesta ja puvustosta on olemassa erilaisia tutkimuksia. Ongelmana ratsuväen varusteiden kannalta näissä tutkimuksissa on se, että niissä ainoastaan sivutaan varusteita joiltakin kohdin paneutumatta niihin sen syvällisemmin. Mahdollisesti ratsuväen varusteet on katsottu näissä tutkimuksissa vähemmän tärkeiksi ja kiinnostus niitä kohtaan on ollut siksi laimeaa. Lähdemateriaali ei ole voinut olla suurimpana syynä ratsuväen varusteiden selostamisen pois jättämiselle näistä tutkimuksista, sillä lähdemateriaalia on kyllä olemassa niin miehen kuin hevosenkin osalta. Mahdollisesti ratsuväen varusteita koskevan tiedon vaikea saatavuus on rajoittanut sen käyttöä eri tutkimuksissa.

Tässä tutkimuksessa on käytetty ensisijaisesti kirjallisia- ja arkistolähteitä sekä ohjesääntöjä. Lisäksi joistakin valokuvista on ollut hyötyä tutkimuksen tekemisessä. Kirjallisista lähteistä tärkeimpänä tutkimuksessa on käytetty Vilho Niitemaan kirjoittamaa Suomen Ratsuväen Historian ensimmäistä osaa. Hänen tutkimuksestaan on tähän tutkimukseen saatu hyvä ajallinen perspektiivi. Lisäksi tutkimuksessa on runsaasti pieniä hyödyllisiä yksityiskohtia ja useita informatiivisia kuvia. Varsinaisesta kehitystyöstä ei siinä kuitenkaan mainita juuri mitään. Niitemaan tutkimus täyttää hyvin kaikki tieteellisen tutkimuksen kriteerit ja tutkimuksen todenperäisyys on helposti todennettavissa.

Suomalaisen ratsuväen käyttämän aseistuksen osalta tässä tutkimuksessa on käytetty lähteenä muun muassa Markku Palokankaan hyvin kattavaa kolmiosaista kirjasarjaa Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988. Ratsuväen teräaseistuksen osalta tärkeimpänä lähteenä tutkimuksessa on käytetty Markku Palokankaan Sotahistorialliseen Aikakauskirjaan kirjoittamaa osaa Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Palokankaan kirjoissa on runsaasti liittymäpintoja suomalaiseen ratsuväkeen. Lisäksi ne täyttävät kaikki tieteellisen tutkimuksen kriteerit ja niiden todenperäisyys on helposti todennettavissa.

Vaatetuksen osalta tutkimuksessa on käytetty osittain Pekka Aarniahon ja Petteri Leinon tutkimuksia lähdemateriaalina. Pekka Aarniahon kirjassa Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945 on paljon havainnollista tietoa myös ratsuväen varusteisiin liittyen. Samoin Petteri Leinon kirjassa Asepukua m/36 vuosina 1936 - 1945 on tietoa muun muassa ratsuväen varusteista. Aarniahon ja Leinon sinänsä ansiokkaista tutkimuksista puuttuu valitettavasti muun muassa viitteiden merkinnät. Tutkimukset eivät täytä tieteellisen kirjoittamisen kriteereitä. Tästä johtuen kyseisien kirjojen tarjoamaa informaatiota on ollut mahdoton varmentaa esimerkiksi arkistolähteiden perusteella. Edellä mainituista puutteista huolimatta ei ole kuitenkaan mitään syytä epäillä tietojen todenperäisyyttä.

Arkistolähteinä tutkimuksessa on käytetty pääsääntöisesti Sota-arkiston lähteitä. Niistä Ratsuväkiprikaatin Esikunnan kirjeistö sekä erilaiset kokeiluja koskevat asiakirjat muodostavat tärkeimmän osan arkistolähteistä. Tärkein näistä Sota-arkiston lähteistä on tutkimuksen kannalta ollut mappi T 18458/514/ Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston satulat ja valjaat 1929 - 1938. Tämä arkistolähde on tarjonnut runsaasti tietoa muun muassa satuloiden ja muiden ratsuvarusteiden kehittämiseen liittyen. Myös mapit HD6/ Puolustusministeriön Intendenttiosaston vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933 sekä T 4018/9/ Kokeiluasiat, ovat tarjonneet käyttökelpoista materiaalia tutkimustyölle. Mapeissa käsitellään lähinnä vaate- tusta ja muuta varustusta koskevia kokeiluja. Valitettavasti monissa kokeiluista kertovissa arkistolähteissä on puutteita. Kokeilulausunnoista puuttuu osia tai ne puuttuvat kokonaan. Voi olla myös mahdollista, että puuttuvat osat on sijoitettu jonkin muun arkistonmuodostajan arkistoon. Valitettavasti tutkimustyöhön käytettävät aikaresursit eivät mahdollista kaikkien arkistolähteiden perinpohjaista selvittämistä. Tämän vuoksi aina ei ole mahdollista saada kokeilujen kulusta ja tuloksista kattavaa ja

kokonaisvaltaista kuvaa. Joistakin tutkittavista ratsuväen käyttämistä varusteista ei yksinkertaisesti ole löydettävissä arkistomateriaalia. Esimerkiksi kantosatulojen kokeiluista ei ole löydettävissä riittävästi lähdeaineistoa. Toisena esimerkkinä mainittakoon suomalaisessa ratsuväessä käytetyt kuulaimet.

Sota-arkistossa säilytettävien asiakirjojen aitoudesta voidaan olla hyvin varmoja. Asiakirjojen sisällön todenperäisyyttä on kuitenkin paljon vaikeampi arvioida. Kokeiluista tehdyt raportit ovat yleensä hyvin seikkaperäisiä ja niiden perusteella saa aina jonkinlaisen kuvan suoritetuista kokeiluista ja mahdollisesta kehitystyöstä. Ratsuväkiprikaatin omassa varuskunnassa suorittamista kokeiluista saa yleensä tarkemman ja luotettavamman kuvan, kuin kokeiluista joihin on osallistunut lukuisia muitakin joukko-osastoja. Laajapohjaisissa kokeiluissa on tuloksien vertaaminen paljon helpompaa laajemman vertailuaineiston takia. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että hyvin usein ei kaikkien kokeiluihin osallistuneiden joukko-osastojen lausuntoja ole enää löydettävissä. Tuolloin on olemassa vaara, että ainoastaan Ratsuväkiprikaatin tulokset huomioidaan tutkimuksessa, vaikka todellisuudessa muut kokeisiin osallistuneet joukot olisivat saaneet aivan päinvastaisen tuloksen. Esimerkiksi kokeiluista annetuista lausuntoihin on saatettu jättää kirjaamatta kokeiluvälineissä esiintyneitä ongelmia ja vastaavasti sen soveltuvuutta johonkin tarkoitukseen on voitu liioitella. Tällainen mahdollisuus on olemassa niiden kokeilujen osalta, jotka on suoritettu ainoastaan Ratsuväkiprikaatin sisällä. Jos kyseessä on ollut Ratsuväkiprikaatin oma kokeiluhanke, minkä katsotaan olleen erityisen tärkeä, on edellä kuvatuunlainen kokeilutulosten manipulointi todennäköisempää. Ei ole kuitenkaan syytä uskoa tällaisen menettelyn olleen kovinkaan yleistä.

Ohjesäännöt ja oppaat ovat yksi osa tutkimustyössä käytetyistä lähteistä. Niiden tarjoama informaatio on yleensä erittäin selkeää ja havainnollista. Lisäksi ohjesääntöjen todenperäisyyttä on erittäin vaikea kiistää. On kuitenkin mahdotonta todentaa sitä, kuinka orjallisesti ohjesääntöjä ja annettuja ohjeita noudatettiin. Valokuvat ja etenkin tilannekuvat ovat tähän yksi oiva ratkaisu. Niissä näkyy usein kuinka esimerkiksi sotaharjoituksissa miehet oli varustettu. Ohjesääntöjä on aikaa myöten täydennetty ja usein niihin on liitetty erillinen lisälehti, jossa asia on tarkennettu. On mahdollista, että kyseisiä täydennysosia ei ole saatavilla ja tämän seurauksena tutkimuksessa päädytään väärin johtopäätöksiin. Tärkein ohjesääntö tutkimuksen kannalta on ollut Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuhjesääntö (V.P.O.) vuodelta 1930.

Siinä on selvitetty ratsuväen varustusta osittain hyvinkin seikkaperäisesti pukumallien m/22 ja m/27 osalta. Muita tutkimuksessa käytettyjä ohjesääntöjä ovat muun muassa Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja vuodelta 1919, Ratsastusohjesääntö (R. O.) vuodelta 1938 sekä Kenttäpuku m/36 ja Sadetakki m/36 vuodelta 1937.

Haastatteluihin ei aineiston kartuttamiseksi ole tässä tutkimuksessa ryhdytty. Suurimpana ongelmana haastatteluissa on se, että tutkimuksessa käsiteltävänä ajanjaksona ratsuväen varusteista omakohtaisia kokemuksia omaavien henkilöiden ikä on tutkimuksen tekohetkellä jo hyvin korkea. Siksi on hyvin kyseenalaista, kuinka tarkkoja ovat muistikuvat vähintään yli 65 vuoden takaa vapaussodan ajoista puhumattaakaan. Suuri osa heistä on jo poistunut keskuudestamme. Lisäksi on huomion arvoista todeta, että aikaisemman aihetta käsittelevän tutkimuksen puuttuessa ei tutkimusta varten ole myöskään voitu haastatella ketään ratsuväen varusteisiin perehtynyttä tutkijaa.

1.3 Peruskäsitteiden määrittely

Tutkimus sisältää runsaasti ratsuväkeen ja ratsuväen varusteisiin liittyvää erikoisnastoa. Tutkimukseen perehtyminen ei välttämättä edellytä lukijalta aikaisempaa tuntemusta suomalaisesta ratsuväestä tai sen varusteista ja aseista. Tekstin yhteydessä on erikoiskäsitteet yleensä avattu ymmärrettävään muotoon. Tekstin luettavuuden parantamiseksi on yleisimmät käsitteet kirjattu kuitenkin sellaisenaan tekstin yhteyteen. Tämän johdosta osa avainsanoista sekä peruskäsitteistä on avattu lukijalle ymmärrettävämpään muotoon oheisessa luettelossa.

Luettelo tutkimuksessa esiintyvistä tärkeimmistä peruskäsitteistä.

<u>Esiupseeri.</u>	Esiupseereita ovat maavoimissa majurit, everstiluutnantit sekä everstit. ^[1]
<u>Eskadroona.</u>	Komppaniaa vastaava ratsuväen perusyksikkö. ^[2]
<u>Kornetti.</u>	Sotilasarvoltaan vänrikkiä vastaava ratsuväen upseeri. ^[3]
<u>Ratsukko.</u>	Ratsastaja ja ratsu yhdessä sekä hiihtoratsastuksessa lisäksi suksilla olija. ^[4]

<u>Ratsurykmentti.</u>	Ratsuväkirykmentti käsittää tavallisesti neljä ratsastavaa eskadroonaa ja yhden konekiväärieskadroonan. Ratsurykmentillä on oma esikunta ja usein muitakin muodostelmia. ^[5]
<u>Ratsumestari.</u>	Sotilasarvoltaan kapteenia vastaava ratsuväen upseeri. ^[6]
<u>Yliupseeri.</u>	Yliupseereita ovat maavoimissa vänrikit (kornetit), luutnantit sekä kapteenit (ratsumestarit). ^[7]

Ratsastusvälineet ja -varusteet

<u>Jalustin.</u>	Jalustin on hihnalla satulaan kiinnitetty, yleisimmin puoliympyrän muotoinen metallisilmukka, johon ratsastaja nojaa jalkansa. ^[8]
<u>Jalustinhihna.</u>	Se satulan hihna, jossa jalustin riippuu. ^[9]
<u>Kuolaimet.</u>	Hevosen suuhun poikittain pantava tavallisesti rautainen, nivelikäs, suitsien osa, jolla hevoselle annetaan ohjaus- ynnä muut merkit. ^[10]
<u>Loimi.</u>	Hevosen selkään asetettava suojaava peite. ^[11]
<u>Marhaminta.</u>	Sama kuin riimuvarsi, tallipäitsien nahkahihna, köysi tai rautaketju hevosen kiinnittämistä varten. ^[12]
<u>Platti.</u>	Satuloihin, valjaisiin ynnä muihin sellaisiin käytetty pemeähkö ja ohut nahkalaatu. ^[13]
<u>Päitset.</u>	Hevosen päähän sovitettava, nahkahihnoista valmistettu erityinen kiinnipitolaite, johon marhaminta kiinnitetään. Kuolaimet kiinnitetään myös päitsiin. ^[14] Liitteessä 1 on havainnolliset kuvat päitsistä, suitsista sekä ratsusatulasta.
<u>Tallipäitset.</u>	Riimu, päähiset ja marhaminta eli riimunvarsi. ^[15]
<u>Satula.</u>	Satulaan kuuluvat satulan runko, nahkaosat sekä lisäosat. ^[16] Satulassa on tavallisesti metallinen tai puinen runko. Satulan runkoon on kiinnitetyt pehmikkeet ja nahka- tai kangaspäällyste. ^[17] Katso liite 1.
<u>Satulahuopa.</u>	Hevosen selkään satulan alle asetettava huopa. ^[18]

<u>Satulankaaret.</u>	Satulan edessä ja takana oleva kaari, joiden väliin nahka tai kangas on pingotettu. ^[19] Katso liite 1.
<u>Satulan lisäosat.</u>	Lisäosiin kuuluvat satulavyö, jalustinhihnat, jalustimet, rintahihna ja satulaviitta. ^[20] Katso liite 1.
<u>Satulan nahkaosat.</u>	Nahkaosat ovat lastapatjat, satulansiivet ja istuinnahka. ^[21]
<u>Satulan runko.</u>	Satulan runkoon kuuluvat lastat, satulan etu- sekä takakäärri ja istuinpohja. ^[22]
<u>Satulaviitta.</u>	Satulan alus, tiivistä villaa. ^[23]
<u>Satulavyö.</u>	Kangashihna, jolla satula vatsan alitse kiinnitetään hevosen selkään. ^[24] Katso liite 1.
<u>Suitset.</u>	Hevosen päähän sovitettava hallinta- ja ohjauslaite, johon kuuluvat nahkahihnoista tehdyt päitset ja metalliset kuo- laimet joihin ohjakset liitetään. ^[25]

Vaatetus, aseet ja muu varustus

<u>Antura.</u>	Jalkineen ulkopohja. ^[26]
<u>Diagonaalikangas.</u>	Vinotoimikkainen kampalankakangas. ^[27]
<u>Kaluuna.</u>	Arvomerkkinauhana käytettävä silkki-, hopea- tai kultakaluuna. ^[28]
<u>Kalvosin.</u>	Pukineen rannekappale, mansetti. Kalvosin voi olla myös kintaissa tai sormikkaassa. ^[29]
<u>Karbiini.</u>	Karabiini, karapiini, kevyt ja lyhyt sotilaskivääri, jossa voi olla kiväärin patruunaa heikompi patruuna. ^[30]
<u>Kuosi.</u>	Vaatekappaleelle ominainen muoto. ^[31]
<u>Olkain.</u>	Sotilaan, poliisin tai muun sellaisen pukuun kuuluva olkapäälle kiinnitetty kangas- tai punoslaatta, jonka muoto, väri ja siinä olevat lisämerkit (kirjaimet, numerot ynnä muut.) osoittavat henkilön aselajia, joukko-osastoa, ja usein myös arvoa. ^[32]
<u>Paarre.</u>	Reunus. Lakin reunus. ^[33]
<u>Reväärit.</u>	Kaluuna- tai kangasnauhat, jotka ommellaan housuihin sivusauman kohdalle. ^[34]

<u>Saapashousut.</u>	Ovat kuten ratsuhousut, mutta ilman kangas- tai nahkavahvikkeita. ^[35] Housuissa on lahkeenpitimillä varustetut lahkeet, joita pidetään saappaanvarsien sisäpuolella. ^[36]
<u>Sinelli.</u>	Vanha nimitys sotilaan päällystakille. ^[37]
<u>Tere.</u>	Pukineen saumaan tai reunaan vahvikkeeksi (tai koristeeksi) ommeltu kapea suikale tai nauha. ^[38]
<u>Verka.</u>	Tiheä- ja lyhytnukkainen, perusteellisesti vanutettu karstavilakangas. ^[39]
<u>Väistin.</u>	Väistin rauta. Miekan kädensuojus. ^[40]

2. RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITTÄMINEN VUOSINA 1917 - 1920

2.1 Suomalaisen ratsuväen varusteiden kehittämisen taustatekijöitä

Suomen autonomian aika 1809 - 1917 muodostaa oman mielenkiintoisen osan suomalaisen ratsastusperinteen historiassa. Koko tänä ajanjaksona palveli lukuisia joukko suomalaisia upseereita sekä aliupseereita Venäjän armeijassa. Haminan rauhassa syyskuussa 1809 Suomi liitettiin Venäjän keisarikuntaan. Suomesta tuli nyt sisäisesti itsenäinen autonominen valtio. Suomen kunniakkaat joukko-osastot sekä samalla Suomalainen ratsuväki, noin 1000 miestä, hajotettiin vuonna 1810. Tilalle tulivat venäläiset joukot. Kuitenkin jo vuonna 1812 Napoleonin sotien aiheuttaman kansainvälisen jännityksen seurauksena perustettiin ensimmäiset värvätyt suomalaiset joukko-osastot. Nämä saivat vuonna 1853 seurakseen tarkk'ampujapataljoonia, jotka kuitenkin hajotettiin jo vuonna 1868. Vuoden 1878 asevelvollisuuslain nojalla, joka astui voimaan vuonna 1881, perustettiin tarkk'ampujapataljoonat.^[41] Suomen sota 1808 -1809 katkaisi Suomen siteet Ruotsin sotalaitokseen ja päätti kauan jatkuneen sotilasperinteen Suomessa. Haminan rauhasta eteenpäin Suomen sotalaitosta kehitettiin yksin omaan Venäjän ohjauksessa. Tämä ei ole voinut olla vaikuttamatta Suomen sotilaskulttuuriin ja myöhempiin käsityksiin sotalaitoksesta.

Suomen Rakuunarykmentti 1889 - 1901 ja sen vaikutus Suomen ratsuväkeen

Lähes 80 vuotta ennätti kulua ennen kuin suomalaista ratsuväkeä omana joukkonaan nähtiin Suomessa. Vuonna 1887 antoi Aleksanteri III suostumuksensa suomalaisen ratsuväkirykmentin perustamiseksi. Vuonna 1889 Lappeenrantaan perustettiin Suomen Rakuunarykmentti. Suomen Rakuunarykmentissä palveli rykmentin olemassaolon aikana vuosina 1889 - 1901 kaikkiaan 58 suomalaista upseeria sekä tuhansia aliupseereita ja rakuunoja.^[42] Tällä seikalla tuli olemaan merkitystä perustettaessa suomalaista ratsuväkeä Vapaussodan aikana ja sen jälkeen luotaessa itsenäisen Suomen vakinaista omaa ratsuväkeä.

Rykmentin ensimmäiset hevoset olivat Venäjän ratsuväestä siirrettyjä ja soveltuivat alokkaiden harjoitusratsuiksi. Heti rykmentin perustamisesta alkaen aloitettiin vuosittainen hevostäydennys Suomesta. Pian huomattiin, että virheettömien hevosten saanti kotimaasta muodostui vaikeaksi. Ratsuja alettiin tuomaan Itämeren maakunnista, Puolasta sekä Ruotsista. Rykmentin perustamisvaiheessa upseerit toivat ratsunsa mukanaan Venäjältä.^[43] Koska hevosten varusteet olivat ja ovat vielä nykyäänkin hyvin yksilöllisiä, on hyvin todennäköistä, että ainakin upseerien ratsuissaan käyttämät hevoskohtaiset varusteet kuolaimien, päävehkeiden sekä satuloiden osalta ovat olleet upseereiden omia itse hevoselle hankkimia. Yhteyksillä Baltiaan, Puolaan, Ruotsiin ja tietenkin emämaa Venäjään on ollut merkitystä ratsuvälineiden kehittymisen osalta. Uudet virtaukset ratsastusvälineissä ovat levinneet muun muassa tätä kautta Suomen Rakuunarykmenttiin.

Suomen Rakuunarykmentin univormut olivat hyvin pitkälle venäläisien esikuvien mukaisia, tietyin kansallisin tunnuksin. Suomen Rakuunarykmentin univormut poikkesivat jossain määrin myös Suomen Kaartin sekä muiden suomalaisten tarkk'ampujapataljoonien käyttämistä univormuista. Rykmentin perustamisvaiheessa Venäjän armeijassa oli käytössä kaksi asua: paraati- ja palvelusasut. Upseereilla oli lisäksi tavallinen eli väliajan univormu. Lisäksi oli erityisasut työpalvelusta sekä kesä- ja talvikautta varten. Kansallisina erikoispiirteenä suomalaisjoukoilla oli sininen väri. Se esiintyi olkaimissa, asetakin reunuksissa, hihankäänteissä, kauluksessa, verkalakissa eli furashkassa sekä turkislakissa ja vyössä. Ratsuväkimallisessa mustasta lampaantaljasta tehdyssä päähineessä, jota kutsuttiin dragoonkaksi, oli kokardin alapuolella prässätystä messinkilevystä valmistettu kullattu kaksipäinen kotka, jonka keskellä oli Suomen vaakunaleijona. Perinteisesti ratsuväen upseerin paraatiasuun kuuluva ljadunka eli patruunalaukku, joka Suomen rakuunarykmentissä tuli käyttöön

vuonna 1894, oli sekin varustettu samanlaisella kotkatunnuksella. Yleensä venäläisissä ratsuväkirykmenteissä patruunalaukun kotkatunnuksen keskellä oli Pyhä Yrjö lohikäärmeineen.^[44]

Ratsuväen erikoisasema pukineiden kuosissa ilmeni myös siinä, että rakuunan asetakissa oli lyhyempi helma kuin jalkaväellä. Vastaavasti harmaa päällystakki eli sinelli oli helmastaan pidempi, kuin jalkaväen päällystakki. Rakuunarykmentin asetakki oli venäläisten esikuvien mukainen edestä piilonapitettu m/1882. Vuodesta 1897 Suomen Rakuunarykmentin asetakin kuosia muutettiin lisäämällä siihen kaksi kuuden sileän messinkinapin koristamaa nappiriviä. Myös rakuunaupseerien kullanväriset suomulliset olkapoletit erosivat tarkk'ampujapataljooniemme verkakankaasta valmistetuista poleteista. Venäläisestä tavasta poiketen Suomen Rakuunarykmentin upseeristo ei käyttänyt rinnassaan rykmentinmerkkiä, vaan vitjoissa kannettavaa miniatyyrikokoista emaloitua rykmentin lippua.^[45] Asetakin lyhyempi helma selittyi takin paremmasta soveltuvuudesta ratsain tapahtuvaan palvelukseen. Lyhyemmän helman ansiosta ratsastettaessa takki ei jäänyt satulan ja takamuksen väliin. Miniatyyrilipun käytössä saattoi olla kyseessä halu oman kansallisen identiteetin korostaminen tekemällä selvän eron venäläiseen sotilaskäytäntöön.

Suomen kenraalikuvernöörin vuonna 1889 antamassa Suomen Rakuunarykmentin perustamispäiväkäskyssä asetakin väriksi vahvistettiin tummanvihreä. Tosiasia kuitenkin on, että rakuunaupseerit käyttivät kokoajan tummansinisiä asetakkeja ja ratsuväkimallisia harmaansinisiä housuja. Aliupseereiden ja miehistön asetakit olivat mustat ja housut siniset. Kesäaikana käytettiin valkoista helletakkia ja valkeata lakinpäällistä.^[46] Liitteessä 2 on kuva Suomen Rakuunarykmentin upseerista, aliupseerista ja rakuunasta sekä ratsuhevosesta varusteineen. Miehistön ja alipäällystön kohdalla on mahdollista, että kyseisen väristä tummanvihreää kangasta ei ollut saatavilla. Tämän johdosta päädyttiin mustaan kankaaseen. Upseereiden kohdalla kyse saattoi olla myös vastaavasta ongelmasta. Halutun laatuista vihertävää kangasta ei ollut saatavilla ja siksi päädyttiin hyvälaatuiseen tummansiniseen kankaaseen. Mahdollisesti myös maku- ja tyyliseikoilla on ollut osuutta asiaan, sillä olivathan upseerit ratsuväessä hyvin asemansa tiedostavia. Tunnetusti muissa aselajeissa on ratsuväen upseereita kohtaan tunnettu lievää kateutta eikä vähiten pukeutumisen suhteen. Heitä on monesti pidetty hienostelevina keikareina. Aliupseereiden ja miehis-

tön kohdalla kyse ei voinut olla muusta kuin ylempää tulleesta käskystä käyttää mustaa kangasta asetakeissa.

Rakuunan ulosmenoasuun kuului jalkaväestä poiketen sapeli m/1881, jonka kannatinhina kulki oikean olan yli.^[47] Tätä lievästi terästään kaarevaa rakuunasapelia kutsuttiin Venäjän armeijassa yleisesti šaškaksi.^[48] Rakuunoiden aseena oli kevyehkö Berdan-kivääri m/1870. Ase oli jalkaväenkivääriä lyhyempi, piikkipistimellä varustettu ja tarkoitettu ratsain liikkuvalla, mutta jalkaisin taistelevalla ratsuväelle.^[49] Vuonna 1891 Venäjän sotaministeriö hyväksyi ja keisari vahvisti uudenmallisen kiväärin Venäjän armeijalle. Ase oli Mosin-Nagant 7.62 millimetrin makasiinikivääri. Asetta kehiteltäessä oli samanaikaisesti kehitetty myös ratsuväkeä varten kaksi lyhyempää mallia. Toinen oli rakuunoille tarkoitettu ase ja toinen kasakoille. Asemallit olivat käytännössä aivan identtiset ja ne erotti vain aseeseen lyödyistä merkinnöistä. Toisin kuin rakuunat, kasakat eivät koskaan käyttäneet aseissaan pistintä. Koska pistin oli ratsastettaessa hankala ja se olisi ollut aseeseen kiinnitettynä hyvin korkealla, rakuunakiväärin pistin kiinnitettiin ratsailla oltaessa ratsuväensapelin tupessa oleviin messinkiholkkeihin. Pistin kiinnitettiin aseeseen vasta taistelutilanteessa. Rakuunakivääri m/91 kuului Suomen Rakuunarykmentin mieskohtaiseen aseistukseen aina sen lakkauttamiseen saakka.^[50] Liitteessä 3 on kuvattuna Venäjän armeijan ratsuväen ratsuhevonen satuloineen, rakuuna aseineen sekä Suomen Rakuunarykmentin rakuuna ja ratsuhevonen täydessä taisteluväestössä.

Venäläisten harjoittama sorto voimistui Suomen autonomiaa vastaan 1800 - luvun lopulla. Vuonna 1901 lakkautettiin suomalaiset tarkk'ampujapataljoonat sekä Suomen Rakuunarykmentti. Jatkoa seurasi, kun Kadettikoulu lakkautettiin vuonna 1903 sekä viimeisenä joukko-osastona Suomen Kaarti vuonna 1905. Tähän päättyi Suomen kansallisen sotaväkemme tarina autonomian aikana. Suomen Rakuunarykmentin lakkauttamisen jälkeen sen tilalle tuli venäläinen 55. Suomenmaalainen Rakuunarykmentti. Joulukuussa 1907 rykmentti sai uuden järjestysnumeron 22. ja lähti maailmansotaan Lappeenrannasta elokuussa 1914.^[51] Vuonna 1914 Helsinkiin oli sijoitettuna Orenburgin kasakkarykmentti. Tämän osaston aseistukseen kuului tuolloin vielä peitsi.^[52] Vaikka Suomen sotaväki lakkautettiin, ei sen tuhansille suomalaisille antama sotilaskoulutusta voitu ottaa pois. Tällä tekijällä tuli olemaan huomattava merkityksensä valkoisen armeijan luomisessa. Yksistään ratsuväkikoulutuksen saaneita suomalaisia oli useita tuhansia, joista 58 oli ratsuväen upseerikoulutuksen saaneita.

Suomen Rakuunarykmentin aliupseerien sekä rakuunoiden tietotaidolla oli ratkaiseva merkitys luotaessa Saksanniemen järjestyslipustoa loppu vuodesta 1917.

Venäläinen ratsuväki Suomessa maailmansodan aikana

Suomeen sijoitetun venäläisen sotaväen vahvuus oli elokuussa 1917 kokonaisuudessaan 124500 miestä.^[53] Heinäkuun 12. päivänä Venäjän väliaikainen hallitus siirsi Suomeen 5. Kubanin kasakkadivisioonan, jota se piti erityisen luotettavana. Elokuun 3. päivänä Suomeen siirrettiin 14. Ratsuväkidivisioonan sekä 46. Divisioonan yksi prikaati. Syynä siirtoihin oli väliaikaisen hallituksen pelko suomalaisten kapinasta ja saksalaisten mahdollisesta maihinnoususta Suomeen.^[54] Elokuun jälkeen oli Suomeen tuotu lisää joukkoja. Ne olivat pääasiassa rintamalla kuluneita rykmenttejä. Vastaavasti muun muassa ratsuväkeä ja linnoitusjalkaväkeä oli viety rintamalle. Joidakin joukkoja oli myös lähetetty Pietariin tukemaan vallankumousta. Kotiuttamisien ja karkaamisien seurauksena Suomeen sijoitetun venäläisen sotaväen vahvuus oli laskenut vuoden 1918 tammikuun puoleen väliin tultaessa runsaaseen 73000 mieheen.^[55] Ratsuväkeä oli sijoitettu neljälle paikkakunnalle pitkin pohjanlahden rannikkoa. Vaasan seudulle oli sijoitettu 2. Erillisen Itämeren Ratsuväkiprikaatin esikunta sekä yksi ratsuväen rykmentti ja yksi ratsuväen puolirykmentti. Turkuun, Poriin sekä Tornioon oli sijoitettu ratsuväkeä yksi ratsuväen puolirykmentti kunkin kaupungin alueelle.^[56] Kuten myöhemmin tutkimuksessa tulee esille, oli Suomeen sijoitetun venäläisen ratsuväen varusteilla ja aseilla hyvin tärkeä merkitys varustettaessa itsenäisen Suomen tulevaa ratsuväkeä. Venäläisen ratsuväen aseistus ja varustus oli kutakuinkin sama, kuin Suomen Rakuunarykmentin yhteydessä selostettu. Kansalliset tunnuksot asepuvuissa olivat luonnollisesti venäläisiä. Liitteissä 4 on kuvattuna Suomeen sijoitettuja venäläisiä kasakoita hevosineen ja varusteineen vuosilta 1914 ja 1917.

Jääkäripataljoona 27:n ratsuosasto ja sen saksalainen ratsastusvarustus

Heinäkuun viimeisenä päivänä 1914 Nikolai toinen määräsi Suomen sotatilaan. Venäjän liikekannallepano ei koskenut kuitenkaan suomalaisia. Venäläisten varustautumiseen Suomessa vaikutti osaltaan Saksalaisten oletettu maihinnousu Suomen rannikolle.^[57] Suomalaisten keskuudessa oli maailmansodan alusta alkaen käsitys, että maailmansota yllättävine käännteineen saattoi tarjota edellytykset Suomen

itsenäistymiselle.^[58] Niinpä jo vuoden 1914 lopulla ylioppilas- ja aktivistiipiirit aloittivat toimintansa pyytämällä Saksan sotilasviranomaisilta sotilaskoulutuksen järjestämistä suomalaisille ylioppilaille. Jo tammikuun 26. päivänä 1915 pidetyssä Saksan ulkoministeriön ja sotilasjohdon edustajien kokouksessa päätettiin järjestää pyydetty koulutus 200 suomalaiselle. Helmi- maaliskuun taitteessa alkanut reserviupseeritasoinen koulutus jatkui aina elokuun loppuun saakka.^[59] Elokuun lopulla suomalaisten koulutus määrättiin laajennettavaksi koskemaan vahvennetun jääkäripataljoonan suuruista joukkoa. Tarkoitus oli kouluttaa osaajia mahdollisimman monelle tulevan Suomen armeijan aselajille. Vuoden 1916 kevästä, jolloin suomalaisjoukko sai kunniakkaan nimen Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27, oli se saman vuoden joulukuuhun saakka hankkimassa rintamakokemusta Itärintamalla. Vuoden 1917 alusta pataljoona toimi reservin tehtävissä.^[60]

Suomen itsenäisyysliikkeen johdon, Saksan sodanjohdon ja jääkärien välillä käytyjen neuvottelujen tuloksena päätettiin suomalaisille antaa aliupseeri- ja upseeritason koulutus. Ohjelma käsitti yhdeksän erilaista kurssia, joista yksi oli ratsastuskurssi. Aikaisemmassa koulutuksessa ei oltu paneuduttu lainkaan ratsastus- ja viestikoulutukseen. Ohjelma sisälsi ratsu- ja lähettikoulutuksen antamisen noin 30 ryhmänjohtajalle ja jääkäriille jatkona alkukesästä pidetylle viestiratsastuskurssille. Lokakuun 2. päivänä ratsastusyksikkö muuttui itsenäiseksi osastoksi nimellä Abteilung Jäger zu Pferde, Königlich Preussisches Jäger-Bataillon Nr 27. Kurssin suoritti kaikkiaan 44 jääkäriä.^[61]

Ratsuväkiaselajin luonteen mukaisesti ratsuosaston varustus poikkesi normaalista varustuksesta.^[62] Ratsujääkäreiden erikoisaseeksi annettiin 3,4 metriä pitkä peitsi.^[63] Kiväärin tilalle vaihdettiin lyhyempi karabiini. Miekkoja Saksan ratsuväen aseistuksessa ei enää käytetty. Ne oli poistettu jo huhtikuussa 1916.^[64] Peitsi poistettiin Saksan ratsuväen käytöstä vasta vuonna 1927.^[65] Asusteisiin kuuluivat korkeavartiset ratsusaappaat, joissa oli kannukset. Kurssin päättyessä jouluna 1917, kurssilaiset ylennettiin ratsujääkäreiksi (Jäger zu Pferd). Vasta ylennetyt ratsujääkärit saivat oikeuden käyttää saksalaisen 3. Königsbergin ratsujääkärirykmentin värejä. Ratsujääkäriin lakki oli vihreä ja sitä kiersi keltainen reunusnauha. Jotkut hankkivat itselleen omalla kustannuksella ratsujääkäriin takin ja kypärän. Takin olkapoleteissa oli kirkkaan keltaiset reunat.^[66] Liitteessä 5 on kuva jääkäriratsumestari Wolde Oinosen ta.

Saksanniemen järjestyslipusto ja lipuston ratsastusvarustus

Suomen sisäpoliittinen kehitys muuttui huonompaan suuntaan loppukesällä 1917.^[67] Elokuussa Helsingin kaupunginvaltuusto oli päätti ryhtyä toimiin vahvan järjestysvaltan luomiseksi. Hankkeen toteuttajaksi valittiin Bruno Jalander. Itsenäisyyttä ajaneet aktivistit olivat myös kiinnostuneita ratsupoliisiosaston perustamisesta. Heidän näkökulmastaan perustettava osasto oli jo tuolloin tulevan armeijan ratsuväkiosaston perusta.^[68] Tämän johdosta Jalander tapasi Helsingissä elokuun lopulla Sotilaskomitean jäsenen aliratsumestari Gaston Ahrenbergin.^[69] Ahrenberg sai Jalanderilta tehtäväksi luoda ratsastavan joukko-osaston.^[70] Helsingin levottoman tilanteen vuoksi ei ollut mahdollista koota ratsuosastoa kaupungissa. Siksi Ahrenberg vuokrasi Porvoon maalaiskunnasta Saksanniemen kartanon osaston perustamispaikaksi.^[71]

Senaatti päätti 19. päivänä syyskuuta 1917 uuden ratsupoliisijoukko-osaston perustamisesta. Hankkeen toteuttajaksi valtuutettiin Bruno Jalander.^[72] Samana päivänä Jalander valtuutettiin perustamaan 200 ratsumiestä käsittävä poliisiosasto. Hän oli jo aikaisemmin delegoinut tehtävän Ahrenbergille. Tätä ennen toimintaa oli johdettu pääasiassa suullisesti annetuilla määräyksillä ja ohjeilla. Toiminta Saksanniemessä pääsi alkuun jo syyskuun alkupuolella. Ratsukoulun johtajana toimi aliratsumestari Ahrenberg. Jo syyskuussa ratsukoulusta alettiin käyttää nimeä Järjestyslipusto (Ordningfanan). Henkilöstö lipustoon hankittiin värväämällä. Toiminnan kiireellisyydestä johtuen värväystoiminta rajoittui pääasiassa eteläiseen Suomeen. Ahrenberg koetti saada entisen Suomen armeijan upseereja lipuston kirjoihin, mutta yritykset epäonnistuivat, sillä jokaisella soveltuvalla henkilöllä oli esteenä oma siviilivirkansa. Tämän jälkeen värväys keskittyi lähinnä entisten poliisien ja Suomen Rakuunarykmentissä palvelleiden miesten ja aliupseereiden keskuuteen. Lokakuun puoleen väliin mennessä värväystoiminta oli nostanut lipuston vahvuuden 220 mieheen. Värvätyille miehille maksettiin palkkaa. Palkka oli saman suuruinen kuin Helsingin poliisilaitos oli maksanut ennen sen lakkauttamista.^[73]

Aluksi hevosten hankinta tuotti vaikeuksia, mutta myöhemmin tilanne näyttää parantuneen hyvälle tasolle. Muun muassa 5. marraskuuta 1917 lipustoon pestautunut René Porthin kertoo, että "hevokset olivat hyviä, komeita ja koulutettuja ratsuhevosia." Omar Toppola, myös saksanniemeläinen, mainitsee hevosia olleen

200. Hevosia hankittiin ratsuosastolle muun muassa Savosta ja Karjalasta. Satulat ratsuosastolle toimitti oululainen liike Oy Åström Ab.^[74] Syyskuun 17. päivänä eronneen kenraalikuvernööri M.A. Stahovitšin tilalle nimitetty Suomen uusi kenraalikuvernööri N.V. Nekrasov^[75] oli antanut alunperin lupauksen, että järjestysjoukot aseistettaisiin muutamalla tuhannella venäläisiltä hankittavalla kiväärillä. Tämän lupauksen Nekrasov kuitenkin peruutti, koska eräs teollisuusmies oli esittänyt arvelun, että aseita tulnaisiin käyttämään venäläisiä vastaan. Tästä johtuen Ahrenberg joutui oma-toimisesti hankkimaan aseistusta lipustolle. Aseita saatiin kokoon vain kymmenkunta vanhaa Berdan-kivääriä sekä saman verran Colt-pistooleja.^[76] Venäjän armeijassa oli tuolloin käytössä yhdysvaltalaisia Colt m/1911 sotilaspistooleja. Rasitteena asetyypillä oli Suomen olosuhteissa vieras patruunatyyppe.^[77] Ratsuosaston käyttämät Coltit olivat mitä todennäköisemmin juuri Colt m/1911 pistooleja. Vastaavasti Berdan-kiväärit olivat kohdassa *Suomen Rakuunarykmentti 1889 - 1901 ja sen vaikutus Suomen ratsuväkeen* selvitettyä mallia 1870. Kyseessä olevat kiväärit olivat joko ratsuväkimallisia tai pidempiä jalkaväkikiväärejä. Asemalli oli jo tuolloin hyvin iäkäs, lähes 50 vuotta vanha, ja sen soveltuminen sotilaskäyttöön tästä johtuen oli kyseenalaista.

Alusta alkaen ratsuosaston ulkoiseen olemukseen kiinnitettiin huomiota. Se pyrittiin saamaan mahdollisimman yhtenäiseksi. Tästä johtuen osastolle suunniteltiin oma puku. Pukuun kuului harmaasta sarasta valmistettu takki tummansinisillä kauluksilla ja hihankäänteillä. Housut olivat myös tummansiniset. Pähineenä oli musta kolmikolkkahattu ja talvea varten oli topattu sininen talvilakki. Ainoana vaatturina varusteet uskaltautui valmistamaan helsinkiläinen vaatturimestari Moses Kotschak.^[78] Tarkempi kuvaus puvusta löytyy jäljempänä kohdasta *Uudenmaan Rakuunarykmentin asepuke*. Liitteessä 6 on kuvattuna kaksi saksanniemeläistä poliisikoulun oppilasta varusteineen sekä ratsumestari Gaston Ahrenberg.

Moses Koltchak yritti myös hankkia ratsuosastolle venäläisiltä kiväärejä, mutta yritys epäonnistui. Koltchak onnistui kuitenkin hankkimaan lipustolle riittävän määrän sapeleita. Sapeleita käytettiin Leo Helmanin kertoman mukaan muun muassa vanhan ratsumiestavan mukaisesti lomailtoina miesten vyöllä roikkumassa. Tästä oli seurauksena se, että yhteenottoja ratsupoliisien ja Porvoon huligaanijoukkojen välillä ei päässyt yleensä syntymään. Runsaan parin kuukauden intensiivisen koulutuksen ja harjoittamisen jälkeen Järjestyslipusto alkoi muistuttaa järjestäytyneen säännöllisen joukko-osaston piirteitä.^[79]

Vasemmiston ja venäläisten keskuudessa pidettiin alusta alkaen Saksanniemessä toimivien poliisikoululaisten toimia tarkoin silmällä. Myöhemmin todettiin, että näitä tarkkailijoita oli soluttautunut koulun jäseniksi. Yleistilanteen kärjistyessä syksyn mittaan oli selvää, että maan ainoa vakinainen joukko-osasto, jonka nimenomaisena tehtävänä oli anarkian ja epäjärjestyksen ehkäiseminen sekä toimiminen sitä vastaan, ei jäänyt radikaaleilta vasemmisto aineksilta huomaamatta. Jo lokakuussa liikkui huhuja, että Helsingissä kaksi panssariautoa oli lähdössä Porvooseen hajottamaan ratsupoliisikoulua. Suomalaisten viranomaisten väliintulo esti kuitenkin hankkeen toteuttamisen.^[80]

Ratsupoliisikoulun luonne muuttui tilanteen kehittyessä syksyn mittaan. Ratsupoliisikurssin johto ja jäsenet oivalsivat varsin nopeasti, että kurssin päämääränä oli jotakin muuta kuin Helsingissä suoritettava järjestyksen valvonta. Bruno Jalander muistelee, että valtiovallan piirissä ajateltiin hyvin saman suuntaisesti. Ennen marraskuun puoliväliä Helsingin punakaarti päätti Saksanniemen poliisikoulun hävittämisestä. Muun muassa ratsumestari Ahrenberg oli kuullut huhupuheina punakaartin aikeista. Tämän johdosta Saksanniemessä osattiin varautua punaisten hyökkäykseen ja aloittaa varustautuminen. Hevoset ja miehet saatettiin taistelukuntoon. Marraskuun 17. päivänä käydyn kahakan seurauksena joutuivat saksanniemeläiset ylivoiman edessä kuitenkin vetäytymään ja hajaantumaan. Osasto päätettiin koota uudelleen Pohjanmaalle. Joulukuun alkupuolella aloitettiin ratsujen siirrot muun muassa rautateitse. Siirtojen yhteydessä Järjestyslipusto menetti kuitenkin useita kymmeniä ratsuja sekä muuta varustusta. Henkilöstöstä vajaa puolet siirtyi Pohjanmaalle joulukuun ja tammikuun aikana. Viimeiset saapuivat vasta helmikuussa. Kaikki eivät suinkaan onnistuneet tai halunneet siirtyä ja osa erosi Järjestyslipustosta.^[81]

2.2 Vapaussota ratsuväen varustamisen näkökulmasta

Vapaussodan varustuksen taustaa

Vapaussodan joukoilla ei ollut yhtä yhtenäistä varustusta. Käytettiin pitkälti sellaisia varusteita, joita oli saatavilla. Koska valkoisen armeijan luomisessa oli paljon vaikeuksia ratkaistavana, virkapukukysymys ei ollut kiireellisimpien joukossa. Sodan alussa käytettiin omia kotoa mukaan otettuja siviilivaatteita.^[82] Omien joukkojen tun-

nistamisen helpottamiseksi käytettiin yhteisenä tunnuksena valkoista lakinpäällystä, lakkiin kiinnitettyä kuusenhavua tai valkeata käsivarsinauhaa.^[83] Tästä johtuen joukon ulkoinen asu on ollut hyvin kirjava. Mistään sotilaallisesta pukeutumisesta tässä vaiheessa ei voida vielä puhua. Valkoisten päävastustajaksi muodostuneiden punakaartien varustus oli vähintäänkin yhtä kirjavaa ja sen laatuksena se säilyikin koko sodan loppuun saakka. Punakaartien tunnukset olivat vastaavia, mutta väriltään tietysti punaisia. Ilman värillisiä tunnuksia olisi joukkojen tunnistaminen ollut hyvin vaikeaa ja joissakin tapauksissa jopa mahdotonta.

Sodan alussa valkoiset joukot olivat jakautuneet kahteen suurempaan toisistaan erillään olevaan alueeseen. Pohjois- ja Länsi-Suomi oli selkeästi Päämajan kontrollissa. Karjalan valkoiset joukot kävivät eristettynä omaa erillissotaansa. Ennen kunnollisten yhteyksien muodostumista joukkojen välille Karjalan joukot lähtivät pukukysymyksessä omaan suuntaansa. Selkeästi on havaittavissa Karjalan joukkojen ottaneen vaikutteita tsaarin ajan puvuista sekä arvomerkeistä. Lakkikokardi oli valkoisesta sekä värillisestä huovasta valmistettu ja vinoneliön muotoinen. Jokaisella rykmentillä oli oma tunnusvärinsä.^[84] Pohjois- ja Länsi-Suomen ja Karjalan valkoisten joukkojen välillä on selkeästi havaittavissa huomattavia eroja pukujen välillä. Luonnollista on, että eristetyssä Karjalassa oli hyvin vähän virikkeitä pukumalleihin. Vastaavasti Pohjois- ja Länsi-Suomessa oli runsaasti ulkomaisia vaikutteita vapaaehtoisten muodossa.

Valkoinen armeija sai ensimmäisen virallisen sotilaspukunsa ylipäällikön vahvistettua sen helmikuu 27. päivänä 1918. Univormu oli valmistettu vaaleasta ruskehtavanharmaasta sarkakankaasta. Sen asetakki oli hyvin yksinkertainen ja kansanomaisen vailla sotilaallisia tuntomerkkejä. Takista puuttuivat muun muassa olkapoletit.^[85] Takissa oli matala käännettävä kaulus sekä päälle ommellut rinta- ja sivutaskut. Pukujen valmistus aloitettiin Vaasassa sekä myöhemmin useissa räätälinverstaissa ja vaatetehtaissa. Pukujen materiaaliksi pakko-otettiin kaikki saatavilla ollut harmaa sarkakangas.^[86] Vasempaan hihaan kiinnitettiin kyynärtaipeen yläpuolelle valkoinen käsivarsinauha, jossa oli suojeluskunnan tunnus tai kirjainlyhenne.^[87] Ainakin Satakunnan suunnalla osalla joukoista oli molemmissa käsivarsissa valkoinen hihanauha.^[88] Upseereilla oli käytössään heidän sotaa varten teettämäänsä ruotsalais- tai venäläismallisia univormuja.^[89]

Oman värinsä toivat 25. päivänä helmikuuta saapuneet jääkärit. Jääkärit olivat Libaussa ollessaan, ennen Suomeen siirtymistään, teettäneet muutoksia saksalaisiin vuoden 1915 mallia olleisiin sotilaspukuihin. Vihreään kenttäpuvun takkiin oli teetetty uudet tummanvihreät pystykaulukset sekä saman väriset hihankäänteet. Lisäksi arvomerkkejä varten takkeihin teetettiin uudenmalliset olkapoletit. Upseereiden saksalaismallisiin poletteihin kiinnitettiin kullanväriset Suomen vaakunaleijonat. Vaakunaleijonat, joita tarvittiin myös kenraalien kauluksiin, tilattiin Ruotsista. Kaulukseen kiinnitettiin kumpaisellekin puolelle sotilasarvon mukaan yhdestä kolmeen tähteä eli sterniä tai Suomen vaakunan ruusuketta. Lakikseen jääkärit ottivat Libausta lähtiesään vihreät alppijääkärien kenttälakit.^[90] Myös ratsujääkärit toivat mukanaan täydelliset ratsumiehen varusteet ratsastusvarustusta, peistä ja satulaa myöten.^[91]

Vapausota syttyy

Sotatoimien alkaessa varsinaista armeijaa ei siis vielä ollut. Jääkäripataljoona 27 oli vielä Libaussa valmistautumassa kotimaahan siirtoa varten. Saksanniemen järjestyslipusto oli saanut noin viiden kuukauden aikana sotilaallista koulutusta, erittäin hankalissa olosuhteissa ja puutteellisin kouluttajavoimin sekä asein. Sen vahvuus oli noin 150 miestä. Toinen värvätty joukko oli vasta Jalasjärvelle kokoontuva Suomen Tasavallan Vartiosto. Alkuvaiheen toiminta tuli perustumaan lähes kokonaan suoje-luskuntien varaan. Siinä vaiheessa koko maassa oli suoje-luskuntajoukkoja arviolta noin 40000 miestä, mutta suoje-luskunnat olivat pääsääntöisesti järjestetty paikallista toimintaa silmälläpitäen. Useissa suoje-luskunnissa oli kuitenkin niin sanottuja lentäviä osastoja, joita tarvittaessa voitiin käyttää oman suoje-luskunnan ulkopuolella. Sodan alussa niistä ryhdyttiin muodostamaan komppanioita ja eräissä tapauksissa pataljoonaa vastaavia osastoja. Helmikuun aikana tällaisia yksiköitä toimi jo kahdeksan eri puolilla Suomea. Useissa niistä oli oma pieni ratsuosasto. Aseita oli noin 9000 kivääriä, niistä puolet pohjanmaalla. Näillä voimilla Mannerheimin oli toiminta aloitettava. Päätöksen sotatoimien aloittamisesta hän teki Päämajassa 25. päivänä tammikuuta 1918.^[92]

Ensimmäinen taistelukäskey oli Lapuan, Seinäjoen, Ylistaron ja Vaasan venäläisten varuskuntien riisuminen aseista. Ylipäällikön ajatuksena oli käyttää kaikkia Etelä-Pohjanmaalla olevia suoje-luskuntajoukkoja tukialueen hankkimiseen, mutta sen jälkeen antaa jatko- ja varmistustehtävät suoje-luskunnille ja vetää sotilaskoulutuksen

saaneet henkilöt ja vakinaiset joukot, ensisijassa Järjestyslipusto, rintaman taakse, jotta nämä osallistuisivat mahdollisimman tehokkaasti armeijan luomiseen.^[93]

Järjestyslipusto alistettiin Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntien päällikön komentoon ja sen tuli yhdessä suojeluskuntalaisten kanssa osallistua Lapuan ja Seinäjoen valtakseen. Lapua oli vallattu jo tammikuun 28. päivän aamuun mennessä. Sotasaaliset, arviolta noin 1000 kivääriä, jaettiin heti suojeluskuntalaisten ja ratsumiesten kesken. Lipusto, joka vielä kärsi melkoista hevosvajausta, sai täydennykseksi parikymmentä sotasaalishevosta. Jo tunnin kuluttua oli Lipusto sekä suojeluskuntalaiset täysin aseistettuina ja valmiina jatkamaan junalla Seinäjoelle. Hevoset jätettiin edelleen Lapualle. Yllätys onnistui samalla tavalla kuin Lapuallakin. Sotasaalis oli Seinäjoella huomattavasti runsaampi, sillä suomalaisten käsiin joutui parituhatta kivääriä, muutamia konekiväärejä ja kranaatinheittimiä sekä parisataa huonossa hoidossa ollutta hevosta.^[94]

Eräin paikoin valkoiset joutuivat käymään taisteluja venäläisten kanssa, ennen kuin nämä antautuivat. Toisin paikoin venäläiset antautuivat vastarinnatta. Tammikuun loppuun mennessä oli nopeilla yllätykseen perustuvilla operaatioilla luotu Etelä-Pohjanmaalle sotatoimien jatkamiselle tärkeä tukialue. Toinen valkoisten haltuunsa saama alue oli syntynyt Karjalaan Laatokan ympärille. Molemmat värvätyt joukko-osastot, Järjestyslipusto ja Suomen Tasavallan Vartiosto, määrättiin asettumaan Seinäjoelle. Siellä niitä oli tarkoitus kouluttaa ja organisoida ne ensin taistelukelpoisiksi yksiköiksi. Siellä ne olivat myös välittömästi kosketuksissa Päämajaan. Järjestyslipuston historiassa alkoi sen viimeinen vaihe, jolloin se muuttui säännölliseksi ratsuväenosastoksi^[95]

Valkoisten puolella suojeluskuntajoukot olivat luoneet noin kuukauden kestäneillä taisteluilla tukialueen ja laajentaneet sen valkoiseksi Suomeksi. Näin tarjoutui mahdollisuus valkoisen armeijan luomiseen. Pian huomattiin, että suunnitelma luoda armeija värvättyjen joukkojen pohjalle ei tuottanut toivottua tulosta. Tämän vuoksi senaatti julisti 18. päivänä helmikuuta annetulla asetuksella vuoden 1878 asevelvollisuuslain voimaan. Saksasta saatiin suuri aselähetys perustettavaa armeijaa varten. Se sisälsi aseet reilulle 40000 miehelle.^[96]

Uudenmaan Rakuunarykmentin (URR) perustaminen ja varustaminen

Päämajassa helmikuun lopulla käytyjen neuvottelujen pohjalta ylijohdo päätti perustaa kaksi ratsurykmenttiä. Järjestyslipuston organisointityön ollessa loppusuoralla, majuri Ahrenberg teki 26. päivänä ylipäällikölle esityksen osaston nimen muuttamiseksi rykmentti-nimiseksi. Perusteluna oli se, että joukko oli sodan olosuhteissa menettänyt poliisimaisen luonteensa ja siksi hänen mielestään oli syytä luopua Järjestyslipusto nimestä. Osaston alkuperäisen syntypaikan huomioiden Ahrenberg katsoi perustelluksi uuden nimen Uudenmaan rakuunarykmentti tai Uudenmaan ratsumiehet (Nylands dragoneregemente eller ryttare). Ylipäällikkö ratkaisi kysymyksen nimenmuutoksesta jo seuraavaan päivään mennessä ja sen johdosta kenraali Paul von Gerich tiedotti 27. helmikuuta, että lipusto oli merkitty armeijan luetteloihin uudella nimellä Uudenmaan Rakuunarykmentti (Nylands Dragoneregemente).^[97]

Jääkäreiden pääjoukko saapui Vaasaan 25. helmikuuta 1918. Pääjoukon mukana saapui Jääkäripataljoona 27:n ratsujääkäriosasto, Abteilung Jäger zu Pfrede/ Jb 27. Siihen kuului 44 ratsukoulutuksen saanutta jääkäriä. Nyt aukesi mahdollisuus ratsuväen edelleen kehittämiseksi. Tämän jälkeen oli ratkaistava, miten kotimaahan palanneen jääkäripataljoonan ratsujääkäriosaston miehet sijoitetaan. Itseasiassa kysymys koski kaikkia jääkäreitä, ei vain tätä pientä osastoa. Jääkärit halusivat, että heitä käytetään yhtenä joukko-osastona. Ylipäällikkö ja koko Päämaja olivat aivan toisilla linjoilla. Heidän suunnitelmat rakentuivat sen varaan, että jääkäreitä tulotisiin käyttämään ensivaiheessa asevelvollisten kouluttajina ja sitten joukko-osastojen erilaisina johtajina. Kiista ratkesi Ylipäällikön haluamalla tavalla. Tähän perustuen ratsujääkärit tulitiin jakamaan joukko-osastoihin. Jo perustettuun Uudenmaan Rakuunarykmenttiin tuli 7 ratsujääkäriä ja Karjalan Ratsujääkäriykmenttiin, mikä oli tarkoitus perustaa maaliskuun alussa Joensuussa, 27 ratsujääkäriä. Lisäksi 9 ratsujääkäriä sijoitettiin valkoisen armeijan muihin tehtäviin.^[98]

Ilmoituksessaan maaliskuun 2. päivänä Uudenmaan Rakuunarykmentin komentaja raportoi Päämajalle rykmentin vahvuuden olevan 568 miestä, joista 17 upseeria, 19 aliupseeria, 18 korpraalia ja 514 rakuunaa. Rykmentin hevosvahvuus oli tuolloin 536. Rykmentti oli joutunut antamaan pois helmikuun 20. - 23. päivän välisenä aikana hevosiaan yli 150 sekä satuloita ainakin 23 tykistön käyttöön. Valkoisen armeijan toisen suuren hyökkäyksen valmisteluihin liittyen rykmentin komentaja antoi edellisenä päivänä pääintendentuurille tilauslistan, mihin oli merkitty puuttuva mate-

riaali. Luettelosta ilmenee muun muassa, että rykmentin 4. eskadroona oli kaikkein puutteellisimmin varustettu. Sen 130 ratsumieheltä puuttui monia henkilökohtaisia varusesineitä. Aseita puuttui 20 kivääriä ja 15 sapelia. Toiseksi vajavaisin oli 2. eskadroona. Yhtenä syynä tähän oli se, että sen miehet lukuisista komennuksista johtuen jäivät varusteiden jaossa vähemmälle. Noin puolet sen miehistä oli saatu varustettua. Aseistuksesta puuttui 18 kivääriä ja 21 sapelia. Myös 1. eskadroona oli osittain hyvin vajavaisesti varustettu. Sen kaikilta 130 mieheltä puuttui univormut ja lähes kaikilta saappaat ja villapaidat sekä noin puolet oli ilman käsineitä. Muu varustus oli jokseenkin kunnossa. Parhaiten varustettu oli 3. eskadroona. Esimerkiksi Uudenmaan Rakuunarykmentin 1. eskadronan toisen joukkueen silloinen jääkäri-vahtimestari Otto Vilhelm Lindfors, myöhemmin Lehmuskoski, toteaa muistelmissaan rykmentin varus- ja asetilanteen olleen ennen rintamalle lähtöä seuraavanlainen: Jokaisella miehellä oli tavallinen kolmenlinjan kivääri, pomppaturkki ja lakki sekä lisäksi eskadronilla oli aseita vielä pieni määrä eskadronien ajoneuvoissa. Kone-tuliaseita ei rykmentillä tässä vaiheessa ollut. Kiväärin patruunoita oli riittävästi ja ne kuljetettiin eskadronien kuormastossa.^[99]

Karjalan Ratsujääkärirykmentin (KRjR/KRjR nro.3.) perustaminen ja varustaminen

Helmikuun 26. päivänä 1918 Vaasassa pidetyn paraatin jälkeen ratsuosasto siirrettiin Seinäjoelle, missä seitsemän ratsujääkäriä määrättiin Uudenmaan Rakuunarykmenttiin. Ratsujääkärien pääosa siirtyi Joensuuhun ratsumestari Sven Weckströmin johdolla. Weckströmille oli annettu tehtäväksi perustaa voimaan tulleen asevelvollisuuslain nojalla ratsuväkirykmentti. Sen nimeksi tuli Karjalan Ratsujääkärirykmentti. Henkilöstön rungon muodostivat jääkäripataljoona 27:n ratsujääkärit. Seinäjoelta ratsujääkärit saivat mukaansa hieman yli sata satulaa. Karjalan Ratsujääkärirykmentti perustettiin vaiheittain sitä mukaan, kun varusteita, aseita ja hevosia saapui Joensuuhun. Eskadroona toisensa jälkeen saatiin perustettua. Kaupungin rouvat valmistivat joukolle kankaisia kokardeja ja olkapoletteja sekä rykmentille oman lipun. Huhtikuun alussa rykmentin vahvuus oli 400 miestä ja 350 hevosta. Eskadronia rykmentissä oli kolme.^[100] Hyvin todennäköistä on, että ratsujääkäreiden Seinäjoelta mukaansa ottamat satulat olivat venäläisiltä sotasaaliina saatuja satuloita, jotka oli ehditty siihen mennessä saada kokoon ja inventoida. Myöhemmin saapunut varustus oli mitä todennäköisimmin samaa alkuperää.

Noin puolentoistakuukauden varustamisen ja kouluttamisen jälkeen rykmentti sai käskyn siirtyä rintamalle. Karjalan rintaman eri osissa ratsuväkeä oli ennen rykmentin tuloa vähän. Siksi rykmenttiä päätettiin käyttää eskadroonittain. Rintamalla eskadroonat saatettiin jakaa pienempiin osastoihin esimerkiksi tiedustelutehtävää varten. Eversti Ausfeldin ryhmälle alistettu ensimmäinen eskadroona, johon liitettiin ryhmä Ausfeldiin kuulunut eskadroona Weckman, osallistui eskadroonista aktiivisimmin taisteluihin. Toinen- ja kolmas eskadroona alistettiin kenraalimajuri Wilkaman ryhmälle. Ne suorittivat tärkeitä tiedustelutehtäviä, mutta toimivat pääsääntöisesti ryhmä Wilkaman reservinä. Osa rykmentistä osallistui Viipurin valtausoperaatioon Säkkijärven suunnalla. Valtausoperaation päätyttyä rykmentti koottiin Johannekseen, josta se kuitenkin varsin pian hajotettiin varmistustehtäviin eri puolille Kannasta. Toukokuun lopulla Karjalan Ratsujääkärirykmentti koottiin Lappeenrantaan.^[101] On hyvin todennäköistä, että ratsuosastoja varustettiin koko Vapaussodan operaatioiden ajan aina sopivan tilaisuuden tullen muun muassa sota-saaliilla.

Erillisten ratsuosastojen varustaminen ennen Vapaussotaa, sodan aikana ja sodan jälkeen

Vuoden 1917 aikana useisiin suojeluskuntiin syntyi pieniä ratsuosastoja. Esimerkkinä Loimaan seudun järjestyskuntaan perustettiin 60 miehen ratsuväkiosasto heinäkuussa 1917. Osastolle onnistuttiin ostamaan 50 satulaa kasakoilta. Huittisten suojeluskunnassa oli käytössä ratsupartioita. Turkuun perustettiin ratsuosasto Turun ratsustusklubi nimisenä. Osaston vahvuus oli 15 miestä. Aseistuksena osastolla oli pitkät puupatukat. Paimiossa ja Nakkilassa oli myös omat pienet ratsuosastot, joiden toiminta ajoittui syksystä joulukuuhun 1917. Hämeenkyrössä järjestettiin kolmipäiväinen kengityskurssi tarkoituksena perustaa ratsuosasto. Mustialan maamiesopiston ja karjanhoitokoulun oppilaat perustivat ratsuosaston. Niin ikään Ilmajoella ja Mäntässä oli omat ratsuosastot. Myös Itä-Suomessa perustettiin suojeluskuntien yhteyteen ratsuosastoja. Joensuussa syys- lokakuussa perustettiin 20 miehen ratsuosasto ja Savonlinnan suojeluskuntaan perustettiin oma ratsuosasto. Siilinjärvellä sekä Simpeleen ympäristössä toimivat pienet ratsuosastot vuoden loppupuolella. Kouluttajina toimivat useissa tapauksissa entisen Suomen armeijan ja erityisesti Suomen Rakuunarykmentin entiset aliupseerit ja rakuunat.^[102] Varusteiden hankinta osastoille oli hyvin sattumanvaraista ja organisoimatonta. Varusteet otettiin sieltä mistä saatiin.

Hyvin todennäköistä on, että satulat ja muut varusteet olivat monesti henkilöiden yksityisomaisuutta vaatetuksesta puhumattakaan. Tästä johtuen näiden osastojen varustus oli hyvin kirjavaa niin ratsastusvarusteiden kuin vaatetuksenkin osalta. Kun tähän yhdistetään vielä siviilivaatetus, ei juuri sotilaallisesti varustetusta joukosta voida puhua.

Etelä-Suomen maaseudulle jäi sodan alkuvaiheessa paikkakuntia, joilla toimi elinvoimaisia suojeluskuntia. Nämä ryhmittivät suuremmiksi osastoiksi, jotka toiminnallaan muodostivat vakavan uhan punaisten hallussa olleille asutuskeskuksille sekä heidän rintamansa sivustayhteyksille. Niilo Kesämaa toimi tällaisen ratsupartion johtajana Mäntsälän suunnassa helmikuun alussa ja kuvaa ratsupartion vahvuutta ja aseistusta seuraavanlaiseksi. Hänen partioon kuului noin 10 ratsukkoa. Aseistuksena partiolla oli yksi karabiini ja siihen 15-20 patruunaa. Muilla oli erilaisia käsiaseita. Kesämaan henkilökohtaisena aseena oli varrellinen Mauser-pistooli.^[103] Mauser-pistooleja oli kahden kaliiperisia 9-millisiä ja 7.63-millisiä. Mauser-pistoolit olivat päätyneet Suomeen todennäköisesti syksyllä 1917 saksalaisen sukellusvene UC-57:n lastin mukana.^[104] Kesämaa tarkoittaa varrellisella Mauser-pistoolilla hyvin todennäköisesti Mauser C96 pistoolia. Vaatetuksesta ja satulavarustuksesta Kesämaa ei mainitse mitään. On todennäköistä, että osastossa käytettiin omia siviilivaatteita. Tunnistamisen helpottamiseksi käytettiin mahdollisesti hihassa valkoista käsivarsinauhaa tai muuta vastaavaa tunnusta. Ratsastusvarusteensa osasto saattoi hankkia maaseudun kylistä ja tuolloin varusteet olivat todennäköisimmin siviilimallisia.

Mäntän suunnalla toiminut valkoisten kahdeksan henkinen ratsupartio oli pukeutunut siviilivaatteisiin. Yhteisenä tunnuksena ratsumiehillä oli valkoinen käsivarsinauha vasemmassa hihassa kyynärpään yläpuolella sekä lakkiin ommeltu valkoinen kangas-suikale.^[105] Maaliskuussa annettiin käsky varustaa lakit valkoisella lakinsuojuksella omien taistelijoiden tunnistamisen helpottamiseksi.^[106] Aseistuksena miehillä oli venäläinen kolmenlinjan kivääri, mahdollisesti rakuunamallia. Teräaseina miehillä oli oikean olan yli kulkevassa kantohihnassa olevat šaškat. Miehiä käyttämä satulavarustus oli Venäjän ratsuväen mallia.^[107] Läntisellä Uudellamaalla toiminut Sigurdin osastoon perustettiin 18 miestä käsittävä ratsuosasto heti helmikuun alussa. Hevosensa ja satulansa osasto hankki 4. päivänä tammikuuta tukeutumisalueensa lähikylistä.^[108] On todennäköistä, että näin hankitulla varustuksella ei kovin yhtenäisesti varustettua joukkoa saatu aikaiseksi, sillä varusteet olivat pääsääntöisesti

yksittäin hankittuja yksittäiskappaleita. Tuolloin siviilin ja sotilaan ero oli hyvin häilyvä ja vaikeasti erotettava.

Suuri osa näistä eteläisen Suomen suojeluskuntien yhteyteen perustetuista ratsuosastoista hajosi vuoden 1917 loppuun mennessä punaisten vahvistaessa asemaan. Pohjanmaalle siirtyneen Saksanniemen Järjestyslipuston, myöhemmin Uudenmaan Rakuunarykmentin, kootessa joukkoaan suuri osa Länsi-Suomen ratsastuskuntoisista miehistä ja varusteista siirtyi sen riveihin. Pienille ratsuosastoille ei riittänyt kovinkaan suuria toimintaedellytyksiä. Kuitenkin osa näistä pienistä osastoista säilyi vapaussodan loppuun saakka. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon jo yllä selostettu Mäntän ratsuväki. Vapaussodan aikana eri puolille rintamaa perustettiin useita ratsuosastoja. Satakunnan suunnalle perustettiin muutamia erillisiä ratsastavia tiedusteluosastoja vahvuudeltaan 15 - 30 miestä. Eräs tällainen muodostelma oli tykistön ratsastavasta henkilöstöstä tilapäisesti kasattu ja 30 miehen vahvuinen. Osasto oli aseistettu pistooleilla. Tampereen valtauksen jälkeen Lempäälässä ja Pirkkalassa perustettiin Hämeen lentävä ratsuosasto. Sen perustamiseen ja kouluttamiseen vaikutti Uudenmaan Rakuunarykmentin läsnäolo alueella. Myöhemmin sodan jälkeen osasto liitettiin Helsinkiin siirrettyyn Uudenmaan Rakuunarykmentiin. Samoihin aikoihin perustettiin alueella taistelleeseen Ruotsalaiseen prikaatiin myös pieni ratsuosasto. Osasto oli tilapäinen ja sitä laajennettiin sitä mukaan, kun ratsuja ja varusteita saatiin hankittua. Muutamia Uudenmaan Rakuunarykmentistä komennettuja ratsukoita toimi Ruotsalaisessa prikaatissa. Ratsuja varusteineen osallistui ratsuosaston toimintaan rakuunoiden toimiessa kuormastotehtävissä.^[109]

Savon ja Karjalan suojeluskuntien vapaussodan aikaiset ratsuosastot syntyivät osin jo vuoden 1917 kuluessa paikallisten suojeluskuntien yhteyteen. Niitä perustettiin myös vapaussodan alkuvaiheessa muodostettujen sotatoimiyhtymien alaosastoiksi. Merkittävin näistä ratsuosastoista oli jo syys- lokakuussa 1917 Joensuussa perustettu osasto, joka myöhemmin jakaantui kahdeksi ratsuosastoksi. Vapaussodan puhjetessa ja jo aiemminkin molemmat osastot osallistuivat aktiivisesti toimintaan. Osastoja johtivat kauppias Partanen sekä päällikkö Ruth.^[110] Valkoisten toiminnan jo käynnistyttyä, myös Sortavalassa perustettiin ratsuosasto Joensuun esimerkkiä noudattaen. Tämä Ernst Nordinin johtama ratsuosasto oli 18 miehen vahvuinen ja hevosensa se oli saanut pääasiassa Sortavalalaisilta liikemiehiltä.^[111] Ratsastusvarusteista ei löydy mainintaa, mutta on todennäköistä, että kyseiset liikemiehet hankkivat myös

osaston tarvitsemat satulat ja muun ratsastusvarustuksen ja ne olivat mitä todennäköisimmin siviilimallisia.

Savonlinnassa perustettiin heti sotatoimien alettua edellisen vuoden marraskuussa hajonneen tilalle uusi rohdoskauppias Asplundin johtama 10 miehen vahvuinen ratsuosasto. Sen aseistuksena oli miehien itsensä hankkimat Nagant-revolverit ja Colt-pistoolit. Myös Mikkelissä perustettiin aluksi 20 miehen vahvuinen ratsuosasto, joka sai nimekseen Mikkelin rakuunat. Osaston vahvuus kasvoi helmikuun aikana hyvin nopeasti 50 mieheen. Ainakin osalla osaston miehistä oli aseistuksenaan vanhat poliisin sapelit ja lyhyet ratsuväen kiväärit.^[112] Liitteessä 7 on kuvattu Nagant-revolveri koteloineen, Colt-pistooli sekä Mauser-pistooli m/96 varusteineen. Venäjän keisarillinen armeija otti Nagant-revolverit käyttöönsä vuonna 1895. Revolvereja oli Suomeen sijoitetulla venäläisellä sotaväellä runsaasti käytössä. Vallankumouksen puhjettua kapinoivat sotilaat ryöstivät ja tappoivat upseerejaan ja myivät näiden aseita suomalaisille siviileille. Näitä revolverejä joutui suomalaisten haltuun myös venäläisten joukkojen aseistariisunnan yhteydessä vuoden 1918 alkupuolella.^[113]

Edellä mainittuja ratsuosastoja merkittävämpiä olivat itä-suomalaisten suojeluskuntien ratsuosastot, jotka lähetettiin muotoutumassa olevalle Karjalan rintamalle. Osa ratsuosastoista perustettiin vasta rintamalla. Vapaussodan aikana osa näistä ratsuosastoista sai paljon vakinaisen joukon piirteitä ja niitä käsiteltiin lähes säännöllisinä joukkoyksiköinä. Jo aivan vapaussodan alku päivistä lähtien Karjalan rintama jakaantui kolmeen lohkokon, joita johtivat Venäjän armeijassa palvelleet ratsumestarin arvoon ylentyneet suomalaiset upseerit. Jokaisessa näistä kolmesta lohkokon toimi suojeluskuntapataljoona. Jokaiseen näistä suojeluskuntapataljoonista kuului oma ratsuosasto. Ratsuosastoista niin kutsuttu Elfvengrenin ratsuväki (nimitys johtui siitä, että ratsumestari Elfvengren toimi osaston ensimmäisenä johtajana) eli Osasto Weckman toimi Vuoksen alajuoksulla, Ratsuosasto Lindh Antrean rintamalla ja Ratsuosasto Kotivirta Imatran lohkokon. Maaliskuun puolivälissä Karjalan rintamalla suoritettiin rykmenttijako ja tällöin jokaiseen rykmenttiin tuli kuulumaan organisesti oma ratsuosasto. Käytännössä käytettävissä oli samat ratsuosastot kuin aiemmin. Nyt Osasto Weckman määrättiin 1. rykmentille, Ratsuosasto Lindh 2. rykmentille ja Ratsuosasto Kotivirta 3. rykmentille. Ratsuosastojen vahvuutta ei määritelty tarkasti vaan se jätettiin riippumaan siitä, kuinka paljon oli käyttöön saatavia hevosia ja ratsastusvarusteita. Muistakin varusteista oli ratsuosastojen miehillä puutetta. Vielä

huhtikuun puolivälissä esimerkiksi Osasto Weckmanin miehiltä puuttui muun muassa lumipukuja sekä muuta sotavarustusta.^[114]

Ratsumestari Elfvengren perusti ratsuosaston Antreassa helmikuun puolivälissä ja toimi ratsuosaston johtajana. Tuolloin hänen osastoa nimitettiin Elfvengrenin lentäväksi osastoksi. Antreassa olon aikana osaston miehille oli jaettu tilapäiset univormut ja arvomerkit. Joensuulaisen Porthanin osasto liitettiin kaikkine ratsuineen 21. helmikuuta Elfvengrenin osastoon. Ja samoihin aikoihin Weckmanista tuli osaston johtaja Elfvengrenin siirryttyä pataljoonan komentajaksi.^[115]

Tarkasteltaessa edellämainittujen kolmen Karjalan rintamalla toimineen ratsuosaston vahvuuksia voidaan todeta, että Osasto Weckmanin vahvuus oli kohonnut huhtikuun puoliväliin mennessä kaikkiaan 100 mieheen. Ratsuosasto Lindhin vahvuus nousi maaliskuun alun 74:stä kuun puoliväliin mennessä 127 mieheen. Kuitenkin hevospuutteen takia kaikille miehille ei riittänyt ratsuja. Osasto säilyi tällaisena tästä eteenpäin vastaten organisaatioltaan Suomen vanhan ratsuväen eskadroonaa. Huhtikuun alussa osastoon kuului 131 miestä. Ratsuosasto Kotivirran vahvuus oli Weckmanin ja Lindhin osastoihin verrattuna pieni. Osasto oli aluksi vain 15 ratsumiehen vahvuinen. Maaliskuun puolivälissä ratsuosaston vahvuus oli 23 miestä, mutta putosi huhtikuun puolta väliä lähestyttäessä 18 ratsumieheen. Vahvimmillaan osaston vahvuus oli 36 miestä. Syynä osaston pieneen kokoon oli se, että Imatran ympäristöstä oli vaikea löytää riittävästi ratsuhevosia sekä tarvittavia satuloita ja satulavarusteita. Ratsuosasto Kotivirta osallistui Osasto Sarliinin mukana taisteluihin myös Kymenlaaksossa ja otti osaa mm. Haminan valtaukseseen 4. toukokuuta. Taisteluiden tauottua osasto koottiin Haminaan, josta se siirtyi ratsain 70 miehen vahvuisena Liikkalan kautta Viipuriin.^[116]

2.3 Vapaussodan jälkeiset järjestelyt ratsuväessä

Vapaussodan aikana perustettiin valkoiseen armeijaan kaksi ratsuväkirykmenttiä: Uudenmaan Rakuunarykmentti ja Karjalan Ratsujääkärirykmentti. Kesällä 1918 suoritettiin armeijan uudelleen järjestely. Uudelleen järjestelyn mukaan armeijan rauhan aikaiseen organisaatioon kuului kolme divisioonaa, joihin jokaiseen kuului yksi ratsuväkirykmentti. Tämän mukaan 1.Divisioonalle alistettiin Uudenmaan Rakuunarykmentti ja vastaavasti 3.Divisioonalle alistettiin Karjalan Ratsujääkärirykmentti. Koska

ratsuväkirykmenttejä oli perustettu vain kaksi oli 2.Divisioonaa varten perustettava uusi ratsuväkirykmentti. Ajankuvalle ennen joulukuuta 1918 oli ominaista Saksan Itämerendivisioonan saksalaiset upseerit, jotka toimivat Suomen armeijassa eri asteisina sotilasohjaajina.^[117] Tämän uuden järjestelyn suunnittelijoina olivat nimen omaan saksalaiset. Suunnitelman mukaan oli tarkoitus sovittaa Suomen armeija saksalaiseen sotilaalliseen järjestelmään ja kehittää sitä tarpeen vaatiessa palvelemaan Saksan maailmansotaan liittyviä suunnitelmia.^[118]

Karjalan Ratsujääkäriykmentti oli sijoitettuna Lappeenrantaan toukokuun lopusta alkaen kesä- ja heinäkuun ajan. Jo elokuun alussa rykmentti siirrettiin Kuopioon. Suunnitelmissa oli ollut siirtää rykmentti elokuussa Viipuriin, mutta tämä jäi toteutumatta. Kuopiossa aloitettiin koulutus saksalaisen ratsuväen päällystön toimiessa asiantuntijoina. Viipuriin siirto suunnitelmien taustalla lienee ollut aikomus alistaa Karjalan Ratsuväkirykmentin 2.Divisioonan alaisuuteen. Rykmentti alistettiin kuitenkin 3.Divisioonan alaisuuteen ja siirrettiin Savoan. Kuopiossa Karjalan Ratsujääkäriykmentin organisaatioon kuului esikunta sekä kolme eskadroona. 1. ja 2. eskadroona olivat kiväärieskadroonia, kun taas 3. oli konekiväärieskadroona. Rykmentti vietti ensimmäisen vuosipäivänsä 1. päivänä syyskuuta 1918 jääkäripataljoona 27:n ratsujääkäriosaston perustamisen muistoksi. Samana päivänä rykmentin nimi muutettiin Karjalan Ratsujääkäriykmentti numero 2. Lokakuun ensimmäisenä päivänä rykmentin komentaja majuri Weckström luovutti rykmentin V.G.B. von Hohenthalille. Seuraavana päivänä rykmentti aloitti siirtymisen Hämeenlinnaan Suomen kasarmille. Muutto oli suoritettu loppuun joulukuun 13. päivänä 1918.^[119] Joulukuun 10. päivänä 1918 rykmentin nimi muuttui jälleen kerran. Rykmentin uudeksi nimeksi tuli Karjalan Ratsurykmentiksi.^[120] Rykmentin miehiä alettiin nimittää ratsumiehiksi.^[121] Jo maaliskuun 15. päivänä 1919 rykmentin nimeä muutettiin neljännen kerran. Rykmentin uudeksi nimeksi tuli sijoituspaikan mukaan Hämeen Ratsurykmentti.^[122]

Vapaussota päättyi Uudenmaan Rakuunarykmentin osalta toukokuun alkupäivinä Hämeenlinnaan. Rykmentti koottiin vähitellen Linnan kasarmille. Mukana ollut rakuuna Juho Anttila kertoo joukon olleen yhtenäisissä univormuissa sen saapuessa Hämeenlinnaan. Hämeenlinnasta rykmentti kuljetettiin rautatiekuljetuksena Helsinkiin jo 14. - 15. päivänä toukokuuta. Siirtoa Helsinkiin vauhditti ylipäällikön ajatus järjestää suuri voitonparaati vapaussodan päättymisen kunniaksi maan pääkaupungissa. Paraati järjestettiin 16. toukokuuta ja Uudenmaan Rakuunarykmentti osallistui sii-

hen kokonaisuudessaan. Rykmentti sijoitettiin Helsingissä aluksi tilapäismajoitukseen, mutta jo toukokuun lopulla rykmentti majoitettiin Kampin alueen kasarmeihin. Huolto-ongelmat vaivasivat miehiä sekä hevosiakin. Muun muassa kesävarusteita ei onnistuttu saamaan. Uudenmaan Rakuunarykmentin toisesta eskadroonasta Hämeenlinnassa keväällä 1918 otetussa valokuvassa miehillä oli yllään päällystakit. Osalla miehistä näyttää olleen siviilimallin talvitakki ja osalla Saksanniemen Järjestyslipuston aikainen asetakki tummansinisillä kauluksilla ja hihankäänteillä. Päässä miehillä oli alas laskettavilla korvallisilla varustettu talvilakki ja lakissa puna-keltainen kokardi. Jalassa miehillä oli saappaat tai vaihtoehtoisesti matalat kengät ja säärikääreet. Aseina oli vasemmalle kupeelle vyöhön kiinnitetty venäläinen kaarevateräinen šaška. Puna-keltainen kokardi aiheutti ainakin Hämeenlinnassa täpärän tilanteen saksalaisten ja valkoisten joukkojen välillä. Valkoisten etujoukon saapuessa Hämeenlinnaan saksalaiset olivat ampua neljännen eskadroonan kärkimiehet luullen heitä kokardin vuoksi punaisiksi.^[123] Hämeenlinnassa keväällä 1918 rakuunoista otettu valokuva on liitteessä 8.

Uudenmaan Rakuunarykmentin muuttaessa Helsinkiin, sen organisaatioon kuului neljä ratsueskadroonaa ja konekiväärieskadroona. Kesästä 1918 alkaen kotiuttamisten ja ratsuväelle vahvistettujen uusien määrävahvuuksien johdosta rykmentin vahvuus supistui vuoden loppuun mennessä niin, että seuraavan vuoden alussa Uudenmaan Rakuunarykmenttiin kuului enää esikunta, soittokunta, 1. eskadroona sekä konekiväärieskadroona. Rykmentissä oli lisäksi tilapäisiä muodostelmia. Tällaisia näyttävät olleen harjoitueskadroona ja vahtieskadroona. Saksalaissuuntauksen päätyttyä armeijalle vahvistettiin maaliskuussa 1919 uudet määrävahvuudet. Jo huhtikuun 25. päivänä harjoitueskadroona lakkautettiin ja perustettiin 2. eskadroona. Syyskuun 15. päivänä perustettiin rykmenttiin vielä polkupyöräeskadroona.^[124]

2.Divisioonaa varten oli perustettava uusi ratsuväkirykmentti. Rykmentti perustettiin 20. päivänä elokuuta 1918. Sen nimeksi tuli Suomen Rakuunarykmentti. Perustetun ratsuväkirykmentin nimeksi vakiintui hyvin pian (elokuun 27. päivästä lähtien) Suomen Rakuunarykmentti nro.2. Rykmentin sijoituspaikaksi tuli Viipuri. Rykmentin kokoonpano käsitti alussa esikunnan yhden sapelieskadroonan ja yhden konekiväärieskadroonan sekä pieniä huoltomuodostelmia. Suomen Rakuunarykmentin rungon muodosti Uudenmaan Rakuunarykmentistä siirretty 2. eskadroona. Vuoden lopulla perustettiin soittokunta sekä Opetuskomennuskunta kuten aliupseerikoulua tuolloin

nimitettiin. Vuoden 1919 aikana rykmentti muuttui neli eskadroonaiseksi. Helmi-kuussa 1919 rykmenttiin perustettiin toinen sapelieskadroona sekä vielä saman vuoden lokakuussa rykmenttiin perustettiin polkupyöräeskadroona. Suomen Rakuunarykmentti nro.2:n nimi muutettiin 15. päivänä maaliskuuta 1919 vastaamaan sijaintipaikkaansa. Rykmentin uudeksi nimeksi tuli näin ollen Karjalan Ratsujääkärirykmentti. Tätä nimeä rykmentti käytti aina sen lakkauttamiseen joulukuun viimeiseen päivään 1920 saakka.^[125]

2.4 Mies- ja hevoskohtainen varustus sekä aseistus

Sota-asiainneuvoston antoi 30. päivänä elokuuta 1918 Suomen armeijaa koskevan varustamiskäskyn. Käskyssä venäläiset ratsuväenkiväärit määrättiin ratsuväen ja polkupyöräjoukkojen aseistukseksi.^[126] Huomion arvoista on todeta, että heti armeijan perustamisesta lähtien kiinnitettiin huomiota aseistuksen soveltavuuteen eri aselajeille. Muun muassa kohdassa *Suomen Rakuunarykmentti 1889 - 1901 ja sen vaikutus Suomen ratsuväkeen* on selvitetty ratsuväen aseistuksen vaatimia erityispiirteitä, jotka huomioitiin myös perustettaessa itsenäiselle Suomelle omaa ratsuväkeä.

Elokuun lopulla 1918 saksalainen Itämeren Divisioona luovutti Suomen armeijalle runsaasti erityisesti tykistön tarvitsemaa sotamateriaalia. Materiaalin joukossa oli myös saksalaisia Kruppin ratsusatuloita täydellisesti varustettuna 103 kappaletta sekä 95 kappaletta lähes täydellisesti varustettua Kruppin satulaa. Luovutettavien varusteiden mukana tuli myös 19 itävaltalaisista satulaa sekä viisi rikkinäistä satulaa. Lisäksi materiaaliin kuului 150 hevoslointa sekä kymmenittäin kuolaimia ja yhteensä noin 150 kappaletta kahta mallia olevia riimuja sekä kaksi satulatarvelaatikkaa.^[127]

Luotaessa Vapaussodan jälkeisessä tilanteessa Suomelle omaa armeijaa ongelmana oli suuri puute hyvin monista erikoistarvikkeista. Sotaministeri Rudolf Waldenin esityksestä perustettiin hankinta-asiain neuvottelukunta selvittämään kokonaistilannetta. Koska toiminnan käynnistyminen vaati oman aikansa, määräsi Walden toukokuussa 1919 eversti L.A. Schwindtin tiedustelemaan Länsi-Euroopan maista kaupan olevia ase- ja varusmateriaalieriä. Hieman aiemmin päättyneen ensimmäisen maailmansodan jäljiltä ylijäämä- ja sotasaalisaseistusta oli runsaasti tarjolla. Pariisi osoittautui suomalaisille parhaimmaksi kauppapaikaksi, vaikka ranskalaisilla ei ollut tarjota suomalaisille Suomessa jo vakiintunutta venäläistyypistä aseistusta. Kaupat

syntyivät neuvottelujen tuloksena kesäkuun alkuun mennessä. Suuren yhteisoston mukana Suomi sai runsaasti kipeästi tarvitsemaansa materiaalia, mutta suuren materiaalityönnön mukana tuli myös runsaasti lähes käyttökeltotonta materiaalia. Materiaali laivattiin Suomeen heinäkuun aikana vuonna 1919.^[128] Ranskasta laivatun materiaalin joukossa oli ratsuväelle tarpeellista materiaalia muun muassa ranskalaisia ratsuväen sapeleita, saksalaisia karbiineja, espanjalaisia pistooleja sekä 50 satulasepän ja 200 kengityssepän varustelaatikkoo.^[129]

Ratsuväen asetaku m/18

Ratsuväen asetaku m/18 oli ruskeanharmaa ja kuosiltaan vartalon mukainen. Takki oli varustettu kaksinkertaisella ruskealla kauluksella. Upseerien asetakissa kaulus ja symmetrisesti vinoon leikatut hihankäänteet oli varustettu aselajin värisellä reunuksella.^[130] Ratsuväen yleinen tunnusväri mallistossa m/18 oli keltainen.^[131] Takissa oli kolme kuuden napin nappiriviä, mitkä yhdistettiin kaksinkertaisella ruskealla 7 millimetrin levyisellä nauhalla. Taskut olivat sisäpuoliset ja kannelliset. Rintataskuja ei ratsuväen takissa ollut. Upseerien asetakeissa oli takana kannelliset taskut eli niin sanotut Brandenburgin laatat, joissa oli kolme nappia. Nämä Brandenburgin laatat kuuluivat myös ratsuväen aliupseereiden ja miehistön takataskuihin. Housut olivat ruskeat ja lahkeiden sivusaumat oli varustettu 7 millimetrin levyisillä keltaisilla nauhoilla. Nauhat olivat 10 millimetrin päässä toisistaan. Upseerien housuissa oli sivusaumaan ommeltu ohut keltainen terereunus. Jalkineina käytettiin nahavärisiä nahkasaappaita tai pieksuja ilman kohoavaa kärkeä. Saappaissa oli kannukset. Päälystakki oli väriltään ruskehtavan harmaa. Takissa oli yksirivinen kuudella napilla oleva napitus sekä vähän haarojen yläpuolelle ylettyvä neljällä napilla suljettava takahalkio. Taskujen kannet olivat vaakasuorat, suoriksi leikatut ja kulumistaan hieman pyöristetyt. Hihankäänteet olivat 19 senttimetriä korkeat ja symmetrisesti vinoon leikatut.^[132] Ratsuväen asetakin m/18 kuosi ja monet yksityiskohdat muistuttavat hyvin paljon Ruotsin ratsuväen käyttämää mallia.^[133]

Uudenmaan Rakuunarykmentin asetaku

Uudenmaan Rakuunarykmentti käytti virkapukumääräyksistä poiketen vapaussodan aikaista jo Saksanniemen Järjestyslipuston ajoilta peräisin olevaa univormua. Takki oli harmaa ja yksirivisellä napituksella varustettu. Takissa oli tummansininen kaulus

ja saman väriset symmetrisesti vinoon leikatut hihankäänteet, joiden yläreunassa oli takin värinen 15 millimetriä leveä reunus. Hihankäänteisiin oli ommeltu seitsemän millimetrin levyiset valkeat parinauhat, joita oli viisi kappaletta kummassakin hihassa. Nauhat olivat hihan suuntaiset ja päättyivät terävään kärkeen, mikä jäi noin 20 millimetrin päähän harmaasta reunusnauhasta. Takissa oli ulkopuoliset kannelliset rintataskut sekä sisäpuoliset kannelliset sivutaskut. Kaikki napit olivat isoja harmaita metallinappeja. Housuina oli tummansiniset ratsuhousut, joiden lahkeiden sivusaumat oli varustettu keltaisilla nauhoilla. Jalkineena olivat kannuksilla varustetut nahkasaappaat.^[134] Päähineitä oli rakuunoilla kaksi eri mallista. Kesällä oli tarkoitus käyttää mustaa karoliinimallista kolmikolkkahattua. Talvea varten oli sininen topattu talvilakki. Kummassakin lakkimallissa oli punakeltainen kokardi.^[135] Liitteessä 8 on kuvat Uudenmaan Rakuunarykmentin rakuunoista Hämeenlinnassa sekä Helsingissä.

Uudenmaan Rakuunarykmentin univormussa on hyvin paljon vaikutteita ja yhtäläisyyksiä ruotsalaisen Norrlannin Rakuunarykmentin univormun kanssa. Ajallisesti ruotsalaisten pukujen käyttöönotto sijoittuu varhaisempaan ajankohtaan, mutta puvut olivat käytössä huomattavasti pidempään kuin Uudenmaan Rakuunarykmentin. Tämä tosiseikka osittain perustelee sen, että suunniteltaessa Saksanniemen Järjestyslipuston omaa univormua, on vaikutteita saatu muun muassa Ruotsin ratsuväestä. Seuraavana muutamia silmiin pistäviä yhtäläisyyksiä pukujen välillä. Kummankin univormun lakki oli tumma ja kolmikolkkamallinen. Takkien hihoissa oli vinoon leikatut eri värisestä kankaasta leikatut hihansuut ja tumma kaulus. Molemmissa takeissa oli sisään ommellut sivutaskut. Rintataskut olivat kuitenkin rykmenttien asetakeissa toisistaan poikkeavat. Norrlannin rakuunoiden takissa rintataskut olivat sisään ommellut, kun taas Uudenmaan rakuunoiden takissa ne olivat vastaavasti ulkopuoliset. Norrlannin Rakuunarykmentin miekat olivat lisäksi suorateräisiä, toisin kuin suomalaisten käyttämät kaarevateräiset.^[136]

Pukuun m/18 ei oltu kentällä alkuunkaan tyytyväisiä. Eri joukko-osastot halusivat muutoksia ja uudistuksia omien tarpeidensa pohjalta.^[137] Muun muassa ratsuväen piirissä univormumallia m/18 luonnehdittiin epäonnistuneeksi.^[138] Liitteessä 8 on kaksi kuvaa Karjalan Ratsujääkärirykmentistä vuodelta 1919. Kuvista on havaittavissa hyvin joukossa vallinnut puvuston kirjavuus. Uutta virkapukujärjestelmää suunniteltaessa valtion ja armeijan johdon näkemyksen mukaan ensisijaisella paikalla oli

yhtenäistäminen.^[139] Suomen armeijalle vahvistettiin 30. päivänä kesäkuuta 1919 pidetyssä Sotaministeriössä tapahtuneessa esittelyssä ensimmäinen varsinainen virkapukujärjestelmä m/19 Valtionhoitaja Mannerheimin päätöksellä. Samalla vahvistettiin, että tähän asti käytössä olleita virkapukuja voitiin käyttää tammikuun 1. päivään 1920 asti sekä päällystakkeja tammikuun 1. päivään 1921 saakka. Lisäksi määrättiin, että materiaalipulasta johtuen sallitaan toistaiseksi käyttää teräksen harmaan kankaan asemesta myös muita käytössä olevia kankaita. Sivuaseiden kohdalla sallittiin myös vahvistetun mallin mukaisten sapeleiden ynnä muiden asemesta käyttää muun mallisia.^[140] Liitteessä 9 on kuvat ratsuväen puvuista m/18 ja m/19.

Asepuku m/19

Ratsuväen virkapuku m/19 oli samantapainen, kuin muiden joukkojen. Siinä oli kuitenkin lukuisia ratsuväelle ominaisia piirteitä. Ratsuväen virkapukuun kuului asetakki, lämpimänä vuodenaikana pusero, housut ja päällystakki. Päähineitä oli useamman mallisia. Koska virkapuku m/19 poikkesi upseerien ja alipäällystön sekä miehistön osalta jonkin verran kuosiltaan toisistaan, on paremman käsityksen saamiseksi syytä syventyä pukuun hieman paremmin. Seuraavana on hyvin seikkaperäinen selvitys ratsuväen virkapuvusta m/19.^[141]

Asetakin m/19 väriksi vahvistettiin teräksen harmaa. Kangas oli villaista sotilaskangasta kuten virkapukuja koskevassa päätöksessä asia määriteltiin. Asetakin kuosi oli alipäällystölle ja miehistölle sileä, selästä kaareva ja ilman keskisaumaa. Selkäsaumojen etäisyys toisistaan oli vyötärön kohdalla 18 - 20 senttimetriä. Takissa oli vyötärön korkeudella neljä vyökoukkuja. Koukut oli sijoitettu molempiin selkäsaumoihin sekä takin kummallekin sivulle. Upseerin takissa vyökoukut olivat ainoastaan selkäsaumoissa. Takissa oli takana keskellä halkio, joka ylettyi 10 senttimetrin päähän vyötärestä. Rinnassa oli kahdeksan himmeäksi hapetetusta metallista valmistettua suurikokoista leijonanappia. Upseerien napit olivat himmeäksi hapetetusta kuparista valmistetut ja varustettu myös leijonakuviolla.^[142]

Takissa oli tummanharmaasta kankaasta valmistettu korkea pystykaulus. Upseereilla kauluksen etu- ja alareunaa kiersi harmaa silkkinauha. Nauhojen leveys vaihteli sotilasarvosta riippuen. Arvomerkki merkittiin takin kaulukseen isoin ja pienin ruusukkein arvosta riippuen. Liitteessä 9 on kuvattuna upseereiden ja aliupseereiden kaulus-

merkinnät. Hihankäänteet olivat niin ikään tummanharmaata kangasta ja vinoon leikatut siten, että niiden korkeus oli hihan takasauman kohdalla 12 senttimetriä. Hihankäänteissä oli kaksi hihansuuntaisesti vaaleanharmaasta senttimetrin levyisestä silkkinauhasta valmistettua niin sanottua napinreikää, joiden päässä nauhojen muodostamassa kulmassa oli pienempää mallia olevat himmeäksi hapetetusta metallista valmistetut leijonanapit. Upseerien napit olivat samaa kokoa ja himmeät, mutta kuparista valmistetut.^[143]

Asetakki oli reunustettu senttimetrin levyisellä vaaleanharmaalla silkkinauhalla kauluksesta alaspäin, pitkin takin etusaumaa, alareunaa ja takahalkion reunaa ympäri. Myös selkäsaumoissa oli silkkinauhat alkaen hihasaumoista ja jatkuen takin alareunaan asti. Takin rinnassa oli samanlaisista nauhoista muodostettu kahdeksan yli rintakehän ylettyvää vaakasuuntaista napinreikää. Ratsuväen asetakissa ei ollut rintataskuja. Sivutaskut oli varustettu kolmekärkisillä taskunkansilla, joissa oli kolme pienikokoista leijonanappia. Upseerien sivutaskut olivat päälle ommellut ja ilman muille joukoille tyypillisiä vastataitteita. Upseerien sivutaskujen kansia kiersi ympäri vaaleanharmaa senttimetrin levyinen silkkinauha. Lisäksi upseerien takissa oli selkäkoukujen alapuolella olevien vastataitteiden molemmilla puolilla vaaleanharmaat silkkinauhat. Juhltilaisuuksissa ja paraateissa käytettiin asetakkia m/22 ja sen vasemmassa hihassa 10 senttimetriä leveää valtakunnan tai maakunnan vaakunalla varustettua hihanauhaa. Upseereilla nauhassa oli silkinen koruommeltu vaakuna ja muilla painettu.^[144] Liitteessä 9 on esitetty ohjesäännön piirroksat ratsuväen upseerien sekä alipäällystön ja miehistön asepuvusta m/19.

Olkaimet olivat asetakeissa, puseroissa ja päällystakeissa kaikissa samanlaiset. Upseereiden olkaimet poikkesivat alipäällystöllä ja miehistöllä olevista. Ratsuväen olkainten yleinen väri oli keltainen. Ratsuväkirykmentit käyttivät kukin omia tunnuskäyriään olkaimen pohjaväriinä. Kaikkien ratsurykmenttien olkainten reunus oli ratsuväen tapaan keltainen. Uudenmaan Rakuunarykmentin olkaimet olivat pohjaväriältään tummansiniset, Hämeen Ratsurykmentin olkaimet olivat pohjaväriältään tummanpunaiset ja Karjalan Ratsujääkärirykmentin olkaimien pohjaväriinä oli tummanvihreä. Miehistön ja aliupseeriston olkaimet olivat pehmeästä kankaasta valmistetut. Arvoasteet oli merkitty niihin valkoisin seitsemän millimetrin levyisin nauhoihin. Kaikkien ratsuväen joukkojen aselajitunnuksina olivat ristikkäin tupessa olevat sapelit. Ratsurykmentit oli numeroitu yhdestä kolmeen ja nämä numerot kiinnitettiin aselajitunnusten

kanssa olkaimiin niin, että hihasaumasta päin katsoen ensin tulivat mahdolliset arvo-merkkinauhat, sitten numero ja lopuksi aselajitunnus. Yleinen ratsuväen olkain oli ilman numeroa ja vain aselajitunnuksella varustettuna. Uudenmaan rakuunarykmentin numero oli yksi, Karjalan Ratsujääkärirykmentin kaksi ja Hämeen Ratsurykmentin kolme. Upseereiden olkaimet olivat kovitettuja ja niiden päälle oli kiinnitetty tumman kullan väriset punokset. Myös upseeriolkaimiin kiinnitettiin edellä kerrotun periaatteen mukaisesti aselajitunnukset ja rykmenttinumerot. Upseereiden sotilasarvo ilmaistiin alipäällystöstä poiketen asetakin kauluksessa.^[145] Liitteessä 9 on kuvattuna upseereiden sekä aliupseereiden olkapoletit m/19.

Upseerit joutuivat hankkimaan käyttämänsä vaatetuksen itse. Univormut olivat kalliita ja upseereiden palkat pieniä, joten tämä aiheutti hankaluuksia virkapukujen hankinnassa. Esimerkiksi helsinkiläiset sotilaspukimot kieltäytyivät myöntämästä Uudenmaan Rakuunarykmentin upseereille luottoa ja vaativat heiltä käteismaksuja. Tunnetun ruotsalaisen sotilasrääätälän saavuttua Helsinkiin tilanne parani. Ruotsalainen toimittaja tarjoutui ottamaan vastaan tilauksia ja toimittamaan kohtuuhintaisia ja korkealaatuisia pukineita. Suurin osa upseeristosta tilasi univormunsa juuri kyseiseltä ruotsalaiselta toimittajalta.^[146]

Ratsuväen housut m/19 olivat tarkoitukseen sopivaa mallia olevat ratsuhousut ja väritään tummanpunaiset. Ratsuhousut oli varustettu ulkosaumasta kahdella yhden senttimetrin levyisellä keltaisella nauhalla, joiden väli oli yksi senttimetri. Upseerien housuihin kuului lisäksi sauman väliin ommeltu keltainen terereunus. Housuissa oli revääreiden etupuolelle sijoitetut vinoon leikatut sivutaskut. Upseereille vahvistettiin myös tummanpunaiset pitkät suorat housut rintamapalveluksen ulkopuolella käytettäväksi. Nämä housut oli varustettu lahkeisiin kiinnitetyillä lahkeenpitimillä. Jalkineina käytettiin mustattuja saappaita tai vaihtoehtoisesti mustia kenkiä nahkaisten säärystimien kanssa. Lisäksi kannukset kuuluivat ratsuväen jalkineisiin. Päähineinä ratsuväessä käytettiin lipatonta harmaata kenttälakkaa. Lakki oli venemallinen ja takaa taittein varustettu. Lakissa oli erilliset alas laskettavat käänteet, mitkä napitettiin lakin sivuille kiinni. Lakkaa käyttivät kaikki upseerista rakuunaan ja ratsumieheen. Upseereille vahvistettiin lisäksi lippalakki. Lakissa oli viisi senttimetriä korkea tummanharmaa paare sekä saman värinen reunus lakin yläreunassa. Lakin yläosa oli harmaata asetakin väristä kangasta. Lakissa oleva nahkainen lippa oli musta. Yliupseereilla lakkiin kuului nahkainen leukahihna. Esiupseereilla leukahihna oli hopean-

väristä punosta ja kenraaleilla hihna oli kullan värinen. Vaalean harmaa turkislakki kuului niihin varusesineisiin joita annettiin käyttöön tarvittaessa. Lakkeihin kuuluivat niiden etureunaan kiinnitettävät kokardit. Upseereiden kokardit poikkesivat alipäällystön ja miehistön Kokardeista.^[147] Lakit m/19 on kuvattuina liitteessä 9.

Päällystakki oli harmaasta villakankaasta valmistettu ja siinä oli tummanharmaasta kankaasta valmistettu alas käännetty kaulus. Upseereiden sallittiin käyttää talviaikana kauluksessa vaaleanharmaata turkiskaulusta. Takki oli varustettu kahdella kuuden napin nappirivillä. Päällystakin selkäpuolella oli kolminkertaiset vastataitokset. Selässä vyötärön korkeudella oli suora neljällä napinlävellä varustettu ja kahdella napilla kiinnitettävä viisi senttimetriä leveä selkävyö. Päällystakin hihankäännteet olivat 18 senttimetriä korkeat ja suoraan leikatut. Sisään sijoitetut taskut olivat vaakasuoraan leikatut ja varustettu vähän pyöristetyin taskunkansin. Ratsuväen päällystakissa oli takana keskellä helmasta alkava neljällä pienellä tinanapilla napitettava takahalkio. Upseereilla napit olivat vaakunanappeja. Muutoin upseerien takit olivat samanlaisia kuin alipäällystön ja miehistön. Upseereiden arvoasteet merkittiin päällystakin hihoihin silkkinauhoin ja vastaavasti aliupseereiden päällystakin olkaimiin samoin kuin asetakissa. Lisäksi oli myös päällystakin värinen turkki m/19. Se oli kuosiltaan jonkin verran vartalonmukainen ja selkä varustettuna kahdella selkäsauamalla. Vyökoukut olivat turkin sivuilla kuitenkin hieman takana. Turkissa oli neljä kappaletta kiinnitysrippuloita yhdessä rivissä. Kaulus oli alas käännettyä mallia. Turkin etureunassa oli kauluksesta alkaen turkiskauluksen värinen turkisreunus. Turkisreunus jatkui turkin liepeissä ja takahalkion reunoissa päättyen halkion yläreunaan. Turkissa oli sisään ommellut vinoon leikatut taskut vähän vyötärön alapuolella. Taskujen kannet olivat vähän pyöristetyt.^[148]

Ratsuväen joukoille kuului muiden joukkojen tapaan myös erityinen kesäkäyttöön soveltuva paidan tapaan leikattu pusero. Hihoissa oli seitsemän senttimetriä korkeat kahdella napilla napitettavat kalvosimet. Puserossa oli kaksi tilavaa vyötärölinjan alapuolella olevaa päälle ommeltua sivutaskua. Taskuissa oli napilla suljettavat kannet. Puserossa oli kummallakin sivulla vyölenkit vyötärön korkeudella. Puseron kaulus oli kaksinkertainen ja alas käännetty sekä kahdella napilla kiinni napitettava. Pusero oli edestä kauluksen ja vyötärön puoliväliin asti avattava ja kahdella napilla napitettava. Miehistön napit olivat harmaita tinanappeja ja vastaavasti upseereiden napit vaakunanappeja. Pusero oli pituudeltaan haaraan asti ulottuva.^[149]

Ratsuväen miekat 1918 - 1920

Vapaussodan jäljiltä Suomeen oli jäänyt tuhansia lähinnä venäläisiä eri mallisia tsaarinarmeijan käyttämiä miekkoja. Suurin osa oli lievästi terästään kaarevia miehistösaškoja m/1881. Myös upseerisapeleita m/1909 ja m/1913 oli teräaseiden joukossa. Lisäksi edellisten ohella esiintyi vanhoja ratsuväen upseerisapeleita m/1809 sekä lukuisa joukko muita eri mallisia miekkoja. Teräaseiden hyödyntäminen oli ongelmallista, sillä suuri osa niistä oli vapaussodan jäljiltä sotamuistoina yksityisten henkilöiden hallussa. Näin ollen joukkoja ei kyetty varustamaan käytettävissä olevilla teräaseilla yhdenmukaisesti. Lisäksi venäläistä sotamateriaalia kohtaan tunnettiin vastenmielisyyttä.^[150]

Ensimmäiset määräykset ratsuväen miekoista annettiin jo vapaussodan aikana huhtikuun 18. päivänä 1918 annetussa Suomen Tasavallan sotajoukkojen Ylipäällikön päiväkäskyssä numero 43. Ratsuväen miekka määriteltiin määräyksessä hyvin suuri- ja piirteisesti. Siinä tuli olla leveä valtakunnan leijonakuviolla varustettu kädensuojus. Sapelia kannettiin leveään ruskeaan nahkavyöhön kiinnitetyssä miekankannattimessa. Miekankannatin oli kenraaleilla kullanvärinen, esi- ja komppaniaupseereilla hopeinen sekä miehistöllä puna-keltainen. Kaikille miekkaa kantaville kuului tällöin myös revolveriaseistus. Kyseisestä miekkamallista ei ilmeisesti valmistettu edes mallikappaletta.^[151]

Jo heinäkuun 7. päivänä 1918 Suomen senaatin sota-asiaintoimituskunta antoi uudet yksityiskohtaisemmat virkapukumääräykset, joiden yhteydessä määrättiin myös ratsastavien sivuaseista. Sen mukaan ratsastaville kuului käyrä sapeli, jossa kädensuojus oli Akseli Gallen-Kallelan (luutnantti Gallén) piirustuksen mukainen. Sapelin tuppia oli musta ja varustettu kiinteällä kiinnitysrenkaalla. Elokuun lopussa sota-asiaintoimituskunta antoi määräykset joukkojen varustamisesta yhdenmukaisesti. Määräyksen mukaan koko ratsuväki tuli varustaa sapelilla sekä lisäksi muissa aselajeissa kaikki ratsain palvelevat. Koska määräyksessä vahvistettua miekkamallia ei heti saatu tilattua oli ratsain palvelevat joukot varustettava niillä sapeleilla, mitä vapaussodan jälkeen oli saatavilla. Käytännössä tämä johti siihen, että upseerit käyttivät omia yleisimmin saksalais-, ruotsalais- tai venäläisperäisiä metallituppisia päällystämiekkoja ja vastaavasti pääosa aliupseeristosta ja miehistöstä käyttivät jo vapa-

ussodan aikana tutuiksi tulleita venäläisiä miehistösaškoja m/1881. Miehistösaškoja kannettiin venäläisen tavan mukaan oikean olan yli kulkeneessa olkahihnassa. Miekka oli miehen vasemmalla sivulla ja kahvan väistökaari sekä terä osoittivat taaksepäin. Ennen kuin sivuasehankintoja kunnolla päästiin aloittamaan muuttui tilanne täysin uuden virkapukuasetuksen tultua voimaan 30. kesäkuuta 1919.^[152]

Kesän 1919 virkapukuasetuksen mukaan ratsastaville kuului suoramiekka kiinteällä kannikerenkaalla varustetussa mustassa metallitupessa. Miekan kahva kädensuojuksineen oli Akseli Gallen-Kallelan suunnittelemaa mallia. Päälystön miekassa kädensuojukseen kuului tyylitelty Suomen leijona ja vastaavasti miehistön miekassa oli kolmihaarainen väistinkaari. Ratsailla oltaessa miekka oli kiinnitettynä satulavarustukseen ja jalan oltaessa sitä kannettiin miehen vasemmalle sivulle kiinnitetystä miekankannattimessa. Upseereille vahvistettiin palveluksen ulkopuoliseen käyttöön venäläistyylinen kevyt miekka, mitä käytettiin juhla- ja vierailuasussa. Miekkoihin kuului miekantupsut (porte-épée), jotka olivat kiinnitetty miekan kahvaan tarkkaan määrättyllä tavalla. Upseereiden ja virkailijoiden miekoissa tupsut olivat isokokoista tammenterhoa muistuttavia, kullan värisestä langasta kirjailtuja. Ne roikkuivat leveän mustalla ja kultaisella langalla kirjailun kaluunanauhan päässä. Muiden käskettiin käyttää miekoissa sekä sapeleissa ruskeaa nahkaista miekantupsua.^[153]

Suomen Ranskasta kesällä 1919 ostama materiaalierä sisälsi 4000 ratsuväen sapelia.^[154] Ranskasta hankitut sapelit olivat ranskalaiselle ratsuväelle valmistettuja ja erittäin vankkarakenteisia miehistösapeleita mallia m/1822. Lähes kaikki sapelit olivat Chatellerault-asetehtaan 1870-luvulla valmistamia. Sapelit olivat suurimmaksi osaksi vähän käytettyjä ja hyväkuntoisia. Sapelissa oli kaareva terä ja messingistä valmistettu kolmella väistikaarella oleva kahva. Sapelin tuppi oli kirkasta metallia. Sapelit oli tarkoitettu ratsuväen miehistömiekaksi.^[155] Jalan kuljettaessa miekkaa kannettiin vyöhön kiinnitettävässä nahasta valmistetussa miekankannattimessa. Ratsain oltaessa miekka oli kiinnitetty satulavarustuksessa olleeseen ripustimeen. Vaikka miekat olivat selkeästi terän kaarevuudesta johtuen sapelimallisia olivat ne Suomen armeijan nimikkeistössä kuitenkin nimikkeellä "ratsuväen miekka".^[156] Vuosien 1919 ja 1920 välisenä aikana ranskalaiset sapelit m/1822 jaettiin varikoista ratsain palvelevien joukkojen käyttöön. Samalla niiden käytössä olleista sekalaisista miekoista kerättiin suurin osa pois. Joukoille jätettiin kuitenkin ominaisuuksiltaan

hyviksi havaittuja venäläisiä miehistömiekkvoja m/1881 miekallalyöntiharjoituksia varten.^[157]

Ranskalaiset ratsuväensapelit poikkesivat vahvistetun mallisista teräaseista huomattavasti muun muassa kaarevan teränsä ja kirkkaan tuppensa osalta. Täytyy kuitenkin muistaa, että tuolloin vallinneessa tilanteessa ei voitu jättää hyödyntämättä tarjoutunutta mahdollisuutta varustaa kaikki miekan tarvitsevat joukot yhtenäisesti hyväkuntoisilla ranskalaisilla sapeleilla. Ranskalaisten sapeleiden hankinnan johdosta miehistömiekka kysymys saatiin ratkaistuksi hyvin nopeassa aikataulussa. Muun teräaseistuksen osalta ei kuitenkaan edistytty juuri lainkaan.^[158] Liitteessä 10 on kuva ranskalaisesta sapelistä m/1822 sekä siitä myöhemmin muutoskorjaamalla tehdystä suomalaisesta muunnosmallista.

Ratsuväen ampuma-aseet 1918 - 1920

Elokuun 30. päivänä 1918 annetussa käskyssä venäläinen raskas konekivääri kuului jalkaväen ja ratsuväen joukko-osastojen aseistukseen. Pistoolit eivät kuuluneet annetun käskyn piiriin, sillä pistooli ja revolveri aseistus oli hyvin kirjavaa, eikä mikään tyyppi ollut lukumääräisesti riittävä ajatellen joukkojen yhtenäistä aseistamista. Liikekannallepanossa upseerien ajateltiin ottavan aseikseen omat henkilökohtaiset pistoolinsa, joita Vapaussodan jälkeen oli heidän hallussaan melko runsaasti.^[159] Ratsuväen joukko-osastot varustettiin venäläisillä konekivääreillä. Pistooli aseistus oli ratsuväen yksiköissä todennäköisesti hyvin kirjava.

Suomen Ranskasta kesällä 1919 ostama materiaali sisälsi muun muassa 8000 saksalaista karbiinia, joihin oli 8 miljoonaa patruunaa.^[160] Suomen hankkimat kiväärit olivat saksalaisia m/98a karbiineja. Karbiini m/98a oli kehitetty Keisarillisen Saksan armeijalle ja se otettiin käyttöön vuonna 1908. Sitä käyttivät pääasiassa saksalainen ratsuväki, polkupyöräjoukot, pioneerit sekä viesti- ja tykistöjoukot. Aseeseen kuului myös Mauser-puukkopistin. Heinäkuussa 1919 laaditun suunnitelman mukaan karbiinit jaettiin suomalaisen ratsuväen sekä tykistön käyttöön. Myöhemmin myös polkupyöräpataljoonat käyttivät tätä asetyyppiä.^[161] Karbiinissa m/98a käytetty 7.92 millimetrin kaliiperi aiheutti kuitenkin ampumahuollollisia erityisjärjestelyjä kyseisiä aseita käyttävissä joukoissa. Tästä johtuen Ranskan kaupan yhteydessä kesällä 1919 saadut saksalaiset konekiväärit, mitkä olivat myös 7.92 millimetrin kaliiperin aseita, jaet-

tiin ensisijaisesti ratsuväenjoukkoihin ja tykistöön. Konekiväärieskadroonat, joita oli tuolloin yhteensä kahdeksan, saivat aseikseen raskaat saksalaisvalmisteiset maxim m/08 konekiväärit. Kesän 1919 kaupan yhteydessä hankittiin 10000 kappaletta espanjalaisia 7.65 millimetrin browning-pistooleja. Aseet saivat nimikkeen pistooli m/19. Koska käsiaseista oli Suomen armeijassa pulaa, pistoolit m/19 jaettiin aluksi kaikille joukoille. Myös ratsuväki varustettiin tarvittavien pistoolien osalta pistooleilla m/19. Vapaussodan aikana Suomen armeija sai käyttöönsä ensimmäiset 6.5 millimetrin kaliiperiset Madsen-pikakiväärit. Kesällä 1919 nämä seitsemän pikakivääriä jaettiin Käsiaseiden tarkastajan esityksestä ratsuväen käyttöön. Samalla ehdotettiin kyseisten aseiden lisähankintaa. Asetyyppi soveltui niissä olosuhteissa varsin hyvin ratsuväen käyttöön.^[162]

Kolme suomalaista ratsuväkirykmenttiä varustettiin saksalaisilla m/98a karbiineilla ja maxim m/08 konekivääreillä sekä pistooleilla m/19. Ranskasta kesällä 1919 tehtyjen kauppojen johdosta koko ratsuväki pystyttiin varustamaan yhtenäisellä kivääri- ja pistooliaseistuksella. Ratsuväkirykmentit olivat varustettu edellä mainitulla aseistuksella aina Ratsuväkiprikaatin perustamiseen saakka ja vielä sen jälkeenkin. Liitteessä 11 on kuva pistoolista m/19 ja siihen kuuluneesta kotelosta väöineen sekä saksalaisvalmisteisesta Mauser m/98a karbiinista. Pistooliin m/19 kuului asekohtaisina varusteina ranskalaismallinen nahkakotelo sekä kaksi varalipasta.^[163]

3. RATSUVÄEN VARUSTEIDEN KEHITTYMINEN VUOSINA 1920 - 1939

3.1 Ratsuväkiprikaatin toiminnan käynnistyminen Lappeenrannassa

Saksalaiskauden päätyttyä oli varsin nopeassa tahdissa valmisteltu vuoden 1919 asevelvollisuuslaki. Siihen perustuvat määrävahvuudet eivät kuitenkaan vastanneet tarkoitustaan. Tämän johdosta ryhdyttiin valmistelemaan uutta asevelvollisuuslakia, johon liittyviä kysymyksiä eduskunta käsitteli vuoden 1921 kuluessa. Vihdoin vuonna 1922 päätettiin armeijan perustaksi ottaa kaaderijärjestelmä. Uuden järjestelmän mukaan puolustusvoimissa oli oleva varsin runsas vakinainen päällystö ja alipäällystö sekä yleisellä asevelvollisuudella palvelukseen kutsuttava henkilöstö.^[164]

Vuonna 1919 laadittuihin suunnitelmiin pohjautuen maavoimat oli sijoitettu niin, että 1.Divisioona oli reservivoimana Helsinki - Hämeenlinna - Turku alueella, 2.Divisi-

oona oli Kannaksella ja 3.Divisioona ryhmittyneenä puolustukseen Laatokan ja Jäämeren väliselle alueelle. Kevyisiin voimiin kuuluivat kolme polkupyöräpataljoonaa joista kaksi Kannaksella ja yksi Mikkelissä, hyökkäysvaunurykmentti Hämeenlinnassa sekä ratsuväki, joka määrättiin vuonna 1920 sijoitettavaksi Lappeenrantaan.^[165] Mannerheim oli esittänyt jo keväällä 1918, että ratsuväki tulisi koota yhteen paikkaan. Hänen käsityksensä mukaan ratsuväkirykmenttejä ei olisi tullut perustaa enempää kuin vaan säilyttää ne kaksi jo Vapaussodassa perustettua ratsuväkirykmenttiä. Hänen suunnitelmansa ei kuitenkaan saksalaissuuntauksen takia tuolloin toteutunut.^[166]

Aikaisemman järjestelmän mukaan ratsuväki oli jaettu erillisinä rykmentteinä kuhunkin divisioonaan ja niitä oli tarkoitus käyttää divisioonien taktillisina yksikköinä. Koska yhteinen johtoporras puuttui, ei aselajia päästy kehittämään yhtenäisesti. Lisäksi rykmenttien hajasijoitus eri puolille maata aiheutti monia ongelmia. Edellä mainituista seikoista johtuen armeijan johto teki päätöksen ratsuväen yhdistämisestä omaksi yhtymäkseen vuonna 1920. Yhtymän sijoituspaikaksi tuli Lappeenranta. Koska uuden asevelvollisuuslain seurauksena asevelvollisten määrä supistui kolmanneksella entisestä päädyttiin ratkaisuun, jossa yksi ratsuväkirykmentti lakkautettiin ja sen henkilöstö sijoitettiin kahteen jäljelle jäävään. Vapaussodassa taistelleet rykmentit, Uudenmaan Rakuunarykmentti ja Hämeen Ratsurykmentti, päätettiin säilyttää, mutta sitä vastoin lakkautettavaksi joutui Karjalan Ratsujääkärirykmentti.^[167]

Jo syksyllä 1920 suunnitelmat olivat niin pitkällä, että tulevan yhtymän johto ja esikuntaorganisaatio olivat hyvin pitkälle valmisteltu. Karjalan Ratsujääkärirykmentti lakkautettiin 1. päivänä tammikuuta 1921. Suurin osa lakkautetuksi tulleesta rykmentistä liitettiin Ratsuväkiprikaatiin ja sijoitettiin siten jäljelle jääneisiin Uudenmaan Rakuunarykmenttiin ja Hämeen Ratsurykmenttiin. Vuoden alkupäivinä saapuivat ensimmäiset yksiköt Viipurista Lappeenrantaan ja niiden mukana Ratsuväkiprikaatin esikunta. Niinpä jo 5. päivänä tammikuuta 1921 aloitti Ratsuväkiprikaatin esikunta toimintansa Lappeenrannassa. Jo tammikuun 8. päivästä alkaen aloitti myös Uudenmaan Rakuunarykmentti rautatiekuljetukset Helsingistä Lappeenrantaan. Jo 13. päivänä tammikuuta rykmentti oli siirtynyt Lappeenrannan kasarmeihin. Helmikuun alussa 1921 Uudenmaan Rykmenttiin kuului 777 miestä ja 530 ratsuhevosta. Uusiin määrävahvuuksiin verrattuna oli rykmentissä tuolloin noin 50 miehen ja 188 ratsuhevosen vajaus. Kevään kuluessa rykmentin toiminta kuitenkin käynnistyi Lappeenran-

nassa. Hämeen Ratsurykmentti liitettiin vasta perustettuun Ratsuväkiprikaatiin heti vuoden 1921 alussa ja helmikuussa pidettiin vastaanottotarkastus prikaatin komentajan toimesta Hämeenlinnassa, minne rykmentti vielä tuolloin oli sijoitettuna. Hämeen Ratsurykmentti saapui Lappeenrantaan kuitenkin vasta elokuun lopulla 1921. Muutto Hämeenlinnasta alkoi 28. päivänä elokuuta ja oli suoritettu päätökseen elokuun loppuun mennessä. Myös rykmenttien soittokunnat kokivat muutoksen uudelleenorganisoinnin yhteydessä. Vuoden 1921 määrävahvuuksien mukaan rykmenteille ei jäänyt omia soittokuntia vaan ne yhdistettiin yhdeksi Ratsuväkiprikaatin soittokunnaksi. Koska rykmenttien soittokunnat olivat olleet pieniä, oli niiden henkilöstö helposti sisällytettävissä uuteen määrävahvuuteen. Soittokunta aloitti Lappeenrannassa 1. päivänä huhtikuuta 1921.^[168]

Uuteen organisaatioon liittyvät järjestelyt olivat käytännössä pääpiirteittäin suoritettu loppuun vuoden 1921 alkuun mennessä. Tasavallan presidentti K.J. Stålberg vahvisti armeijalle uudet rauhanaikaiset määrävahvuudet helmikuun 12. päivänä 1921. Ratsuväkiprikaatin organisaatioon kuului esikunta, jossa komentotoimisto, taloustoimisto ja saniteettitoimisto. Esikunnan henkilövahvuus oli 9 upseeria 51 aliupseeria ja miestä, yhteensä 60 henkeä. Kummassakin ratsuväkirykmentissä oli oma esikunta, jossa komentotoimisto, taloustoimisto ja saniteettitoimisto. Esikunnan henkilöstövahvuus oli yhteensä 38 henkilöä. Kummassakin ratsuväkirykmentissä oli määrävahvuuden mukaan neljä ratsueskadroonaa, konekiväärieskadroona sekä kantaeskadroona. Ratsuväkiprikaatin rauhanaikainen henkilöstö oli kokonaisuudessaan 1635 henkilöä. Hevosvahvuus oli 1551, joista 1478 oli ratsuhevosia ja 73 ajohevosia. Kuormastot eivät sisällyneet rauhanaikaisiin määrävahvuuksiin. Uusien määrävahvuuksien mukaan Ratsuväkiprikaatiin oli perustettava myös aliupseerikoulu. Kevään ja kesän 1921 aikana aliupseerikoulutus saatiin käyntiin kahdella rinnakkaisella kurssilla. Kurssi (B) oli asevelvollisia varten ja kurssi (A) kapitulanttialiupseereiden kouluttamiseen. Koulun tarpeisiin siirrettiin Uudenmaan Rakuunarykmentistä Hämeen Ratsurykmentistä yhteensä 59 ratsuhevosta heinäkuun puolessa välissä. Eskadroonien päälliköille annettiin ohjeeksi varustaa kouluun komennettavat miehet sopivilla hevosilla satuloineen sekä tarvittavine varusteineen. Itsenäisen Suomen reserviupseerikoulutuksessa ei katsottu tarpeelliseksi antaa ratsuväen koulutusta ja sen vuoksi myöskään koulun ohjelmaan ei kuulunut erillistä ratsuväen linjaa. Ratsuväen upseerioppilaille annettiin ratsastuskoulutusta ainoastaan kolme tuntia viikossa, sekin muun koulutuksen ulkopuolella. Harjoituksissa heitä käytettiin rat-

sulähetti-, tiedustelu- ja muihin ratsuväelle soveltuviin tehtäviin. Ratsuväen miehet käyttivät samoja Reserviupseerikoulussa käytössä olleita vaatteita sekä varusteita, kuin muidenkin aselajien miehet.^[169]

3.2 Mieskohtaisen varustuksen kehittyminen

Ratsuväen mieskohtaisen varustuksen ja vaatetuksen runko rakentuu m/22 pohjalle

Puolustusministeriö antoi maaliskuussa 1922 määräyksen yhdenmiehen sodanaikaisesta vaatetuksesta ja varusteista. Samalla kumottiin aikaisempi Sotaministeriön marraskuun 20. päivänä 1919 julkaisema luettelo. Vuoden 1922 määräys antoi perustan ratsuväen sota-ajan vaatetukselle ja varustukselle niin talvi- kuin kesäolosuhteissa.^[170] Uusi vuoden 1922 virkapukuohjesääntö perustui hyvin pitkälle Valtionhoitajan 30. kesäkuuta 1919 antamaan päätökseen valtakunnan sotavoimien virkapuvuista. Virkapuku m/19 tavoin myös mallistossa m/22 ratsuväen virkapuvut poikkesivat monilta osin muiden aselajien puvuista. Varsinaisia muutoksia ratsuväen pukuun ja muuhun varustukseen tuli uuden m/22 järjestelmän myötä hyvin vähän vanhaan m/19 järjestelmään verrattuna. Seuraavassa on selostettu mallin m/22 mukanaan tuomat muutokset ratsuväen asusteisiin.

Asetakki m/22 oli myös teräksenharmaasta kankaasta valmistettu ja sen kuosi oli vartalonmukainen kuten aikaisemmassakin asetakissa m/19. Asetakin m/22 helmaa oli aavistuksen lyhennetty niin, että se oli noin viisi senttimetriä haarojen yläpuolella. Alipäällystön ja miehistön asetakkiin tuli vain vähäisiä muutoksia. Muun muassa asetakin selkäsaumat muuttuivat helmasta lähes suoriksi. Kanta-aliupseeriston asetakissa saivat napit ja kangas olla samaa laatua kuin upseereiden asetakissa käytetyt. Upseereiden asetakkiin tuli edellä mainittujen lisäksi muitakin muutoksia. Asetakin vyötärölle tuli poikittainen sauma sekä selkäkappaleen keskelle selkäsauma. Asetakki oli valmistettu diagonaalikankaasta tai vastaavasta pehmeäpintaisesta villakanankaasta. Vyökoukut muuttuivat malliltaan pyöreiksi yläreunastaan muistuttaen isokoista leijonanappia. Upseereiden vyökoukut olivat valmistetut kuparinvärisestä metallista ja vastaavasti alipäällystön ja miehistön vyökoukut olivat harmaan väriset ja valmistettu raudasta. Ratsuhousut m/22 olivat väriltään punaiset ja muutoinkin samanlaiset kuin m/19 ratsuhousut.^[171] Liitteessä 12 on kuvattu upseerien sekä alipäällystön ja miehistön asetakki m/22 sekä ratsuhousut m/22.

Päälystakissa m/22 ei ollut suuria eroavuuksia m/19 verrattuna. Upseerien päälystakki valmistettiin teräksenharmaasta villaisesta päälystakkikankaasta tai diagonaalikankaasta. Kanta-alipäälystön takissa kangas ja napit saivat olla upseereille vahvistettua laatua. Alipäälystön ja miehistön päälystakki oli valmistettu villaisesta päälystakkikankaasta. Päälystakkiin ei tullut alipäälystön ja miehistön osalta muutoksia, kuin takana olleen selkävyön osalta. Selkävyö oli mallissa m/22 päistään pyöreä ja kiinnitetty kahdella isolla leijonanapilla selkäsaumojen kohdalta. Upseereiden päälystakin rintakappale valmistettiin mallissa m/22 eri kappaleesta. Ratsuväen päälystakissa m/19 ollut takahalkio tuli mallin m/22 myötä käyttöön nyt kaikissa aselajeissa. Upseereilla se napitettiin pienillä vaakunanapeilla ja alipäälystön ja miehistön takeissa sileillä rautanapeilla. Päälystakin helma oli ratsuväessä muita aselajeja pidempi. Se ulottui noin 30 senttimetrin päähän maasta. Vasemman taskun sisälle oli tehty nahalla reunustettu aukko miekkaa tai sapelia varten. Aukkoon oli kiinnitetty miekankannatinkoukku.^[172] Päälystakista m/22 sekä miekankannatin koukusta on kuva liitteessä 12.

Ratsuväelle ja kenttätykistölle vahvistettiin ratsuturkki m/22. Ratsuturkki poikkesi jonkin verran aiemmasta turkista m/19. Myös upseereiden sekä alipäälystön ja miehistön turkeissa oli eroavuuksia. Upseereiden turkin päälystakki oli valmistettu villaisesta päälystakkikankaasta tai vaihtoehtoisesti diagonaalikankaasta. Vastaavasti alipäälystön ja miehistön turkissa päälystakki oli kyllästettyä pellavakangasta. Turkin rintapielessä oli yhdessä rivissä kuusi harmaata puista kiinnitysnappulaa, mitkä kiinnitettiin nahkasiin lenkkeihin. Selkäsaumoissa vyötärön korkeudella oli kaksi vaakunakuviollista vyökoukku. Upseereiden vyökoukut olivat himmeäksi hapetetusta kuparista valmistetut ja vastaavasti alipäälystön ja miehistön turkeissa koukut olivat harmaita ja raudasta valmistettuja. Upseereiden turkki oli pituudeltaan 10 senttimetriä polvien yläpuolelle ulottuva. Vastaavasti alipäälystön ja miehistön turkki yletyi vain 10 senttimetriä haarojen alapuolelle. Takahalkio ulottui noin 15 senttimetrin päähän vyötäröstä. Liitteessä 12 on kuva ratsuturkista m/22. Ratsuturkissa m/22 oli lisäksi edessä taskujen yläreunasta alkavat muotolaskokset. Hihat olivat samanlaiset kuin päälystakissa m/22. Ratsuturkin taskut olivat samanlaiset kuin turkissa m/19. Vasemman taskun sisään oli tehty nahalla reunustettu aukko sapelia varten. Aukkoon oli kiinnitetty miekankannatinkoukku. Neljän senttimetrin levyiset turkislakin väriset turkisreunukset olivat kuten turkissa m/19.^[173]

Päähineet kokivat myös uudistuksessa muutoksia. Kenttälakki m/22 vastasi kenttälakia m/19, mutta siihen oli tullut lisäyksenä polkupyöräjoukkojen, kenttätykistön ja ratsuväen osalta musta nahasta valmistettu leukahihna. Vastaavasti lippalakki m/22 oli malliltaan kutakuinkin lakin m/19 kaltainen. Muutos oli siinä, että nyt yliupseerit käyttivät lakissa vaaleanharmaata silkkistä leukahihnaa pienillä vaakunanapeilla kiinnitettynä entisen nahkaisen leukahihnan tilalla. Nahkaista leukahihnaa lippalakissa m/22 käyttivät erikoismestarit ja kanta-aliupseerit. Kenraaleilla oli kultainen leukahihnapunos ja lakin lipassa kaksi kultaista tammenlehvää. Eversteillä lehviä oli vain yksi. Turkislakki m/22 oli malliltaan kenttälakin (venelakin) muotoinen, mutta sen sivut oli varustettu harmailla turkiskaistaleilla. Lakissa käytetty kangas oli diagonaalia tai muuta pehmeää villakangasta. Turkislaidat oli mahdollista kääntää alas korvien päälle. Lisäksi lakissa oli lämmin vuori. Upseereilla oli lakeissaan musta kiiltonahkainen leukahihna. Leukahihnaa pidettiin kenttälakissa ja turkislakissa leuan alla ainoastaan ratsastettaessa tai pyöräiltäessä. Muulloin leukahihnaa pidettiin aina lakin sisällä. Kenraaleiden turkislakki m/22 poikkesi mallinsa ja valkoisen värinsä osalta huomattavasti venemallisesta turkislakista ja muistutti turkislakia m/19.^[174] Liitteessä 12 on kuvattu mallin m/22 erilaiset päähineet.

Virkapukuun m/22 vahvistettiin ruskea nahkavyö upseereille sekä aliupseereille ja miehistölle. Upseerin nahkavyö oli neljä ja puoli senttimetriä leveä ja väriltään ruskea. Siihen kuului kuparista valmistettu pyöreä solki, minkä keskellä oli pystysuoran urituksen päällä vaakunaleijona. Solkea kiersi laakeriseppelereunus. Vyöhön kuului ruskeasta nahasta valmistettu olkahihna, joka kulki oikean olkaimen alitse. Hihna oli olan kohdalta kaksi ja puoli senttimetriä leveä ja kapeni kumpaankin päähän mennessä kahteen senttimetriin. Upseereille kuului lisäksi erillinen juhnavyö tupsuineen ja miekankannattimieheen sekä jo vuoden 1919 virkapukumääräyksessä esiintynyt koristeellinen patruunalaukku. Alipääallystön ja miehistön nahkavyö m/22 oli upseerivyön tapaan myös ruskeasta nahasta valmistettu ja neljä ja puoli senttimetriä leveä. Vyössä oli suorakaiteen muotoinen laattasolki, jossa oli laakeriseppeleen keskellä vaakunaleijonan yläosa. Patruunataskujen kannattamista varten vyössä oli kummankin olan yli kulkevat, edestä soljilla kummallekin puolelle kiinnitettävät kaksi ja puoli senttimetriä leveät olkahihnat, jotka selässä yhtyivät yhteen vyön taakse soljella kiinnitettävään hihnaan.^[175] Liitteessä 12 on kuva kaikista m/22 vöistä, miekankannattimista sekä ratsuväen koristeellisesta patruunalaukusta.

Ratsuväen jalkineina olivat mustat nahkasaappaat, joiden kanssa käytettiin kannuksia. Upseereilla oli mahdollisuus käyttää saappaiden asemesta myös mustia nauha-kenkiä mustien nahkasäärystimien kanssa. Pitkien housujen kanssa upseerit käyttivät mustia puolikorkealla varrella varustettuja kenkiä (pateineja). Upseereilla kannuksissa oli kiinnittämistä varten joko pelkät nahkahihnat tai nahkahihnat ja ketjut. Ketju-kannuksissa ketju kulki saappaan pohjan ympäri koron editse. Kannus kiinnitettiin kannuksen tappeihin kiinnitetyillä nahkahihnalla ja soljella. Alipäällystö ja miehistö käyttivät yksinomaan hihnakiinnitteisiä kannuksia. Kannus kiinnitettiin nahkaisella kiinnityshihnalla, jonka toisessa päässä oli solki, ja pujotettiin kannuksen päissä olleista rei'istä ja vietiin saappaan pohjan alta koron editse. Lopuksi hihna kiinnitettiin kyseisellä soljella saappaan päälle.^[176]

Saksalaismallinen teräskypärä suomalaisen ratsuväen käytössä

Suomen Ranskasta kesällä 1919 hankkiman suuren materiaalierän mukana saatiin 15000 kappaletta ranskalaisia m/15 sekä saksalaismallisia m/16, m/17 ja m/18 teräskypäriä. Järjestetyissä kokeissa saksalaismallinen kypärä osoittautui parhaaksi kypärämalliksi. Tämän johdosta päätettiin Suomen armeijassa ottaa käyttöön saksalaismallinen teräskypärä. Kypärähankinnat aloitettiin jo vuonna 1920 mutta alkuhankaluuksien johdosta ne pääsivät vauhtiin vasta vuonna 1922, milloin ensimmäinen 35000 kypärän erä saatiin hankituksi. Kaksikymmentäluvun loppuun mennessä Suomeen hankittiin yli 80000 saksalaismallista teräskypärää. Kypärät jaettiin joukoille ja niin myös Ratsuväkiprikaati sai käyttöönsä saksalaismallisia kypäriä. Ennen Talvisotaa ei muun mallisia kypäriä Suomen armeijalle hankittu ja muun muassa suomalainen ratsuväki lähti Talvisotaan saksalaismallisissa kypäriissä.^[177] Liitteessä 13 on Suomen armeijassa käytössä olleita saksalaismallisia kypäriä.

Mitään varsinaista kehitystyötä ei Suomessa kypäriiden suhteen tehty. Saksalaiset olivat kehittäneet vuoden 1918 aikana kypäristä version m/18, jossa kypärän lieve oli taivutettu korvien kohdalta ylös. Taivutuksella pyrittiin vähentämään tuulen aiheuttamaa huminaa ja helpottamaan äänen suunnan arviointia. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kypärät m/18 annettiin Reichswehrissä ratsuväen käyttöön, sillä ratsastettaessa ilmavirta aiheuttivat jatkuvaa huminaa kypäriissä m/16 ja m/17.^[178]

Suomessa ei teräskypäroitä m/18 jaettu saksalaisen esimerkin mukaan ratsuväen käyttöön.

Ratsuväen varusteista ja niiden hoidosta

Varustilanne oli suomalaisessa ratsuväessä vielä kaksikymmentäluvun alussa hyvin heikko. Alokkaat saivat saapuessaan yleensä kaikkein käytetyimmät ja kuluneimmat varusteet. Asetakin nauhoitus oli usein kulunut tai jopa irronnut kokonaan. Myös punaisten housujen keltaiset reväärit olivat usein kuluneet lähes olemattomiin. Talvi-aikaan käytetty ratsuturkki oli myös kulunut, sillä sitä jouduttiin hyvin usein pesemään, koska hevoset tahrivat sitä turvallaan. Haalistuneisiin turkkeihin saatiin väriä hankaamalla niitä alumiinisilla saippuarasioilla. Saappaat olivat myös kuluneita ja ne oli useamman kerran paikattu. Alusvaatteet olivat karkeaa valkoista kangasta, mikä hyvin helposti aiheutti hiertymiä etenkin ratsastettaessa. Talvisin käytettiin flanelisia alusvaatteita. Ratsuväen käyttämissä villapaidoissa oli kainaloissa aukot. Saappaissa käytettiin flanelisia jalkarättejä niin kesällä kuin talvellakin. Jos joku sattui saamaan harvinaisen loman, oli hyvin vaikeaa ja suuritöistä saada kunnollinen loma-varustus. Lappeenrannassa sijainneessa tunnetussa Knäseffin sotilaspukimossa upseerit teettivät virkapukunsa. Myös varakkaammat varusmiehet teettivät itselleen punaiset ratsuhousut ja eräät jopa asetakin kyseisessä pukimossa. Näitä teetettyjä varusteita omistajat sitten vuokrasivat lomille lähtijöille. Lähestyttäessä 20-luvun loppua varustilanne hiljalleen parani ja 30-luvulla tilanne oli jo varsin hyvä.^[179]

Ratsuväkiprikaatissa oltiin hyvin tarkkoja siitä kuinka varusmiehet pukeutuivat kotilomille lähtiessään. Tavallista oli, että lomalle lähtevä sai 30-luvulla puolipäivää aikaa käydäkseen varusvarastolla valitsemassa itselleen sopivan ulosmenopuvun loman ajaksi. Omassa käytössä olevaa pukua hänen ei siis tarvinnut käyttää ellei sitä välttämättä tahtonut. Lopun valmistautumisajan hän käytti henkilökohtaiseen siistiytymiseen. Lomatarkastuksen suoritti eskadroonan vahtimestari, jolloin hän kiinnitti erityistä huomiota puvun istuvuuteen ja saappaiden kiiltävyyteen. Erityisen tärkeää oli myös se, että kannusten korkeus molemmissa saappaissa oli sama, jotta kantapäitä yhteen kopautettaessa kuuluisi oikeanlainen ääni.^[180]

Erilaiset tarkastukset kuuluivat olennaisena osana armeijan rauhan aikaiseen toimintaan. Erinäisiä tarkastuksia pantiin toimeen myös Ratsuväkiprikaatissa. Varustuksen

kannalta tärkeimpiä näistä tarkastuksista olivat aseisiin ja varustukseen liittyneet tarkastukset, joihin lukeutui esimerkiksi satulatarkastus. Tarkastuksia panivat toimeen kaiken asteiset esimiehet aina ryhmänjohtajiin saakka. Merkittävimpiä olivat rykmentin komentajan suorittamat tarkastukset. Ne olivat hyvin perusteellisia ja niistä laadittiin yleensä erittäin yksityiskohtaiset tarkastuskertomukset. Tarvittaessa komentaja saattoi ryhtyä rangaistustoimenpiteisiin tarkastuksen perusteella havaittujen puutteiden ja laiminlyöntien suhteen.^[181] Erilaisten tarkastusten avulla pystyttiin kontrolloimaan varustuksen laadullista sekä määrällistä tilaa. Tarkastuskertomuksien perusteella pystyttiin esimerkiksi tekemään parannuksia ja hankkimaan rikkoutuneiden tilalle uusia varusesineitä.

Valtion omaisuuden hoitoa, käsittelyä, hankintaa ja poistoa varten oli useita lautakuntia, joista tärkeimpänä inventoimislautakunta kummassakin rykmentissä. Inventoimislautakunta tarkisti rykmentin ja eskadronien varus-, valjas-, muona-, rehu- ja asekirjojen sekä inventoimislueletteloitten perusteella, oliko kaikki lueletteloitten mukaan paikallaan. Inventoimislautakuntien toimintaan liittyivät läheisesti myös rykmenttien poistokomiteat, joiden tehtäväkenttään kuului käyttökelvottomiksi kuluneiden vaate- ja varusesineiden sekä kulutettujen tarveaineiden poistaminen lueletteloista ja lopuksi niiden hävittämisestä huolehtiminen. Todennäköisesti tämä lautakunta oli useissa tapauksissa sama, kuin inventoimislautakunta. Se laati myös hävinneistä ja käyttöön kelpaamattomista esineistä tarkastuspöytäkirjan, minkä perusteella rykmentin komentaja hyväksyi kyseisten esineiden poistot kirjanpidosta.^[182]

Aseiden ja varusteiden huolto suoritettiin yleensä sisätiloissa. Asevelvollisille tähdennettiin valtion omaisuuden kunnollisen ja vastuunalaisen hoitamisen tärkeyttä. Varusteiden tahallisesta likaamisesta tai tarvelemisestä rangaistiin kyseistä henkilöä. Hän saattoi joutua puhdistamaan kyseessä olleen varusesineen tai korvaamaan aiheuttamansa vahingon valtiolle.^[183] Varusmiesten henkilökohtaisia tavaroita säilytettiin heidän omissa kaapeissa, jotka oli sijoitettu vuoteiden väliin.^[184] Vasta 20-luvun lopulla kasarmeihin rakennettiin kuivaushuoneet. Kuivaushuoneita oli kokeiltu Ratsuväkiprikaatissa jo aikaisemmin. Ne olivat osoittautuneet kokeilussa hyödyllisiksi. Päivittäisessä varushuollossa ja erityisesti saappaiden kuivauksessa kyseiset huoneet olivat lähes välttämättömät.^[185]

Ainakin 20-luvun puolivälissä ruokailuvälineet jaettiin mieskohtaisesti muiden varusteiden yhteydessä. Niihin kuului veitsi sekä haarukka. Alumiinisen lusikan jokainen mies osti itse kenttäkaupasta. Lusikan varsi katkaistiin sen verran, että se mahtui asetakin sivutaskuun, missä sitä säilytettiin. Toisessa taskussa säilytettiin kaviokoukku. Lusikka oli ruokailun monikäyttötyökalu. Sillä kuorittiin perunat ja syötiin kaikki ruoka.^[186]

Puku- ja varustemallin m/27 kokeilut ja käyttö Ratsuväkiprikaatissa

Kenttäpuku m/27 oli valmistettu väriltään ruskeanvihertävänharmaasta villakankaasta. Kenttäpusero oli pituudeltaan haaraan ulottuva. Kenttäpuseron kuosi oli yläruumiista avara ja edestä kuudella piilonapilla napitettava. Puseron selässä oli kaksi sivuilla olevaa salkäsaumaa. Asetakkiin m/22 verrattuna kenttäpuserossa m/27 ei ollut selässä keskisaumaa ja muutoinkin kuosi oli väljä ja poikkeava kaikilta osin. Ratsastavien pusero poikkesi muista useissa kohdissa. Puserossa ei ollut vyötäisillä poikkisaumaa ja puseron selkäkappale oli varustettu vyötäröltä helmaan ulottuvalla takahalkiolla. Ratsuväen puserossa oli muista aselajeista poiketen kokonaan puseron sisään kiinnitetty kankainen vyö. Muilla aselajeilla vyö oli selkäkappaleen leveyden verran kiinni ommeltuna puseron päälle. Selkävyö meni kummallakin sivulla olleista aukoista puseron sisään. Vyön tarkoituksena oli kiristää pusero vyötäisiltä vyötärön mukaiseksi. Samoin ratsuväen puserossa käytetyt vyökoukut olivat muiden leijonakuvioisista poikkeavaa litteää mallia.^[187]

Kenttäpuseron kaulus oli matala ja alas käännettävää mallia. Ratsuväen puseron kaulus oli muita aselajeja jonkin verran kapeampi noin kahdeksan ja yhdeksän senttimetrin paikkeilla. Kauluksessa oli sen alapuolelle kiinnitetty kieleke, jonka avulla kaulus saatiin nostettua pystyyn. Puseron hihat oli varustettu 8 - 9 senttimetrin pituisilla kalvosimilla. Kalvosimet napitettiin kiinni kahdella napilla. Toinen vieressä ollut nappipari mahdollisti hihansuun kiristämisen tarpeen mukaan. Puseron hihat olivat vahvistettu kyynärpäiden kohdilta soikeilla kangasvahvikkeilla. Vahvikkeen alapuolelta alkanut halkio ulottui hihan suuhun saakka. Puserossa oli palkeen tapaan ommellut ulkopuoliset tilavat sivu- ja rintataskut. Rintataskuissa oli lisäksi vastataitteet taskun keskellä. Rintataskujen kannet päättyivät keskeltä suippenevaan tylpään kärkeen. Taskujen kannet suljettiin suurilla takin värisillä vaakunanapeilla. Sivutaskuissa ei ollut vastataitteita. Sivutaskujen kannet suippenivat kahteen tylp-

pään kärkeen. Sivutaskujen kannet suljettiin kahdella suurella vaakunanapilla. Takin vasemmalla puolella oli lisäksi sisäpuolinen povitasku. Molemmilla sivuilla, takinhelmosta noin viisi senttimetriä ylöspäin, oli vuorin päälle ommeltu napilla suljettava tasku ensisidettä varten.^[188]

Kenttäpuseron m/27 olkaimet olivat pehmeät ja samaa kangasta kuin pusero. Olkaimet olivat noin yhdeksästä kymmeneen senttimetriä leveitä ja suippenivat pyöreään kärkeen. Ne oli kiinnitetty takkiin olkasaumasta ja napitettu yläpäästään pienellä vaakunanapilla. Olkaimet ulottuivat puseron kaulukseen saakka. Upseereiden arvoasteet merkittiin puseron kauluksiin saman periaatteen mukaan, kuin mallissa m/22. Olkaimiin kiinnitettiin myös aktiiviupseereiden leijonat ja niiden yläpuolelle aselajitunnukset. Vastaavasti alipäällystön arvot merkittiin puseron olkaimiin. Merkitätapa poikkesi kuitenkin mallista m/22 siten, että kullaväriset kaluunanauhat olivat tylyppäkärkiseen kulmaan aseteltuina. Joukko-osastotunnukset olivat mallin m/22 mukaisesti lähinnä olkasaumaa.^[189]

Kenttäpukuun m/27 vahvistettiin pitkät- sekä ratsuhousut. Kenttätykistön ja ratsuväen alipäällystö ja miehistö käyttivät kenttäpuvussa ratsuhousuja. Ratsuhousuissa oli polvissa nahka- tai kangaspaikat. Ratsuhousut saattoivat olla myös ilman vahvi-kepaikkoja. Housuissa oli edessä molemmilta puolilta vähän viistoon leikatut ja sisään ommellut taskut. Lisäksi vasemman taskun yläpuolella oli sisään ommeltu kellotasku. Housuissa oli myös kaksi takataskua. Jalkineina käytettiin nahkasaappaita m/27. Saappaat olivat väriltään ruskeat. Upseereille sekä alipäällystölle ja miehistölle oli vahvistettu oman malliset saappaat m/27.^[190]

Kenttäpukuun m/27 kuului kaksi päähinettä, kenttälakki sekä turkislakki. Kenttälakki oli valmistettu ruskeanvihertävänharmaasta villakankaasta. Lakki oli soikean ja veneen muotoinen sekä päältä hivenen kaartuva. Kenttälakissa oli alas laskettavat lakinkäänteet, jotka olivat kiinni yläreunan kulmasta pienillä lakin värisillä vaakunanapeilla. Lakin lippa oli kupera ja siinä oli pyöristetyt kulmat. Lippa oli päällystetty lakin värisellä kankaalla. Lakissa oli lipan päällä säätösoljella varustettu ruskeasta nahasta valmistettu leukahihna. Se oli kiinnitetty lakin kumpaankin sivuun lakinkäänteiden alle pienillä vaakunanapeilla. Nappien kohdalla lakinkäänteissä oli napinreikä. Leukahihnan ollessa kiinnitettynä leuan alle hihna ja nappi pujotettiin ulos napinreiästä. Turkislakki m/27 oli muutoin, kuin kenttälakki m/27, mutta sen

lakinkäänteet oli päällystetty ruskealla turkiksella. Lisäksi käänteet kiinnitettiin yläreunastaan napin sijasta hakasilla. Lakeissa oli puvusta m/19 ja m/22 periytynyt kaksoiskokardijärjestelmä. Upseereilla sekä alipäällystöllä ja miehistöllä kokardit erosivat joiltakin osin toisistaan. Kokardit kiinnitettiin lakin etuosaan päällekkäin saman periaatteen mukaisesti, kuin aikaisemmissakin pukumalleissa.^[191]

Päällystakki m/27 oli niin ikään valmistettu ruskeanvihertävänharmaasta villakanakaasta. Päällystakin kuosi oli avara ja varustettu kaksirivisellä napituksella. Rivissä oli kuusi vaakunanappia. Upseereiden napit oli valmistettu himmeäksi hapetetusta kuparista ja alipäällystön ja miehistön napit takin värisestä pellistä. Upseereiden, sotilasvirkamiesten ja erikoismestareiden takkien etukappale valmistettiin eri kappaleesta samalla tavalla, kuin päällystakissa m/22. Päällystakin selässä oli yksinkertainen vastataite, mikä jatkui noin kymmenen senttimetriä vyötärön alapuolelta helmaan saakka halkiona. Selässä oli kuusi senttimetriä leveä selkävyö, joka kiinnitettiin selkäsaumojen kohdalta kahdella isolla vaakunanapilla. Kuten mallissa m/22, oli myös ratsuväen päällystakissa m/27 helmanpituus muita aselajeja hivenen pidempi, ulottuen noin 30 senttimetrin päähän maasta. Hihankäänteet olivat myös samanlaiset ja saman mittaiset, kuin mallissa m/22. Hihoissa olleet upseereiden arvoasteen merkinnät olivat myös samanlaiset. Ainoastaan niissä käytetty kaluunanauha oli mallissa m/27 takinväristä. Olkaimet olivat samanlaiset, kuin kenttäpuserossa m/27 ja kaikilla oli niissä samat merkinnät, kuin kenttäpuserossa m/27. Kaulus oli matala ja leveydeltään 9 - 12 senttimetriä. Se oli valmistettu samasta kankaasta, kuin takki ja oli edestä kiinnitetty hakasella. Taskut olivat kuten mallissa m/22.^[192]

Pukuun m/27 ei kuulunut ratsuturkkia kuten mallissa m/22. Upseereille oli kuitenkin vahvistettu kaikissa aselajeissa vapaaehtoinen turkki m/27. Samoin oli upseereille vahvistettu vapaaehtoinen upseerin sadetakki m/27 sekä kevyt puku m/27.^[193] Syytä ratsuturkin puuttumiseen mallista m/27 ei lähdeaineiston perusteella pystytä selvittämään. Koska nämä kyseiset puvut eivät kuitenkaan suoranaisesti liity ratsuväen varustukseen, ei niitä myöskään tässä tutkimuksessa tulla käsittelemään tämän enempää. Liitteessä 14 on havainnollisia ohjesäännön kuvia kenttäpuvusta m/27 ja siihen kuuluneista varusteista.

Ratsuväkiprikaatissa suoritetuista kokeiluista ratsuhousuilla m/27

Ratsuväkiprikaatin komentaja asetti talviolosuhteiden vaikutuksien kokeilua varten syksyllä 1927 talvikokeilulautakunnan, jota johti prikaatin esikuntapäällikkö. Talvikokeilulautakunta määrättiin tarkkailemaan kokeilueskadroonina toimivien Uudenmaan Rakuunarykmentin toisen eskadroonan sekä Hämeen Ratsurykmentin konekiväärieskadroonan toimintaa seuraavan talvikauden olosuhteissa.^[194] Ratsuväkiprikaatissa suoritettiin useita erilaisia kokeiluja vuosien 1928 ja 1933 välisenä aikana. Kokeilut liittyivät pukuun m/27 sekä kesäpuseroon m/32. Kenttäpukua m/27 koskevat kokeilut liittyivät pääsääntöisesti ratsuhousujen kuosiin sekä housuissa ja kenttäpuserossa m/27 käytettyihin kangaslaatuihin.^[195]

Vuoden 1928 aikana Puolustusministeriön Intendenttiosaston suorittamien ensimmäisten kokeilujen aikana havaittiin ratsuväen housut m/27 kuosiltaan ratsuväen käyttöön sopimattomiksi. Myös niissä käytetty housukangas m/27 oli epäsopivaa. Ratsuväkiprikaatin mielestä housukankaan tulisi olla ratsuväen housuissa diagonaalikangasta, joka on paljon pehmeämpää, joustavampaa sekä kestävämpää.^[196] Kesäkuun lopusta alkaen vuonna 1929 Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin eri kangaslaaduista valmistettuja ratsuhousuja m/27. Kokeiluhousut olivat lisäksi aikaisemmissa kokeiluissa havaittujen puutteiden ja esiin tulleiden parannusehdotusten osalta korjattua mallia. Kokeiluja suoritettiin samanaikaisesti myös kenttätykistön keskuudessa samoilla ratsuhousukankailla. Ratsuväkiprikaatin osalta kokeilut suoritettiin Hämeen Ratsurykmentissä. Rykmentin käyttöön kokeiluja varten jaettiin 15 paria kankaasta m/27 valmistettuja housuja sekä kahdeksan paria erilaisista diagonaalikankaista valmistettuja housuja. Kokeiluhousuihin oli tehty joukko muutoksia erityisesti ratsastusominaisuuksia silmällä pitäen. Uusissa kokeiluhousuissa oli edellisiä housuja suojaavampi etumus. Ratsastuksen helpottamiseksi housuihin oli ommeltu liukas sisävuori. Housujen reisimittoja oli myös laajennettu sekä entisten nilkkanauhojen asemesta lahkeensuihin oli laitettu jalkalanusnauhat.^[197]

Kokeilut ratsuhousuilla m/27 kestivät Ratsuväkiprikaatissa kaikkiaan 22 kuukauden ajan. Kokeilut päättyivät huhtikuun lopulla vuonna 1931. Kokeilujen tuloksena housuja m/27 pidettiin kaikinpuolin tyydyttävänä. Taskut katsottiin kuitenkin sopivimmaksi sijoittaa housujen sivusaumaan. Siihen sijoitettuna niiden katsottiin olevan parhaiten suojassa repeytymiseltä. Myös eräissä kokeiluhousuissa olleet sivutampit katsottiin kokeiluhousujen m/27 taakse sijoitettuihin takatamppeihin verrattuna paremmiksi. Kokeilujen tuloksena ratsuhousut tultiin varustamaan sivusaumoihin sijoitetuilla tas-

kuilla sekä sivutampeilla. Kenttätykistön tekemistä parannusehdotuksista huomioitiin jatkossa muun muassa etuläpän napittamisen yksinkertaistaminen sekä nahkavahvikkeina käytetyn heikosti soveltuneen lampaannahan korvaaminen niin sanotulla samettinahalla.^[198] Kokeiluhousuista osa oli nahoitettu ja osa nahoittamattomia. Kokeiltujen kangaslaatuojen osalta miehistödiagonaalit osoittautuivat erityisesti sileämmän pintansa ja vanhempana paremmin ulkonäkönsä säilyttävinä housukangasta m/27 paremmaksi housujen valmistusmateriaaliksi. Ratsuväen käytössä erityisen hyvänä pidettiin kangasta KM60. Lausunnot eivät kuitenkaan olleet aivan yksimielisiä eri joukko-osastojen välillä. Yleisvaikutelma kokeilusta oli kuitenkin miehistödiagonaaleja puoltava.^[199]

Kokeilu kotimaisesta villasta valmistetuilla kenttäpuseroilla ja housuilla m/27

Vuoden 1931 loppupuolelta alkaen Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin kotimaista villaa käyttäen valmistetusta kankaasta tehtyjä housuja sekä puseroita m/27.^[200] Tarkoituksena oli selvittää kotimaisen villan soveltuvuus yhdessä ulkolaisen villan kanssa puvun m/27 raaka-aineeksi.^[201] Marraskuun alkupuolella Ratsuväkiprikaati sai kokeilukankaista valmistetut pukineet. Kokeilu suoritettiin Hämeen Ratsurykmentissä. Siellä kokeilupukineet jaettiin marraskuun puolivälin jälkeen toisen eskadroonan käyttöön. Housut ja puserot olivat valmistetut kokeilukankaista, joita oli yhteensä kolme erilaista laatua.^[202] Kotimaista villaa käyttäen valmistettuja pukuja oli kahta laatua, joista toisessa kotimaisen villan osuus oli 25 prosenttia ja toisessa 50 prosenttia. Kolmas kokeilupuku oli kokonaan valmistettu ulkolaisesta villasta, joka oli käytännössä täysin samaa kangasta kuin käytössä olevissa kenttäpuvuissa m/27. Kutakin kangaslaatua olevia pukuja oli 12 kappaletta eli yhteensä kokeilussa oli mukana 36 pukua. Puvut tuli jakaa joukkueeseen niin, että kukin ryhmä sai eri laatuisesta kankaasta valmistetut puvut. Upseereille tuli kokeiluun liittyen jakaa kaksi pukua niin, että pukuja tuli yksi kummastakin kotimaista villaa sisältävästä pukuerästä. Aliupseereille tuli jakaa viisi kokeilupukua niin, että yksi oli ulkolaisesta villasta valmistetusta villakankaasta valmistettu sekä kaksi pukua kummastakin kotimaista villaa sisältävästä koe-erästä.^[203]

Kokeiluista annettiin välilausunto 15. päivänä maaliskuuta 1932. Tuolloin 25 prosenttia kotimaista villaa sisältänyt kangas havaittiin siihen mennessä suoritettujen kokeilujen perusteella kestävimmäksi ja vastaavasti ulkolaisesta villasta valmistettu

kangas oli heikointa. Koska kokeilut olivat tuolloin vielä alkuasteella, niin esimerkiksi pesun ja auringonvalon vaikutuksia kankaisiin ei vielä tuolloin kyetty arvioimaan.^[204] Ratsuväkiprikaatin kesäkuun alussa antamassa toisessa lausunnossa ei kyetty määrittelemään eri kangaslaatujen keskinäistä järjestystä. Lausunnossa todettiin kuitenkin, kaikkien kokeiltavana olleiden housukankaiden olevan ratsuväen käyttöä silmällä pitäen liian heikkoja. Aikaisemmin kokeillut miehistödiagonaalikankaat katsottiin välttämättömiksi ratsuväenhousuissa käyttöä ajatellen. Erityisen hyväksi aikaisemmissa kokeiluissa oli osoittautunut miehistödiagonaali m/60.^[205]

Pukumallin m/27 housuja kokeiltiin yhteensä yhdeksän kuukauden ajan. Vastaavasti kenttäpuseroita m/27 kokeiltiin vain seitsemän kuukautta, koska niitä ei käytetty kesällä. Elokuun 19. päivänä 1932 Hämeen Ratsurykmentissä suoritettiin kokeilupukujen tarkastus. Kaikki kolme kangaslaatu osoittautuivat tarkastuksessa suurin piirtein saman arvoisiksi. Ratsuhousut m/27 todettiin leikkaukseltaan onnistuneiksi. Housut olivat tarkoituksenmukaiset ja ratsastukseen hyvin soveltuvat. Hyvänä pidettiin housujen liukasta sisävuorta. Lisäksi housujen etuavaus oli hyvä. Kenttäpuseroiden m/27 kyynärpääpaikat katsottiin tarpeettomiksi ja jäykiksi. Parempana ratkaisuna pidettiin sitä, että joukko-osastot saisivat itse tarvittaessa paikata rikkoutuneet kohdat sopivan kokoisilla paikoilla. Paikat voisi jokainen joukko-osasto valmistaa itse hyljätyistä puseroista m/27. Puseron kaulus todettiin kokeilujen yhteydessä liian paksuksi etenkin yhdessä päällystakin kanssa käytettynä. Parempana ratkaisuna nähtiin matalahko pehmeä pystykaulus.^[206] Ratsuväkiprikaatin syyskuun puolivälissä antama kolmas lausunto ei juurikaan poikennut aiemmista. Myös siinä painotettiin sitä, että mikään kokeiltavista housukankaista ei soveltunut ratsuväen käyttöön. Housut olisi sitä vastoin vastaisuudessa valmistettava jo aikaisemmissa kokeiluissa hyväksi todetusta miehistödiagonaalista.^[207]

Huhtikuun alussa vuonna 1933 Puolustusministeriön Intendenttiosasto antoi kotimaista villaa käyttäen valmistettujen kenttäpuseroiden ja housujen m/27 kokeiluista lausunnon kiertokirjeessään. Tuolloin kokeilukankaista valmistettuja pukuja oli kokeiltu noin 12 - 13 kuukautta. Kangaskokeilujen perusteella Intendenttiosasto päätyi ratkaisuun, jossa kotimaista villaa sisällytettiin jatkossa hankittaviin m/27 villakankaisiin 25 prosenttia. Jos kotimaisen villan laatu jatkossa tulee paranemaan, tullaan sen määrää villakankaassa lisäämään. Myös villakankaaseen käytettävän ulkolaisen villan laatua haluttiin jatkossa parantaa.^[208]

Kokeilu puuvillaisilla työvaipoilla Ratsuväkiprikaatissa

Puolustusministeriön Intendenttiosasto suoritti vuosina 1930 - 1932 kokeiluja puuvillakankaisilla työpuvuilla. Myös Ratsuväkiprikaati osallistui kokeiluihin kyseisenä aikana ja antoi lausunnon kyseessä olleista puvuista. Kokeilut ratsuväessä suoritettiin Uudenmaan rakuunarykmentin ja Hämeen Ratsurykmentin toimesta.^[209] Toukokuun puolivälissä rykmenteille jaettiin puuvillaiset työvaipat. Uudenmaan Rakuunarykmentti sai kokeilua varten käyttöönsä 60 työvaippaa ja Hämeen Ratsurykmentti vastaavasti 100 työvaippaa.^[210] Työpuvut ja työvaipat valmistettiin aikaisemmin pellavakankaasta. Suurimpana perusteena kokeiluille oli puuvillasta valmistettujen työasujen pellavaisia halvempi hinta. Intendenttiosasto halusi selvittää ovatko puuvillaiset työasut kestävyydeltään pellavakankaisten veroisia.^[211]

Huhtikuun 7. päivänä 1933 antamassaan kiertokirjeessä Puolustusministeriön Intendenttiosasto totesi kokeiluiden perusteella molemmat kangaslaadut suurin piirtein samanarvoisiksi. Kokeilun aikana puuvillaisten ja pellavaisten työvaippojen hintasuhte oli tasoittunut niin, että hinnaltaan puvut tulivat maksamaan suunnilleen saman verran. Koska pellavaisen puvun raaka-aineena pystyttiin käyttämään kotimaista pellavaa päädyttiin Intendenttiosastossa ratkaisuun, jossa työpuvut jatkossa tultiin toistaiseksi valmistamaan pellavasta. Koska pellavaisten pukujen kangas todettiin värin suhteen kauhtuvan puuvillaista enemmän, keskityttiin jatkossa parantaa pellavasta valmistetun kankaan värinkestävyyttä.^[212]

Kaasusuojeluvälineet

Kaasusuojelukoulutus pantiin Suomessa alulle vuonna 1927. Ensin koulutettiin henkilöstö myöhemmin järjestettäviä kaasusuojelukursseja varten. Helmikuun alussa 1932 myös Ratsuväkiprikaatista lähetettiin kummastakin rykmentistä yksi kanta-alipuseeri kaasusuojeluperuskoulutuskurssille numero 1. Heistä oli tarkoitus kouluttaa rykmentteihinsä kaasusuojelualiupseereita. Heidän oli tarkoitus toimia rykmenteissään jo aiemmin koulutetun kaasusuojelu-upseerin apulaisina koulutettaessa kaasusuojeluun erikoismiehistöä.^[213] Suomen armeijalla oli käytössään eri mallisia kaasunaamareita. Pääasiallinen kaasunaamari 30-luvulla oli letkullinen suomalainen sotilaskaasunaamari m/30. Siinä suodatin oli letkun päässä kaasunaamarilaukkuun

sijoitettuna. Kolmekymmentäluvun loppupuolella käyttöön tuli suomalainen sotilasmaamari m/38, jossa ei ollut enää letkua. Kaasunaamareita varusteineen säilytettiin erityisessä kaasunaamarilaukuissa. Käytössä oli myös ulkolaisia kaasunaamareita.^[214] Liitteessä 13 on kuvat suomalaisista kaasunaamareista m/30 ja m/38.

Kokeilut kesäpuseroilla m/32

Keväällä toukokuun 21. päivänä 1932 vahvistettiin alipäällystön ja miehistön kesäpusero m/32. Kesäpuserossa m/32 käytetty kangas oli puuvillakangasta. Puseron väri oli ruskeanvihertävänharmaa tai teräksenharmaa. Teräksenharmaasta kankaasta valmistetun kesäpuseron nimeksi vahvistettiin kesäpusero m/32/vanh. Puserossa oli yksirivinen kuuden napin piilonapitus. Napit olivat tummia ja sileitä. Kesäpuseron yläosa oli jonkin verran väljä ja puseron selkäkappaleessa oli vyötärön kohdalla neljä senttimetriä leveää puseroon kiinni ommeltu selkävyö. Puserossa oli vyötärön korkeudella kummallakin sivulla napilla kiinnitettävät vyönkannattimet. Puseron pituus oli noin 5 - 7 senttimetriä haaran yläpuolelle ulottuva. Kaulus oli pehmeä, kaksinkertainen ja alas käännetty sekä noin 4 - 7 senttimetriä leveä. Hihat oli varustettu halkiolla ja niissä oli kahdeksan senttimetriä korkeat kahdella napilla napitettavat kalvosimet. Kesäpuserossa oli vastataitteilla varustetut puseron päälle ommellut rintataskut. Taskut oli varustettu napilla suljettavilla tylppään kärkeen suippenevilla kansilla. Olkaimet olivat samaa kangasta kuin pusero ja olivat olkasaumaan kiinni ommellut. Yläpäästään ne kiinnitettiin pienellä vaakunanapilla. Arvoasteet merkittiin kauluksiin samoin, kuin mallissa m/22. Kaluunanauhujen oli oltava kuitenkin takin väriset. Olkaimiin merkittiin arvoasteet ja aselaji samoin, kuin kenttäpuserossa m/27. Kesäpuserossa m/32/vanh. voitiin käyttää myös olkaimia m/22. Tällöin arvoasteet ja aselaji tuli merkitä samalla tavalla, kun puvussa m/22.^[215]

Kesällä 1932 Ratsuväkiprikaati osallistui laajaan Puolustusministeriön Intendentti-osaston kesäpuserokokeiluun. Kokeiltavana oli tuolloin teräksenharmaa kesäpusero m/32/vanh. Ratsuväkiprikaatissa tehdyt havainnot osuivat hyvin yhteen useiden muiden joukko-osastojen näkemyksiin. Muun muassa kesäpuseron selkävyön todettiin olevan liian ylhäällä ja puseron helmojen avautuvan hyvin helposti. Myös kyynärpäihin sijoitetut kankaiset vahvikkeet todettiin tarpeettomiksi. Ratsuväkiprikaatista ehdotettiin puseroiden taskuihin neppariinnitystä hankautumien ehkäisemiseksi. Tämä

ehdotus ei kuitenkaan toteutunut. Lukuisa joukko muita pieniä muutos- ja parannus-ehdotuksia kuitenkin hyväksyttiin.^[216]

Kenttäpullo- ja leipälaukkukokeilu

Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin 30-luvun alussa kenttäpulloja ja leipälaukkuja. Kokeiluja suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentissä sekä Hämeen Ratsurykmentissä. Kenttäpullokokeiluissa tarkastelun kohteena olivat erityisesti pullojen kannatin- ja kiinnityslaitteet. Suurimpina ongelmina olivat kenttäpullon nahkaiset kannatin- ja kiinnityslaitteet sekä leipälaukkujen nahkaosat, joiden havaittiin rikkoutuvan hyvin helposti. Lisäksi metalliosien kuluminen etenkin ruostumalla oli suuri ongelma.^[217]

Hämeen Ratsurykmentissä kehitettiin vahvistetun malliseen kenttäpulloon vahvempi kenttäpullon kannatin- ja kiinnityslaitte. Syynä tähän oli vahvistetun mallisessa kenttäpullossa havaitut puutteet. Kenttäpullon nahkaisessa kannatin- ja kiinnityslaitteessa olleet ompeleet rikkoutuivat muun muassa sään vaikutuksesta helposti ja aiheuttivat kenttäpullojen katoamisia. Hämeen Ratsurykmentissä valmistettiin nahkainen kannatin- ja kiinnityslaitte, missä ompeleet oli korvattu metallisilla niiteillä. Lisäksi nahkaosia oli vahvistettu ja muutettu tukevammiksi. Lisäksi kenttäpullojen metallinen kiinnityshaka oli todettu usein rikkoutuvaksi. Kiinnityshaan heikkoutena oli siinä olevan vieteri, mikä katkesi hyvin usein ja aiheutti näin pullon katoamisen. Tammikuun 14. päivänä 1931 Hämeen Ratsurykmentin komentaja lähetti mallikapaleen parannetusta kenttäpullon nahkaisesta kannatin- ja kiinnityslaitteesta Ratsuväkiprikaatin esikunnalle.^[218]

Uudenmaan Rakuunarykmentin toisessa eskadroonassa suoritetuissa kokeiluissa käytettiin kokeilukenttäpulloa, tavallista vahvistetun mallista kenttäpulloa sekä leipälaukkuja. Muun muassa kenttäpullo oli ollut miehen mukana kahden kuukauden ajan kaikessa palveluksessa ratsain ja jalan. Pullo oli painon lisäämiseksi täytetty hiekalla. Tammikuun 20. päivänä Ratsuväkiprikaatin komentajalle annetussa lausunnossa todettiin kenttäpullon kannatin- ja kiinnitysosissa käytetyn nahkan olevan liian heikkoa ja huonolaatuista. Kastumisen seurauksena nahka alkoi hyvin nopeasti halkeilla ja lopulta murtua. Tähän pidettiin syynä nahkan usein tapahtuvaa kastumista ja kuivumista. Kastuminen ei tapahtunut yksistään sääolojen vaikutuksesta vaan myös pulloa täytettäessä. Neulokset olivat myös liian heikot ja ratkesivat helposti. Kenttä-

pullon kannatinkoukku todettiin myös Uudenmaan Rakuunarykmentin kokeissa liian heikoksi. Jo aivan uusissakin kenttäpulloissa olevissa kannatinkoukuissa todettiin koukun jousen olleen niin heikon, että se jäi auki. Kokeilukenttäpullosta käytetty kannatinkoukku oli uutta kaupasta ostettua mallia. Se todettiin käytössä olevaa kannatinkoukkuja paremmaksi tosin tarpeettoman pitkäksi. Kokeilupullon kannatin- ja kiinnityslaitteen nahkaosat oli ommeltu nahan pituussuuntaan, mitä pidettiin hyvänä ratkaisuna. Ompelukset tulisi kuitenkin vahvistaa metallisin niittauksin. Leipälaukun nahkaosien todettiin olleen niin ikään liian heikkoja. Suurena syynä nahkaosien katkeamiseen pidettiin poikittaisia neuloksia, joista katkeaminen yleensä tapahtui. Lisäksi epäiltiin, että leipälaukkujen pesussa olisi mahdollisesti käytetty liian korkeaa pesulämpötilaa tai nahalle vahingollista pesuainetta.^[219]

Kokeilu pitkillä saappaan puolianturoilla

Kolmekymmentäluvun alussa Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin pitkiä saappaan puolianturoita. Kokeilut suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentissä sekä Hämeen Ratsurykmentissä. Kokeilun aikana saatiin osin ristiriitaisia tuloksia. Eri eskadroonien välillä havainnot poikkesivat jonkin verran toisistaan. Rykmenttien komentajat lähettivät lausunnot kokeilujen tuloksista Ratsuväkiprikaatin komentajalle huhtikuun alkupuolella 1931. Eskadroonan päälliköiden raporteista kokoamissaan lausunnoissa rykmenttien komentajat olivat tehneet hyvin saman suuntaisia havaintoja saappaiden ominaisuuksista käytettäessä pitkiä puolipohjia.^[220]

Kokeilussa todettiin, että lyhyillä ja pitkillä puolianturoilla ei kestävyden kannalta ole juurikaan eroa. Suurimpana erona havaittiin pitkien anturoiden yhden kolmasosan kalliimpi hinta sekä puolet pidempi kiinnitysaika tavalliseen pohjaan verrattuna. Pidempi kiinnitysaika johtui siitä, että koron läheltä pohjat jouduttiin naulaamaan koneen sijasta käsin. Etuna todettiin kuitenkin se, että pitkät puolianturat eivät tarttuneet käytössä olleisiin liian kapeisiin jalustimiin yhtä helposti kuin tavalliset puolianturat. Jalustimiin kiinni tarttumista voitiin vähentää myös käyttämällä messinkisiä nautoja rautaisten sijasta. Huonona puolena pitkissä puolianturoissa kuitenkin oli se, että pohjat olivat jäykempiä ja kuluivat tästä syystä kärkipuolelta tavallista enemmän. Jäykät pohjat aiheuttivat käytössä myös jalkojen kipeytymistä, koska niiden anturat eivät taipuneet kävellessä. Lisäksi useamman kerran pohjattaessa nauhaus ei enää tarttunut korjauksessa rikkoutuneisiin nahkaosiin.^[221]

Kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilu

Puolustusministeriön Intendenttiosasto havaitsi kaksikymmentä- ja kolmekymmentä lukujen vaihteessa parkkinahkaisen päällisnahan käytön vähentyneen huomattavasti aikaisemmasta. Parkkinahan oli korvannut kromi- sekä sekakypsennetyt kyllästetyt nahkalaadut. Myös Intendenttiosasto piti kyseisellä tavalla käsiteltyjä nahkalaatuja joidenkin ominaisuuksiensa takia parkkinahkaa parempina. Tämän johdosta Intendenttiosasto pani toimeen kokeiluja seitsemässä joukko-osastoissa selvittääkseen millainen nahka parhaiten soveltuisi armeijan jalkineisiin. Kokeilua varten valmistettiin kokeilusaappaita erilaisista nahkalaaduista. Samassa yhteydessä päätettiin kokeilusaappaissa kokeilla uusia kumisia korkolappuja. Ratsuväkiprikaati kuului kokeiluja suorittavien joukko-osastojen joukkoon. Joukoilla olivat käytössä tuolloin parkkinahkaiset täysin kyllästämättömät m/27 nahkasaappaat.^[222] Saappaat m/27 eivät olleet kovin hyvin kosteutta pitäviä ja siksi niissä kastuivat jalat helposti.^[223]

Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin kyllästetystä nahasta valmistettuja saappaita vuoden 1932 lopulta vuoden 1934 kevääseen kestävä kokeilujakson aikana. Ratsuväkiprikaatin osalta kyseinen kokeilu suoritettiin Hämeen Ratsurykmentissä. Kokeilusaappaita oli kolmenlaisia ja tunnistamisen helpottamiseksi ne oli numeroitu varsien suiden sisäisivuille. Saappaat numero 1 olivat päällisnahan suhteen voimakkaasti kromikypsennettyjä. Saappaissa oli myös lievä parkkikypsennys sekä kyllästys. Saappaiden anturat olivat myös kyllästettyä nahkaa. Vastaavasti numero 2 saappaissa oli voimakkaampi parkkikypsennys ja lievempi kromikypsennys. Saappaat olivat myös kyllästetty anturoita myöten. Saappaat numero 3 olivat puhdasta parkkinahkaa ja kokonaan kyllästämättömät. Hämeen Ratsurykmentin käyttöön annettiin yhteensä 150 paria edellä mainittuja kokeilusaappaita, joista 50 paria kutakin saapasmallia.^[224]

Saappaat numero 1 ja 2 varustettiin korkorautoilla, joita oli varattu kolme paria kutakin kokeilusaapasparia kohti. Saappaat numero 3 varustettiin vastaavasti kumikorkolapuilla, joiden kestävydestä haluttiin saada samassa yhteydessä tarkat tiedot. Kumikorkolappuja oli varattu kutakin kokeilusaapasparia kohti viisi paria. Kumikorkolaput oli saatu kokeiluja varten kahdelta eri toimittajalta. Suomen Gummitehdas Oy:n valmistamat "Olympic" korkolaput kiinnitettiin oikean jalan saappaisiin ja Kumiteollisuus Oy:n valmistamat "Para" korkolaput vasemman jalan saappaisiin. Lisäksi halut-

tiin kokeilla ja verrata kyllästämättömien ja kyllästettyjen puolianturoiden kestävyyttä. Kutakin kokeilusaapasparia kohden oli käytössä kolme paria kumpiakin puolianturoita. Kyllästämättömät puolianturat olivat oikean jalan saappaisiin ja kyllästetyt vastaavasti vasemman jalan saappaisiin.^[225]

Kokeilussa oli tarkoitus käyttää ja hoitaa kokeilusaappaita samoin, kuin normaaleja saappaita. Poikkeuksena oli kyllästettyjen saappaiden puolianturat, joiden hoitoon ei tarvinnut käyttää anturaöljyä, koska ne olivat jo muutoinkin kyllästetyt. Samoin saappaat numero 3 oli ennen käyttöön ottoa mustattava ja rasvattava samalla tavalla, kuin oli ohjeistettu saappaiden m/27 kohdalla.^[226] Mustaamattomia saappaita ei missään tapauksessa saanut ottaa käyttöön.^[227] Kokeilun valvonta uskottiin henkilökunnalle. Lisäksi joukko-osaston lääkärin mielipide haluttiin mukaan saappaista annettaviin lausuntoihin. Saappaista Intendenttiosasto halusi kolme lausuntoa eri vuodenaikoina tehdyistä havainnoista sekä loppulausunnon, kun saappaat olivat tulleet loppuun kulutetuiksi.^[228]

Hämeen ratsurykmentin eri vuodenaikoina suorittamissa kokeiluissa saappaat numero 1 osoittautuivat muita saappaita paremmiksi. Kokeiluissa havaittiin muun muassa, että saappaat numero 1 pitivät vettä parhaiten ja vastaavasti huonoin veden pitävyys oli saappailla numero 3. Myös rasvauksen tarpeen suhteen saappaat numero 1 olivat helppohoitoisimmat ja saappaat numero 3 vaativat runsaimmin rasvausta. Hikoilun ja kylmyyden suhteen saappaissa ei havaittu juurikaan eroavuuksia. Saappaat numero 1 ja 3 kuivuivat nopeammin, kuin saappaat numero 2. Puolianturoiden havaittiin kestävän suunnilleen saman verran riippumatta olivatko anturat kyllästetyt vai kyllästämättömät. Talvella anturoiden käyttöikä oli noin kahdesta kuukaudesta kahteen ja puoleen kuukauteen ja kesäkautena kuukaudesta puoleentoista kuukauteen pitkä. Kokeiluissa havaittiin kuitenkin kyllästettyjen anturoiden kestävän kostealla kelillä hivenen kauemmin, kuin kyllästämättömät. Vastaavasti kyllästämättömien anturoiden todettiin kestävän kuivalla säällä hieman kyllästettyjä kauemmin. Useissa pareissa saappaita numero 1 olivat koko anturat murtuneet poikki, kun vastaavasti kyllästämättömissä vastaavaa ei havaittu. Olympic- ja Para-kumikorkolappujen kestävyudessa ei havaittu mitään keskinäistä eroa. Korkoraudat kestivät noin kaksi kuukautta ja kumikorot jonkin verran kauemmin. Kumikorkolaput eivät myöskään irronneet vaikka olivat kiinnitetty saappaaseen vain naulaamalla.^[229]

Hämeen Ratsurykmentissä suoritetuissa kokeiluissa todettiin saappaat numero 1 kestävimmiiksi ja parhaiten ratsuväelle sopiviksi. Saappaan rakennetta ja käytettyjä materiaaleja haluttiin kuitenkin muutettavan kestävämpään suuntaan. Pohjan ja pääl-
linahan kiinnityksessä oli todettu heikkoutta, mikä pienin muutoksin oli kuitenkin kor-
jattavissa. Kyllästettyjen puolianturoiden todettiin useissa saappaissa murtuneen
poikki. Tätä ei havaittu kyllästämättömissä puolianturoissa. Tästä syystä niiden
materiaalina toivottiin jatkossa käytettävän kyllästämätöntä nahkaa. Lisäksi saappai-
den varret oli todettu liian väljiksi ja niitä toivottiin kavennettavan muutamalla
sentillä.^[230]

Kokeilu kudotuilla ja kankaisilla paidoilla ja alushousuilla

Vuoden 1331 syksystä lähtien Puolustusministeriön Intendenttiosaston toimeksian-
nosta useissa varuskunnissa kokeiltiin trikooalusvaatteita rinnakkain kankaisten
kesäalusvaatteiden kanssa.^[231] Myös Ratsuväkiprikaati osallistui kyseisiin alusvaate-
kokeiluihin. Puolustusministeriön Intendenttiosasto halusi selvittää niiden keski-
näistä paremmuutta ja soveltuvuutta eri aselajien käyttöön. Kokeilut Ratsuväkipri-
kaatissa suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentin toimesta. Kokeilussa alusvaat-
teet olivat joka päiväisessä käytössä noin 18 kuukauden ajan. Ratsuväkiprikaatissa
suoritettujen kokeilujen perusteella kudotut alusvaatteet osoittautuivat kankaisia
paremmiksi ja niiden käyttöön ottamista puollettiin.^[232] Puolustusministeriön Inten-
denttiosasto totesi 18 - 20 kuukauden pituisen kokeilujakson riittäväksi päätösten
tekemiseksi alusvaatekysymyksessä. Joukko-osastoille annettiin mahdollisuus jat-
kossa tilata kokeilujen perusteella parannettuja kudottuja alusvaatteita ja käyttää
niitä oman harkintansa mukaan rinnan kankaisten alusvaatteiden kanssa. Myös käy-
tössä olleet kokeilualusvaatteet sai kukin kokeiluihin osallistunut joukko-osasto
kuluttaa normaali käytössä loppuun.^[233] Kudottujen alusvaatteiden korjaamista varten
oli joukko-osastoilla mahdollisuus tilata Vaatetusvarikolta vastaavaa
trikookudosta.^[234]

Kokeiluissa todettiin muun muassa, että kudotut alusvaatteet olivat kulutusta kestä-
vämpiä. Kankaisissa paidoissa esiintyi hihansuissa ja kauluksessa runsaasti kulu-
mista. Samoin kankaiset alushousut kuluivat polvien ja takamuksen kohdalta. Juuri
kyseiset kohdat alushousuissa joutuivat ratsuväessä erityisen kovalle rasitukselle.
Kankaiset alusvaatteet repesivät kudottuja helpommin. Kudotut alusvaatteet repesi-

vät yleensä ainoastaan saumoista. Poikkeuksena olivat housunkannattimen solkien aiheuttamat repeämät kummastakin materiaalista tehdyissä paidoissa. Alushousujen haarat olivat erityisen alttiit repeämille niin kankaisissa kuin kudotuissa alusvaatteissa. Ongelman ratkaisuksi ehdotettiin haarojen leventämistä sekä housunkauluksen korottamista. Kankaisissa alushousuissa esiintyi runsaasti repeämiä polvissa sekä haaroissa etenkin ratsastuskoulutuksen vaikutuksesta. Suurimpana syynä tähän pidettiin lahjenauhoja. Kudotut alushousut olivat erinomaiset ratsastuskäyttöä ajatellen. Joustavuutensa ansiosta ne mukautuivat ratsastajan liikkeisiin kankaisia paremmin eivätkä aiheuttaneet samanlaisia hiertymiä, kuin kankaiset alushousut. Kutistuminen oli kankaisten alusvaatteiden suurena ongelmana. Ne saattoivat kutistua pituus- ja ympärysmitoissa noin 4 - 5 senttimetriä. Vastaavasti kudotuissa alusvaatteissa kutistumisen vaikutus ei näkynyt kovinkaan helposti niissä käytetyn joustavan materiaalin ansiosta. Ratsastus- ja liikuntaharjoituksessa hiestyneet kudotut alusvaatteet kuivuivat ruumiinlämmön vaikutuksesta huomattavasti nopeammin, kuin kankaiset alusvaatteet. Lisäksi hiestä kastunut kankainen paita tuli kolealla ja kylmällä säällä kylmäksi aiheuttaen vilun väreitä käyttäjälleen. Kylmällä säällä uusien alusvaatteiden lisäksi, olivatpa ne kudottuja tai kankaisia, todettiin välttämättömäksi käyttää Villapaitaa. Kylmällä säällä käytettiin myös flanelisia paitoja villapaitojen kanssa. Usein tarkastuksissa havaittiin miesten pukeneen kaksi flanelista paitaa päällekkäin vilustumisen estämiseksi.^[235]

Ratsuväen miehistökäsineet

Ratsuväessä oli 20-luvulla sekä 30-luvun alussa käytössä miehistökäsineinä nahkakintaat. Ne oli valmistettu parkkinahasta. Kintaiden sisällä pidettiin heikohkosta villalangasta kutomalla valmistettuja sormikkaita. Talvella 1933 - 1934 Hämeen Ratsurykmentissä kokeiltiin kahdenlaisia nahkakintaita. Kummatkin olivat valmistettu erilaisesta nahasta. Molempien kintaiden materiaalina käytettyä nahkaa pidettiin hyvänä, mutta kinnasmalliset käsineet todettiin malliltaan ratsuväen käyttöön soveltumattomiksi. Niiden kanssa oli vaikeaa käsitellä ohjia sekä aseita. Katsottiin, että olisi välttämätöntä saada käyttöön sormikasmalliset käsineet. Kintaissa todettiin myös muita pienempiä vikoja muun muassa niiden rakenteessa. Kokeiltavana olleet kintaat olivat rakenteeltaan sellaiset, että ne oli suhteellisen helppo korjata. Korjattavuudella oli suuri merkitys. Kintaiden varret olivat sellaiset, että ne saatiin vedetyksi kenttäpuvun

hihojen päälle. Päälylystakin ja ratsuturkin kanssa kintaiden varret pidettiin hihojen sisällä.^[236]

Vuonna 1929 ratsumestari M. Sawela (Ratsuväen Aliupseerikoulun johtaja) sai Ruotsista käyttöönsä yhden parin Ruotsin ratsuväen käytössä olevia miehistökäsineitä. Käsineet olivat viidellä sormella varustettuja nahkakäsineitä, joiden sisällä pidettiin kudottuja villasormikkaita. Niiden käyttö talvikäsineinä perustui siihen, että sormikkaat tehtiin riittävän väljiksi, jotta ilma jäi eristeeksi kudotun villasormikkaan ja nahkakäsineen väliin. Sormikkaissa oli ranteen kohdalla kiristysremmit käsineiden käsissä pysymisen varmistamiseksi. Ratsumestari Sawela käytti kyseisiä käsineitä talvikausina 1929 - 1933 päivittäisessä käytössä. Käytön aikana kyseiset käsineet osoittautuivat hänen mielestään erinomaisiksi ja lämpimiksi. Tästä syystä hän tiedusteli keväällä 1933 Viipurissa sijaitsevalta Suomen Lakkitehdas Oy:ltä mahdollisuuksia ruotsalaismallisten käsineiden valmistuksesta kotimaassa. Suomen Lakkitehdas Oy toimitti Ratsuväen Aliupseerikoululle Lappeenrantaan 9. päivänä marraskuuta kolme paria krominahasta valmistettuja ruotsalaismallisia kokeilukäsineitä, joista kahdet oli tarkoitettu miehistökäsineiksi. Kolmannet oli tarkoitettu palveluskäsineiksi upseereja varten. Käsineet jaettiin välittömästi päivittäiseen käyttöön ja seuraavan vuoden huhtikuun loppupuolella ne otettiin varastoon. Tammikuun puolivälissä 1934 Ratsuväen Aliupseerikoulu vastaanotti kaksi paria Kokkolan Krominahkatehdas Oy:n merimiehiä varten valmistamia kromikipsi käsineitä. Käsineet oli valmistettu kromiparkitusta intialaisesta kipsinahasta. Myös nämä käsineet jaettiin heti päivittäiseen käyttöön ja otettiin huhtikuun loppupuolella varastoon. Maaliskuun loppupuolella puolustusministeriö lähetti kokeiluihin 30 paria tilaamiaan kokeilukäsineitä. Ne olivat todennäköisesti juuri Kokkolan Krominahkatehtaan valmistamien käsineiden mallisia. Käsineisiin oli tehty jo muutamia parannuksia liittyen saman vuoden alussa tehtyihin havaintoihin kokeilukäsineissä esiintyneistä puutteista.^[237] Liitteessä 15 on kuva talvivarusteisiin pukeutuneesta rakuunasta. Hänellä on kädessään ruotsalaismalliset nahkasormikkaat. Miehen käyttämä miekankannatin on erikoinen ketjumallinen kannatin. Päässään miehellä on turkislakki m/22 ja yllään turkki m/19.

Ratsumestari Sawela raportoi talvella suoritettujen käsinekokeilun tuloksista Ratsuväkiprikaatin komentajalle toukokuun 24. päivänä 1934. Selostuksessaan Sawela määritteli viisi ratsuväen talvikäsineelle asetettavaa vaatimusta.

- 1.) Käsineitten tuli olla kovillakin pakkasilla lämpimät.

- 2.) Käsineitten tuli soveltua sekä palvelukseen ratsain että jalan käytettäviksi nimenomaan hiihtoa silmällä pitäen.
- 3.) Nahan ja valmistustavan tuli olla vahva.
- 4.) Valmistukseen käytettävä nahka ei saanut olla erityisen helposti kastuvaa, sillä jäätyessään käsine luonnollisesti muuttuu kylmäksi.
- 5.) Käsineitten tuli sallia aseiden käytön mahdollisimman vapaasti.^[238]

Kokeilun aikana todettiin viipurilaisen Suomen Lakkitehdas Oy:n lähettämässä käsineissä runsaasti puutteita muun muassa valmistusmateriaalien suhteen. Niiden kestävyys ei myöskään vakuuttanut. Vastaavasti Kokkolan Krominahkatehtaan valmistamat merimieskäsineet osoittautuivat mallinsa sekä materiaalinsa osalta erittäin hyvin ratsuväen käyttöön soveltuviksi. Erityisen hyvänä ominaisuutena pidettiin käsineiden korkeaa vedenkestävyyttä. Käsineille suoritettu vedenkestävyys koe osoitti myös sen, että tavallinen krominahka ei sovellu sotilaskäsineiden valmistukseen. Krominahkatehtaan valmistamat käsineet todettiin kokeiltavista käsineistä ehdottomasti parhaimmiksi. Kokeiluja päätettiin jatkaa seuraavana talvena kyseisellä käsinemallilla. Kokeiluja varten toivottiin käyttöön täysivillaisia sormikkaita, sillä niiden katsottiin kohottavan nahkakäsineiden käyttöarvoa huomattavasti.^[239]

Pukumalli m/34 kehittyminen ja kokeilut Ratsuväkiprikaatissa

Suomessa seurattiin hyvin tarkasti kansainvälistä sotilasvarusteiden kehitystä. Mallia suomalaisen sotilasvarustuksen kehittämiseksi oli haettu ulkomailta jo kaksikymmentäluvun lopulta saakka. Tarkoituksena oli kehittää kenttäkelpoinen kenttävarustus epäonnistuneeksi todetun m/27 tilalle. Kenttävarustustoimikunta aloitti työnsä kevättalvella 1932. Se sai tehtäväkseen kehittää kokonaan uuden kokonaisvaltaisen kenttävarustuksen aiempien tilalle. Kenttävarustustoimikunnalla oli vuoden 1933 lopulla käytössään Saksan uusi kenttäpuku. Toimikunta piti sitä kaikinpuolin onnistuneena ja se päätettiin ottaa uuden suomalaisen kenttäpuvun suunnittelun lähtökohdaksi. Toimikunta teetätti Armeijan Pukimolla kolme eri kankaista valmistettua saksalaiseen malliin pohjautuvaa koepukua. Kokeilupuvut valmistuivat alkutalvesta 1934. Kenttävarustustoimikunnassa oltiin tyytyväisiä uusiin kokeilupukuihin. Pukuja päätettiin kokeilla talvella 1934 ennen varsinaisen koepukujen sarjatuotannon aloittamista. Kenttävarustustoimikunta jätti loppuraporttinsa toukokuussa 1934. Raportissa toimikunta otti kokonaisvaltaisesti kannan sotilaan koko kenttävarustuksen uusimisesta.

Kenttävarustustoimikunta oli tehnyt hyvin tarkat ohjeet eri varusesineistä ja niiden pohjalta oli hyvin helppo aloittaa niiden valmistus. Vielä saman vuoden aikana tehtiin päätös uuden kenttäpuvun valmistamisesta sekä sillä tehtävistä kokeiluista.^[240]

Petteri Leinon tutkimuksien mukaan kokeilupukuja valmistettiin tiettävästi vain kahdesta eri kangaslaadusta. Pukujen värit olivat vihreä ja puvun m/27 väri oli ruskeanvihertävänharmaa. Kokeilupuvun kangas oli kuitenkin sileämpää ja tiiviimpää kuin kangas m/27. Kokeilupuvun asetakki valmistettiin saksalaisen asetakin mallin mukaan muutamien pienin poikkeuksin. Takin kuosi oli puseromallinen ja yläosaltaan väljä. Takissa ei ollut takahalkiota. Selässä oli kaksi laskosta, jotka voitiin tarvittaessa sopivuuden parantamiseksi avata. Takissa oli matala takin värinen alas käännetty kaulus. Kaulukset varustettiin erityisellä aselajin osoittavilla kauluslaatoilla. Myös ratsuväellä oli omat kauluslaattansa. Takissa oli kaksi vastataitteilla varustettua rintataskua sekä tilavat sivutaskut. Taskujen kannet suljettiin suurilla vaakunanapeilla. Olkaimet kiinnitettiin olkasaumaan ja vastaavasti yläpäästä pienellä vaakunanapilla. Olkaimet kapenevat ylöspäin mentäessä.^[241]

Kokeilupuvun m/34 housut olivat kuosiltaan kenttäpuvun m/27 malliset. Kangas oli saman väristä, mutta hieman ohuempaa ja sileämpää villakangasta kuin housuissa m/27. Kokeilupukuun m/34 valmistettiin kahdenlaisia housuja. Pitkät housut olivat malliltaan suorat ja ilman lahkeiden käänteitä. Saapashousuja oli valmistettu nahoitettuna sekä ilman. Nahoitettut saapas- ja ratsuhousut olivat ratsuväen käyttöön tarkoitettut. Kuitenkaan kaikkia ratsuhousuja ei nahoitettu. Ratsuhousuissa oli lisäksi sepaluksessa kiinni napitettava läppä. Ratsuhousuissa taskut olivat sijoitettu sivusaumaan. Kaikissa muissa housuissa taskut olivat sijoitettu housujen etupuolelle hivenen vinoon ja ne olivat sisään ommellut. Vasemman etutaskun yläpuolella oli pieni kellotasku. Housuissa oli vain oikealla puolella napilla suljettava takatasku. Napit olivat puvun m/27 tavoin sileästä maalatusta metallista valmistetut. Vyötärön kiristämistä varten housujen kummallakin sivulla oli vajaan 10 senttimetrin pituiset mustilla metallisoljilla varustetut kiristimet. Housuissa käytettiin lisäksi nappikiinnitteisiä henkseleitä. Sitä varten housun kaulukseen oli kiinnitetty tarvittavat napit. Taka-saumassa oli 15 senttimetriä syvä ja 19 senttimetriä leveä halkio mihin oli kiinnitetty kolmion mallinen pehmeä villakangaskiila. Saapashousuissa ja ratsuhousuissa oli lahkeiden etureunassa noin 12 senttimetriä korkea säärihalkio sekä napeilla kiinnitettävät lahkeenpitimet. Housujen yläosassa oli juuttikankainen vuori. Taskut muo-

dostivat osan housujen vuorista. Haarasauman päälle oli lisäksi ommeltu sauman peittävä vuori.^[242]

Päähineeksi kokeilupukuun m/34 tuli jääkärimallinen kenttälakki. Kokeilupuvun lakki valmistettiin samasta tai saman tapaisesta kankaasta kuin kokeilupukukin. Lakissa oli kankainen vahvistettu lippa sekä kaksinkertaiset lakinkäänteet, jotka voitiin tarvittaessa laskea alas suojaamaan korvia ja niskaa. Lakinkäänteet kiinnitettiin edestä kahdella päällekkäin sijoitetulla vaakunanapilla. Lakinkäänteiden etureunaan ommeltiin aselajeille vahvistetun väriset reunukset. Lakki oli suunniteltu ympärivuotista käyttöä silmällä pitäen ja siksi lakin vuorissa oli painonapit irtovuorta varten. Paksumpi lämmin irtovuori oli tarkoitettu kylmää vuodenaikaa varten ja se voitiin kiinnittää lakkiin painonapeilla. Lakin sisäpuolelle ommeltiin nahkainen hikinauha. Lakkiin kuului eteen kiinnitettävä sinivalkoinen valtakunnan kokardi.^[243]

Kokeilupukuun m/34 kuului runsaasti erilaisia oheisia varusteita. Aiemmista pukumallistoista ei hyväksytty juuri mitään kokeilupuvun m/34 kanssa käytettäväksi. Saappaat oli tarkoitus korvata erityisillä yleisjalkineilla, jotka oli suunniteltu ympärivuotiseen käyttöön. Yleisjalkineita oli sekä korkeavartisina että lyhytvartisina. Pukuun valmistettiin myös saappaat m/34 sekä kengät m/34 matala- ja korkeavartisina. Kokeilupukuun kuului vihreä kaulaliina, jota oli tarkoitus pitää silloin, kuin takin ylin nappi oli avattuna sekä kaulus sivuille taitettuna. Pukuun kuului myös eri mallisia kaulansuojuksia. Kokeilupukuun kuului kokeilupäällystakki m/34. Päällystakki oli suunniteltu korvaamaan painavaksi todettu päällystakki m/22. Kokeilupäällystakissa m/34 oli irrotettava vuori. Takki oli kuosiltaan avara ja puuvillakankaasta valmistettu. Takki suljettiin piilonapituksella sekä yksinkertaisella soljella varustetulla kangasvyöllä. Kokeilupuvun kanssa käytettiin vyötä m/30, johon yksipiikkisen soljen tilalle oli vaihdettu m/22 leijonasolki. Kenttävarustustoimikunnan mielestä vyön m/30 piikkisolki oli vaikea ja hidas avata. Vastaavasti vyön m/22 pikasolki oli nopea ja helppo, mutta alkuperäisen vyön m/22 vaalea väri ja leveys ei kelvannut sellaisenaan pukuun m/34.^[244]

Kokeilupukua m/34 kokeiltiin ainakin yhdeksässä joukko-osastossa. Myös Ratsuväkiprikaati osallistui kokeiluun. Kokeilut suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentin toimesta. Kokeilupuvun m/34 asetakin kanssa käytettiin Uudenmaan Rakuunarykmentissä tummanpunaisia ratsuhousuja m/22. Petteri Leino pitää tätä yhtenä syynä,

miksi pukuun m/36 vahvistettiin ratsuväkeä varten tummanpunaiset housut.^[245] Tietoa kokeilujen tuloksista ei ole saatavilla Ratsuväkiprikaatin osalta. Petteri Leinon mukaan kokeilupukuja m/34 jaettiin joukko-osastoissa todennäköisesti kaksinkertainen määrä sillä muita kokeiluvästeitä m/34 oli vain puolet kokeilupukujen määrästä. Yhtä miestä kohti tuli näin ollen kaksi kokeilupukua. Luonnollisesti kaikkia joukkoja ei pystytty pukemaan uusiin kokeilupukuihin. Kokeilupukuja m/34 käytettiin myös ulosmeno- eli lomapukuina. Leinon mukaan kaikkia asiaan liittyneitä asiakirjoja ei ole saatavilla ja siksi ei ole myöskään mahdollista saada kokeilujen alkamisajan kohdasta ja tuloksista aivan luotettavaa kuvaa. Kokeilupuku osoittautui lyhytaikaisissa kokeiluissa kuitenkin onnistuneeksi ja kenttäkelpoiseksi. Kokeilupuku m/34 jäi pikkuhiljaa pois käytöstä kenttäpuvun m/36 tultua vahvistetuksi toukokuun lopulla vuonna 1936.^[246] Liitteessä 16 on kuva kokeilupukuun m/34 pukeutuneesta rakuunasta.

Varusteiden yhtenäistäminen mallilla m/36

Kokeilupuku m/34 oli esikuvana suunniteltaessa kenttäpukua m/36. Suurimpina muutoksina kokeilupukuun m/34 verrattuna kenttäpuku m/36 valmistettiin harmaasta villakankaasta. Miehistön asepuvut oli valmistettu sarasta ja päällystön sekä alipäällystön takit puolestaan diagonaalikankaasta. Kenttäpuvun m/36 väri oli puvun m/22 vaaleanharmaan asetakin ja tummanharmaiden housujen väliltä. Se miksi uusi kenttäpuku ei ollut kenttäpuvun m/27 värinen, ei ole täysin tiedossa. Sotaväen päällikkö hyväksyi uuden puvun pienin kuosia ja väriä koskevin muutoksin. Uutta harmaata väriä perusteltiin muun muassa sillä, että näin saatiin yhtenäiset puvut ja päästiin eroon pukukirjavuudesta. Kenttäpuku m/27 tultiin kuluttamaan loppuun Suojeluskuntajärjestössä ja Rajavartiolaitoksessa.^[247]

Kenttäpuku m/36 vahvistettiin uudeksi palvelus- ja kenttäpuvuksi. Kenttäpuvun m/36 kanssa sallittiin käyttää muutamia malliin m/36 kuulumattomia pukineita. Lippalakkia m/22 sai käyttää palveluspuvussa m/36. Samoin turkislakin m/22 käyttö oli sallittua puvussa m/36. Samoin housuja m/22 sai käyttää kenttäpuvussa m/36 sotaharjoituksissa, leiri- ja kenttäoloissa sekä päivittäisissä taistelu- ja kenttäharjoituksissa. Niin ikään puvun m/36 kanssa käytettiin päällystakkia m/22 sekä turkkeja m/22 ja m/27. Pukuun m/36 vahvistettiin myös oma kenttälakki. Kenttälakki m/36 oli edellä selostetun kokeilupuku m/34 lakin kaltainen ja valmistettu harmaasta villakankaasta. Kokar-

diksi vahvistettiin päällystölle ja alipäällystölle vääpelin arvosta ylöspäin emaloitu sinivalkoinen kokardi sekä muille maalatusta pellistä valmistettu kokardi.^[248] Liitteessä 16 on ohjesäännön kuva kenttälakista m/36.

Kenttäpuvun m/36 asetakki oli kaulusta lukuun ottamatta hyvin pitkälti kokeilupuvun m/34 takin mukainen. Asetakin m/36 kaulus oli malliltaan korkea, kaksinkertainen pystykaulus ja kiinnitettiin edestä kahdella hakasella. Asetakki ulottui haaroihin, mutta ratsuväen ja kenttätykistön takit saivat olla helmastaan viisi senttimetriä lyhyempiä. Kokeilupuvusta m/34 poiketen asetakki m/36 napitettiin edestä kuudella isolla vaakunanapilla. Takin napitus ulottui aivan ylös asti. Taskut olivat asetakissa m/36 kuten kokeilupuvussa m/34 ja varustettu kuparin värisillä leijonanapeilla. Asetakin olkaimet olivat samaa kangasta, kuin takki ja kiinnitetty alapäästään olkasaumaan. Olkaimet kapenivat kaulusta kohden ja päättyivät pyöristettyihin kärkiin. Yläpäästään olkaimet oli kiinnitetty pienillä kuparinvärisillä leijonanapeilla. Olkainten saumaan oli ommeltu aselajin väriset verkakaistaleet ja ratsuväessä ne olivat keltaiset. Asetakin hihat oli varustettu hihansuissa olevilla 12 senttimetriä pitkillä kahdella piilonapilla suljettavilla halkioilla. Asetakin selässä oli vyötärön korkeudella kaksi metallista vyökoukkuja saksalaisen esikuvan mukaisesti. Päällystön asetakeissa kyseiset koukut jätettiin usein pois.^[249] Liitteessä 16 on ohjesäännön piirustus asetakista m/36.

Arvoasteet ja aselaji ilmaistiin puvuista m/22 ja m/27 poiketen erityisillä harmaaseen kankaaseen ommelluilla kauluslaatoilla m/36. Ne kiinnitettiin asetakin tai kesäpuseron kaulukseen. Jokaisella aselajilla oli oma pohja ja reunusvärinsä. Ratsuväen aselajiväri oli myös mallissa m/36 keltainen ja samalla laatan pohjaväri. Laattojen reunus oli ratsurykmenteissä erivärinen. Hämeen Ratsurykmentissä reunus oli tummanpunainen ja Uudenmaan Rakuunarykmentissä tummansininen. Ratsuväkiprikaatin Esikunta käytti kauluslaatoissaan harmaata reunusväriä. Aivan ensimmäisissä ratsuväen laatoissa keltainen väri oli reunusvärinä, mutta tämä muutettiin lähes välittömästi jo vuoden 1937 aikana laatan pohjaväriksi. Upseerin arvot ilmaistiin laatan keskilinjalle pituussuuntaan sijoitetuilla eri kokoisilla ruusukkeilla. Aktiiviupseereilla oli aselaji- ja joukko-osastotunnuksien lisäksi leijonat olkaimissaan. Vastaavasti kanta-alipäällystölle oli vahvistettu omat laattansa ja varsinainen sotilasarvo ilmaistiin takin olkaimissa. Asevelvollinen alipäällystön ja miehistön kauluslaatat olivat aselajin väriset ja varustettu reunuksella. Arvomerkit ja aselaji- ja joukko-osastotunnukset oli-

vat olkapäillä.^[250] Liitteessä 16 on esitetty arvomerkit m/36 sekä olkaimiin tulevat ratsuväen erikoismerkit.

Pukuun m/36 vahvistettiin kesäpusero m/36. Kesäpusero oli pienin poikkeuksin samanlainen kuin aikaisempi kesäpusero m/32. Kesäpuseron kangas oli teräksenharmaata puuvillakangasta. Kesäpusero m/36 poikkesi mallista m/32 muun muassa hihojen ja kauluksen osalta. Uudessa kesäpuserossa kauluksiin ei enää kiinnitetty upseereiden ja aliupseereiden kaluunanauhoja. Kesäpuseron hihat oli kuten asetakissa m/36. Hihojen halkiot oli varustettu kahdella piilonapilla. Lisäksi hihaan oli ommeltu kolmas nappi hihan kiristystä varten. Kesäpuserossa käytettiin samoja arvomerkkejä kuin asetakissa m/36. Myös kesäpuseron olkaimien saumassa oli verkainen asevärin värinen verkkasuikale.^[251] Liitteessä 16 on rakuuna kesävarusteissa m/36.

Pukuun m/36 vahvistettiin ratsuväkeä varten ratsuhousut m/36. Housut olivat leikkaukseltaan samanlaiset kuin housut m/22 ja m/27. Housuissa oli sepaluksen suojana kiinni napitettava kankainen läppä. Ratsastettaessa läppä suojsi ratsastajaa viimalta. Punaiset saapashousut m/36 olivat vastaavasti leikkaukseltaan harmaiden saapashousujen m/36 kaltaiset.^[252] Housujen lahkeet pidettiin saappaan varsissa ja ne oli varustettu lahkeenpitimillä. Ratsuhousut olivat varustettu nahkavahvikkeella tai vastaavasti kangasvahvikkeella. Nahkavahvikkeiden käyttö oli sallittua kaikille ratsastavissa aselajeissa palveleville ja muissa aselajeissa vain upseereille. Housut saattoivat olla myös ilman vahvikkeita. Housut olivat ratsuväessä väriltään harmaat tai tummanpunaiset. Kaikissa housuissa varusmiesten harjoitushousuja lukuun ottamatta käytettiin keltaisia revääreitä. Ne olivat upseereiden sotilasvirkamiehien ja sotilasmestareiden housuissa keltaista verkkaa ja muilla keltaista nauhaa. Ratsuväen housujen reväärit olivat senttimetrin levyisiä ja ne oli ommeltu housujen ulkosauman kummallekin puolelle. Upseereiden housuissa oli lisäksi keskelle saumaa ommeltu keltainen terereunus. Ratsuväelle ei kuulunut pitkiä punaisia housuja pukuun m/36.^[253] Kolmekymmentäluvun puolivälin paikkeilla punaisten saapas- ja ratsuhousujen reväärit muuttuivat puolalaisytyypiksi. Tällöin housujen reväärit kääntyivät polven kohdalta lähes suoraan eteen.^[254] Jalkineina puvussa m/36 käytettiin mustia saappaita tai mustia kenkiä nahkasäärystimien kanssa.^[255]

Vuoden 1939 keväällä pukumalliin m/36 vahvistettiin vielä muutamia uusia pukukappaleita. Muun muassa kesälakki m/39 ja turkislakki m/39 sekä upseerien kevyt- sekä helletakki m/39 tulivat uusina pukineina käyttöön. Kevyttakki m/39 muistutti huomattavasti upseereiden kesätakkia m/22. Helletakki oli kuosiltaan samanlainen kuin kevyttakki m/39. Nämä pukineet eivät kuitenkaan liittyneet suoranaisesti ratsuväen erikoisvarustukseen ja siksi niitä ei tässä tutkimuksessa käsitellä tämän tarkempaa. Liitteessä 16 on kuvattuna Talvisodan jälkeisen ajan palveluspukuun pukeutunut ratsuväenupseeri, jolla on päässään kesälakki m/39 ja päällään kevyttakki m/39.^[256]

3.3 Suomalaisen ratsuväen aseistus ja sen kehittyminen

Suomalaisen ratsuväen teräaseistus ja sen kehittyminen 20- ja 30-luvuilla

Kaksikymmentäluvun alussa teräaseistuksen rungon suomalaisessa ratsuväessä muodostivat kesällä 1919 Ranskasta hankitut ratsuväen miehistösapelit m/1822. Muiden teräaseiden kohdalla tilanne oli edelleen se, että niiden hankintoihin ei oltu varojen puutteen takia ryhdytty. Teräaseiden osalta suomalaisessa ratsuväessä noudatettiin edelleen Valtionhoitajan 30. päivänä kesäkuuta 1919 vahvistamia ohjeita ja määräyksiä. Teräaseiden ja erityisesti miekkojen tarpeellisuus Suomen puolustusvoimissa aiheutti runsasta keskustelua. Sotaväen esikunnan tarkastava kenraali otti kirjeessään asiaan kantaa vuoden 1921 alussa ja totesi muun muassa, että teräaseille oli käyttöä vain ratsuväessä. Tämä keskustelu ei kuitenkaan johtanut radikaaleihin muutoksiin suhtautumisessa miekkaan Suomen armeijassa.^[257]

Uusi vuoden 1922 virkapukuohjesääntö perustui hyvin pitkälle Valtionhoitajan 30. kesäkuuta 1919 antamaan päätökseen valtakunnan sotavoimien virkapuvuista. Uudessa virkapukuohjesäännössä määräykset ratsuväen sivuaseista muuttuivat vuoden 1919 määräykseen verrattuna jonkin verran. Miekka kuului edelleen jokaisen ratsain palvelevan sotilashenkilön varusteisiin. Ratsuväen osalta terän muoto vahvistettiin kaarevaksi entisen suoran asemesta. Myös tupen himmeän musta väri muuttui kirkkaan metallin väriseksi. Ratsuväen upseerimiekan kahva pysyi aikaisemman kaltaisena ja varustettuna leijonakuviolla. Myös aliupseereiden miekankahva

pysyi ennallaan varustettuna kolmihaaraisella väistimellä. Miehistömiekka oli periaatteessa samanlainen kuin aliupseerimiekka, mutta käytännössä se tultiin korvaamaan ranskalaisilla sapeleilla m/1822. Koska varikoiden varastoissa näitä ranskalaisia sapeleita oli riittävästi, oli niiden aliupseereiden, jotka eivät jostakin syystä hankineet virallisen mallista aliupseerimiekkaa, mahdollista kuitata varastosta käyttöönsä ranskalaisia sapeleita.^[258] Miehistön käytössä olleet miekat säilytettiin majoitustuvassa olleissa telineissä.^[259]

Miekat kiinnitettiin nahkavyöhön erityisellä käyttöön vahvistetulla nahkaisella miekankannattimella. Kannattimessa oli kaksi erillistä metallikoukkuja, joista toinen oli suurempi ja kiinnitetty nahkaisen hihnan päähän sekä toinen ja samalla pienikokoisempi oli lyhyen metalliketjun päässä. Kannattimen pituutta voitiin säätää siinä olleen soljen avulla. Miekankannatinta käytettiin asetakin tai päällystakin päällä. Kantahenkilökunnalle oli lisäksi olemassa takin alla joko vyössä tai olan yli kulkevassa hihnassa käytettävä miekankannatin. Se oli valmistettu ratsuväessä keltaisesta kankaasta, jonka päälle oli kiinnitetty himmeän hopean ja tumman kullan värisillä raidoilla varustettu kaluunanauha. Miekankannattimessa oli kaksi metallista valmistettua kiinnityskoukkuja, joista toinen oli kannattimen päässä ja toinen lyhyen metalliketjun päässä.^[260] Miekan tuppi kiinnitettiin näihin koukkuihin seuraavan periaatteen mukaan: Jos miekkaa kannettiin vasemmassa kädessä oli tuppi kiinni alemmassa koukussa ja vastaavasti, jos miekka haluttiin kiinnittää vyötärölle, laitettiin tuppi ylempänä olevaan metalliketjun päässä olleeseen koukkuun.^[261] Liitteessä 12 on kuvattuna ratsuväen käytössä olleet miekankannattimet m/22.

Uusia määräyksiä ei kuitenkaan kyetty soveltamaan useaan vuoteen, sillä vasta vuonna 1924 Puolustusministeriön Intendenttiosasto aloitti asiaa koskevat valmistelut kartoittamalla miekkatarpeen ja 20-luvun puoliväliin mennessä koko armeijaa koskeva miekkojen yhteistilaus saatiin vihdoinkin tehtyä. Miekat tilattiin saksalaisilta Solingenissa sijaitsevilta tunnetuilta teräaseiden valmistajilta. Teräaseiden hankintoja tehtiin koko 20- ja 30-lukujen ajan aina Talvisotaan saakka. Vaikka kaikki valmistajat saivat samat mallipiirustukset miekoista, poikkesivat miekat toisistaan jonkin verran. Erityisesti eroavuuksia esiintyi kahvan materiaalivahvuuksien osalta. Myös ratsuväen miekan terän kaarevuus vaihteli valmistajasta riippuen jopa huomattavassa määrin.^[262] Liitteessä 10 on ratsuväen upseerimiekka m/22 tuppineen sekä ratsuväen upseeri- ja aliupseerimiekkojen kahvat miekantupsuineen.

Ranskalaiset sapelit osoittautuivat jo muutaman vuoden käytön jälkeen tarpeettoman pitkiksi. Koska suomalaiset miehet olivat pituudeltaan lyhyitä, niin erityisesti jalan liikuttaessa miekkojen pituus ja paino korostuivat hankalalla tavalla. Vain harvat onnistuivat kantamaan miekkoja luontevasti. Myös miekallalyöntiharjoituksissa ranskalais-ten sapeleiden pituus ja väistikaaret katsottiin hankaliksi. Tästä syystä ratsuväkirykmenttien komentajien yhteisen aloitteen pohjalta tehtiin päätös miehistökäytössä olevien ranskalaisten sapelien modifioinnista. Taisteluvälinehallinnon varikkotyönä tehdyn muutoskorjauksen yhteydessä miekkojen 93 senttimetriä pitkät terät lyhennettiin päistään 12 senttimetriä lyhyemmiksi ja hiottiin tämän jälkeen uudelleen teräviksi. Tupet lyhennettiin ottamalla niiden keskikohdasta saman verran pois ja hitsaamalla ylä- ja alaosat uudelleen yhteen. Myös kahvoista postettiin kaksi ylimääräiseksi katsottua väistikaarta sekä hiottiin sahausjäljet sileiksi. Muutoskorjaukset suoritettiin pääosin kaksikymmentäluvun puolivälin ja jälkipuoliskon aikana, mutta muutamia lisäeriä muutettiin vielä kolmekymmentäluvulla. Runsas 1300 kappaletta Ranskasta vuonna 1919 hankituista 4000 miekasta jäi kuitenkin alkuperäiseen asuunsa. Näitä miekkoja käytettiin lyhennettyjen miekkojen rinnalla aliupseerimiekkoina. Ranskalaiset sapelit sekä niistä muutoskorjatut suomalaiset ratsuväenmiekat säilyivät suomalaisen ratsuväen käytössä aina Talvisotaan saakka ja käskettiin evakuoida tarpeettomina pois ratsuväkijoukkojen sotavarustuksesta vasta syksyllä 1941.^[263] Liitteessä 10 on kuva ranskalaisesta sapelistä m/1822 sekä suomalaisesta ratsuväenmiekastasta.

Pukumallin m/27 tultua käyttöön vahvistettiin pukua varten myös englantilaismallinen ruskea nahkavyö m/27. Siihen kuului vyön vasemmalla sivulla olevaan lenkkiin kiinnitettävä nahkainen miekankannatin. Kannatin kuului vyöhön ratsainpalvelevien osalta aina. Yhdestä pisteestä riippuva kannatin osoittautui kuitenkin jatkuvassa käytössä hankalaksi, mistä johtuen ratsuväen upseerit ryhtyivät ilmeisesti omatoimisesti jo kolmekymmentäluvulla käyttämään kahdella kiinnitysrenkaalla varustettuja päällystövöitä m/27, joihin kuului kaksipistekiinnityksellä oleva miekankannatin. Viidentenä päivänä marraskuuta 1930 vahvistettu Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapu-kuohjesääntö ei sisältänyt muutoksia ratsuväen teräaseistukseen. Ainoastaan vääpelin tasoisten aliupseereiden ja erikoismestareiden käyttämän leijonakahvaisen miekan tilalle vahvistettiin jo ratsuväen aliupseereilla olleen käytännön mukaisesti kolmihaaraisella väistimellä varustettu miekka. Kahvaan kiinnitettiin uudenmallinen kapeammalla nauhalla varustettu pienempikokoinen porte-épée. Pukumallit m/36 ja

m/39 eivät tuoneet muutoksia ratsuväen teräaseisiin eikä niiden käyttöön.^[264] Liitteessä 14 on kuva päällystövyöstä m/27 sekä siihen kuuluvasta miekankannattimesta.

Suomalaisen ratsuväen ampuma-aseistus ja sen kehittyminen 20- ja 30-luvuilla

Ratsuväkiprikaatin perustamisen yhteydessä sinne siirtyvien joukkojen aseistus siirtyi niiden mukana. Näin ollen joukkojen pääaseistuksena olivat edelleen saksalaiset m/98a karbiinit sekä maxim m/08 konekiväärit. Pistooliaseistuksen rungon muodosti edelleen espanjalaiset 7.65 millimetrin browning-pistoolit. Karbiineissa sekä konekivääreissä käytettävä 7.92 millimetrin patruuna oli kuitenkin ongelmallinen ja siksi haluttiin päästä yhtenäiseen Suomessa jo vakiintuneeseen 7.62X53R patruunatyypin kaikkien kivääriaseiden kohdalla.

Saksalainen karbiini m/98a

Pääosa suomalaisesta kivääriaseistuksesta oli 20-luvun alussa 7.62 x 53R patruunaa ampuvaa venäläistä perua olevaa aseistusta. Saksalaisvalmisteiset m/98a karbiinit olivat kaliiperia 7.92 millimetriä ja poikkesivat tästä syystä yleisesti käytössä olevasta. Tämä seikka oli havaittu jo muutaman vuoden käyttökokemusten perusteella hankalaksi ja huollollisesti epätarkoituksenmukaiseksi. Tästä syystä saksalaisista karbiineista päätettiin luopua sopivan tilaisuuden tullessa.^[265] Saksalaisvalmisteisten karbiinien käyttö jäi ratsuväessä lyhytaikaiseksi, sillä jo syksyllä 1923 Suomelle tarjoutui mahdollisuus vaihtaa m/98a karbiinit pistimineen Puolasta saataviin kolmen linjan kivääreihin m/91.^[266] Karbiinit kerättiin ratsuväeltä pois kevättalvella 1924. Niiden tilalle luovutettiin venäläiset rakuunakiväärit m/91.^[267]

Madsen-pikakivääri m/20

Raskaat saksalaisvalmisteiset maxim m/08 konekiväärit poistuivat ratsuväen käytöstä, kun ne korvasi 20-luvun alussa Tanskasta hankitut 7.62 x 53R patruunaa ampuvat Madsen-pikakiväärit m/20. Madsen-pikakiväärit soveltuivat silloisessa tilanteessa ratsuväen käyttöön ilmeisen hyvin. Marraskuussa 1920 ehdotettiin, että polkupyörä-

ja ratsuväkijoukot aseistettaisiin pikakivääreillä siten, että ratsuväen kohdalla jokaiselle eskadroonalle jaettaisiin kuusi Madsen-pikakivääriä m/20.^[268] Heinäkuussa 1921 Suomeen saatiin yksi malliase sekä muun muassa kuljetuskoteloita, patruunalaukkuja ja kantosatuloita.^[269] Ratsuväessä kehitettiin Madsen-pikakivääreiden lippaita varten erityiset hevoscantoon soveltuvat laukut.^[270] Tanskasta saaduilla aseeseen kuuluneilla kuljetuskoteloilla, patruunalaukuilla sekä kantosatuloilla on ollut suuri merkitys suunniteltaessa Madsen-pikakivääreille ja niiden lippaille kuljetusratkaisuja. Todennäköisesti suurin osa tanskalaisista kuljetusvarusteista otettiin sellaisenaan käyttöön ratsuväessämme. Varusteista päätellen tanskalaiset olivat ilmeisesti jo alun perin ajatelleet kuljettaa asetta ja sen varusteita sekä patruunoita hevosen selässä.

Vasta syksyllä 1921 Suomea varten valmistettujen 7.62 x 53R patruunalle soveltuvien Madsen-pikakiväärien m/20 sarjavalmistus pääsi kunnolla vauhtiin. Loka-marraskuun vaihteessa laivattiin 410 asetta varusteineen Suomeen.^[271] Uusien pikakivääreiden tullessa ratsuväen joukkojen käyttöön, niiden käytössä olleet maxim m/08 konekiväärit siirrettiin rannikopuolustuksen käyttöön ja sittemmin luovutettiin edelleen Puolaan m/98a karbiinien vaihdon yhteydessä.^[272] Liitteessä 17 on esitetty suomalaisen ratsuväen käyttämä Madsen-pikakivääri m/20. Madsen-pikakivääreiden m/20 koneisto oli monimutkainen ja häiriöaltis. Aseen soveltuvuutta Suomen armeijan käyttöön mietittiin jo 20-luvun alussa. Kotimaisen Lahti-Saloranta-pikakiväärin tultua käyttöön Madsen-pikakivääreiden määrää alettiin asteittain supistaa ja 30-luvun puoliväliin mennessä aseet oli kerätty joukoilta pois varikoihin. Jo ennen Talvisotaa ase poistettiin vanhanaikaisena kokonaan pois Suomen armeijan käytöstä.^[273] Madsen-pikakiväärit korvattiin suomalaisilla Lahti-Saloranta pikakivääreillä.^[274]

Espanjalainen pistooli m/19 ja Parabellum m/23

Tultaessa 20-luvun alkuun pistooli m/19 oli Suomen armeijan pääasiallinen palveluspistooli. Niitä oli jaettu joukoille rauhanaikaisessa palveluksessa tarvittava määrä jo vuonna 1919.^[275] Nämä Ranskasta kesällä 1919 ostetut espanjalaiset pistoolit osoittautuivat hyvin pian sotilaskäyttöön ala-arvoisiksi. Tämän johdosta alettiin 20-luvun alussa pohtimaan pistooliaseistuksen täydentämistä ajanmukaisella sotilaspistoolimallilla. Alkuvuodesta 1922 lähestyttiin saksalaista DWM asetehdasta tarkoituksella hankkia Suomen armeijalle hyväksi havaittuja Parabellum-pistooleja. Toukokuun

lopulla Sotaministeriön hankinta-asiain neuvottelukunta puolsi pistoolitilausta. Ensimmäiset 2000 7.65 millimetrin parabellum-pistoolit saapuivat Suomeen jo heinäkuun aikana 1922. Vuoden 1923 aikana tilauksia jatkettiin uudella 2000 aseenerällä. Parabellumeiden määrän noustua huomattavaksi, vahvistettiin pistooli Suomen armeijan palveluspistooliksi m/23. Tilaukset jatkuivat 20-luvulla niin, että kesällä 1929 pistooleja oli Suomen armeijalla kaikkiaan noin 8000 kappaletta.^[276] Kolmekymmentäluvun puolivälissä Parabellum-pistooleiden lukumäärä oli Ratsuväkiprikaatin kirjanpidossa runsaat 250. Parabellumeja oli noin 90 asetta enemmän, kuin espanjalaisiin pistooleja.^[277] Liitteessä 17 on yhdistelmä taulukko Puolustusministeriön Taiseluvälineosaston salaisista vuositilastoista.

Venäläinen rakuunakivääri m/91 ja sen muunnos suomalainen rakuunakivääri m/91

Vuonna 1924 suoritetussa vaihdossa saatujen aseiden joukossa oli 2151 venäläistä rakuunakivääriä m/91. Vaihtokaupan seurauksena Suomen armeijan käytössä olleiden rakuunakivääreiden m/91 määrä nousi niin suureksi, että ratsuväkijoukot kyettiin aseistamaan niillä. Ennen käyttöön ottamista aseisiin muutettiin metrijakoinen tähtäinasetus. Aseiden kohdistuksen yhteydessä myös etujyvät vaihdettiin tarvittaessa malliltaan hivenen tukevampiin kotimaisiin jyviin. Rakuunakiväärin venäläinen kantotapa ei soveltunut suomalaisen ratsuväen käyttöön. Ase selässä ratsastettaessa (etenkin laukkaa) aseenerä alkuperäisestä kantohihnan kiinnitystavasta johtuen hakkasi hyvin helposti hevosen selkää ja satulavarustusta. Aseiden kantotapa päätettiin muuttaa aikaisemmin käytössä olleiden ja hyväksi havaittujen karbiini m/98a:n kantohihnan kaltaisiksi. Ratsuväkijoukkojen tarvitsemiin noin 3000 rakuunakivääriin tehtiin vuosina 1924 ja 1925 välisenä aikana varikkotyönä saksalaismalliset lisäkannikkeet. Aseiden kantohihnat oli valmistettu luonnon värisestä nahasta ja myöhemmin 30-luvun jälkipuoliskolla tehtyjen uusintatilauksien yhteydessä vihertävänharmaaksi maalatusta nahasta. Muutostöiden yhteydessä metalliosat tarvittaessa sinistettiin uudelleen ja tukki pintakäsiteltiin uudelleen. Tehtyjen muutosten seurauksena asetta alettiin kutsumaan suomalaiseksi ratsuväenkivääri m/91:ksi.^[278] Liitteessä 17 on kuva venäläisestä rakuunakivääri m/91:stä ja suomalaisesta ratsuväenkivääri m/91:stä sekä niihin kuuluneista pistimistä ja muista varusteista.

Kevättalvella 1924 suomalainen ratsuväki varustettiin venäläisillä rakuunakivääreillä m/91. Rakuunakivääriin kuului noin puolimetriä pitkä ns. rotanhäntäpistin. Ratsuvä-

essä pitkä pistin todettiin kuitenkin hankalaksi. Ratsain palvelevien joukko-osastojen vaatimuksesta puolustusministeriö ryhtyi tutkimaan mahdollisuutta lyhentää olemassa olevia kivääriin m/91 pistimiä ratsuväen käyttöön. Puolustusministeriön taisteluvälineosasto antoi luvan lyhentää ratsuväelle tarkoitettuja m/91 pistimiä 12, 5 senttimetriä. Lyhennys tapahtui niin, että pistimien kärjestä poistettiin pala ja hiottiin tämän jälkeen uudelleen teräväksi. Muutostyö toteutettiin 20-luvun puolivälissä varikko- ja aseparajatyönä. Pistimiä muutokorjattiin kaikkiaan noin 3000 kappaletta. Lyhennettyihin pistimiin tarvittiin myös uudet tupet. Uudet tupet pistimiin valmisti Rauman Nahkatehdas Oy. Vuoden 1926 aikana ne hyväksyttiin ja jaettiin joukoille käyttöön. Suomalaiset ratsuväenkiväärit m/91 olivat Ratsuväkiprikaatin mieskohtaisena perusaseistuksena 20-luvun puolivälistä vuoteen 1935 asti, milloin ne korvattiin uusilla suomalaisilla ratsuväenkivääreillä m/27. Vuonna 1930 aseita oli Uudenmaan Rakuunarykmentillä 948 ja Hämeen Ratsurykmentillä 1380 kappaletta. Vuonna 1935 tapahtuneen ratsuväenkivääreiden m/27 käyttöönottamisen jälkeen Ratsuväkiprikaatin kirjanpitoon jäi vielä noin 2000 suomalaista ratsuväenkivääriä m/91. Kivääreitä käytettiin vielä harjoituskivääreinä, joilla ammuttiin muun muassa paukkupatruunoita ja opetettiin lähitaistelua. Viimeistään silloin, kun joukot lähtivät talvisotaan, loputkin harjoituskiväärit evakuoitiin varikoihin huoltotoimenpiteitä varten ja jaettiin kenttäarmeijalle tai purettiin varaosiksi.^[279]

Ratsuväenkivääri m/27

Kaksikymmentäluvulla esillä ollut ajatus armeijan kiväärimallin uudistamisesta johti helmikuun 3. päivänä 1927 tulokseen, kun Puolustusministeriön taisteluvälineosasto ilmoitti Yleisesikunnalle suunnitelleensa kolmen linjan kivääriin joukon parannuksia. Aseeseen tuli muun muassa mauser-tyyppinen puukkopistin. Uudentyyppisten kiväärien tuotantoon päästiin jo vuoden 1927 lopulla. Sarjatuotantoon aloittamiseen päästiin vasta vuoden 1929 aikana. Tämä Suomen armeijaa varten vahvistettu uusi kiväärityyppi m/27 ei kuitenkaan soveltunut sellaisenaan ratsuväen käyttöön. Kokonsa ja kantotapansa suhteen kivääri m/27 oli ratsuväen käyttöön sopimaton. Oikean ratkaisun löytämiseksi annettiin Ratsuväkiprikaattiin huhtikuussa 1929 kahdeksan kappaleen näyte-erä jalkaväenkiväärejä m/27 oikean kantotavan kokeilemistä varten.^[280]

Ratsuväkiprikaatissa kevästä 1929 alkaen suoritettujen kokeiden aikana osoittautui lyhyemmän kiväärimallin tarve ilmeiseksi. Kokeilujen perusteella Puolustusministeriön taisteluvälineosasto ryhtyi toimenpiteisiin tammikuussa 1930 lyhyemmän kiväärimallin aikaansaamiseksi ratsuväen tarpeita silmällä pitäen. Lyhyemmät kokeilupiiput tilattiin ja niiden pohjalta ryhdyttiin suunnittelemaan ratsuväelle ominaisia aseenosia. Suurimmat muutokset verrattuna jalkaväenkivääriin m/27 koskivat aseennantotapaa ja aseennantopituutta. Aseennantotapa aiheutti muutoksia kantohihnan kiinnityksiin. Ratsailla oltaessa kivääriä kuljetettiin selässä lappeellaan poikki selän siten, että kantohihna kulki vasemman olan yli. Tällöin tukin perä ei saanut jäädä kovin alas hakkaamaan satulavarustusta ja hevosen selkää. Suunnittelussa päädyttiin samanlaiseen kantohihnan kiinnitystapaan, kuin saksalaisessa m/98a karbiinissa. Itse asiassa suomalaisessa rakuunakiväärissä m/91 käytettiin jo vastaavaa kantohihnan kiinnitystapaa. Näin ollen hihnalenkki päätettiin yhdistää takasiderenkaaseen ja vastaavasti alapäästä hihna pujotettiin tukin lapaosan lävitse ja lukittiin oikealle sivulle erityisellä päättekappaleella. Kiväärin uusi tukki haluttiin tehdä riittävän vahvaksi ja siksi tukin koko etuosa suunniteltiin kauttaaltaan paksummaksi. Säästösyistä tukin takaosassa käytettiin vanhoja venäläisiä kiväärin m/91 tukkeja ja vain etuosa tehtiin kokonaan uudesta osasta ja liitettiin vanhaan tukkiin.^[281] Ilmeisesti kivääri m/27:n ratsuväkimallin suunnitteluun liittyen kevättalvella 1932 kolme kappaletta m/98a karbiinia muutettiin Valtion kivääritehtaalla 7.62x53R patruunoille soveltuviksi. Näitä aseita kokeiltiin joukoissa, mutta kokeilut eivät kuitenkaan johtaneet jatkotoimenpiteisiin m/98a:n osalta.^[282] Ratsuväkiprikaatissa suoritettiin kokeiluja Suomi Konepistoolilla syksyllä 1933. Kokeilut suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentissä sekä Ratsuväen Aliupseerikoulussa. Kokeilut koskivat aseennantorumpulippaita.^[283]

Maaliskuussa 1934 Puolustusministeriön taisteluvälineosasto päätti aloittaa kahden tuhannen ratsuväenkiväärin kokoonpanotyön Asevarikko yhdessä. Vuoden 1935 maaliskuuhun mennessä oli tilattu määrä ratsuväenkiväärejä m/27 valmiina siirrettäväksi joukko-osastokäyttöön. Saman vuoden aikana koko valmistunut kiväärimäärä siirrettiin Lappeenrantaan ja luovutettiin Ratsuväkiprikaatin käyttöön.^[284] Ratsuväkiprikaatissa ratsuväenkiväärit m/27 jaettiin seuraavalla tavalla: Uudenmaan Rakuunarykmentille tuli 900 kivääriä, Hämeen Ratsurykmentille 800 kivääriä, Ratsuväen Aliupseerikoululle 100 kivääriä, Viestieskadroonalle 150 kivääriä ja Ratsastavalle Patterille 150 kivääriä.^[285] Ratsastava Patteri oli sijoitettu Mikkeliin. Molemmat rykmentit sekä prikaatin erilliset joukot varustivat uudet ratsuväenkiväärensä m/27 mes-

sinkisillä pyöreillä laatoilla, joihin oli lyöty kunkin joukon tunnuksset. Laatat kiinnitettiin ruuveilla aseiden perän lapaan. Aseisiin kuuluivat armeijan mallin mukaiset puukkopistimet m/27 sekä ruskeasta nahasta ja soikealla soljella varustetut kantohihnat. Kantohihnoissa oli saksalaismalliset peräosan kiinnityskappaleet.^[286] Liitteessä 17 on kuvattu ratsuväenkivääri m/27 ja sen yksityiskohtia sekä aseeseen kuulunut puukkopistin. Ratsuväkiprikaatin lähtiessä Talvisotaan sen ratsuväkirykmenttien tärkeimpänä mieskohtaisena aseistuksena olivat ratsuväen kiväärit m/27.^[287]

Jokaisella miehellä oli 30-luvulla kaksi kivääriä, joista toinen oli harjoituskivääri ja toinen ampumakivääri. Harjoituskivääriä säilytettiin majoitustuvassa sijainneessa telineessä ja vastaavasti ampumakiväärit säilytettiin eskadronassa sijainneessa asevarastossa.^[288] Kesäkuussa 1933 järjestettiin Ratsuväkiprikaatissa sotaväenpäällikön käskystä tarkka-ampujakurssi. Käytössä olleiden kiväärien heikon laadun takia ei jatkossa katsottu voivan kouluttaa prikaatin puitteissa tarkka-ampujia.^[289] Mahdollisesti jo 30-luvun alussa suomalaiset rakuunakiväärit m/91 olivat harjoituskivääreinä ja ampumista varten olivat parempi laatuiset kiväärit. Edellä kerrottu tarkka-ampujakurssin epäonnistuminen heikkolaatuisten aseiden takia kertoo omalla tavallaan myös Ratsuväkiprikaatin kivääriaseistuksen tasosta.

3.4 Käytössä olleet satulat ja ratsuvarusteet sekä kehitystyö

Kaksikymmentäluvun alusta aina 30-luvulle oli Suomen armeijalla käytössään useita eri mallisia ja eri maalaisia satulamalleja. Ratsuväen kannalta tärkeimpiä näistä satuloista olivat armeijan malliset ratsusatulat. Ne vastasivat malliltaan alunperin saksalaista satulaa ja siksi niitä kutsuttiin saksalaisiksi tai saksalaismallisiksi satuloiksi. Muita käytössä olleita ratsusatuloita olivat venäläiset-, ranskalaiset- sekä meksikolaiset ratsusatulat. Lisäksi olivat vielä tykkisatulat, joita oli venäläisvalmisteisia sekä ranskalaisvalmisteisia. Nämä tykkisatulat poikkesivat ratsusatuloista jonkin verran muun muassa rakenteensa ja materiaaliensa osalta. Upseereiden käyttöön oli oma upseereiden ratsusatulansa. Tämän lisäksi oman lukunsa muodostivat sekalaiset ratsusatulat, joita armeijan nimikkeistöön ei koskaan kirjattu millään muulla nimik-

keellä. Kaikkiin satuloihin kuului lisäksi ratsusuitset ratsuohjineen tai ratsupäitset rauta- tai nahkamarhamintoineen. Ratsupäitsissä käytettiin ratsuväessä mänttinahkaista marhamintaa. Satuloihin kuuluivat lisäksi jalustimet hihnoineen, laukut, pakkaushihnat ja rintaremmit sekä satulaviitat. Ratsuväen käytössä olleisiin satuloihin kuuluivat luonnollisesti sapelinkannattimet. Satuloiden lisätarpeisiin kuuluivat ratsuväessä rehupussi, keittoastian kotelo, liekanuora sekä syöttö-juottopussi.^[290]

Käytössä olleet yleisimmät satulat

Armeijan mallisen ratsusatulan runko oli puinen, raudoitettu ja muodosti kaarien kanssa yhden kappaleen. Istuinnahka oli kaksinkertainen ja nahkojen välissä olivat pehmikkeet. Välittömästi rungon alle oli kiinnitetty patjat kahden puolen. Patjat olivat täytetyt tai paksulla huovalla alustetut. Satulan siivissä oli reiät jalustinhihnojen pujottamista varten. Satulan siivet oli varustettu tyynyillä. Vatsavyö oli leveä, kahdella soljella varustettu ja kahdeksasta kapeasta kangaspunoksesta yhdistetty vyö. Satulaan kuului kaksi toisiinsa yhdistettyä laukkuja. Kovasta nahasta valmistetut laukut kiinnitettiin satulan etuosaan. Satulaan kuului kolme kappaletta kaksihaaraisia kiinnitysremmejä. Ratsusatulaan kuulunut täysvillainen satulaviitta oli kooltaan 235 x 193 senttimetriä. Satulaviitta taiteltiin satulan alle.^[291] Saksalaismalliset ratsusatulat ratsupäitsineen valmisti Suomen armeijalle Veljekset Åström Oy.^[292] Satularungot Veljekset Åström Oy:n satuloihin teki berliiniläinen satularunkojen valmistaja H. Becker & Co.^[293] Liitteessä 18 on kuva saksalaismallisesta satulasta täydellisine kenttävarusteineen sekä Hämeen Ratsurykmentin ratsumiehestä ja ratsusta täydellisissä kenttävarusteissa.

Ranskalaisessa ratsusatulassa satularungon lastat olivat edestä pyöristetyt ja keskikohdalta muuta osaa kapeammat. Niiden alla olivat satulan patjat. Satulan istuinnahka oli kiinnitetty takapuolelta runkoon niiteillä. Satulan siipien alla olivat alussiivet. Vatsavyön vastikkeet kulkivat alussiipien ja siipien välitse ja olivat satulan lastoihin kiinnitettynä. Vatsavyö oli kuudesta kangaskudoksesta valmistettu ja kiinnitetty vastikkeisiin kummastakin päästä kahdella nahkaisella hihnalla, joiden päissä olivat soljet. Jalustimet olivat kiinnitetty suoraan lastoissa olleisiin aukkoihin ja tulivat ulos siipien yläreunoissa olleista aukoista. Satulan siivissä ei ollut polvityynyjä. Ranskalaiseen satulaan kuului toisiinsa yhdistetyt satulalaukut sekä hevosenkenkälaukku. Nämä kannelliset laukut oli valmistettu pehmeästä nahasta. Laukut kiinnitettiin satu-

lan etuosaan. Satulan ja hevosen selän välissä käytettiin satulaviittaa. Satulaviitta oli valmistettu villasta ja oli kooltaan 180 x 155 senttimetriä. Satulaviitta kuului osana satulaan. Ranskalaisessa ratsusatulassa voitiin käyttää myös saksalaista satulaviittaa. Satulaan kuului lisäksi neljä laukkuhihnaa ja kaksi pakkaushihnaa.^[294]

Venäläisen ratsusatulan pinkonahkaan oli kiinnitetty patjat. Satulan istuinnahka oli yhtä leveä etu- ja takareunasta. Satulan siipiin oli tehty lovet etukaarta varten. Satulan siivet oli varustettu tyynyillä. Satulassa oli kaksi nahkaista satulan taakse kiinnitettävää laukkua. Satulan alla käytettiin venäläisiä huopia tai satulaviittoja.^[295] Liitteessä 3 on kuva venäläisestä satulasta ja satulavarustuksesta.

Meksikolainen ratsusatula muistutti runkonsa osalta venäläistä ratsusatulaa, mutta siinä ei ollut patjoja. Istuinnahka oli etuosastaan hivenen kapeampi. Satulan siivissä ei ollut polvityynyjä. Satulan vatsavyö oli samanlainen kuin venäläisessä ratsusatulassa. Satulan kaksi laukkua olivat venäläismalliset ja ne kiinnitettiin satulan taakse. Satuloissa käytettiin vaihtoehtoisesti venäläisiä huopia tai satulaviittaa.^[296]

Kantosatuloita oli olemassa eri käyttötarkoituksiin. Pikakiväärille oli oma pikakiväärisatula. Ratsuväkeä varten pikakiväärin patruunoille oli olemassa oma pikakiväärin ammussatula. Vastaavasti jalkaväkeä varten oli oma pikakiväärin ammussatula. Kaksikymmentäluvun lopulla pikakivääriin liittyvien kantosatuloiden joukossa oli vain sekalaisia kantosatuloita.^[297] Liitteessä 18 on kuva Madsen-pikakiväärin lipassatulasta.

Hevosen ratsastusvälineet

Hevosen ratsastusvälineet koostuivat satulasta ja ratsusuitsista. Satula käsitti rungon, nahkaosat ja lisäosat. Satulan rungon osat olivat lastat, etu- ja takakaari sekä istuinpohja punoksineen. Lastoissa olivat jalustinhihnojen kiinnittimet, satulavyön vastineet, joita oli kolme kappaletta sekä takapakkauksen kiinnittimet. Etukaassa sijaitsivat lastapatjojen kiinnityshihnat sekä satulansiipien, istuinnahan ja etupakkauksen kiinnitysraudat. Takakaassa oli pakkauksen kannatin sekä vasemmalla miekankannattimen kiinnitysrengas. Satulan nahkaosat käsittivät lastapatjat, satulansiivet sekä istuinnahan. Lastapatjoissa oli tasku etukaaren kärkeä ja toinen lastan

takapäätä varten. Satulan siivessä oli kaksi leikkausta, joista alimmainen oli kielekkeinen. Näihin leikkauksiin kävivät etukaassa olevat kiinnitysraudat. Satulasivessä oli leikkaus jalustinhihnaa varten sekä siiven nokka, jonka lävitse kulkevalla hihnalla siipi sidottiin kiinni runkoon. Takaosastaan siipi oli kiinnitetty ruuveilla runkoon. Ruuvien kannat peitti siipeen ommeltu läppä. Istuinnahan etuosassa oli kummallakin puolella kielekkeinen leikkaus sen etukaareen kiinnittämistä varten. Istuinnahan takaosassa oli metallivahvikkeinen leikkaus pakkaushihnaa varten. Polvipatjat olivat joko lastapatjoissa tai satulansiivissä.^[298] Satulan rakenteesta on havainnollinen kuva liitteessä 18.

Satulan lisäosiin kuuluivat satulavyö, jalustinhihnat ja jalustimet, rintahihna sekä satulaviitta. Satulavyö oli valmistettu useista toisiinsa yhdistetyistä kudotuista nauhoista. Satulavyön kummassakin päässä oli kaksi solkea satulan vastineisiin kiinnittämistä varten. Jalustinhihnan toisessa päässä oli solki. Jalustinhihna kiinnitettiin jalustimeen satulan siivessä olevan leikkauksen kautta alhaaltapäin pujottamalla. Rintahihnassa oli kaulahaarat ja rintahaara, jotka yhdisti sydänlevy. Rintahaarassa oli silmukka solkineen satulavyöhön kiinnittämistä varten. Satulaviitta muodosti satulan alusen hevosen selän ja satulan väliin. Satulaviitta oli valmistettu tiiviistä villakankaasta.^[299] Satulaviitta taiteltiin sopivan kokoiseksi liitteessä 18 olevan kuvan mukaan.

Hevosen ratsastusvälineisiin kuuluivat lisäksi ratsusuitset. Ratsusuitset käsittivät päitset kuolaimineen, ohjat sekä marhaminnan. Päitsen osat olivat niskahihna, poskihihnat solkineen ja rakseineen, otsahihna silmukoineen, leukahihna solkineen, kuonohihna renkaineen (solkineen) sekä yhdyskappale marhamintarenkaineen. Kuolaimissa erotettiin suukappale nivelineen ja kuolainrenkaat. Ohjien molemmissa päissä oli solki kuolainrenkasiin kiinnittämistä varten. Nahasta valmistettu marhaminta kiinnitettiin toisesta päästään soljella marhamintarenkaaseen, ja sen toisessa päässä oli jousihaka sekä keskellä juokseva rengas, jolla hevonen kiinnitettiin.^[300] Suomalaisen ratsuväen käytössä oli eri mallisia nivel- ja kankikuolaimia. Ne olivat valmistettu valkometallista (argentan-metallista) tai ruostumattomasta teräksestä^[301] Eri mallisia ratsusuitsia ja kankikuolaimia päitsineen on esitelty tarkemmin liitteessä 18.

Hevosen hoitovälineet

Hevosen hoitovälineistä tärkeimpiä olivat suat, harjat, puhdistusrätit sekä kaviokoukut. Ratsuväkiprikaatin perustamisen tienoilla kesällä 1921 hevosen hoitovälineistä oli puutetta kaikissa eskadronissa. Joissakin yksiköissä jopa puolelta hevosista puuttui nämä hevoskohtaiset välineet. Tämän johdosta prikaatin eläinlääkäri, eläinlääkintäeverstiluutnantti J. S. Talvitie määräsi hankittavaksi kaikille prikaatin hevosille omat suat ja harjat, jotka oli lisäksi numeroitava. Lisäksi oli hankittava erilliset hevosten sierainten ja silmien puhdistuslaput. Puhdistusvälineiden säilytystä varten talleihin eläinlääkäri määräsi hankittavaksi jokaiselle hevoselle oma kaappi. Aikaisemmin hevosen hoitajat olivat säilyttäneet kyseiset puhdistusvälineet kasarmeissa olevissa kaapeissaan. Hevosten riimut ja riimunvarret olivat huonokuntoisia ja niiden kuntoon oli kiinnitettävä huomiota. Uudenmaan Rakuunarykmentin ensimmäisessä eskadronassa käytettiin syöttö- ja juottopusseja hevosten kavioiden pesuun, koska ämpäreitä ei ollut käytössä. Tämän prikaatin eläinlääkäri kielsi ehdottomasti ja määräsi hankittavaksi tarvittavan määrän ämpäreitä. Hevosien puhdistaminen tapahtui aina tallin ulkopuolella olleiden puhdistuspuomien luona. Hevoset kiinnitettiin puomissa olleisiin kiinnitysrenkaisiin. Hevosia hoidettaessa oli aina käytettävä erityistä työpukua. Hevosen kaviot puhdistettiin lannasta jokaisen miehen varustukseen kuuluneella kaviokoukulla.^[302] Hevosen suojana käytetyt loimet ja loimivyöt kuuluivat myös hevosenhoitovälineisiin.^[303] Loimea käytettiin kesällä ja talvella. Talvella loimi suojasi hevosta pakkasella ja kesällä kärpäsiltä sekä pölyltä.^[304] Liitteessä 18 on kuva hevosloimesta.

Satulavarustuksen huolto oli hevosen huollon tavoin tärkeä huollon osa-alue. Hevosen varusteisiin kuului satula jalustimineen sekä satulaan kuuluvat vatsavyöt ja rintaremmet. Lisäksi olivat vielä suitset ja niihin kiinnitettävät kuolaimet. Myös loimi vaati hoitoa ja puhdistusta. Jalustimet ja kuolaimet olivat yleensä ruostuvaa metallia ja jo tämän takia niitä oli huollettava erityisen hyvin. Usein niiden puhdistaminen suoritettiin niin, että lauantaisin varusmiehet irrottivat jalustimet sekä kuolaimet ja puhdistivat ne sitten kasarmilla. Niiden kiillottaminen suoritettiin hiekalla ja viimeisteltiin kovasta metallista valmistetulla kettingin pätkällä eli niin sanotulla kiillotus kettingillä. Samaa kettinkiä käytettiin myös miekantupprien kiillottamiseen. Satulat ja vatsavyöt oli myös pidettävä myös puhtaina ja hyvässä kunnossa. Käytännössä niiden peseminen suoritettiin kasarmien pesuhuoneissa.^[305]

Satuloiden ja ratsuvarusteiden kehitystyö 20- ja 30-luvuilla

Kaksikymmentäluvun kuluessa tehtiin jatkuvasti havaintoja käytössä olleen miehistösatulan pakkausjärjestelmässä esiintyneistä puutteista. Satulaan oli ehdottomasti saatava aikaan jonkinlainen muutos pakkauksen sijoitukseen nähden. Ratsastettaessa satulan takapakkaus painoi ratsastajaa selkään sekä haittasi kiväärin tai pikakiväärin kantamista selässä. Vastaavasti satulan etupakkaus painoi ratsastajan polvia ja ratsastettaessa paljain käsin etupakkaus raapi käsiä. Ravissa pakkaustaskut hakkasivat pahoin ja kiinnitysremmit menivät hyvin helposti rikki. Miekka heilui ravissa sekä laukassa ja tästä johtuen hakkasi hevosen jalkoihin. Ratsaille noustaessa satula siirtyi melkein poikkeuksetta vasemmalle kyljelle koska ratsastaja veti korkeasta takapakkauksesta oikealla kädellä. Tämä liike aiheutti satulan painon siirtymistä vasemmalle puolelle ja siinä tasapainotilassa satula jo omastakin painosta siirtyi lisään vasemmalle ja joissakin tapauksissa aina hevosen vatsan alle asti. Tämä aiheutti turhaa viivästystä lähdössä, jonka seurauksena kyseinen ratsastaja kiristi seuraavalla kerralla satulan mahavyön luonnottoman tiukalle. Liian kireä vatsavyö aiheutti helposti lyöttymiä hevoselle. Satulan asennon korjaaminen ratsailla oltaessa sai helposti aikaan hevosen selkään ryppyjä, mitkä saattoivat johtaa lyöttymiin selässä.^[306]

Satulakomitean suorittamia pakkauskokeiluja miehistösatulalla

Keväällä 1928 asetettiin Ratsuväkiprikaatissa erityinen satulakomitea, jonka tehtäväksi tuli kehittää uusi pakkausjärjestelmä miehistön satulaan.^[307] Kesästä 1928 alkaen Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin pehmeästä nahasta valmistettuja satulalaukkuja sekä niiden koemallisia kiinnitinkoukkuja.^[308] Kokeilut suoritettiin Uudenmaan Rakuunarykmentin ensimmäisessä eskadronassa.^[309] Tarkoituksena oli kokeilla pehmeän nahan soveltuvuutta satulalaukkujen raaka-aineeksi ratsuväen käytössä. Kokeiluissa todettiin muun muassa, että pehmeät laukut eivät painaneet ratsastajan polvia vasten niin kovasti kuin kovasta nahasta valmistetut. Lisäksi pehmeästä nahasta valmistetut laukut olivat kevyempiä kuin kovat. Juuri laukkujen keveyttä pidettiin yhtenä hyvänä ominaisuutena. Lisäksi valmistusteknisesti pehmeästä nahasta valmistettujen laukkujen ompeleet arvioitiin pitemmän ajan kuluessa kestävämmiksi, sillä ompeleet oli sijoitettu laukkujen sisäpuolelle. Kovissa laukuissa ompeleet olivat vastaavasti ulkopuolella ja näin alttiina kulumiselle. Kokeiluissa

todettiin pehmeästä nahasta valmistettujen laukkujen olevan kovasta nahasta valmistettuja parempia.^[310]

Satulakomitean tarkoituksena oli madaltaa pakkausta ja saada se vakaaksi alentamalla sen kiinnityspistettä. Satulan takakaaren kiinnitettävän kiinnitinkoukun rakenteesta oli Ratsuväkiprikaatin ja Puolustusministeriön taisteluvälineosaston välillä eräviä mielipiteitä.^[311] Ratsuväkiprikaatissa syksyllä 1928 suoritettujen kokeilujen perusteella takapakkaus olisi tullut kiinnittää kiinnitinkoukun lisäksi myös satulan runkoon.^[312] Myös satularunkojen valmistaja H. Becker & Co Berliinistä oli tehnyt kyseiseen asiaan liittyen oman ehdotuksen Puolustusministeriön taisteluvälineosastolle. Ratsusatuloiden valmistaja Oy Veljekset Åström antoi myös oman asiaa koskevan kirjelmän.^[313] Vuoden 1928 lopulla Taisteluvälineosasto tilasi uusia satuloita vanhojen määräysten mukaisesti. Tammikuun lopussa tehtiin jo tilattuihin satuloihin kuitenkin Ratsuväkiprikaatin ehdottama muutos takapakkauksen kannattajaan.^[314]

Seuraavana talvena kokeiltiin 2. Divisioonan talviharjoituksessa satulakomitean kehittämää uutta satulan pakkausjärjestelmää. Alustavat kokeilut satulapakkauksilla oli saatu päätökseen juuri ennen 2. Divisioonan talviharjoitusta. Talviharjoituksessa päätettiin kokeilla pakkauksia hivenen suuremmalla volyyymilla. Tämän vuoksi teetettiin 12 kappaletta miehistösatuloita varten muutettuja pakkaustaskuja. Lisäksi satuloissa kokeiltiin uudenmallisia kaurapusseja kiinnitysremmeillä, uusia miekan kannattimia, liekanuoria sekä pakkausremmejä. Kokeiluissa satuloista saadut tulokset olivat erittäin myönteisiä ja rohkaisevia. Pakkausratkaisu oli toimiva ja onnistunut.^[315]

Kokeilusatuloiden pakkausjärjestelmää oli muutettu siten, että pakkaustaskut oli muutettu satulan etuosasta satulan takakaaren taakse. Tämä sai aikaan sen, että satulan painopiste madaltui ja satulalaukkujen heiluminen loppui lähes kokonaan. Tämän ansiosta ne eivät häirinneet hevosta eivätkä ratsastajaa millään tavalla. Uuden mallisissa satulapakkauksissa satulan edestä oli painoa siirtynyt kaksi ja puoli kiloa satulan taakse. Koska satulan paino oli jakautunut tasaisesti hevosen selässä ja siirtynyt taaksepäin oli mahdollisuus ottaa käyttöön hevosen kaulassa kannettava patruunakaulavyö. Peitteen tai päällystakin kiinnittäminen oli myös vaivatonta ja satulapakkauksesta tuli siisti ja todella matala ollen vain kolmesta neljään senttimetriä satulan takakaaren yläpuolella. Pakkaamisen helppoudesta kertoi myös

se, että kuka tahansa kykenee tunnin harjoittelun jälkeen pakkaamaan satulan viidessä minuutissa ja pakkaus pysyi koossa marssin pituudesta riippumatta. Käytössä ollut vanha pakkausjärjestelmä oli hankala käyttää ja sen pakkaaminen vei paljon aikaa. Lisäksi pakkaajan tuli olla hyvin kokenut pakkaamaan satuloita, koska pakkaus oli saatava hyvin kiinni, että se kesti marssin loppuun saakka.^[316]

Satulan eteen sijoitettujen viiden kilon vetoisten kaurapussien malli todettiin myös hyväksi ja toimivaksi, sillä niistä oli hyvin helposti otettavissa kauraa muuhun satulavarustukseen koskematta. Kaurapussin katsottiin lisäksi suojelevan ja lämmittävän talvella polvia silti painamatta niitä millään tavalla. Miekka oli kiinnitetty eteen vasemmalle puolelle satulaa. Tämä sijoitus osoittautui hyväksi ja käytännölliseksi. Miekka ei osunut hevosen jalkoihin, kalina oli erittäin vähäistä ja muutenkin se haittasi mahdollisimman vähän ratsastajaa etenkin metsässä ratsastettaessa. Lisäksi miekka oli erittäin helppo vetää ulos tupesta ja panna se sinne takaisin. Liekanuora oli helposti kiinnitettävä talvi- ja kesäpakkauksia varten. Talvella se oli helposti ja nopeasti valmiina hiihtäjän hinaamista varten.^[317]

Heinäverkkokokeilu

Syksyllä 1927 Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston hankkimia uusia heinäverkkoja. Verkot olivat kuitenkin väärän mallisia ja veivät siksi liian paljon tilaa. Lisäksi ongelmana oli suurikokoisen heinäverkon tarttuminen puunoksiin ja niin edelleen. Tykistö ja Kuormastotoimisto yritti valmistuttaa uuden paremmin ratsuväen käyttöön soveltuvan verkon, mutta ei onnistunut löytämään sopivaa valmistajaa. Tämän vuoksi kokeilu venyi ja vasta vuoden kuluttua tammikuussa 1929 Ratsuväkiprikaati sai viisi kappaletta edellisten testien pohjalta muutettuja heinäverkkoja kokeilukäyttöön.^[318] Näitä heinäverkkoja kokeiltiin muiden satulapakkauskokeilujen yhteydessä keväällä 1929. Vielä toukokuun alussa Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin kankaisia heinäpusseja.^[319]

Satulan vatsavyökokeilu

Kaksikymmentäluvun lopulla käytössä olleen miehistösatulan vatsavyötä pidettiin hyvänä, mutta siinä oli kuitenkin se huono puoli, että vyössä käytetty kangaspunos

oli verrattain heikko. Tämän vuoksi Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto halusi kokeilla nahkaista vatsavyötä satuloissa. Vatsavyö oli malliltaan aivan samanlainen kuin kankainen, mutta siinä olleet kangaspunokset korvattiin mänttinahkaisilla suikaleilla.^[320] Kokeet suoritettiin Ratsuväkiprikaatissa kevättalvella 1929. Kokeet suoritti Uudenmaan Rakuunarykmentti. Kokeiluiden perusteella todettiin, että mänttinahkainen vatsavyö ei ollut yhtä hyvä kuin käytössä olleet kankaiset vyöt. Käytössä mänttinahkainen vyö venyi ja tuli lopuksi liian pitkäksi. Venymisestä johtuen myös nahkasuikaleet tulivat liian ohuiksi. Uudenmaan Rakuunarykmentissä oli ollut jo aikaisemmin vastaavanlaisia vatsavyöitä käytössä joitakin kappaleita, mutta niitä ei oltu pidetty kankaisten veroisina.^[321]

Keväällä 1929 Puolustusministeriön Taisteluvälineosastossa mitä ilmeisimmin luultiin satulapakkauskoekielujen jo päättyneen Ratsuväkiprikaatissa.^[322] Näin ei kuitenkaan asian laita ollut, sillä Ratsuväkiprikaati anoi lisärahoitusta ratsastusvälineiden teknisiä kokeiluja varten. Ratsuväkiprikaatin anomaa lisärahoitukseen kuitenkin suostuttiin, mutta samalla ilmoitettiin, että olisi toivottavaa päästä lopullisiin tuloksiin. Taisteluvälineosasto ilmoitti, että se ei voi ottaa yhtämittaa vastaan Ratsuväkiprikaatista tulevia uusia parannusehdotuksia. Kuitenkin viimeksi ehdotettu kokonaan uusi pakkauksenjärjestelyehdotus luvattiin ottaa vielä huomioon jo tilatuissa uusissa satuloissa.^[323]

Vielä joulukuussa 1930 oli miehistön satulapakkausasia kuitenkin ratkaisematta. Saman vuoden lokakuussa Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimisto tiedusteli Ratsuväkiprikaatilta tarvitaanko miehistön satuloissa käytettäviin miekankannattimiin muutoksia. Miekankannattimia, joihin oli muutettu miekan kiinnitystapa, oli kokeiltu kuten edellä käy ilmi pakkaukkoekielujen yhteydessä. Koska vanhanmalliset miekankannattimet olivat loppuneet varastosta, Tykistö- ja Kuormastotoimistossa haluttiin tietää millaisia miekankannattimia olisi jatkossa tilattava.^[324] Koska uutta pakkausjärjestelmää ei vielä oltu tuolloin ratkaistu, ilmoitti Ratsuväkiprikaati vanhojen miekankannattimien soveltuvan hyvin sen käytössä oleviin satuloihin. Vasta uuden pakkauksenjärjestelmän mahdollisen käyttöönoton yhteydessä olisi miekankannattinasia lopullisesti ratkaistava. Vanhojen miekankannattimien laskettiin kestävän Ratsuväkiprikaatissa vielä arviolta noin kahden vuoden käytön.^[325]

Kokeilut kromiparkitusta nahasta valmistetuille jalustinremmeillä ja vatsavöillä

Vuosien 1930 ja 1931 aikana Uudenmaan Rakuunarykmentin konekiväärieskadroonassa kokeiltiin kromiparkitusta nahasta valmistettuja jalustinhihnoja sekä vatsavöitä. Heti kokeilujen alussa jalustinhihnojen ja vatsavöiden suuri venyvyys aiheutti ongelmia.^[326] Huhtikuun loppupuolella 1931 Ratsuväkiprikaatin Esikunta antoi Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimistolle lausunnon valjaskokeiluiden sen hetkisestä tilanteesta. Myös tässä lausunnossa ilmoitettiin kromiparkitun nahan suuri venyvyys ongelmalliseksi jalustimien ja vatsavöiden materiaalina. Esimerkiksi jalustinhihnat venyivät ensimmäisellä kerralla ratsaille noustessa viidestä kymmeneen senttimetriä. Vatsavöitä sekä jalustinremmejä jouduttiin venymisen takia lyhentämään satulasepän toimesta. Tämän katsottiin liiketavallepanotilanteessa aiheuttavan ongelmia, koska sodan ajan varastoissa säilytettiin miltei poikkeuksetta uutta tavaraa, jonka oli heti oltava käyttökuntoista. Kahden kuukauden käytön jälkeen ei jalustinremmeissä venymistä enää havaittu.^[327] Marraskuun puolivälissä 1931 Ratsuväkiprikaati antoi vielä lausunnon kokeiluista Tykistö- ja Kuormastotoimistolle.^[328] Kuten aiemmissakin raporteissa, nahan lujuus osoittautui kokeiluissa entisiä laatuja huomattavasti paremmaksi. Nahan venyvyys koettiin kuitenkin ongelmaksi etenkin kokeiluiden alussa. Venyvyyden takia kromiparkitun nahan ei katsottu soveltuvan jalustinremmien ja vatsavöiden materiaaliksi.^[329]

Kokeilu hevosen patruunakaulavyöllä

Kolmekymmentäluvulla Ratsuväkiprikaatissa käytössä olleet hevosten kaulaan kiinnitettävät patruunakaulavyöt eivät olleet käyttäjien mielestä tarkoituksen mukaisia. Patruunakaulavyöt olivat väärin leikatut ja valmistetut. Virheellinen valmistustapa aiheutti muun muassa patruunoiden putoamisia vöistä. Tämän johdosta Ratsuväkiprikaatissa valmistettiin ja kokeiltiin ylhäältäpäin avattavilla patruunataskuilla varustettuja patruunakaulavöitä kesän ja syksyn aikana vuonna 1933. Ratsuväkiprikaatista ehdotettiin Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle, että 500 kappaletta patruunakaulavöitä muutokorjattaisiin kokeilumallin mukaisiksi satulaseppä A. Järveläisen toimesta.^[330] Muutos työ on tehty todennäköisesti yhteistyössä satulaseppä A. Järveläisen kanssa, koska A. Järveläinen tarjoutuu tekemään muutostyön Ratsuväkiprikaatin tarvitsemiin patruunakaulavöihin. Todennäköisesti A. Järveläisen asi-

antuntemusta on myös käytetty hyväksi suunniteltaessa muutosta patruunakaulavyöhön.

Kokeilu saksalaisella kiväärinsatulaankiinnityslaitteella

Kolmekymmentäluvun puoliväliä lähestyttäessä Ratsuväkiprikaatissa odotettiin uusien ratsuväenkivääreiden m/27 valmistumista. Kivääreiden erilaisista kantotavoista haluttiin tehdä kokeiluja jo ennen uusien kivääreiden valmistumista. Tämän johdosta maaliskuun ensimmäisenä päivänä 1934 Ratsuväkiprikaatin komentaja tiedusteli kirjeitse Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolta mahdollisuutta hankkia Ratsuväkiprikaatin kokeiluja varten Saksasta satulaan kiinnitettävä kiväärin satulaankiinnityslaite (Karabinenschuh) kaikkine siihen kuuluvine remmeineen sekä käyttöohjeineen.^[331] Heinäkuun alkupuolella hanke oli edennyt niin pitkälle, että kyseinen kiväärin satulaankiinnityslaite oli jo Suomessa ja lähetettynä Ratsuväkiprikaatille kokeiluja varten.^[332] Koska Ratsuväkiprikaatissa ei vielä tuolloin ollut käytössä uusia ratsuväenkivääreitä m/27, lähetti Taisteluvälineosasto Ratsuväkiprikaatin komentajan anomuksesta kaksi kappaletta kyseisiä ratsuväenkivääreitä kokeiluja varten Lappeenrantaan.^[333]

Kiväärin satulakuljettamiskokeilut aloitettiin Ratsuväen Aliupseerikoulussa heinäkuun loppupuolella 1934. Kokeiluissa haluttiin selvittää muun muassa kantolaitteen satulaan sijoittamiseen ja kiinnittämiseen liittyviä ongelmia sekä mahdollisesti kiinnityslaitteen rakenteeseen tarvittavia muutoksia. Lisäksi oli huomioitava mahdollisesti tulevat muutokset satulapakkauksiin ja sen vaikutus kiväärin sijoittamiseen. Tärkeää oli saada satulasta tasapainoinen kiväärin aiheuttamasta painosta huolimatta. Kokeilussa haluttiin saada selville myös kiväärinsatulaankiinnityslaitteen toimivuus. Lisäksi haluttiin selvittää kuinka nopeasti ja helposti kivääri saatiin laitteesta irti ja oliko kantolaitetta helppo käsitellä ratsailla oltaessa. Kokeilukiväärejä ei saanut käyttää muuhun kuin kantokokeiluihin ja kiväärin satulaankiinnityslaitteeseen ei saanut tehdä rakenteellisia muutoksia.^[334]

Heinäkuun loppupuolelta alkaen kiväärin satulaan kiinnittämislaitetta kokeiltiin aina syyskuun alkupuolelle saakka. Syyskuun 17. päivänä 1934 Ratsuväkiprikaatin Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle antamassa lausunnossa todettiin, että kiväärinsatulaankiinnityslaite ei soveltunut suomalaisen ratsuväen käyttöön. Suurim-

pina haittapuolena pidettiin muun muassa sitä, että suomalainen kivääri ei sopinut kunnolla laitteeseen. Tämä olisi vaatinut rakenteellisia muutoksia kantolaitteeseen. Myös laitteen kiinnitys suomalaiseen satulaan olisi vaatinut muutoksia laitteen rakenteeseen. Laite ei myöskään soveltunut käytössä olleisiin satulapakkauksiin ja rakenteelliset muutokset olisivat siitä riippuvaisia kuinka laite tulisi sijoitettavaksi satulapakkaukseen. Huonona puolena pidettiin myös sitä, että vyöhihna mikä tuki kivääriä sen ollessa kotelossaan, ei myöskään sopinut sellaisenaan, sillä lisäys vyöhön kiinnitettävien ennestäänkin runsaiden varusteiden lisäksi olisi ollut liikaa. Olan yli kulkevaa kiinnitystapaa pidettiin vyökiinnitystä soveliaampana. Kiväärin irrottaminen satulasta todettiin hitaammaksi kuin aseeseen selästä ottaminen. Koska kokeilussa käytetyissä ratsuväenkivääreissä m/27 ei tuolloin vielä ollut suunniteltuja kantohihnoja, ei tarkkaa eroa voitu sanoa. Hidas kiväärin irrottaminen kiinnityslaitteesta tarkoitti sitä, että taisteluväen valmius oli tästä syystä hidaskin, kun ratsailta jalkautuminen ja ratsaille nousu. Ainoana hyvänä puolena kokeiluissa todettiin se, että kiväärin kuljetus oli ratsastajalle helpompaa kiväärin satulaankiinnityslaitetta käyttäen kuin selässä kuljettaminen. Tästä syystä kokeiluja kiväärin satulaankiinnityslaitteella ei katsottu tarpeellisiksi jatkaa.^[335]

Kehitystyö kantaa hedelmää ja suomalainen miehistösatula syntyy

Kaksikymmentäluvun loppupuolella alkaneiden kokeiluiden jälkeen kolmekymmentäluvun puoliväliin mennessä onnistuttiin luomaan suomalainen miehistösatula. Satula syntyi Ratsuväkiprikaatin ja Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston pitkäaikaisen yhteistyön tuloksena. Satula oli nimenomaan suunniteltu erityisesti suomenhevoseille sopivaksi ja muutenkin sen muoto oli käytännöllinen. Satulan materiaalit olivat ensiluokkaisia ja takasivat satulalle mahdollisimman pitkän käyttöikänsä. Tästä johtuen uudenmallinen satula oli perushankintaohjelmaan ilmoitettua kalliimpi valmistaa. Jatkossa hankittavien satuloiden malli ja varustelutaso aiheutti eroavuuksia mielipiteissä Puolustusministeriön ja Ratsuväkiprikaatin välillä.^[336]

Helmikuun 20. päivänä vuonna 1936 Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle lähettämässään kirjeessä Ratsuväkiprikaatin komentaja piti ehdottoman tärkeänä sitä, että hankittavat satulat eivät saaneet missään suhteessa olla huonompia kuin kokeilujen perusteella kehitetty suomalainen satulamalli. Myös satuloiden valmistusmateriaalien tuli täyttää korkeat laatuvaatimukset. Hän ehdotti Puolustusministeriön

Taisteluvälineosastolle, että siinä tapauksessa, jos määrärahat eivät riitä tarvittavien miehistösatuloiden hankintaan, tingittäisiin ennemmin hankittavien satuloiden määrästä kuin niiden laadusta. Toisena vaihtoehtona hän ehdotti, että satulan lisätarpeista tingittäisiin valmistamalla kuolaimet ja jalustimet ruostumattoman teräksen sijasta tavallisesta teräksestä sekä jättämällä satulan soljet ja vahvikkeet ennalleen. Näillä keinoilla satulan hintaa saataisiin alemmaksi. Viimeisenä äärikeinona hinnan alentamisessa voitaisiin jättää satuloista pois kaurapussit, miekankannattimet sekä pakkaustaskut. Jalkaväen ja tykistön katsottiin tulevan toimeen ilman näitä lisätarpeita omiin kuormastoihin tukeutuen. Siinä vaiheessa, kun satulat tulevat ratsuväen käyttöön oli ne varustettava kyseisillä lisätarpeilla^[337]

Puolustusministeriön Sotatalousosasto ilmoitti Taisteluvälineosastolle helmikuun lopulla 1936, että satuloiden perushankintaohjelmaan sisällytettyjen satuloiden lukumäärää ei voitu alentaa säästöjen aikaan saamiseksi. Näin ollen ainoaksi keinoksi jäi ohjelman toteuttamista silmällä pitäen se, että Taisteluvälineosasto ottaisi satulatilauksia tehdessään huomioon Ratsuväkiprikaatin ehdottaman satuloiden lisätarpeiden laatuvaatimuksissa tinkimisen ja niiden mahdollisen pois jättämisen.^[338]

Satulakomitean kehitystyön tuloksena syntyy Upseerin kenttäsatula

Ratsuväkiprikaatin komentajan asettama satulakomitea sai syksyllä 1928 tehtäväkseen laatia ehdotuksen upseerin kenttäsatulasta. Vuoden 1928 lopulla satulakomitean työ oli edennyt niin pitkälle, että se jätti ehdotuksensa upseerin kenttäsatulaa koskien. Mietinnön perusteella Puolustusministeriö myönsi varat kahden mallisatulan teettämiseksi varsinaisia kokeiluja varten.^[339] Kyseinen satula oli tarkoitettu nimenomaan upseerien palvelussatulaksi.^[340] Mallisatuloiden valmistajana toimi satulaseppä A. Järveläinen. Myös uuteen upseerin kenttäsatulaan kuuluneet päitset valmistettiin Puolustusministeriön laskuun niin ikään satulaseppä A. Järveläisen toimesta.^[341] Kokeiluratsupäitset valmistuivat huhtikuun loppupuolella 1929.^[342] Päitkokeilujen jälkeen lopullinen malli kyseisille päitsille oli löytynyt. Päitset kaularemineen toimivat myös tallipäitsinä.^[343] Toista mallisatulaa kokeiltiin 2.Divisioonan talviharjoituksissa maaliskuun alkupäivistä alkaen kevättalvella 1929.^[344]

Suoritettujen kokeilujen perusteella satulassa täytyivät pääpiirteittäin ne ominaisuudet mitkä satulakomitea oli asettanut satulan suunnitteluvaiheessa. Suunnittelun

perustana oli satulan riittävä kestävyys, soveltuvuus eri mallisille hevosille aiheuttamatta niille lyöttymiä, tarvittaessa mahdollisuus kiinnittää satulapakkaukset sekä istuntamukavuus. Satulan kestävyttä arvioitaessa satularunko nousi keskeiseen asemaan. Koska satuloita oli kyetty kokeilemaan vain lyhyen ajan päädyttiin ratkaisuun, jossa saman mallista englantilaista satulaa ja sen kestävyttä käytettiin satulan kestävyysarvioinnin perustana. Upseerin kenttäsätula muistutti runkonsa osalta tuon aikaista englantilaismallista satulaa. Satuloiden rungoissa oli vain muutamia asiaan vaikuttamattomia eroavuuksia. Koska englantilaismallisten satuloiden heikoin kohta oli satulan etukaari ja sen tukirauta, oli se uudessa upseerin kenttäsatulassa vahvistettu erityisellä kulmaraudalla. Myös englantilaismallisen satulan pituussuunnassa kulkevien lastojen oli todettu vanhemmiten katkeavan helposti. Uusissa upseerin kenttäsatuloissa nämä lastat oli vahvistettu jo tekovaiheessa rautaisin kiskoin. Satulan säkätila oli englantilaismallista satulaa suurempi, minkä ansiosta vältyttiin hevosen selkään helposti syntyviltä lyöttymiltä. Tämän johdosta satulan takaarta jouduttiin myös hivenen nostamaan satulan etuistuttavuuden säilyttämiseksi. Pitkien lastojen varassa lepäävänä oli kokeilusatulan kosketuspinta-ala hevosen selkään englantilaismallista satulaa suurempi. Lisäksi satulan ja hevosen selän välissä käytettiin erityistä nahkahuopaa. Kokeillut upseerin kenttäsatulat soveltuivat eri mallisille hevosille yhtä hyvin kuin englantilaismalliset satulat. Yhtenä erikoisuutena satuloissa olivat pehmikepatjat, joiden toppauksien siirtäminen hevosen rakenteen mukaan kävi helposti päinsä.^[345]

Upseerin kenttäsatuloihin kuului kaksi suurta takataskua sekä kaksi pienempää etutaskua tarvittavien varusteiden sijoittamista varten. Satulataskuihin tuli mahtua riittävästi materiaalia sellaisia tilanteita varten, joissa jouduttiin olemaan tavarakuormasta erillään useita päiviä. Satulassa oli lisäksi takana tila päällystakille sekä edessä kaurapussit hevosen rautaisannosta varten. Satulapakkaus oli kaikin puolin sijoitettu niin, että se haittasi mahdollisimman vähän hevosta ja itse ratsastajaa. Istuntamukavuuden suhteen satula oli lähes englantilaisen urheilusatulan veroinen ja satulaa pidettiinkin englantilaisen urheilusatulan kenttäversiona. Englantilaista urheilusatulaa pidettiin tunnetusti parhaana istuntamukavuudessa.^[346]

Koesatuloissa käytettyihin materiaaleihin ei oltu kaikilta osin tyytyväisiä. Muun muassa puumateriaalina käytettyä koivua pidettiin liian heikkona puulajina. Sitkeän saarnen todettiin soveltuvan satuloiden puuraaka-aineeksi parhaiten. Myös satu-

loissa käytetty nahka oli lähes kauttaaltaan liian heikkoa. Erityisesti satulan istuin-osat oli tehtävä prima siannahasta ja satuloiden siivet ensiluokkaisesta platista. Myös erilaiset kiinnittimet ja muut satulan puu- ja nahkaosat vaativat vahvistukseksi metalliheloituksen. Satulan kaikkien metalliosien tuli olla kauttaaltaan niklattuja. Satulakomitean tarkoituksena oli ollut saada upseerin kenttäsatulaan kuuluvien uuden mallisten ratsupäitsien kokeilut päätökseen myös kevään 1929 kuluessa, mutta lopulliseen ratkaisuun ei tuolloin vielä oltu päästy. Kokeiluja oli tuolloin tarkoitus vielä jatkaa lopullisen mallin löytämiseksi. Vaikka ratsupäitset kuuluivat olennaisena osana hevosen ratsastusvarustukseen, ei niiden lopullisen mallin puuttumisen kuitenkaan katsottu estävän itse kenttäsatulamallin vahvistamista. Tämän johdosta Ratsuväkiprikaatin komentaja ehdotti Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle, että eniten aikaa vaativan runkopuumateriaalin tilaaminen suoritettaisiin asian jouduttamiseksi välittömästi.^[347] Ratsupäitsien osalta luovuttiin ajatuksesta, että ne toimisivat samalla tallipäitsinä. Yhdistetyssä ratkaisussa ei onnistuttu pääsemään kunnolliseen ja toimivaan lopputulokseen. Tämän johdosta kunnollinen hevosen ohjaaminen asetettiin etusijalle ja vasta toisena tulivat hevosen kiinnitysominaisuudet. Tästä johtuen tallipäitsiominaisuudet korvattiin jatkossa yksinkertaisesti hevosen kaulaan kiinnitettävällä kaulanauhalla.^[348]

Huhtikuussa 1929 Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto halusi saada satulaseppä A. Järveläiseltä myös yhden satularungon. Tämän ehdoksi A. Järveläinen asetti sopimuksen, jolla hän saisi valmistaa kaikki Ratsuväkiprikaatin tarvitsemat upseerin kenttäsatulat. Ratsuväkiprikaatin komentaja piti satulaseppä A. Järveläisen yritystä tuolloin lähes ainoana Suomessa, joka pystyi asiantuntemuksella satuloita valmistamaan. Satulaseppä A. Järveläisen yrityksen ei kuitenkaan uskottu saavan tarjousta, koska A. Järveläisen resurssit valmistaa koko armeijalle kyseisiä satuloita olivat olemattomat. Tämän takia varauduttiin purkamaan toinen A. Järveläisen valmistamista satuloista malliksi mahdolliselle satulahankkeen saajalle.^[349]

Huhtikuun alkuun mennessä satulaseppä A. Järveläinen sai valmiiksi toisenkin upseerin kenttäsatulan.^[350] Tuolloin maaliskuun alusta saakka kokeiluissa ollut mallisatula lähetettiin Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston pyynnöstä sen nähtäväksi sekä mahdollisesti kokeiltavaksi. Toisella kokeilusatulalla jatkettiin edelleen kokeiluja Ratsuväkiprikaatissa.^[351] Ratsuväkiprikaatin kokeiltavana oli tuolloin myös Yleisesikunnalta saatu ruotsalainen upseerisatula. Ruotsalaiseen upseerisatulaan

kuuluvat jalustimet remmeineen, vatsavyö sekä sapelinkannatin. Satula palautettiin takaisin Yleisesikunnalle lokakuun alussa vuonna 1929.^[352] Ratsuväkiprikaatin komentajan pyynnöstä Tykistö- ja Kuormastotoimisto tilasi helmikuun alkupuolella vuonna 1930 ruotsalaiselta Militär Ekiperings A/B:lta vastaavanlaisen upseerisatulan kaikkine varusteineen. Satula oli tarkoitettu Ratsuväkiprikaatin komentajan käyttöön.^[353]

Muutkin kuin ratsuväen joukot olivat kiinnostuneita uusista upseerin kenttäsatuloista. Esimerkiksi 1.Divisioonan Esikunta lähestyi Puolustusministeriön Taisteluvälineosastoa heinäkuun alussa vuonna 1931 tarkoituksenaan vaihtaa divisioonan komentajan satula upseerisatulaan. Vielä tuolloin ei varikoissa ollut uusia upseerin kenttäsatuloita, mutta suurempi määrä oli jo kuitenkin tilattu. Ensimmäisten satuloiden ilmoitettiin valmistuvan kuitenkin vasta vuoden 1931 lopulla.^[354]

Vuoden 1932 alussa Ratsuväkiprikaatissa odotettiin satulaseppä A. Järveläisen valmistamia uusia upseerin kenttäsatuloita. Kunnollisten satuloiden puute Ratsuväkiprikaatin upseeriston osalta oli kolmekymmentäluvun alussa suuri. Ratsuväkiprikaatin komentaja katsoi tämän vaikuttavan jopa liikekannallepanoon, sillä monellakaan upseerilla ei tuolloin ollut kunnollista ja käyttökelpoista satulaa. Ratsuväkiprikaatin komentajan mielestä uudet kenttäsatulat olisi saatava ensi kädessä Ratsuväkiprikaatin käyttöön. Hänen mielestään muiden uusia kenttäsatuloita tarvitsevien instanssien kuten Yleisesikunnan, Kadettikoulun, Taistelukoulun ja niin edelleen, tuli tulla toimeen toistaiseksi vielä urheilusatuloilla, kunnes valmistuisi suurempi määrä uusia kenttäsatuloita. Tammikuun loppupuolella valmistui suunnitelma kuinka tilatut 20 satulaa tultaisiin jakamaan Ratsuväkiprikaatin kesken.^[355] Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto ilmoitti kuitenkin helmikuun lopulla Ratsuväkiprikaatille, että satulaseppä A. Järveläinen tulee luovuttamaan tilatut satulat Ratsuväkiprikaatille, mutta kyseisiä satuloita ei saanut ottaa palveluskäyttöön vaan ne oli varastoitava rykmenttien sodanajanvarastoihin.^[356]

Kesäkuun puolivälissä 1932 Ratsuväkiprikaatin komentaja ehdotti Taisteluvälineosastolle kahdentoista uusimallisen upseerisatulan jakamista Ratsuväkiprikaatin upseeristolle käyttöön. Ne oli tarkoitus saada käyttöön ennen heinäkuussa alkanutta koko Ratsuväkiprikaatia koskettavaa marssi- ja sotaharjoitusta.^[357] Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimisto hyväksyi elokuun alussa Ratsuväkiprikaatin

komentajan ehdotuksen ja satulat saatiin tämän jälkeen palveluskäyttöön.^[358] Myös muutkin joukko-osastot saivat vuoden 1932 loppupuolella käyttöönsä uusia upseerien kenttäsatuloita. Esimerkiksi marraskuun alkupuolella Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimisto antoi Jääkäriprikaatin Esikunnalle 3. Divisioonan anomuksesta käyttöön kaksi upseerin kenttäsatulaa täydellisine varusteineen. Satulat olivat kahden eri valmistajan tekemiä. Satuloiden ominaisuuksia tuli tarkkaan tutkia ja raportoida havainnoista Puolustusministeriölle.^[359] Jääkäriprikaatin saamat satulat olivat todennäköisesti satulaseppä A. Järveläinen sekä Veljekset Åström Oy:n valmistamia.

Syyskuun alussa 1933 myös Ratsuväkiprikaati sai käyttöönsä kolme kappaletta Veljekset Åström Oy:n valmistamia upseerin kenttäsatuloita varusteineen. Satulat todettiin heti vastaanotettaessa laadultaan täysin ala-arvoisiksi ja huolimattomasti valmistetuiksi. Niissä esiintyi useita rakenteellisia virheitä ja muun muassa istuimen toppaukset olivat miltei olemattomat kuten myös lastapatjojen toppaukset. Lisäksi niissä käytetyt materiaalit olivat erittäin heikkolaatuisia niin käytetyn nahan kuin langankin osalta. Kyseisistä satuloista yhden käyttö jouduttiin jopa kieltämään kokonaan satulassa esiintyneiden vakavien puutteiden seurauksena. Vastaavasti toukokuun puolivälissä 1932 Ratsuväkiprikaatin saamat satulaseppä A. Järveläisen valmistamat upseerin kenttäsatulat osoittautuivat hyvälaatuisiksi materiaalinsa ja valmistuksensa osalta. Niissä oli esiintynyt vain pieniä virheellisyyksiä lähinnä materiaalinsa osalta. Satulaseppä A. Järveläisen valmistamien satuloiden nahkamateriaalin toimitti Friitalan nahkatehdas.

Veljekset Åström Oy:n valmistamista satuloista saatujen huonojen käyttökokemusten johdosta Ratsuväkiprikaatin komentaja esitti marraskuun puolivälissä 1933 Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle, että vastaisuudessa ratsuväelle luovutettiin käyttöön vain Friitalan tehtaan nahasta satulaseppä A. Järveläisen valmistamia upseerin kenttäsatuloita. Sen sijaan Veljekset Åström Oy:n valmistamat satulat tulisi luovuttaa sellaisille joukko-osastoille joissa ratsastamisella ei olisi niin suurta merkitystä.^[360] Marraskuun loppupuolella kyseiset Veljekset Åströmin tehtaan valmistamat upseerin kenttäsatulat lähetettiin korjaamattomina Asevarikko 1:lle tarkistettaviksi.^[361] Ratsuväkiprikaatista marraskuun puolivälissä 1933 annettu voimakas arvostelu Oy Veljekset Åströmin Valjastehtaitten valmistamista upseerin kenttäsatuloista sai aikaan sen, että puolustusministeri asetti erityisen komitean tarkasta-

maan upseerin kenttäsatuloita.^[362] Huhtikuun lopulla vuonna 1934 satula-asiassa oltiin edetty jo niin pitkälle, että Puolustusministeriön Sota-asiainosaston Liikekannallepanotoimisto ehdotti Taisteluvälineosastolle 180 uuden mallisen upseerin kenttäsatulan jakamista joukko-osastoille.^[363]

Kokeilu uuden mallisilla upseerin ratsupäitsillä

Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimisto lähetti Ratsuväkiprikaatille lokakuun lopussa vuonna 1932 kokeiltavaksi yhden upseerin ratsupäitset. Tarkoituksen oli kehittää ratsupäitsien kuolaimien pois ottoa ja uudelleen kiinnittämistä nopeammaksi, kuin upseerin kenttäsatuloiden mukana jaetuissa päitsissä. Kokeilut voitiin suorittaa kaikessa rauhassa sillä tarkoituksena ei ollut uusia jo käytössä olleita ratsupäitsiä. Kehitystyö suuntautui kauemmas tulevaisuuteen.^[364] Ratsupäitsikokeilu aloitettiin Ratsuväkiprikaatissa marraskuun alussa 1932 ja niitä jatkettiin aina seuraavan vuoden lokakuun alkuun saakka.^[365] Ensimmäisen puolen vuoden aikana ratsupäitsiä kokeiltiin varuskuntakäytössä. Kokeiluissa ratsupäitsimalli todettiin varsin kenttäkelpoiseksi kenttäratsastustarkoitukseen. Päitset soveltuvat myös kouluratsastuskäyttöön. Niissä ollut tallikuonohihna todettiin ratsastuksessa tarpeettomaksi. Päitsien kestävyyttä tallikäytössä ei vielä tuolloin oltu ennätetty tehdä, mutta niiden kestävyyttä kyseiseen tarkoitukseen epäiltiin. Kaikkia tyydyttävään ratkaisuun asian suhteen ei uskottu päästävän. Päitsien kestävyyttä ja toimivuutta päätettiin kokeilla sotaharjoituksissa.^[366]

Uudenmallisten upseerin ratsupäitsien kokeilut saatiin päätökseen Ratsuväkiprikaatissa lokakuun alkuun mennessä. Kokeiluista annettiin Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle vaadittu lausunto lokakuun 23. päivänä 1933. Kuten kaikilla moneen eri käyttötarkoitukseen suunnitelluilla välineillä oli myös uuden mallisilla upseerin ratsupäitsillä varjopuolensa. Ne eivät olleet kovin hyvät ratsastuspäitset eivätkä myöskään tarpeeksi kestävät tallipäitset. Niiden hyvänä puolena pidettiin monikäyttöisyyttä. Niitä voitiin käyttää muun muassa ratsupäitsinä ilman kankikuolaimia sekä niiden kanssa kankipäitsinä. Kokeiluissa todettiin, että kankikuolaimien poisto ja takaisin laittaminen saatiin uudella järjestelmällä hyvin nopeasti suoritettua. Tätä pidettiin erityisen hyvänä etenkin silloin, kun tuli säilyttää suuri liikkeellelähtövalmius ja syöttää hevoset kuolaimet suussa. Pakkasilmoilla sormien kohmettuminen

asetti omat haasteensa etenkin kankikuolaimen takaisin panoa silmällä pitäen ja tähän liittyen uudella päitsimallilla oli omat etunsa.^[367]

Ratsupäitsien toisena erikoisvaatimuksena olleen tallipäitsiominaisuuden uusi päitsimalli täytti ainakin muotonsa puolesta, sillä siitä voitiin kankikuolaimen lisäksi helposti irrottaa myös nivelkuolaimet. Tällöin tallipäitsiä vastaava osa kuonohihnoineen ja kiinnitysrenkaineen jäi hevosen päähän. Tuolloin miehistön käytössä olleita ratsupäitsiä käytettiin saman periaatteen mukaisesti myös tallipäitsinä. Uudenmallisten upseerin ratsupäitsien kestävydestä tallipäitsinä ei kuitenkaan oltu vakuuttuneita. Erityisesti päitsien leukahihnaa pidettiin heikkona. Sen vahvistamisen ei katsottu haittaavan päitsien ratsastusominaisuuksia. Päitsien vahvistamisen kauttaaltaan katsottiin kuitenkin vähentävän niiden käyttökelpoisuutta ratsastustarkoitukseen. Ratsuväkiprikaatin kanta ratsupäitsiasiaan oli se, että upseerin ratsupäitsien tuli olla ennenkaikkea hyvät ratsastuspäitset.^[368]

Satulakomitean kokeiluja upseerin kevyellä satulalla

Vuoden 1934 aikana Ratsuväkiprikaatin satulakomitea kokeili satulaseppä A. Järveläisen valmistamia satulamalleja. Tarkoituksena oli löytää sopiva satulamalli rauhanaikaiseen koulutuskäyttöön. Satulan oli tarvittaessa sovellettava liikekannallepanossa kenttäsatulan korvikkeeksi esimerkiksi kuormastokomppanioissa. Kokeiltavana oli kaksi erilaista satulaa joista toinen oli kouluratsastus- ja yleissatula ja toinen laukka- ja hyppysatula. Satulat olivat malliltaan hyvin erilaisia ja eri käyttötarkoituksiin kehitettyjä. Laukka- ja hyppysatula oli rakenteeltaan kevyt, mutta hyvin heikko ja vaati ratsastajalta hyvän pohjakoulutuksen. Tämän johdosta todelliseksi vaihtoehdoksi jäi ainoastaan kouluratsastus- ja yleissatula. Yleissatula soveltui koulu- ja maastoratsastukseen sekä myös hyppysatulaksi ja välttävästi laukkasatulaksi. Ratsuväkiprikaatin komentaja tarkasti kyseisen satulan jo kesällä 1934. Tarkastuksessa se todettiin rakenteeltaan hyvin käyttötarkoitukseen soveltuvaksi ja huomauttamista löytyi ainoastaan satulan siivistä, joita tuli ulottaa kaksi senttimetriä eteenpäin. Tämän jälkeen satula lähetettiin Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle nähtäväksi.^[369]

Hevosen kaasusuojeluvälineet

Tultaessa 30-luvun loppupuolelle ryhdyttiin myös hevosia suojaamaan taistelukaasuilta. Hevosnaamari m/38 kuului jokaiselle hevoselle määrättyyn välineistöön. Hevosnaamari m/38 oli niin sanottu kostea naamari mikä suojasi ainoastaan kostutettuna. Kostuttaminen oli uusittava tarvittaessa ja silloin, kun naamaria oli käytetty kaasunvaikutuksen alaisena. Naamari kiinnitettiin hevosen kuonoon ja päitsiin nahkaisilla kiinnitys- ja kiristyshihnoilla. Siinä oli ohuesta nahasta valmistettu tiivistyskaari kiristyshihnoineen, mikä tiivisti naamarin hevosen kuonoon. Hevosnaamaria varten oli olemassa kankainen säilytyspussi. Hevosnaamarin säilyttämisessä oli huomioitava samat seikat, kuin yleensä kangas- ja nahkatavaroita säilytettäessä eli ne tuli säilyttää puhtaana ja kuivana. Nahkaosat oli tällöin myös vahattava. Talvella kostean hevოსnaamarin ongelmana oli sen jäätyminen. Tämän vuoksi ne oli säilytettävä aina lämpimässä tai kuivana. Käytössä olevan hevოსnaamarin jäätymistä pyrittiin estämään lämmittämällä sitä aika ajoin.^[370] Liitteessä 18 on kuvattuna hevოსnaamari m/38 sekä suojasäärystin ja jalkojen suojaside.

Hevosen jalkojen suojaamiseen saastutettua maastonkohtaa ylitettäessä käytettiin suojasiteitä ja suojasäärystimiä sekä hevosen suojavoidetta. Suojaside oli noin kolme metriä pitkä ja 15 senttimetriä leveä kangassuikale. Sen toisessa päässä oli 25 kertaa 50 senttimetrin suuruinen lisäke ja toisessa päässä kiinnitysnauhat. Suojsiteitä valmistettiin erilaisista kangaslaaduista. Niitä valmistettiin muun muassa flanelista, purjekankaasta, säkkikankaasta ja niin edelleen. Parhaimpana pidettiin säkkikangasta sen mukautuvuuden takia. Lisäksi sen karkean rakenteen takia eri kerrokset liittyivät hyvin toisiinsa. Siteet säilytettiin rullalle kierrettynä niin, että siteen lisäke oli sisimpänä kiinnitysnauhojen jäädessä päällimmäisiksi. Side kiinnitettiin hevosen jalkaan asettamalla lisäke säären takaosaan, minkä jälkeen side kierrettiin hevosen jalkaan alhaalta ylös päin ja lopuksi sidottiin kiinni nauhoilla. Valmis side siveltiin kloorikalkkitahnalla. Jokaiseen jalkaan tuli luonnollisesti oma siteensä. Lisäksi hevosen kavioitten pohjat voideltiin kloorikalkkitahnalla tai suojavaiteella. Suojsäärystimet olivat yleensä valmistettu taistelukaasuja läpäisemättömästä kankaasta. Säärystimen alareunan sisäpuolella oli huopatiiviste, joka painui kavion alareunaa vasten kavion pohjan jäädessä vapaaksi. Säärystin kiinnitettiin alareunastaan kavioon sen ympäri menevällä soljella kiristettävällä hihnalla. Hihnassa oli rautalevy, joka asetettiin hevosenkengän hokkien eteen ja joka kiristi säärystimen alaosan kavion kantaa vasten. Säärystimen yläosa sidottiin kiinni kiinnitysnauhalla. Vaihtoehtoisesti voitiin käyttää vain suojavoidetta suojaamaan hevosen jalkoja.

Saastuneen alueen ylittämisen jälkeen jalkojen suojukset poistettiin ja hevosen jalat ja suojukset pestiin joko kloorikalkkivedellä tai saippuavedellä. Myös suojavoide pestiin pois mielellään niin ikään kloorikalkkivedellä.^[371] Liitteessä 18 on kuva hevosen suojasiteesta ja suojasäärystimestä.

4. KOOTUT JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUSTULOKSET

Suomella on ollut vuosisataiset ratsuväkiperinteet sekä ruotsalaisen- että venäläisen ratsuväen yhteydessä. Tällä seikalla on ollut merkitystä myös suomalaisen ratsuväen varustukseen ja sen kehittymiseen. Suomen autonomian aikana lukuisa joukko suomalaisia upseereita palveli Venäjän armeijassa ja myös sen ratsuväessä. Etenkin vuosisadanvaihteessa ja 1900-luvun alussa Venäjän armeijassa palvelleet upseerit toimivat Vapaussodassa merkittävässä asemassa ja olivat vaikuttamassa myös suomalaisen ratsuväen muotoutumiseen. Myös vuonna 1889 Suomeen perustetussa Suomen Rakuunarykmentissä palvelleilla miehillä oli suuri merkitys suomalaisen ratsuväen alkumetreillä. Venäläisessä ratsuväessä palvelleet olivat oppineet venäläisen tavan varustaa ratsuhevonen ja on luonnollista, että he käyttivät myös osaamistaan hyväksi varustettaessa suomalaista ratsuväkeä. Esimerkiksi iso joukko Saksan niemen Järjestyslipuston henkilöstöstä oli saanut koulutuksensa juuri Suomen Rakuunarykmentissä tai ratsastavassa poliisissa. Myös useat Vapaussodan valkoisista upseereista olivat saaneet koulutuksensa venäläisessä ratsuväessä ja ymmärsivät ratsuväen merkityksen. Juuri ratsuväen merkityksen ymmärtäminen ja myönteinen suhtautuminen ratsuhevoseen ja ratsuväkeen loivat hyvän kehityspohjan suomalaisen ratsuväen varustuksen kehittymiselle. Vapaussodan kokemukset ratsuväestä loivat oikeutuksen koko aselajin sodan jälkeiselle olemassaololle sekä sen kehittämislle.

Oman lukunsa muodostavat Jääkäripataljoona 27:n suomalaiset ratsujääkärit. He olivat saaneet Saksassa monipuolisen saksalaisen ratsuväkikoulutuksen. Saksan armeijassa he olivat omaksuneet saksalaisia oppeja ja tottuneet käyttämään saksalaisia ratsuvarusteita. Ratsujääkärit sovelsivat saamiaan oppeja todennäköisesti

myös palvellessaan Suomen armeijassa. Jääkärit saapuivat Suomeen helmikuun loppupuolella 1918, jolloin ratsujääkärikoulutuksen saaneet jääkärit (44 miestä) toivat mukanaan täydelliset saksalaiset ratsastusvarusteet. Heidät sijoitettiin pääsääntöisesti jo olemassaolevien tai perustettavien ratsuväkijoukkojen päällystö- ja alipäällystötehtäviin. Myöhempi Suomen armeijan satulamalli oli juuri saksalaisen satulan mallinen. Todennäköistä on, että jääkärien vaikutus on ollut yhtenä tekijänä saksalaismallisen satulan hyväksymiselle Suomen armeijan satulaksi. Tätä ei kuitenkaan tutkimuksessa pystytty osoittamaan.

Syksyllä 1917 perustettu Saksanniemen järjestyslipusto muistutti alusta lähtien järjestäytyntä sotaväenosastoa. Sen ulkoiseen olemukseen kiinnitettiin huomiota ja se pyrittiin saamaan mahdollisimman yhtenäiseksi. Tästä johtuen osastolle suunniteltiin muun muassa oma univormu. Olojen epävakauden johdosta ei pukujen valmistajaa ilmeisesti ollut helppoa löytää. Niitemaan tutkimuksessa sanotaan, että puvut uskaltautui valmistamaan helsinkiläinen vaatturimestari Kotschak. Ilmeisenä vaarana pidettiin järjestäytymässä olevia punakaarteja sekä radikalisoitunutta venäläistä sotaväkeä. Nämä suhtautuivat epäilevästi ja jopa vihamielisesti Saksanniemen järjestyslipustoon. Järjestyslipuston pukuun kuului harmaasta sarasta valmistettu takki tummansinisillä kauluksilla ja hihankäänteillä. Housut olivat myös tummansiniset. Päähineenä oli musta kolmikolkkahattu ja talvea varten oli topattu sininen talvilakki. Talvilakki osoittaa sen, että luonnon olot otettiin suunnittelussa huomioon. Puku oli ilmeisesti suunniteltu ympärivuotiseen käyttöön.

Saksanniemen järjestyslipuston univormun ulkonäköön vaikutti varmasti monia tekijöitä. Puku suunniteltiin alunperin ensisijaisesti poliisin univormuksi eli ei siis varsinaiseksi ratsuväen sotilasunivormuksi. Tämän johdosta liian sotilaallisia piirteitä koetettiin suunnittelussa välttää. Yhtenä vaikuttavana tekijänä varmasti on ollut myös kangaslaatujen saatavuus. Maailmansota oli köyhdyttänyt myös Suomea ja tämän takia valinnan varaa eri kangaslaatujen välillä ei varmaan ollut kovinkaan paljoa. Myös aikaisemmat esikuvat ovat vaikuttaneet asusteiden valintaan. Esimerkiksi Suomen Rakuunarykmentin käyttämät housut olivat väriltään siniset. Voi hyvin olla mahdollista, että juuri tämän takia myös Saksanniemen järjestyslipuston housujen väriksi valittiin sininen. Puvun takissa ja päähineessä oli myös ruotsalaisia vaikutteita. Järjestyslipuston puvussa on vaikutteita ja yhtäläisyyksiä ruotsalaisen Norrlannin Rakuunarykmentin univormun kanssa. Ajallisesti ruotsalaisten pukujen käyttöönotto

sijoittuu varhaisempaan ajankohtaan, mutta puvut olivat käytössä huomattavasti pidempään kuin järjestyslipuston puku.

Seuraavana muutamia yhtäläisyyksiä Saksanniemen järjestyslipuston ja Norrlannin Rakuunarykmentin univormujen välillä. Kummankin univormun lakki oli tumma ja kolmikolkkamallinen. Takkien hihoissa oli vinoon leikatut eri värisestä kankaasta leikatut hihansuut ja tumma kaulus. Molemmissa takeissa oli sisään ommellut sivutaskut. Rintataskut olivat kuitenkin rykmenttien asetakeissa toisistaan poikkeavat. Norrlannin rakuunoiden takissa rintataskut olivat sisään ommellut, kun taas Uudenmaan rakuunoiden takissa ne olivat vastaavasti ulkopuoliset. Norrlannin Rakuunarykmentin miekat olivat lisäksi suorateräisiä, toisin kuin suomalaisten käyttämät kaarevateräiset venäläiset šaškat. Nämä tosiseikat osittain perustelevat sen, että suunniteltaessa Saksanniemen järjestyslipuston omaa univormua, on vaikutteita saatu muun muassa Ruotsin- ja Venäjän ratsuväestä.

Järjestyslipuston teräaseet olivat jo edellä mainittuja venäläisiä šaškoja. Vaatturimestari Kotschak oli onnistunut hankkimaan niitä järjestyslipustolle riittävän määrän. Näitä sapeleita kannettiin venäläisen käytännön mukaan oikean olan yli kulkevassa kannattimessa. Osa järjestyslipuston henkilöstöstä käytti vyöhön kiinnitettävää miekankannatinta. Tämä sapelin kantotapa esiintyy useassa valokuvassa. On hyvin mahdollista, että miekankannatin on kehitetty juuri järjestyslipustoa varten. Sen mallista ja materiaalista ei ole löytynyt tarkempaa tietoa. Järjestyslipuston ampuma-aseistus oli hyvin vaatimatonta ja vähälukuista. Tarkoitus oli ollut hankkia osastolle ajanmukaisia kiväärejä m/91, mutta niitä ei onnistuttu saamaan. Tämä osoittaa sen, että heti alusta asti osaston aseistukseen kiinnitettiin huomiota ja pyrittiin aseistamaan se parhaalla mahdollisella tavalla. Ahrenberg onnistui kuitenkin hankkimaan 10 Colt-pistoolia sekä saman verran vanhoja Berdan-kiväärejä. Järjestyslipuston käyttämät Coltit olivat mitä todennäköisemmin juuri Colt m/1911 pistooleja. Vastavasti Berdan-kiväärit olivat mallia 1870. Kyseessä olevat kiväärit olivat joko ratsuväkimallisia tai pidempiä jalkaväkikiväärejä. Asemalli oli jo tuolloin hyvin iäkäs, lähes 50 vuotta vanha, ja sen soveltuminen sotilaskäyttöön tästä johtuen oli kyseenalaista.

Ratsusatulansa Saksanniemen järjestyslipusto hankki oululaiselta hevosvarusteita valmistaneelta Oy Åström Ab:lta. Satulamallin on täytynyt olla jo valmiina. On hyvin todennäköistä, että satulat olivat siviilimarkkinoille tarkoitettua mallia. Toisena vaih-

toehtona voi olla, että satulat olivat joko poliisin- tai venäläisen ratsuväen käyttämää mallia, jota Oy Åström Ab oli valmistanut Venäjän valtiolle jo aikaisemmin. Jos satulat olivat siviilimallisia, niistä puuttui todennäköisesti pakkataskut ja niin edelleen. Tällöin niiden soveltuminen varsinaiseen sotilaskäyttöön oli varsin heikko. Mitään erityistä uutta satulamallia ei järjestyslipustolle ole voitu ehtiä kehittämään syksyn 1917 aikana. Järjestyslipuston muu ratsuvarustus kuten suitset, päitset, riimut, kuolaimet ja niin edelleen ovat tulkittavissa vain säilyneistä valokuvista, joissa ne näkyvät yleensä varsin heikosti. Todennäköisesti Oy Åström Ab toimitti myös muun hevoskohtaisen ratsastusvarustuksen toimittamiensa satuloiden yhteydessä. Toisaalta juuri näissä varusteissa ei juurikaan ole mainittavia eroja olivatko kyseiset hevoskohtaiset varusteet sota- vai siviilimallisia. Lisäksi useat edellä mainituista hevoskohtaisista varusteista ovat riippuvaisia hevosen fyysisistä ominaisuuksista ja luonteen piirteistä. Osa Saksanniemen järjestyslipuston varusteista onnistuttiin siirtämään joukon mukana Pohjanmaalle, missä ne myöhemmin siirtyivät nimen vaihdoksen yhteydessä Uudenmaan Rakuunarykmentille.

Suomalainen ratsuväki syntyi erikoislaatuissa sodan olosuhteissa. Jos Suomen ratsuväki olisi perustettu rauhantilan vallitessa olisi sen rakenne ja varustus olleet mitä todennäköisimmin aivan jotakin muuta kuin mihin talvella 1918 pakon edessä päädyttiin. Tuolloin oli käytettävä olemassa olevia resursseja mahdollisimman tehokkaasti hyväksi. Aikaa ei ollut käytettävissä suunnitelmalliseen kehitystyöhön. Oli käytettävä jo valmiiksi kehitettyjä malleja. Erilaisia varusteita jouduttiin jo pakostakin yhdistelemään toimiviksi kokonaisuuksiksi. Juuri tämä erikoislaatuinen tilanne antaa Vapaussodan aikaiselle suomalaiselle ratsuväelle erikoisleimansa ennen kaikkea sen varustuksen ja aseistuksen osalta.

Pohjanmaalle saavuttuaan Saksanniemen järjestyslipusto kärsi huomattavasta varuste- ja asepulasta. Myös miehiä, hevosia sekä hevosvarusteita puuttui. Sotatoimien alettua tammikuun loppupuolella 1918, myös järjestyslipusto otti osaa niihin. Saadusta sotasaaliista täydennettiin välittömästi puuttuvat aseet ja varusteet. Hyvin nopeasti koko osasto oli aseistettu ajanmukaisin kiväärein ja sapelein. Aseistus ja muu varustus oli pääsääntöisesti venäläistä. Sotasaaliin joukossa oli ratsusatuloita sekä myös venäläisiä rakuunakiväärejä m/91. Rakuunakiväärit m/91 sekä muut erityyppiset karabiinit olivat kokonsa puolesta erityisesti ratsain liikkuvien suosiossa. Myös revolverit ja pistoolit olivat ratsain toimittaessa helposti käsiteltäviä ja tehok-

kaita lähitaisteluaseita. Tällöin Colt-pistoolit ja Nagant-revolverit tulivat kyseeseen. Todennäköistä on, että myös vanhemmat revolverityypit kelpuutettiin aseistukseen. Lisäksi asetilanteen paranemiseen vaikutti saksalaisten Suomeen toimittama suuri määrä venäläisiltä sotasaaliina saamiaan aseita. Yleisenä havaintona todettakoon, että jo tuolloin ratsuväelle pyrittiin jakamaan tarkoitukseen sopivat normaalia kivääriä lyhyemmät karabiinit tai ratsuväenkiväärit m/91. Lyhyitä venäläismallisia ratsuväenkivääreitä ei kuitenkaan ollut aina saatavilla ratsuväkijoukkojen edellyttämää määrää. Ratsuväki käytti tämän johdosta usein myös normaalia kolmen linjan kivääriä m/91. Teräaseiksi ratsuväelle jaettiin pääasiassa sotasaaliina saatuja venäläisiä šaškoja.

Vapaussodan alussa Saksanniemen Järjestyslipusto muuttui vakinaiseksi valkoisen armeijan joukkoyksiköksi. Tällöin se sai nimen Uudenmaan Rakuunarykmentti. Samaan aikaan rykmenttiin värvättiin suuri joukko uusia miehiä. Luonnollisestikaan vallinneissa olosuhteissa ei näin suurta joukkoa kyetty varustamaan heti yhtenäisesti. Vain välttävästi päästiin sille varusteluntasolle, että joukko voitiin lähettää ylipäättään rintamalle. Varusteiden sotilaallisuus ja yhdenmukaisuus eivät olleet kaikkein tärkeimmällä sijalla varusteita hankittaessa. Sään mukaisuus koetettiin ottaa huomioon muun muassa pyrkimällä varustamaan rakuunat siviilistä hankituilla eri mallisilla turkeilla. Myöskin aikaisemmin käytettyjen kesäolosuhteisiin soveltuvien kolmikolkkahattujen rinnalle valmistettiin talviolosuhteisiin paremmin sopivia talvipäähineitä. Uudenmaan Rakuunarykmentin eskadronat oli alussa varustettu varsin sekalaisesti ja niiden varustelutaso vaihteli eskadroona kohtaisesti. Yhtenä syynä tähän voidaan pitää sitä, että Uudenmaan Rakuunarykmentin miehet olivat varusteluajana lukuisilla komennuksilla. Komennuksilla olleet miehet jäivät varusteiden jaossa yleensä muita vähemmälle. Sodan edistyessä ja ilmojen muuttuessa keväällä lämpimämmiksi myös rakuunat saivat kesäisempiä varusteita. Toukokuun 16. päivänä 1918 Helsingissä järjestetyssä suuressa voitonparaatissa Uudenmaan Rakuunarykmentti oli jo lähes yhtenäisesti vaatetettu ja varustettu. Saksanniemen Järjestyslipuston aikainen univormu jäi Uudenmaan Rakuunarykmentin käyttöön itsenäisyyden ensimmäisten vuosien ajaksi.

Helmikuun lopulla 1918 päätettiin perustaa kaksi ratsurykmenttiä. Ilmeisesti tuolloin oli saatu tarvittava määrä ratsuvarusteita ja ratsuhevosia. Tuolloin järjestyslipusto muuttui Uudenmaan Rakuunarykmentiksi. Ratsujääkäreiden saavuttua oli osaavaa

henkilöstöä riittävästi rykmenttien perustamiseen. Ratsujääkärit muodostivat toisen perustettavan ratsurykmentin rungon. Ilmeisesti kahden eri koulukunnan miehiä ei haluttu sekoittaa toisiinsa. Yhtenä syynä varmaankin pidettiin saksalaisen ja venäläisen koulutuksen eroavuutta toisistaan. Tämä ratsujääkäreiden perustama joukko sai nimen Karjalan Ratsujääkärirykmentti. Rykmentit varustettiin pääsääntöisesti venäläisiltä sotasaaliiksi saadulla hevosvarustuksella. Aseistuksen pääosan muodosti niin ikään venäläinen kivääri- ja teräaseistus. Karjalan Ratsurykmentti varustettiin eskadroona kerrallaan johtuen varuste- ja hevospuutteesta. Paikallinen väestö valmisti joukoille kankaisia kokardeja sekä olkapoletteja. Kovinkaan suureen yhtenäisyyteen ei mieskohtaisten varusteiden osalta voitu päästä. Sitä vastoin satulat ja aseet olivat todennäköisesti suurimmaksi osaksi standardisoituja ja venäläisten mallien mukaisia. Todennäköistä on, että rykmenttiä varustettiin aina sopivan tilaisuuden tullen muun muassa saadulla sotasaaliilla. Joukon vaatuksesta ei ole olemassa täsmällistä kuvaa, mutta varmasti siviilimallisia lämpimiä talvivaatteita on käytetty. Ne kenellä oli jo olemassa univormut käyttivät niitä. Muun muassa ratsujääkärit käyttivät omaa vihreää univormuaan.

Huomionarvoista on todeta, että edellytykset yksittäisten ratsuosastojen perustamiseen Läntisessä Suomessa olivat materiaalisen tilanteen takia vaikeita. Uudenmaan Rakuunarykmentti tarvitsi suuret määrät ratsusatuloita käyttöönsä. Myös ratsastustaitoiset miehet haluttiin Uudenmaan rakuunoiden riveihin. Uudenmaan Rakuunarykmentin vaikutus näkyi myös joiltakin osin ratsuosastojen varustamisessa. Esimerkiksi Uudenmaan Rakuunarykmentin henkilöstö on mitä ilmeisimmin vaikuttanut Hämeen lentävän ratsuosaston luomisessa. Siksi on todennäköistä, että osaston varustamisessa on noudatettu hyvin pitkälle samoja suuntaviivoja kuin Uudenmaan Rakuunarykmentin varustamisessa. Sitä vastoin Ruotsalaisen prikaatin varustamiseen ei Uudenmaan Rakuunarykmentillä ilmeisesti ollut mitään sanomista. Karjalan Ratsujääkärirykmentin vaikutuksesta Itäisen Suomen ratsuosastojen varustamiseen ei ole löytynyt todisteita, mutta sitä ei myöskään voida täysin pois sulkea.

Suojeluskuntien yhteydessä olleet ratsuosastot sekä muut vastaavat ratsuin liikkuneet osastot varustettiin hyvin pitkälti sellaisilla varusteilla, kun oli saatavilla. Varusteiden hankinta osastoille oli hyvin sattumanvaraista ja organisoimatonta. Usein juuri ratsuvarusteiden ja hevosten määrä oli osaston kokoa rajoittava tekijä. Osa varusteista, kuten satulat ostettiin paikallisilta venäläisiltä sotilailta tai kasakoilta ja osa

saatiin myöhemmin sodan aikana sotasaaliina. Joissakin tapauksissa käytettiin lähi-alueen kylistä hankittuja siviilimallin satuloita ja muita hevosvarusteita. Tällaisissa tapauksissa varusteet olivat todennäköisimmin siviilimallisia. Sortavalassa perustettiin yksityisin varoin ratsuosasto. Perustetun ratsuosaston ratsastusvarusteista ei löydy varsinaisesti mainintaa, mutta on todennäköistä, että myös osaston tarvitsemat satulat ja muu ratsastusvarustus hankittiin yksityisin varoin. Satulat ja muu varustus oli mitä todennäköisimmin siviilimallia. Hyvin todennäköistä on myös se, että satulat ja muut varusteet olivat monesti henkilöiden yksityisomaisuutta vaatetuksesta puhumattakaan. Varusteiden mallista ei lähteissä ole yleensä mitään mainintaa. Ainoastaan venäläisten ratsusatuloiden ja muun ratsuvarustuksen malli pystytään identifioimaan. Myös poliisin varusteita ja aseistusta oli esimerkiksi Mikkelin rakuunoiden käytössä.

Ratsuosastojen aseistus oli myös yhtä kirjavaa kuin muukin varustus. Usein aikalaisten kertomuksissa mainitaan vain asetyyppi esimerkiksi pistooli tai karabiini, mutta harvoin aseesta on tarkempaa kuvausta. Aseiden alkuperää ja mallia on siksi jälkikäteen lähes mahdotonta selvittää. Kuitenkin muun muassa Savonlinnan osaston käyttämät Nagant-revolverit ja Colt-pistoolit olivat kummatkin tsaarin armeijan käyttämiä käsiaseille ja myös sieltä peräisin. Myös saksalaisia aseita oli osastoilla käytössä. Tällaisia olivat esimerkiksi puisella perällä varustetut Mauser C96 pistoolit. Nämä aseet oli tuotu maahan muun muassa saksalaistan ja jääkärien toimesta. Myös karbiinit ja ratsuväen kiväärit olivat haluttuja ratsuosastojen keskuudessa.

Vapaussodan sekavasta alkutilanteesta johtuen oli hyvin vaikea koordinoida joukkojen varustamista. Joukot olivat hyvin hajallaan ympäri Suomea ja vailla yhteyksiä toisiinsa, mikä osaltaan lisäsi sekavuutta. Tunnuksena käytettiin valkoista käsivarsinauhaa ja usein myös lakissa valkoista lakinpäällystä. Karjalan rintamalla oli käytössä lakkiin kiinnitetyt vinoneliön muotoiset tunnuksat. Sodan alussa oli käytössä hyvin monenlaisia pukuja. Mitään yhtenäistä varustusta ei tuolloin vielä kuitenkaan ollut käytössä ja täysin yhtenäiseen varustukseen ei päästy sodan aikana. Edellä kerrotuista syistä johtuen näiden ratsuosastojen varustus oli hyvin kirjavaa aseistuksen, ratsastusvarusteiden ja vaatetuksen osalta. Organisaatioltaan osa ratsuosastoista oli Suomen Rakuunarykmentin mukaisen eskadroonan tyyppisesti järjestettynä. Myös varustamisen osalta noudatettiin todennäköisesti pitkälti venäläistä järjestelmää.

Vapaussodan aikana hevoskohtaisessa varustuksessa ei juurikaan tapahtunut suunnitelmallista kehitystä. Tähän vaikutti tietenkin se, että sodan olosuhteissa oli paljon muita tärkeämpiä asioita ratkaistavana. Käytössä olleet venäläiset ratsuvarusteet oli suunniteltu tietyllä tavalla satulaan kiinnitettäväksi. Olisi ollut ajan hukkaa alkaa kehittämään uusia korvaavia järjestelmiä, jo olemassa olevien ja toimivien tilalle. Varmaa on kuitenkin se, että yksittäiset henkilöt muokkasivat esimerkiksi satulavarustusta jättämällä pois joitakin tarpeettomiksi kokemiaan tarpeita tai lisäämällä siihen tarpeellisiksi katsomiaan lisäelementtejä.

Vapaussodan jälkeen saksalaisten vaikutus näkyi juuri perustetun Suomen armeijan kaikilla tasoilla. Saksan Itämerendivisioonan saksalaiset upseerit toimivat Suomen armeijassa eri asteisina sotilasohjaajina aina joulukuulle 1918 saakka. Kesällä 1918 suoritettiin armeijan uudelleen organisointi saksalaisen suunnitelman mukaan. Tämän uuden järjestelyn suunnittelijoina olivat nimen omaan saksalaiset. Suunnitelman mukaan oli tarkoitus sovittaa Suomen armeija saksalaiseen sotilaalliseen järjestelmään ja kehittää sitä tarpeen vaatiessa palvelemaan Saksan maailmansotaan liittyviä suunnitelmia. Uudelleen järjestelyn mukaisesti Suomen armeijan rauhanaikaiseen organisaatioon kuului kolme divisioonaa, joihin jokaiseen kuului yksi ratsuväkirykmentti. Ratsuväkirykmenttejä oli perustettu Vapaussodan aikana vain kaksi. Koska divisioonaa oli kolme, täytyi perustaa yksi uusi ratsuväkirykmentti.

Hevosvarustusta oli Vapaussodan jäljiltä runsaasti Suomessa. Iso osa siitä oli venäläisperäistä. Osa varustuksesta oli kuitenkin siviilimallista sekä hyvin sekalaista ja sellaisenaan ratsuväen käyttöön soveltumatonta. Ainakin periaatteessa Suomessa oli olemassa kolmen ratsuväkirykmentin hevoskohtainen varustus. Uudenmaan Rakuunarykmentin ja Karjalan Ratsujääkäriykmentin sekä erillisten ratsuosastojen varustuksesta muodostui varmaan yhteensä tarvittava määrä ratsuvarusteita. Lisäksi uusissa vuoden 1918 määrävahvuuksissa ratsurykmenttien hevos- ja miesmäärä pieneni entisistä vahvuuksista, joten varustuksesta ei varmasti tullut ainakaan lukumäärällistä puutetta. Ratsuväen lisäksi myös muutkin aselajit tarvitsivat ratsuvarusteita ja etenkin satuloita. Niistä mainittakoon tärkeimpänä esimerkkinä kenttätykistö. Elokuun lopulla 1918 Sota-asiaintoilikunnan antamassa Suomen armeijaa koskevassa varustamiskäskyssä venäläiset ratsuväenkiväärit m/91 määrättiin ratsuväen ja polkupyöräjoukkojen aseistukseksi. Vuonna 1918 ratsuväkijoukot oli ollut tarkoitus

varustaa myös revolverein, mutta ilmeisesti niin suurta määrää saman mallisia aseita ei ollut tuolloin saatavilla. Huomion arvoista on todeta, että heti armeijan perustamisesta lähtien kiinnitettiin huomiota aseistuksen soveltuvuuteen eri aselajeille.

Luotaessa Suomelle armeijaa Vapaussodan vaikeissa olosuhteissa on selvää, että kaikesta varustuksesta oli suuri puute. Sama koski myös suomalaista ratsuväkeä. Vapaussodan aikana tärkeimpänä asiana oli ollut se, että varusteita ylipäänsä oli joukkojen käytössä. Niiden soveltuvuudesta jouduttiin pakostakin tinkimään. Sodan päätyttyä vallinnut materiaalipuute ei kuitenkaan kadonnut minnekään. Elokuun lopulla 1918 saksalainen Itämeren Divisioona luovutti Suomen armeijalle runsaasti erityisesti tykistön tarvitsemaa sotamateriaalia. Materiaalin joukossa oli myös saksalaisia Kruppin ratsusatuloita täydellisesti varustettuna 103 kappaletta sekä 95 kappaletta lähes täydellisesti varustettua Kruppin satulaa. Luovutettavien varusteiden mukana tuli myös 19 itävaltalaista satulaa sekä viisi rikkinäistä satulaa. Lisäksi materiaaliin kuului 150 hevoslointa sekä kymmenittäin kuolaimia ja yhteensä noin 150 kappaletta kahta mallia olevia riimuja sekä kaksi satulatarvelaatikkoa. Tämä saksalaisten kanssa tehty kauppa oli kuitenkin kokonaisuuden kannalta varsin mitätön, eikä riittänyt missään määrin paikkaamaan vallitsevaa puutetta.

Ranskasta kesällä 1919 tehdyn suuren sotatarvikekaupan seurauksena Suomen ratsuväki sai käyttöönsä ranskalaiset sapelit m/1822, saksalaiset m/98a karbiinit sekä espanjalaiset pistoolit. Lisäksi armeija sai tavaraerän mukana 50 satulasepän- ja 200 kengityssepän varustelaatikkoa. Nyt ratsuväen käyttöön oli riittävä teräaseita määrä. Niillä korvattiin siihen asti käytössä olleet venäläiset šaškat. Samoin Ranskasta ostetut Mauser-karbiinit jaettiin ratsuväen käyttöön. Niillä korvattiin käytössä olleet venäläiset ratsuväenkiväärit m/91. Näin saatiin yhtenäistettyä koko ratsuväen mieskohtainen aseistus. Lisäksi Ranskasta saatiin saksalaisia konekivääreitä m/08, joilla pystyttiin varustamaan tarvittavat konekiväärieskadroonat. Myöskään ei pidä unohdtaa Ranskasta hankittua suurta pistoolimäärää. Näillä pistooleilla m/19 kyettiin aseistamaan yhtenäisesti lyhyen käsiaseen tarvitsevat taistelijat. Sitä ennen pistooliaseistuksen määrä ja laatu olivat olleet tähän riittämättömiä. Myös mallikirjavuus oli ollut hyvin suurena ongelmana.

Kesällä 1919 ratsuväen käyttöön vahvistettiin uudenmalliset teräaseet. Vahvistettu malli oli suorateräinen miekka mustassa tupessa. Ranskasta ostetut sapelit olivat

kuitenkin kaarevateräisiä ja vastoin tätä ohjesääntöä. Joka tapauksessa ranskalaiset sapelit otettiin käyttöön syksyn aikana vuonna 1919. Ranskalaissapeleiden kaarevateräisyys saattoi olla yksi tekijä, minkä takia mallistossa m/22 olleet ratsuväen teräaseet olivat kaikki kautta linjan kaarevateräisiä.

Ratsuväki sai käyttöönsä uuden puvun m/18. Ratsuväen asepuvun m/18 syntymiseen vaikuttaneita tekijöitä ei ole lähdeaineiston perusteella pystytty tarkoin selvittämään. Ratsuväen univormu m/18 oli käytössä Hämeen Ratsurykmentillä sekä Karjalan Ratsujääkäriykmentillä. Uudenmaan Rakuunarykmentti käytti omaa Vapaussoidan aikaista pukua. Ratsuväen asetakin m/18 kuosi ja monet sen yksityiskohdat muistuttavat hyvin paljon Ruotsin ratsuväen käyttämää niin sanottua luurankotakkia. Myös puvun lakki omasi runsaasti ruotsalaisia piirteitä. Koristeellisesta ruotsalaismallisesta ulkoasusta huolimatta pukuun m/18 ei oltu kentällä tyytyväisiä. Muun muassa ratsuväen piirissä pukua luonnehdittiin suorastaan epäonnistuneeksi. Lähdeaineiston puutteellisuus ei kuitenkaan mahdollista asian tarkempaa analysointia. Voidaan kuitenkin olettaa, että puvun vartalonmukainen asetakki aiheutti hankaluuksia ratsastuskäytössä. Se ei todennäköisesti sallinut kovinkaan suuria liikkeitä. Mahdollisesti myös housujen leikkaus ei soveltunut ratsastuskäyttöön. Juuri housujen huono istuvuus saattoi aiheuttaa ratsastajalle pahoja hiertymiä ja vaikeuttaa hevosen hallintaa. Tyytymättömyys pukuun m/18 aiheutti kuitenkin paineita uuden pukumallin kehittämiseen. Puvun m/18 tilalle suunniteltiin uusi paremmin armeijan käyttöön soveltuva pukumalli m/19.

Suunniteltaessa uutta mallistoa m/19 oli yhtenäistäminen varustuksen ja asusteiden osalta yleisenä päämääränä. Varsinaisesta suunnitteluprosessista ei ole löytynyt lähdemateriaalia. Tämän johdosta esimerkiksi ratsuväen osalta ei pystytä hahmottamaan kaikkia niitä tekijöitä, mitkä vaikuttivat puvun m/19 syntyyn. Kuitenkin yhtenä selkeänä vaikuttimena olivat puvussa m/18 havaitut puutteet. Varmasti myös puvun esteettiseen puoleen kiinnitettiin huomiota. Yhtenä esimerkkinä tästä voidaan pitää housujen punaista väriä. Punainen kangas housuihin saatiin Ranskan kauppojen yhteydessä kesällä 1919. Varmuudella ei tiedetä syytä housujen punaiseen väriin. Yhtenä tekijänä saattoi olla se, että punaista kangastaa saatiin edullisesti ranskalaisilta kesällä 1919. Pukuun m/19 kuului punaiset ratsuhousut keltaisin reunuksin sekä nauha- eli luurankotakki. Housujen keltaiset nauhat ja takin luurankokuvio olivat jo puvussa m/18 ja siksi oli luonnollista siirtää nämä ratsuväen tunnusmerkit

myös uuteen pukumalliin m/19. Vuodesta 1919 eteenpäin Suomen ratsuväki käytti punaisia housuja koko olemassaolonsa ajan.

Kaikki Suomen kolme ratsuväkirykmenttiä siirtyivät käyttämään pukumallia m/19. Pukumalli m/19 rinnalla käytettiin kuitenkin vielä vanhempia pukuja muun muassa harjoituskäytössä. Oli taloudellisesti järkevää käyttää loppuun pukimia m/18 sekä Uudenmaan Rakuunarykmentin Vapaussodan aikaisia pukimia. Pukumalli m/19 oli käytössä aina vuoteen 1922 saakka, jolloin vahvistettiin käyttöön uusi pukumalli m/22. Malli oli muutamien korjauksin sama kuin malli m/19. Malli m/22 taustalla oli suuri varusteiden ja pukineiden yhtenäistäminen. Varsinaista uutta pukumallia ei luotu. Malli m/19 ja sitä täydentäneet lukuisat määräykset keskitettiin nyt saman mallinimikkeen alle. Joitakin pieniä muutoksia varusteisiin ja asusteisiin tehtiin. Esimerkiksi ratsuväen päällystakissa m/19 ollut takahalkio tuli uudessa pukumallissa m/22 käyttöön kaikkien aselajien päällystakkeihin. Muutamia pukukappaleita jäi mallistosta pois ja joitakin uusia lisättiin siihen. Malli m/22 oli ensimmäinen kattava kokonaismallisto koko armeijalle. Lisäksi aikaisemman malliset pukukerrat oli kulutettu. Tämä mahdollisti puvuston lähes täydellisen yhtenäistämisen. Hyvin todennäköistä on, että muun muassa ratsuväen piirissä käytettiin asepuvua m/19 rinnan puvun m/22 kanssa. Puvuissa ei ollut huomattavia keskinäisiä eroja.

Vapaussodan ja kaksikymmentäluvun alun välisenä ajanjaksona merkittävimäksi vaikuttajaksi Suomalaiseen ratsuväkeen ja sen varustamiseen nousivat Vapaussodan tapahtumat ja ennen kaikkea venäläiseltä ratsuväeltä sotasaaliina saadut varusteet ja aseet. Vapaussodan jälkeen merkittävin vaikuttava tekijä oli varmasti Ranskasta kesällä 1919 hankittu suuri sotatarvike-erä. Sen johdosta koko suomalainen ratsuväki kyettiin aseistamaan yhdenmukaisesti sekä terä- että ampuma-aseiden osalta. Ranskan kauppojen taustalla oli varmaan myös suomalaisten tuntema pelko vahvistuvaa Neuvosto-Venäjää kohtaan. Sitä varten oli pyrittävä varustautumaan mahdollisimman nopeasti. Silloin kelpasi myös heikompilaatuinen ja sekalainen sotamateriaali. Yleisenä ongelmana oli myös varojen niukkuus. Tämä vaikutti todennäköisesti ratsuväen kehitystyöhön ja hankintoihin. Myös Vapaussodan jälkeisestä organisaatiosta aiheutui ongelmia ratsuväen kehittämisessä. Ratsuväen varusteita ei kyetty kehittämään keskitetysti. Tämä oli yksi syy ratsuväkiprikaatin perustamiselle. Myös koulutuksen yhdenmukaisuutta oli vaikea valvoa rykmenttien ollessa hajasijoitettuna ympäri maata. Muun muassa näiden seikkojen johdosta 20-luvun alussa teh-

tiin päätös ratsuväen keskittämisestä samaan joukko-osastoon. Sijoituspaikaksi tuli Lappeenrannassa sijainneet entisen Suomen Rakuunarykmentin kasarmit.

Kaksikymmentäluvun alussa suomalainen ratsuväki siirtyi prikaatikokoonpanoon. Tämä uusi organisaatio mahdollisti ratsuväen varustuksen kokonaisvaltaisen kehittämisen täysipainoisesti. Nyt kehitystyötä pystyttiin kontrolloimaan helpommin muun muassa Ratsuväkiprikaatin esikunnan toimesta. Kehitystyö näyttää lähteneen varsinaisesti liikkeelle vasta 20-luvun puolivälin paikkeilla. Yhtenä syynä tähän oli käytössä olleiden varojen niukkuus. Rahat suunnattiin välttämättömiin toimintoihin ja varusteiden kehittäminen ei kuulunut tärkeysjärjestyksessä kärkipäähän. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että ratsuväen varusteet olivat alkuaikoina varsin kulu-neita. Syy tähän oli se, että uudishankintoihin ei ollut käytettävissä riittävästi rahaa. Vuosikymmenen loppua lähestyttäessä ratsuväen varustilanne alkoi pikkuhiljaa parantua. Myös kehittämistoiminta vilkastui ja saavutti huippunsa 30-luvun ensimmäisinä vuosina. Kehitystyötä tehtiin tuolloin aseiden, vaatetuksen, mieskohtaisen ja hevoskohtaisen varustuksen parissa. Kehitystyön tulokset alkoivat näkyä 30-luvun puolivälin jälkeen.

Teräaseiden osalta suomalainen ratsuväki pääsi yllättävän nopeasti tyydyttävään ratkaisuun. Kaksikymmentäluvun alussa teräaseistuksen rungon suomalaisessa ratsuväessä muodostivat kesällä 1919 Ranskasta hankitut ratsuväen miehistösapelit m/1822. Muiden teräaseiden kohdalla tilanne oli edelleen se, että niiden hankintoihin ei oltu varojen puutteen takia ryhdytty. Ranskalaiset ratsuväkisapelit m/1822 säilyivät 20- ja 30-lukujen ajan ratsuväen käytössä. Ranskalaista sapelia pidettiin liian pitkänä suomalaisten miesten aseeksi. Tämän takia sapeleiden terää päätettiin lyhentää. Samalla kahvan rakennetta muutettiin yksinkertaisemmaksi poistamalla ylimääräisiksi katsottuja väistikaaria. Tarkoituksena oli parantaa sapelin lyöntiominaisuuksia. Osa ranskalaisista sapeleista muutoskorjattiin 20-luvun puolenvälin ja 30-luvun alun välisenä aikana. Mahdollisesti muutoskorjauksien taustalla oli ajatus saada ranskalaisen sapelin ominaisuudet muistuttamaan hyväksi todettuja venäläisiä šaškoja. Muutoskorjauksen jälkeen muun muassa kahva muistutti venäläisen sapelin kahvaa. Huomion arvoista on myös todeta, että venäläisiä šaškoja käytettiin vielä 20- ja 30-luvuilla ratsuväen lyöntiharjoituksissa. Muutoskorjauksen tuloksena syntynyt suomalainen ratsuväenmiekkä oli ratsuväen pääasiallisena teräaseena yhtäjaksoisesti aina Jatkosodan hyökkäysvaiheen loppuun saakka. Mallistossa m/22

ratsuväen upseerimiekat olivat myös kaarevateräisiä ja kiiltävällä tupella varustettuja. Niiden tilauksiin päästiin vasta 20-luvun puolivälin paikkeilla. Viivästys johtui yksinkertaisesti käytössä olleiden varojen niukkuudesta. Tilauksia jatkettiin aina Talvisotaan saakka.

Ratsuväkiprikaatin perustamisen yhteydessä sinne siirtyvien joukkojen aseistus siirtyi niiden mukana. Näin ollen joukkojen pääaseistuksena olivat edelleen saksalaiset m/98a karbiinit sekä maxim m/08 konekiväärit. Pistooliaseistuksen rungon muodosti espanjalaiset 7.65 millimetrin browning-pistoolit. Karbiineissa sekä konekivääreissä käytettävä 7.92 millimetrin patruuna oli kuitenkin ongelmallinen. Siksi haluttiin päästä yhtenäiseen kaikkien kivääriaseiden kohdalla Suomessa jo vakiintuneeseen venäläiseen patruunatyyppiin 7.62X53R. Kevättalvella 1924 suomalaisille tarjoutui mahdollisuus vaihtokauppaan puolaisten kanssa. Saksalaiset karbiinit vaihdettiin muun muassa venäläisiin rakuunakivääriin m/91. Rakuunakiväärit m/91 jaettiin karbiinien m/98a tilalle. Venäläinen rakuunakiväärin kantotapa ei kuitenkaan osoittautunut onnistuneeksi. Mauser-karbiineissa ollut kantohihna oli todettu käytössä hyväksi ja toimivaksi ratkaisuksi. Tämän takia suomalaiset kehittivät kivääriin saksalaistyyppisen kantohihnan. Ase sai nimikkeen suomalainen rakuunakivääri m/91.

Pistooliaseistus rakentui 20-luvun alussa espanjalaisen pistoolin m/19 varaan. Ase oli osoittautunut sopimattomaksi sotilaskäyttöön. Tämän takia etsittiin uutta sotilaspistoolia Suomen armeijalle. Pistooliaseistusta päätettiin täydentää Parabellum-pistooleilla. Kaksikymmentäluvun aikana aseita hankittiin huomattava määrä ja myös ratsuväki sai käyttöönsä kyseisiä pistooleja. Ratsuväen kannalta oli tärkeää, että ase oli helposti käsiteltävissä ja varmatoiminen. Ratsuväen käytössä ollut espanjalainen pistooli ei täyttänyt näitä vaatimuksia etenkin toimintavarmuuden osalta. Kaksikymmentäluvun aikana Parabellum-pistoolien määrä lisääntyi Ratsuväkiprikaatin pistoolikannassa. Kolmekymmentäluvun puolivälissä Parabellumien määrä oli jo lähes kaksinkertainen verrattuna espanjalaisiin pistooleihin.

Ratsuväenaseistuksen kehitystyö pysähtyi venäläisen rakuunakiväärin m/91 muunnoskorjaukseen. Jalkaväenkiväärin m/27 kehitystyössä ei huomioitu aseiden soveltuvuutta ratsuväen käyttöön. Kivääri tuli sarjavalmistukseen vuonna 1929. Vasta jalkaväenkiväärillä m/27 suoritettujen kokeilujen jälkeen todettiin aseiden koon ja kantotavan soveltumattomuus ratsuväen käyttöön. Tämän jälkeen käynnistettiin suunnittelu-

työ ratsuväelle soveltuvan kiväärimallin kehittämiseksi. Ratsuväessä asetta kuljetettiin selässä lappeellaan. Kantohihna kulki vasemman olan yli, perän ollessa alaspäin. Aseen tuli sijoittua selkään niin, että se ei lyönyt ratsastettaessa hevosen selkään ja satulavarustukseen. Kantohihnan suhteen suunnittelussa päädyttiin samanlaiseen ratkaisuun, kun saksalaisessa Mauser-karbiinissa. Suomalaisessa rakuunakiväärissä m/91 käytettiin samaa kantotapaa. Koko 30-luvun alun kestäneen suunnittelutyön tuloksena vuonna 1934 aloitettiin aseiden kokoonpanotyö. Aseet saatiin ratsuväen käyttöön seuraavan vuoden kuluessa. Ase sai nimikkeen ratsuväenkivääri m/27.

Uusien ratsuväenkivääreiden m/27 valmistumista odoteltaessa Ratsuväkiprikaatissa haluttiin kokeilla erilaisia kiväärin kantotapoja. Kokeiluja varten hankittiin Saksasta vuonna 1934 saksalaismallinen kiväärinsatulaankiinnittämislaitte. Kokeiluja varten Ratsuväkiprikaati sai muutamia ratsuväenkiväärejä m/27. Ajatuksena oli saada kivääri pois ratsastajan selästä ja helpottaa näin ratsastajan toimintaa. Kokeilujen tuloksena päädyttiin kuitenkin ratkaisuun, jossa asetta kuljetettiin edelleen selässä. Kivärinsatulaankiinnittämislaitte hidasti toimintaa ja etenkin nopeissa tilanteissa saksalainen järjestelmä oli liian hidas. Tulenavaus- ja jalkautumisnopeutta pidettiin tärkeimpinä ominaisuuksina. Selästä kiväärin sai nopeammin käyttökuntoon kuin saksalaisesta kannattimesta. Kokeilu osoittaa sen, että tehokkuus ajoi tässä tapauksessa käyttömukavuuden edelle.

Kaksikymmentä- ja kolmekymmentäluvun tärkeimpänä ratsuväen aseistusta koskevana kehityksenä voidaan pitää ratsuväenkiväärin m/27 kehitystyötä. Ase muodosti suomalaisen ratsuväen runkoaseistuksen 30-luvun loppupuolella. Ase oli myös tärkein mieskohtainen ase Talvi- sekä Jatkosodassa. Merkittävänä voidaan myös pitää 20-luvun puolivälin paikkeilla toteutettua venäläisten rakuunakiväärien muutoskorjausohjelmaa. Myös hivenen aikaisemmin ratsuväessä käytetty patruunatyypin oli yhdenmukaistettu yleisesti käytössä olleen patruunatyypin (7.62x53R) mukaiseksi. Yleisellä tasolla tarkasteltuna ratsuväen aseistus kehittyi yleisten päälinjojen mukaisesti. Kiväärin m/27 suunnittelun yhteydessä ei kuitenkaan huomioitu heti ratsuväen erikoistarpeita. Tämän takia ratsuväki sai käyttöönsä oman kiväärinsä m/27, vasta viisi vuotta jalkaväenkiväärin m/27 sarjatuotannon aloittamisen jälkeen.

Ratsuväkiprikaati osallistui useisiin Puolustusministeriön Intendenttiosaston suorittamiin kokeiluihin. Kokeilut koskivat pääsääntöisesti alus- ja päällysvaateista sekä jalkineita. Erityisesti puku- ja varustemallin m/27 kokeiluun ratsuväen piirissä osallistuttiin varsin kattavasti. Ratsuväelle vahvistettiin kenttäpukuun m/27 erityinen kenttäpusero, mikä poikkesi jonkin verran muiden aselajien puseroista. Puserossa oli otettu huomioon ratsuväkiaselajin tarpeita. Muun muassa puseron takahalkio ja koko alaselkä poikkesivat vakiomallista, koska satulassa istuttaessa muutoin helma olisi jäänyt satulan ja takamuksen väliin. Myös vyökoukut oli siirretty takaa sivulle. Syynä tähän varmaankin oli se, että takana ne olisivat helposti tarttuneet satulan takapakaukseen. Ratsuhousujen m/27 kehitystyöhön ratsuväki antoi myös vahvan panoksensa. Ratsuhousujen kokeilusta ja kehittämisestä vastasi myös omalta osaltaan kenttätykistö. Kokeilujen perusteella aivan aluksi korjattiin mallissa esiintyneet virheellisyudet. Tämän jälkeen kokeiltiin eri laatuksia kangasvaihtoehtoja. Varsin varhaisessa vaiheessa diagonaalivillakangas todettiin parhaaksi valmistusmateriaaliksi. Vastaavasti armeijan pukukangas m/27 todettiin pääsääntöisesti kaikissa kokeiluissa huonoimmaksi vaihtoehdoksi. Myös muissa kokeiluun osallistuneissa joukko-osastoissa havainnot olivat osittain samansuuntaisia. Kaikesta huolimatta kokeiluja jatkettiin myös housukankaalla m/27. Kenttäpukua m/27 kokeiltiin vuodesta 1928 alkaen. Kokeet jatkuivat useiden vuosien ajan. Ratsuväen piirissä esiintyi koko kokeilujakson ajan voimakasta vastustusta etenkin ratsuhousuissa käytettyä kangasta m/27 kohtaan. Ilmeisesti myös housujen väri ei miellyttänyt ainakaan kaikkia.

Kolmekymmentäluvun alussa suoritettiin erilaisia jalkinekokeiluja. Kokeilujankohdaksi palveluskäytössä olleet nahkasaappaat m/27 todettiin materiaalinsa osalta huonolaatuiseksi. Erilaisissa kokeiluissa testattiin saappaissa käytettäviä eri laatuksia nahkoja, saappaiden puolipohjia sekä kumikorkolappuja. Kaikkien kokeiluiden perimmäisenä tarkoituksena oli pidentää saappaiden käyttöikää ja vähentää niiden korjatarvetta. Saappaiden kuivausominaisuuksia yritettiin parantaa lähinnä eri laatuksilla nahkamateriaaleilla. Kyllästetyt kromiparkitut nahat todettiin saappaan pintamateriaalina parhaiksi. Erityisesti vedensietokyky oli parkkinahkaan verrattuna huomattavasti parempi. Ilmeisesti ajan mittaan saappaiden malli oli muokkautunut 30-luvulle tultaessa sopivaksi, sillä eri mallisia saappaita ei kokeiluissa juurikaan käytetty. Jotakin pieniä rakenteellisia muutoksia kuitenkin ehdotettiin saappaisiin tehtäväksi. Saappaiden mallilla oli kuitenkin merkityksensä. Erityisesti saappaan pohjarakenteella ja materiaalilla pystyttiin välttämään saappaan juuttuminen jalustimeen. Tämä

oli erityisen tärkeää etenkin silloin, jos ratsastaja putosi satulasta. Korkoratkaisuilla ja pohjan rakenteella oli myös merkitystä muun muassa saappaan kulumiselle. Myös oikein muotoilluilla saappailla estettiin jalkojen hiertyminen ja kipeytyminen.

Ratsuväkiprikaatissa kokeiltiin erilaisia yksittäisiä varusesineitä. Muun muassa kenttäpulloja ja leipälaukkuja kokeiltiin ja kehitettiin. Esimerkiksi kenttäpulloon suunniteltiin Ratsuväkiprikaatin toimesta toimivampi ja kestävämpi kantoratkaisu. Ratsuväen erityisluonteesta johtuen myös muut varusesineet joutuivat tavallista kovemmalle rasitukselle alttiiksi. Erityisesti ratsastettaessa tärinä ja edestakainen liike aiheuttivat helposti varusteiden rikkoutumisia ja katoamisia. Tämän takia oli hyvin perusteltua, että esimerkiksi juuri varusteiden kiinnitys- ja kantoratkaisuja vahvennettiin tai muutettiin ratsuväen toimintaan paremmin sopiviksi.

Alusvaatteilla oli ratsuväen toiminnan kannalta tavallista suurempi merkitys. Hiostuessaan erityisesti alushousut aiheuttivat helposti hiertymiä ja nämä puolestaan vaikeuttivat hevosen hallintaa tai pahimmassa tapauksessa estivät ratsastamisen kokonaan. Myös väärin leikatut alusvaatteet repeytyivät helposti ratsastusharjoitusten yhteydessä. Vuoden 1931 syksystä lähtien Puolustusministeriön Intendenttiosasto kokeili useissa eri varuskunnissa kudottuja alusvaatteita. Ratsuväkiprikaati osallistui myös alusvaatekokeiluun ja testasi kudottuja trikoo-alusasuja yli puolentoista vuoden ajan. Trikoo-alusvaatteet olivat joustavia ja ihonmyötäisiä. Ne kuivuivat hyvin nopeasti ruumiinlämmön vaikutuksesta ja elastisuudestaan johtuen ne eivät rikkoontuneet niin helposti kuin kankaisten alusvaatteet. Kokeiluiden tulokset olivat myönteiset ja sen seurauksena trikoo-alusasut tulivat yleiseen käyttöön kankaisten alusvaatteiden rinnalle. Talvikäytössä alusvaatteiden lisäksi katsottiin tarvittavan villapaitaa. Flaanelisia alusvaatteita käytettiin ratsuväessä erityisen kylmillä ilmoilla. Tällöin myös villapaidan tarve nähtiin välttämättömänä.

Kesällä 1932 Ratsuväkiprikaati osallistui laajaan Puolustusministeriön Intendenttiosaston kesäpuserokokeiluun. Kokeiltavana oli tuolloin teräksenharmaa kesäpusero m/32/vanh. Ratsuväkiprikaatissa tehdyt havainnot osuivat hyvin yhteen useiden muiden joukko-osastojen näkemyksiin. Muun muassa kesäpuseron selkävyön todettiin olevan liian ylhäällä ja puseron helmojen avautuvan hyvin helposti. Myös kyynärpäihin sijoitetut vahvikkeet todettiin tarpeettomiksi. Ratsuväkiprikaatista ehdotettiin puseroiden taskuihin neppariinnitystä hankautumien ehkäisemiseksi. Tämä ehdo-

tus ei kuitenkaan toteutunut. Lukuisa joukko muita pieniä muutos- ja parannusehdotuksia kuitenkin hyväksyttiin.

Myös kokeilupukua m/34 testattiin Ratsuväkiprikaatissa 30-luvun puolivälissä. Valittavasti itse kokeilusta ei ole löytynyt Ratsuväkiprikaatin osalta varsinaista lähdemateriaalia. Tämän takia Ratsuväkiprikaatin kokeilutuloksista ei myöskään pystytä vetämään johtopäätöksiä. Ratsuväen erikoistarpeet huomioitiin myös kokeiluvuvussa m/34. Pukuun suunniteltiin ratsuväkeä ja kenttätykistöä varten ratsuhousut m/34. Housut noudattivat malliltaan hyvin pitkälle puvun m/27 ratsuhousuja. Uudenaan rakuunarykmentissä suoritettujen kokeilujen yhteydessä käytettiin kuitenkin asetakin m/34 kanssa myös tummanpunaisia ratsuhousuja m/22. Punaisia housuja käytettiin kokeiluissa mahdollisesti Ratsuväkiprikaatin toivomuksesta. Pukuun m/36 vahvistettiin ratsuväelle sittemmin punaiset- sekä harmaat ratsuhousut. Ratsuväkiprikaatin vaikutusta asiaan ei pystytä osoittamaan lähteiden perusteella, mutta todennäköisesti ratsuväen mieltymyksillä on ollut asiaan osuutta. Pukumalli m/36 ei tuonut ratsuväen osalta juurikaan poikkeavia varusteita. Aivan kuten muissakin pukumalleissa, myös mallissa m/36 oli asetakin ja kesäpuseron helma muita aselajeja lyhyempi. Huomion arvoista on se, että aikaisemmista ratsuväen päähineistä poiketen nyt kenttälakkiin ei tullut enää leukahihnaa. Vielä vuoden 1939 aikana pukumalliin m/36 lisättiin muutamia pukineita. Muun muassa kesälakki m/39 ja turkislakki m/39 tulivat uusina päähineinä myös ratsuväen käyttöön. Nämä eivät kuitenkaan suoranaisesti vaikuttaneet ratsuväen erikoisvaatetukseen vaan tulivat yhteisesti kaikille aselajeille käyttöön.

Vaatetuksen osalta ratsuväen aloitteesta suoritettiin myös jonkin verran omia kokeiluja. Muun muassa käsinekysymystä pyrittiin ratkomaan Ratsuväkiprikaatissa oma-toimisesti. Aikaisemmin käytössä olleet nahkakintaat eivät soveltuneet ratsuväen käyttötarkoituksiin. Ratsuväkiprikaati sopi käsinevalmistajien kanssa kokeilumalleista. Kokeilukäsineitä testattiin päivittäisessä palveluskäytössä. Kokeilut suoritettiin kuitenkin aina yhteisymmärryksessä Puolustusministeriön Intendentti-osaston kanssa. Kolmekymmentäluvun alkupuolen kokeiluissa sormikasmalliset ratsuväennahkakäsineet havaittiin erityisesti ratsuväen käyttöön sopiviksi. Ne mahdollistivat muun muassa ase- ja ohjien käsittelyn ratsailla oltaessa. Idea nahkasormikaiden käytöstä ratsuväenkäsineinä oli peräisin Ruotsin ratsuväeltä.

Yleisellä tasolla tarkasteltuna ratsuväen käyttämä vaatetus kehittyi yleisen vaatetuskehityksen mukana. Ratsuväen osalta pukineet poikkesivat tietyiltä osin muiden aselajien käyttämistä vaatteista. Yleensä ratsuväen erikoistarpeet huomioitiin suunnittelun yhteydessä. Kokeiluvaiheessa tehtiin tarvittaessa korjauksia pukineissa havaittuihin puutteisiin ja virheisiin. Yleensä ratsuvarustukseen liittyvien pukineiden kokeiluun osallistui toisena ratsastavana aselajina myös kenttätykistö. Kokeiluja suoritettiin yleensä Puolustusministeriön Intendenttiosaston toimeksiannosta, mutta myös Ratsuväkiprikaatin omasta aloitteesta. Tärkeimpänä kehitystyön kohteena 20- ja 30-luvuilla olivat ratsuväen housut. Hyvät ratsuhousut olivat ratsuväen toiminnan kannalta erityisen tärkeitä. Todennäköisesti juuri siksi niiden kehittämisesä nähtiin niin paljon vaivaa. Aikaisemmista housumalleista sekä niiden kehittämisesä ja kokeiluista oli olemassa aineistoa. Ainakin periaatteessa ratsuhousujen m/36 kehittämisesä olisi pitänyt olla tämän johdosta parhaimmat edellytykset. Kuinka paljon aikaisempaa tutkimusaineistoa käytettiin kehitystyössä hyväksi, sitä ei tässä tutkimuksessa kyetty selvittämään. Kenttäpuku m/36 oli viimeinen suomalaisen ratsuväen käyttämä pukumalli. Sen kanssa myös suomalainen ratsuväki lähti Talvisotaan ja taisteli se päällä aina Jatkosodan loppuun saakka.

Ratsastusvarusteiden osalta ei vielä 20-luvun alussa ollut tapahtunut juurikaan kehitystä. Suomen armeijassa oli monia eri mallisia satuloita. Tärkeimpiä näistä satuloista olivat venäläis-, ranskalais- sekä saksalaismalliset satulat. Ranskalaiset sekä venäläiset satulat olivat heikomman laatunsa takia hivenen toisarvoisessa asemassa. Tämän takia ne oli siirretty yleensä myös toisarvoiseen käyttöön. Ranskalais- ja venäläismallisia satuloita ei tiettävästi valmistettu koskaan Suomen armeijalle uustuotantona. Varmaa on kuitenkin se, että näitä satuloita korjattiin ja niihin valmistettiin varaosia kotimaisena tuotantona. Vastaavasti saksalaismallinen ratsusatula oli lyönyt itsensä läpi ja siitä oli tullut armeijan perusmalli. Saksalaismallisen satulan suosimisesä saattoi vaikuttaa myös venäläistä varustusta kohtaan yleisesti tunnettu vastenmielisyys. Saksalaismallisia satuloita alettiin valmistamaan Suomen armeijan tarpeisiin. Mallina käytettiin todennäköisesti Suomeen Vapaussodan aikana ja sen jälkeen hankittuja saksalaisia ratsusatuloita. Satulat Suomen armeijalle valmisti oululainen Oy Åström Ab. Satularungot Oy Åströmin Ab:n satuloihin valmistettiin Saksassa berliiniläisen H. Becker & Co. yrityksen toimesta. Varmasti jo Vapaussodan aikaiset suhteet ja harjoitettu yhteistyö Oy Åströmin Ab:n hevostarvikkeita valmistaneen tehtaan kanssa vaikutti myöhempisiin liikesuhteisiin. Valitettavasti ei ole

löytynyt tarkkaa tietoa siitä, milloin Oulussa aloitettiin saksalaismallisten satuloiden tuotanto. Syytä satularunkojen valmistamiseen Saksassa ei myöskään tiedetä. Mahdollisesti kotimaisen valmistuksen katsottiin tulevan kalliimmaksi ja myös satularunkojen valmistuksessa tarvittavan tietotaidon saaminen olisi ollut todennäköisesti hankalaa.

Muun muassa suomalainen ratsuväki käytti saksalaismallisia miehistösatuloita. Eri-tyisesti juuri ratsuväen käytössä korostuivat satulan hyvät sekä huonot ominaisuudet. Ratsuväen toimintatavoista johtuen liikuttiiin paljon maastossa ja usein myös erillään kuormastoista. Tällöin oli tärkeää, että satulassa pystyttiin kantamaan kaikki tarvittava materiaali ja välineet. Kaksikymmentäluvun kuluessa tehtiin jatkuvasti havaintoja käytössä olleen miehistösatulan pakkausjärjestelmässä esiintyneistä puutteista. Satulaan oli ehdottomasti saatava aikaan jonkinlainen muutos pakkauksen sijoitukseen nähden. Ratsastettaessa satulan takapakkaus painoi ratsastajaa selkään sekä haittasi kiväärin tai pikakiväärin kantamista selässä. Vastaavasti satulan etupakkaus painoi ratsastajan polvia ja ratsastettaessa paljain käsin etupakkaus raapi käsiä. Ravissa pakkaustaskut hakkasivat pahoin ja kiinnitysremmit menivät hyvin helposti rikki. Miekka heilui ravissa sekä laukassa ja tästä johtuen hakkasi hevosen jalkoihin. Ratsaille noustaessa satula siirtyi melkein poikkeuksetta vasemmalle kyljelle, koska ratsastaja veti korkeasta takapakkauksesta oikealla kädellä. Tämä liike aiheutti satulan painon siirtymistä vasemmalle puolelle ja siinä tasapainotilassa satula jo omastakin painosta siirtyi lisää vasemmalle ja joissakin tapauksissa aina hevosen vatsan alle asti. Tämä aiheutti turhaa viivästystä lähdössä, jonka seurauksena kyseinen ratsastaja kiristi seuraavalla kerralla satulan mahavyön mahdollisesti luonnottoman tiukalle. Liian kireä vatsavyö aiheutti vastaavasti hyvin helposti lyöttymiä hevoselle. Satulan asennon korjaaminen ratsailla oltaessa sai helposti aikaan hevosen selkään ryppyjä, mitkä saattoivat johtaa lyöttymiin selässä.

Keväällä 1928 asetettiin Ratsuväkiprikaatissa erityinen satulakomitea, jonka tehtäväksi tuli kehittää uusi pakkausjärjestelmä miehistön satulaan. Komitea aloitti välittömästi työskentelyn ja aloitti kokeilut jo samana kesänä. Tarkoituksena oli saada satulan painopistettä laskettua alemmaksi. Hyvin nopeasti päädyttiin siihen ratkaisuun, että edessä ylhäällä sijainneet satulalaukut siirrettiin satulan takaosaan. Tämän muutoksen ansiosta satulan painopiste madaltui ja siirtyi taaksepäin. Myös satulalaukkujen heiluminen loppui lähes kokonaan. Tämän muutoksen ansiosta

satulapakkaukset eivät häirinneet ratsastajaa eivätkä hevosta. Koska painopiste hevosen selässä oli siirtynyt taaksepäin, voitiin ottaa hevosta rasittamatta käyttöön hevosen kaulassa kannettava patruunakaulavyö. Satulaan suunniteltiin erilaisia pusseja muun muassa hevosen kauruille ja heinille. Kaurapussi sijaitsi satulan edessä ja siitä oli helppo ottaa kauroja muuhun satulavarustukseen koskematta. Kaurapussin katsottiin lisäksi talviolosuhteissa suojelevan ja lämmittävän ratsastajan polvia. Miekka oli kiinnitetty eteen vasemmalle puolelle satulaa. Tämä sijoitus osoittautui hyväksi ja käytännölliseksi. Miekka ei osunut enää hevosen jalkoihin, kalina oli erittäin vähäistä ja muutenkin se häiritsi mahdollisimman vähän ratsastajaa etenkin metsässä ratsastettaessa. Lisäksi miekka oli erittäin helppo vetää ulos tupesta ja panna se sinne takaisin. Liekanuora oli helposti kiinnitettävä talvi- ja kesäpakkauksia varten. Talvella se oli helposti ja nopeasti valmiina hiihtäjän hinaamista varten. Lappeenrantalainen satulaseppä A. Järveläinen oli mukana kehittämässä kyseistä satulaa ja valmisti satuloihin tarvittavia pakkalaukkuja ja niin edelleen. Varmasti hänen ammattitaitoaan hyödynnettiin myös varsinaisessa suunnittelutyössä.

Keväällä 1929 Puolustusministeriön Taisteluvälineosastossa ilmeisesti luultiin kokeilujen jo päättyneen, mutta niin ei kuitenkaan ollut. Erilaisia kokeiluja suoritettiin vielä satulaan ja ratsupäitsiin liittyen. Vasta 30-luvun puolivälissä kehitystyö oli saatu varsinaisesti päätökseen. Pitkäjärven kehitystyön tuloksena Suomalainen miehistösatula oli syntynyt. Koska satuloihin oli käytetty ensiluokkaisia raaka-aineita, oli niiden hinta myös vastaavasti tavanomaista korkeampi. Todennäköisesti sen johdosta satuloiden hankintaan ei löytynyt aikaisemmin riittävästi varoja. Ilmeisesti Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolla harkittiin jopa halvempien satuloiden hankkimista. Ratsuväkiprikaatissa tätä vastustettiin hyvin ankarasti. Laadusta ei haluttu tinkiä. Satuloiden muutamista lisävarusteista ja materiaalilaadusta tinkimällä hintaa saatiin pudotettua alemmaksi. Satuloita hankittiin Suomen armeijalle 30-luvun jälkipuoliskolla. Sen aikaisen käytännön mukaan uusimmat satulat siirrettiin yleensä ensin sodanajan varastoon ja sieltä harjoituskäyttöön vasta kuluneiden ja käytöstäpoistettujen tilalle. Tämän johdosta vanhat saksalaismalliset ratsusatulat säilyivät pääasiallisena satulakalustona todennäköisesti ainakin Talvisotaan saakka.

Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto suoritti myös erilaisia kokeiluja muun muassa nahkaisilla satulan vatsavyöillä. Yleensä satuloiden vatsavyöt olivat kangaskudosta. Kangaskudos oli kuitenkin varsin heikko ja rikkoontui helposti. Nyt ilmei-

sesti haluttiin selvittää kuinka nahkainen vyö soveltuisi ratsusatulassa käytettäväksi. Kokeilut suoritettiin Ratsuväkiprikaatin toimesta kevättalvella 1929. Kokeilujen tuloksena todettiin kuitenkin nahkavyön venyvän liikaa. Nahan käyttö satulavyön materiaalina oli kaiken kaikkiaan epäonnistunut ratkaisu. Kuitenkin vuosien 1930 ja 1931 aikana Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto kokeilutti Ratsuväkiprikaatissa kromiparkkinahkaisia jalustinhihnoja sekä vatsavöitä. Kuten jo aikaisemmissa kokeiluissa, niin myös nyt nahan venyminen aiheutti ongelmia. Kromiparkkinahan ei katsottu soveltuvat kyseisien satulatarpeiden raaka-aineeksi. Ilmeisesti tämä kokeilu liittyi laajempaan kromiparkkinahan kokeiluun, jossa kokeiltiin valjastarpeita.

Satulakomitea sai syksyllä 1928 tehtäväkseen kehittää uudenmallisen upseerin kenttäsatulan. Satula oli tarkoitettu upseerin palvelussatulaksi. Upseereiden satulatilanne oli varsin heikko ja sen katsottiin vaikuttavan jopa liikekannallepanon onnistumiseen. Mallina satulalle käytettiin ilmeisesti englantilaista ratsastussatulaa. Satulaa pidettiinkin englantilaisen urheilusatulan kenttäversiona. Ratsuväkiprikaatilla oli tuolloin myös lainassa ruotsalainen upseerisatula, joten myös sitä on mahdollisesti käytetty suunnittelutyössä hyväksi. Suunnittelun lähtökohtana oli satulan soveltuvuus eri mallisille hevosille. Tämä olikin tärkeä ominaisuus, sillä aina ei hevosta voinut valita satulan mukaan vaan yleensä asia oli päinvastoin. Kenttäsatulaan tuli voida tarvittaessa kiinnittää myös satulapakkaukset. Lisäksi istuntamukavuudella oli suuri merkitys upseerisatulassa. Hyvin pian työ oli edennyt prototyyppiasteelle. Satulaseppä A. Järveläinen oli vahvasti mukana kehittämässä uutta kenttäsatulamallia. Järveläinen valmisti kaksi prototyyppiä, joita sitten kokeiltiin Ratsuväkiprikaatin toimesta. Satulat todettiin kokeiluissa onnistuneeksi. Koska kokeiluja oli suoritettu vasta vähän aikaa, käytettiin samantyyppistä englantilaista ratsusatulaa kestävyysarviointien perustana.

Satuloiden raaka-aineiksi haluttiin parhaita materiaaleja. Koesatuloiden raaka-aineisiin ei oltu tyytyväisiä. Niissä käytetty nahka oli kauttaaltaan liian heikkoa. Koivua pidettiin liian heikkona satularunkoihin. Saarni oli tarkoitukseen sopivin puulaji. Kaikkien metalliosien tuli olla niklattuja. Tämä osoittaa sen, että satulakäsymyksessä haluttiin panostaa laatuun ja samalla pitkäikäisiin satuloihin. Kenttäsatulat saatiin hyvin pian tuotantoon. Satulaseppä A. Järveläisellä ei katsottu olevan edellytyksiä kenttäsatuloiden toimitukseen koko armeijalle. Järveläisen kappalehintaa satulasta pidettiin myös liian korkeana. Ilmeisesti satulaseppä A. Järveläinen oli hivenen katkeroitunut päätöksestä. Hän ei aluksi suostunut luovuttamaan satularunkoa malliksi

uudelle valmistajalle. Järveläinen sai kuitenkin valmistaa kaikki Ratsuväkiprikaatin tarvitsemat upseerin kenttäsatulat. Tämä saattoi olla osittain hyvityksenä hänen mukana olostaan satulan kehittämisvaiheessa. Satulaseppä A. Järveläisen valmistamissa satuloissa käytettiin Friitalan nahkatehtaan toimittamaa nahkaa ja ne olivat kaikin puolin erittäin hyvälaatuisia. Satulat valmistuivat vuoden 1932 alkupuolella. Mitenkään yllättävää ei ollut se, että armeijaa koskevan satulatilauksen sai lopulta oululainen Oy Åström Ab. Ilmeisesti satulaseppä A. Järveläinen valmisti kyseisiä satuloita myös Ratsuväkiprikaatin tilauksen valmistuttua.

Ratsuväkiprikaati sai käyttöönsä muutamia Åströmin valmistamia satuloita. Niiden laatu todettiin heti ala-arvoiseksi ja materiaalit heikoiksi. Yksi satula jouduttiin poistamaan jopa käytöstä siinä esiintyneiden karkeiden virheiden johdosta. Tämän takia asiasta tehtiin puolustusministerin määräyksestä virallinen tutkinta. Tutkinnan tuloksista ei valitettavasti ole löytynyt lähdemateriaalia, mutta voidaan olettaa satuloiden laadun parantuneen tapauksen johdosta. Syytä satuloiden heikkoon laatuun ei tiedetä. Mahdollisesti kaikkia kokeilun tuloksia sekä satulaseppä A. Järveläisen tietotaitoa ei ilmeisesti onnistuttu siirtämään Oy Åström Ab:n käyttöön. Ehkä siihen ei ollut edes halua. Oululainen toimittaja sai kuitenkin edelleen jatkaa satulaerän valmistamista. Tapauksen johdosta Ratsuväkiprikaatista ehdotettiin Taisteluvälineosastolle, että jatkossa ratsuväen käyttöön tilattavat upseerin kenttäsatulat valmistettaisiin satulaseppä A. Järveläisen toimesta. Åströmin valmistamat heikompilaatuiset satulat voitaisiin vastaavasti antaa sellaisille joukoille, joissa ratsastuksella ei olisi niin suurta merkitystä. Satuloita valmistettiin useita satoja kappaleita 30-luvun alkupuolella. Kuitenkin vasta 30-luvun puolivälin paikkeilla satulat jaettiin yleiseen käyttöön.

Upseerin kenttäsatuloihin kehitettiin myös uuden malliset ratsupäitset. Alunperin ajatuksena oli kehittää yhdistetyt talli- ja ratsupäitset. Kokeiluissa ajatus osoittautui kuitenkin hyvin vaikeaksi toteuttaa. Päitset eivät olleet kumpaankaan tarkoitukseen kelpoiset. Siksi päädyttiin toisenlaiseen kiinnitysratkaisuun, jossa hevosen kaulaan kiinnitettiin erityinen kiinnityshihna. Ratsuväkiprikaatin mielestä upseerin ratsupäitsien ratsastusominaisuudet oli asetettava ehdottomasti etusijalle. Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston lähetti Ratsuväkiprikaatille vuoden 1932 loppupuolella kokeiltavaksi yhden upseerin ratsupäitset. Tarkoituksena oli kehittää ratsupäitsien kuolaimien pois ottoa ja uudelleen kiinnittämistä nopeammaksi kuin upseerin kenttäsatuloiden mukana jaetuissa päitsissä. Taustalla oli ilmeisesti ajatus siitä, että näin

pystyttiin nostamaan kenttäoloissa liikkeellelähtövalmiutta. Kokeiltavaksi lähetetyt päitset olivat periaatteeltaan hyvin saman tyyppiset kuin aikaisemmissa testeissä olleet päitset. Kuten kaikilla moneen eri käyttötarkoitukseen suunnitelluilla välineillä, oli myös uuden mallisilla upseerin ratsupäitsillä varjopuolensa. Ne eivät olleet kovin hyvät ratsastuspäitset, eivätkä myöskään tarpeeksi kestävätkä tallipäitset. Päitsien vahvistaminen olisi parantanut tallipäitsiominaisuuksia, mutta samalla ratsastusominaisuudet olisivat kärsineet. Miehistösatuloiden kanssa käytetyt päitset olivat yhdistetyt talli- ja ratsastuspäitset. Hevosvarusteiden osalta 30-luvun aikana Ratsuväkiprikaatissa kehitettiin vielä muun muassa upseerien rauhanaikaiseen harjoituskäyttöön soveltuva satulamalli. Kehitystyö tehtiin yhdessä satulaseppä A. Järveläisen kanssa. Sota-ajan tarpeet huomioitiin myös tässä satulatyypissä. Satulan oli sovelluttava kenttäsatulan korvikkeeksi esimerkiksi kuormastokomppanioissa. Satulaan ei suunniteltu satulavarustuksen kiinnittämistä varten minkäänlaisia kiinnikkeitä.

Yleisellä tasolla tarkasteltuna ratsuvarusteiden kehitystyössä oli kaksi päälinjaa. Puolustusministeriön Taisteluvälineosasto suoritti jo osittain valmiiksi kehitetyillä varusteilla kokeiluja muun muassa Ratsuväkiprikaatissa. Lausuntojen perusteella varusteisiin tehtiin mahdollisesti korjauksia. Toisena vaihtoehtona oli se, että Ratsuväkiprikaati suoritti itsenäisesti kokeiluja omista lähtökohdista ja esitteli tulokset Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle. Niiden perusteella tehtiin päätökset jatko-toimista. Kokeiluja ei suoritettu koskaan salassa, vaan aina yhteisymmärryksessä Taisteluvälineosaston kanssa. Puolustusministeriö rahoitti ainakin suurimman osan Ratsuväkiprikaatin suorittamista kokeiluista. Huomion arvoista on myös se, että aina ei kehitetty uusia varusteita. Monesti vanhoihin varusteisiin suunniteltiin ja kehitettiin lisätarpeita tai niiden ominaisuuksia haluttiin parantaa. Yleisesti kaikissa armeijan ratsastusvälineissä huomioitiin niiden soveltuvuus myös sota-aikaiseen käyttöön. Tämän takia jouduttiin tekemään varustesuunnittelussa varsin runsaasti kompromisseja. Tarkasteltavan ajanjakson tärkeimmät kehitystyön tulokset olivat suomalaisen miehistösatulan sekä upseerin kenttäsatulan kehittäminen. Erityisen merkityksellistä edellä mainittujen satuloiden kehittämistyössä oli se, että satulat olivat suomalaisten itsensä suunnittelempia ja kehittämiä. Myös kehitettyjen satuloiden soveltuvuudella erityyppisille hevosille ja erityisesti suomenhevosille oli suuri kehitystyötä ohjaava merkitys. Tämän kehitystyön tuloksia jouduttiin kokeilemaan varsin pian alkaneen Talvisodan ankarissa olosuhteissa.

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Sota-arkisto (SArk)

Puolustusministeriö.

Intendenttiosasto.

Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot. 1922 - 1933. Hd6.

Taisteluvälineosasto.

Sotasaalista ja ulkomaiden kanssa tehtyjä sotatarvikekauppoja koskevia asiakirjoja. 1918 - 1919. T 4383/8.

Sodan ajan määrävahvuuksia (monisteina). 1922 - 1924. T 4384/24.

Satulat ja valjaat. 1929 - 1938. T 18458/ 514.

Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Varusvarastoa ja varusteita koskevaa kirjeistöä. 1926 - 1929. T 4009/25.

Ratsuväkiprikaatin Esikunta.

Intendenttiosasto.

Saapuneita kirjelmiä "Kokeiluasiat". 1931 - 1934. T 4018/9.

2.Divisioonan Esikunta. Vuositilastot. 1.) Kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista. 2.) Hevoshoitovälineistä. 1929. T 11679/2.

1.2 Sotamuseo

Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Ohjesäännöt ja oppaat

Hevosopas 1962. Pääesikunta, Helsinki 17.10.1962, N:o 3456/Ohjeisto/8b. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1963.

Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940.

Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937.

Ohjesääntö Rintamapalveluksesta Ratsuväessä I osa. Yksityis-, rivi- ja platoonaharjoituksista. Helsingin sentraali-kirjapaino. Helsinki. 1890.

Ratsastusohjesääntö (R.O.). Yleisesikunta Osasto 4. Helsinki, 20.10.37. Nr.1940/X/37. Kustannusosakeyhtiö Otavan Kirjapaino. Helsinki. 1938.

Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930.

2.2 Sanakirjat

Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953.

Sadeniemi, Matti ym. toimituskunta. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansainpains. Osat 1-6. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970.

2.3 Kirjallisuus ja artikkelit

Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvo-merkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996.

Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982.

Ensin hevonen - sitten mies. Ratsuväkiperinnettä. Etelä-Karjalan Museon julkaisut. Nr.5. Toimituskunta Ilkka Himanen, Seppo Haario, Ahti Heliö ja Soile Rinno. Etelä-Karjalan Kirjapaino. Lappeenranta. 1979.

Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987.

Keränen, Jorma, Tiainen, Jorma, O. Suomen Itsenäistymisen Kronikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992.

Kilkki, Petri ja Pohjanpää, Heikki. Suomen Ratsuväen Historia, osa 2. Ratsuväki Suomen sodissa 1939 - 1944. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991.

Knapas, Rainer. Kulttuurin Tunnuskuvia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivu 692.

Lauerma, Matti. Jääkärien tie. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo. 1984.

Leche, Hakon. Det svenska kavalleriet. Ett truppslags nutidshistoria och framtid. P.A. Norstedt och Söners förlag. Stockholm. 1979.

Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998.

Luntinen, Pentti. Osat: Autonomian vahvistamisyritys ja Itsenäisyyspäättös kypsyy. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 1. Irti Venäjästä. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993.

Malmberg, Lauri, Österman, Hugo, Kivilinna, M, Viherjuuri, H.J., Yläanne, Yrjö. Suomen Vapausota kuvissa, osa 1. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1984.

Malmberg, Lauri, Österman, Hugo, Kivilinna, M, Viherjuuri, H.J., Yläanne, Yrjö. Suomen Vapausota kuvissa, osa 2. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1984.

Manninen, Ohto. Sodanjohto ja strategia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993.

Manninen, Turo. Kaartit vastakkain. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 1. Irti Venäjästä. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993.

Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979.

Pohjanpää, Heikki. Peitsen historiaa. Ase lokakuu 1984.

Palokangas, Markku. Miekkan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja.

Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991.

Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991.

Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991.

Palokangas, Markku. Suomen armeijan ratsuväenkiväärit. Ase kesäkuu 1984.

Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000.

Ratsastuskäsikirja. Suomen ratsastajaliiton julkaisuja. (Alkuteoksen nimi: Ridhandboken). Oy Multor Ab. Helsinki. 1976.

Roudasmaa, Stig. Sotilasvirikapuvut vuonna 1918. Sotahistoriallinen Aikakauskirja nro. 5. 1986. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy. Joensuu. 1986.

Roudasmaa, Stig. Teräskypärä Suomen Puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nr.15/1996. Sotamuseon julkaisuja 1/1997. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1997.

Santavuori, Martti. Hämeen Ratsurykmentti, Hämeen ratsujääkäripataljoona 1917 - 1967. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967.

Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkäriykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase, Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotisjulkaisu. Toimituskunta Simelius S, Koivisto O, Roschier E ja Mikkola KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967.

Suomen Sotaväki. Toimituskunta, V.H. Palojärvi, H. Nurmio, E. Honko ja H. Parkkonen. Werner Söderström Osakeyhtiö, kirja- ja syväpaino, Porvoo. 1937.

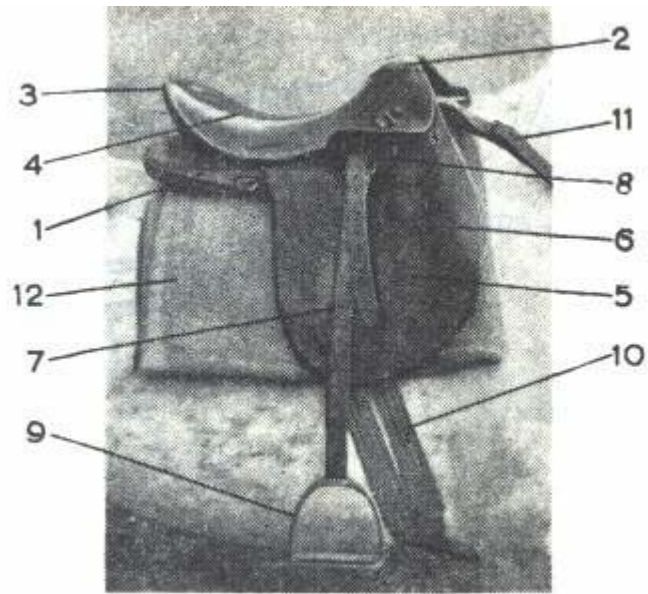
3. MUUT LÄHTEET

Intendenttiosaston kiertokirje Nr. 45/32. Int.2. Koskien kesäpuseron m/32 vahvistamista. Puolustusministeriö. Nr.Int/2937/691/32. Päivätty Helsingissä 21.5.1932. Liitteenä Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Tekijän hallussa.

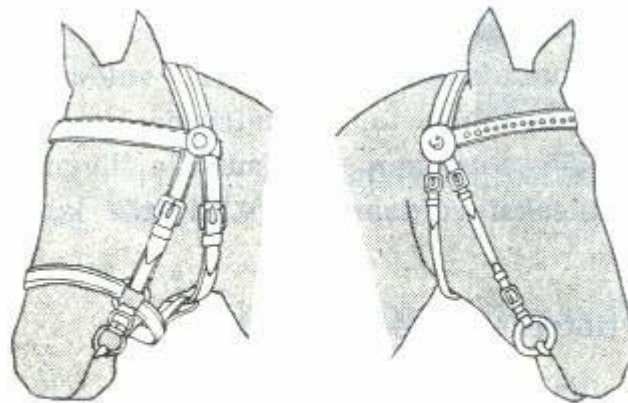
Värri Kristian. Valokuvakokoelma.

- Liite 1 Ratsusatula osineen sekä armeijan päitset ja suitset
- Liite 2 Suomen Rakuunarykmentin asepuu m/1882
- Liite 3 Venäläinen ratsastus- ja hevosvarustus sekä mieskohtainen aseistus
- Liite 4 Ensimmäisen maailmansodan aikaista venäläistä ratsuväkeä Suomessa
- Liite 5 Jääkäriratsumestari Oinonen saksalaisessa univormussa
- Liite 6 Saksanniemen poliisikoulun varustusta vuodelta 1917
- Liite 7 Ratsuosastojen Vapaussodassa käyttämää käsiaseistusta
- Liite 8 Uudenmaan rakuunoita ja Karjalan ratsujääkäreitä itsenäisyyden alussa
- Liite 9 Varustusta m/18 sekä ratsuväen pukineet m/19 ohjesäännön piirroksina
- Liite 10 Suomalaisen ratsuväen teräaseistusta
- Liite 11 Suomalaisen ratsuväen ampuma-aseistus
- Liite 12 Puku- ja varustemalli m/22 ratsuväen näkökulmasta
- Liite 13 Saksalainen teräskypärä sekä suomalainen kaasunaamari m/30 ja m/38
- Liite 14 Puku- ja varustemalli m/27 ratsuväen näkökulmasta
- Liite 15 Ratsuväen talvivarustusta sekä ruotsalaismalliset nahkasormikkaat
- Liite 16 Kokeilupuku m/34 ja kenttäpuku m/36 variaatioineen ratsuväen käytössä
- Liite 17 Ratsuväen aseistusta 20- ja 30-luvulla

Liite 18 Ratsuväen hevoskohtaista varustusta 20- ja 30-luvulla

Kuvassa ratsusatula ja sen osat: 1. Runko, 2. Etukaari, 3. Takakaari, 4. Istuinnahka, 5. Siipinahka, 6. Polvityyny, 7. Jalustinhihna, 8. Jalustinhihnan koukku, 9. Jalustin, 10. Vatsavyö, 11. Rintahihna, 12. Satulahuopa. Hevosopas 1962. Pääesikunta, Helsinki 17.10.1962, N:o 3456/Ohjeisto/8b. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1963. Kuva sivulta 102.

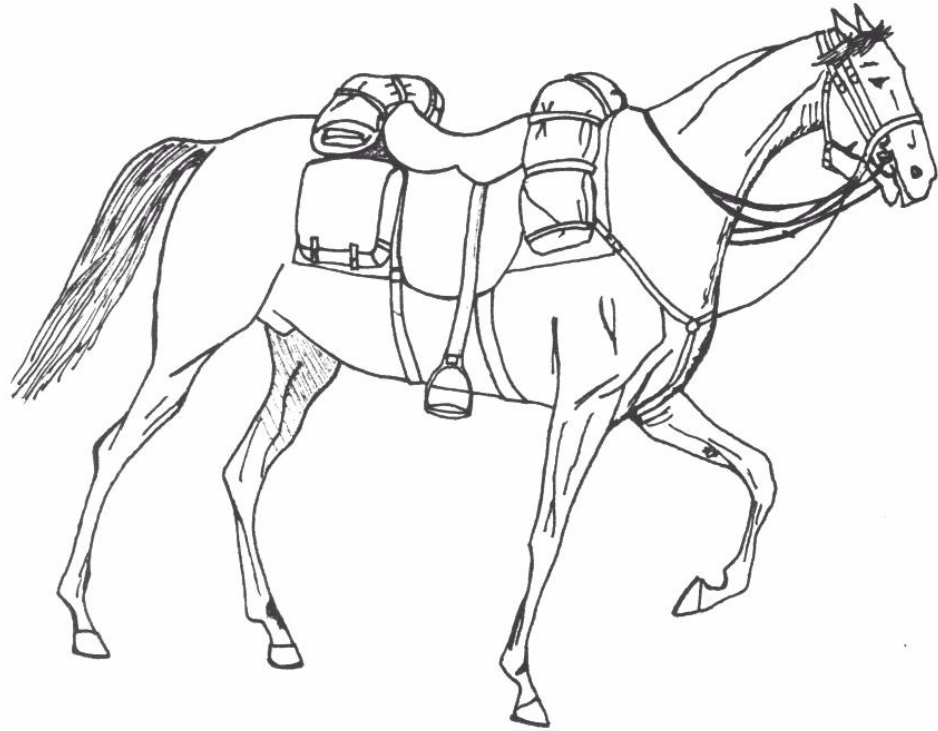
Päitset

Suitset

Kuvassa armeijan päitset sekä suitset. Jos päitsissä ei ole kuonohihnaa, vaan kuolaimet ovat ainoastaan poskihihnan varassa, kutsutaan niitä suitsiksi. Hevosopas 1962 Pääesikunta, Helsinki 17.10.1962, N:o 3456/Ohjeisto/8b. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1963. Kuva sivulta 103.

Kuva esittää Suomen Rakuunarykmentin ase pukua m/1882. Puku oli käytössä vuosina 1889 - 1897. Kuvassa Suomen Rakuunarykmentin upseeri, aliupseeri sekä rakuuna. Rakuunalla on päällään harmaa pitkä sinelli. Upseerin ja aliupseerin asetakit ja muu varustus näkyvät kuvasta varsin hyvin. Teräaseena miehillä ovat oikean olan yli kulkevissa miekankannattimissa roikkuvat šaškat m/1881. Rakuunalla on selässään kevyehkö ratsuväen Berdan-kivääri m/1870. Todellisuudessa Suomen Rakuunarykmentin asetakki oli kuitenkin väriltään musta eikä mustanvihreä kuten tässä kuvassa. Ratsun varusteet ovat myös hyvin nähtävillä. Venäläisen ratsusatalan kaksi mahavyötä erottuvat kuvasta varsin hyvin. Myös muu satulavarustus on hyvin nähtävissä. Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Kuva sivulta 16.

Ylemmässä kuvassa venäläisen ratsun varustus ohjesäännön mukaan. Satulaan kuuluu kaksi nahkaista satulalaukkuja. Satulalaukut on kiinnitetty satulan takaosaan hevosen kummallekin kupeelle. Satulahuopana käytettiin villakankaista vilttiä. Satulassa on kaksi mahavyötä ja rintaremmi. Hevonen on suitsitettu nivel- ja tankokuolaimin varustetuin päitsin. Alemmassa kuvassa ratsumies hyppäämässä hevosen selkään. Hänellä on selässään kivääri ja venäläisen käytännön mukaisesti oikean olan yli kulkevassa remmissä vasemmalle kupeelle sijoitettu ratsuväen šaška m/1881. Kannukset on sijoitettu aivan saappaiden korkoihin. Hevosen varustus on kuten ylemmässä kuvassa. Ohjesääntö Rintamapalveluksesta Ratsuväessä I osa. Yksityis-, rivi- ja platoonaharjoituksista. Helsingin sentraali-kirjapaino. Helsinki. 1890. Ylempi kuva on ohjesäännön kuva nro. 383 (uudelleen piirtänyt Kristian Värri) ja alenpi kuva on ohjesäännön kuva nro. 218.

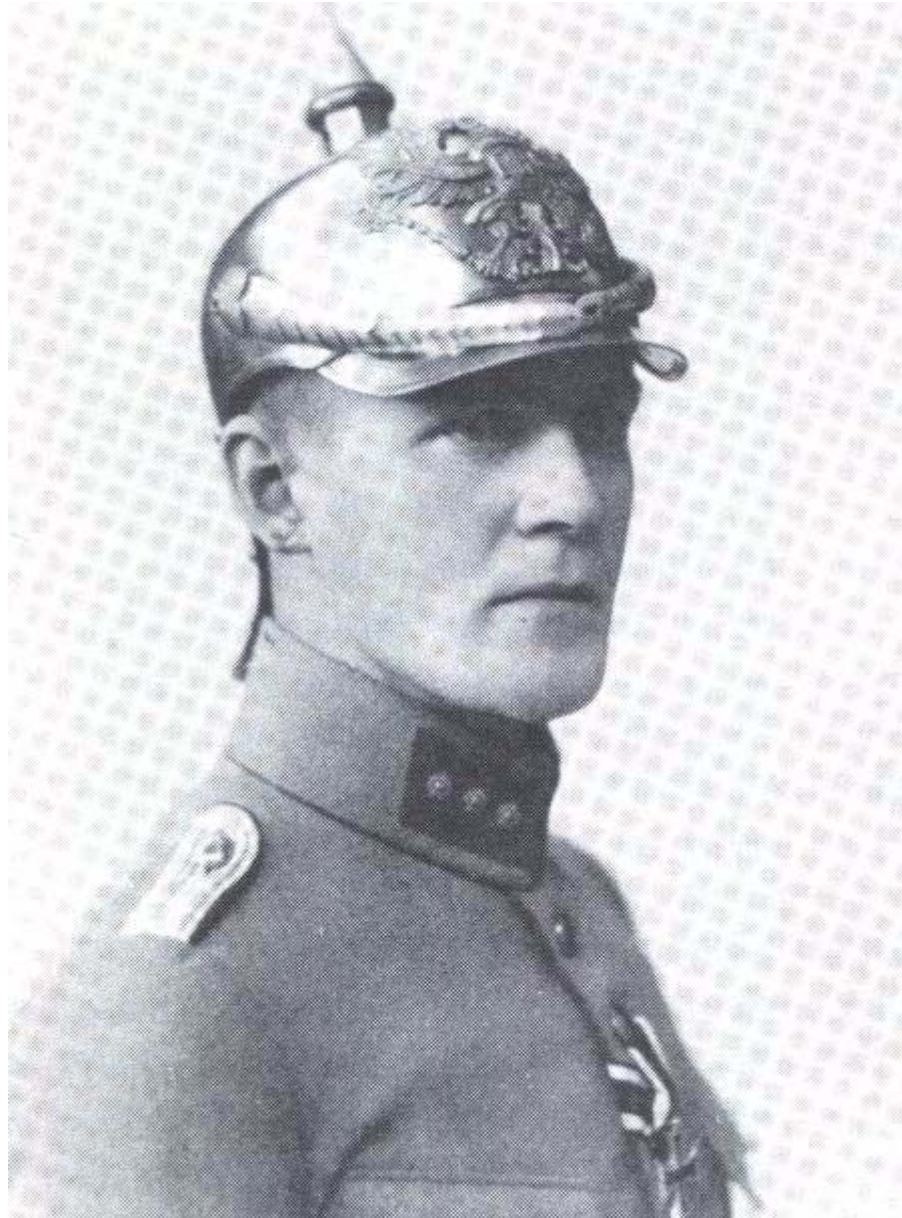

Kuvassa Suomen Rakuunarykmentin rakuuna täydessä taisteluväestössä. Selässä rakuunalla on venäläinen rakuunakivääri m/91. Kiväärin pistin on kiinnitetty miehistösaškan m/1881 tupessa oleviin messinkisiin holkkeihin. Suomen Sotaväki. Toimituskunta, V.H. Palojärvi, H. Nurmio, E. Honko ja H. Parkkonen. Werner Söderström Osakeyhtiö, kirja- ja syväpaino, Porvoo. 1937. Kuva sivulta 20.

Ylemmässä kuvassa kasakoita Kyläsaaren asemalla Porissa syksyllä 1917. Kasakoilla on päällään harmaat sinellit ja päässään lippa- tai turkislakit. Aseina heillä on kasakkakiväärit m/91 sekä teräaseina olkahihnasta roikkuvat šaškat. Lisäksi vasemman olan yli kulkee kankainen taskuilla varustettu patruunavyö. Hevosten varustus on hyvin kevyt. Se pitää sisällään satulan ja nivelkuolaimin varustetut päitset. Kuvan satuloissa on kolme eri mallista jalustinta ja lisäksi vasemman puoleisen kasakan hevosvarustuksessa on ohjesäännöistä poikkeava rintaremmi sekä päitset. Alemmassa kuvassa Donin kasakoita täydessä ratsuvarustuksessa lähdössä rintamalle. Varustus on venäläisen ohjesäännön mukainen. Luntinen, Pentti. Osat: Autonomian vahvistamisyritys ja Itsenäisyyspäätös kypsy. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 1. Irti Venäjästä. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Kuvat sivuilta (ylempi) 199 ja (alempi) 184.

Kuvassa jääkäriratsumestari Wolde Oinonen univormussaan. Takissa on saksalaismalliset olkaimet, mutta kaulukseen on kiinnitetty suomalaiset upseerin ruusukkeet. Kypärä on todennäköisesti saksalaisen ratsuväen käyttämä metallinen piikkikypärä. Vilho, Niitemaa. Suomen ratsuväen historia, osa 1, 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Kuva sivulta 127.

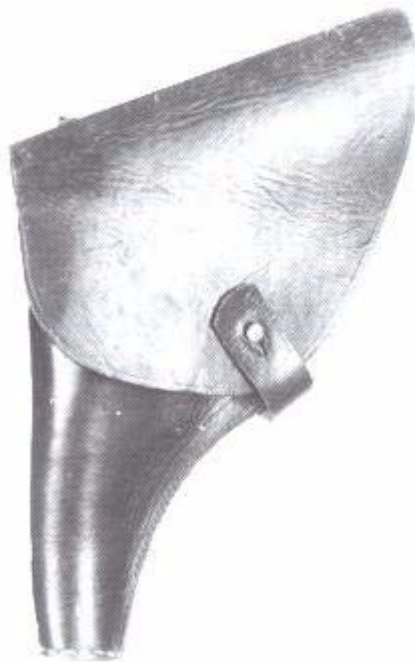
Kaksi Saksanniemen poliisikoululaista varusteineen. Kummallakin miehellä on päässä karoliinimallinen kolmikolkkahattu. Kummankin varustukseen kuuluu venäläinen šaška m/1881. Vasemmanpuoleisen miehen šaškasta puuttuu kantohihna ja onkin mahdollista, että se on kiinnitetty jollakin omalla ratkaisulla vyöhön. Vasemman puoleisella miehellä on yllään karoliinimallinen univormu ja vastaavasti oikean puoleisella miehellä on päällään lämmin siviilimallinen päällystakki. Miehen oikean olan yli kulkee venäläismallinen šaškan kannatinhihna. Jalassa kummallakin miehellä on rissakannuksin varustetut nahkasaappaat. Manninen, Turo. Kaartit vastakkain. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 1. Irti Venäjästä. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Kuvat sivuilta (oik) 355 ja (vas) 354.

Kuvassa Saksanniemen Järjestyslipuston ja myöhemmin Uudenmaan Rakuunarykmentin komentaja ratsumestari Gaston Ahrenberg pukeutuneena Järjestyslipuston käyttämään univormuun. Vilho, Niitemaa. Suomen ratsuväen historia, osa 1, 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Kuva on sivulta 28.

Kuvassa on sotilasrevolveri m/95 Nagant. Ase on Tulan ase tehtaan vuonna 1917 valmistama. Alemmassa kuvassa on keisarivallan aikainen kotelotyyppi Nagant-revolverille. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuvat ovat sivuilta 92 ja 93.

Ylemmässä kuvassa on Venäjän armeijan käytössä ollut Colt-pistooli, jollaisia muun muassa Järjestyslipustolla oli käytössään. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuva on sivulta 134.

Alemmassa kuvassa on Mauser model C96 pistooli varusteineen. Kuvassa näkyy nahkainen kantolaite kantohihnoineen sekä puinen jatkoperä, joka toimi samalla kotelona aseelle. Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987. Kuva on sivulta 190.

Ylemmässä kuvassa Uudenmaan Rakuunarykmentin toisen eskadroonan rakuunoita Hämeenlinnassa keväällä 1918. Kaikilla rakuunoilla on päässä saman mallinen talvilakki. Suurin osa on pukeutunut Järjestyslipuston aikaista mallia olevaan takkiin, mutta osalla miehistä on käytössään siviilimallinen takki. Yhdellä miehistä on jalsaan säärikäreet. Rakuunoiden venäläiset šaškat riippuvat vyöhön kiinnitetyissä miekankannattimissa. Alemmassa kuvassa on Uudenmaan rakuunoita Helsingissä keväällä 1918. Univormut ovat jo hyvin yhdenmukaiset. Päässä rakuunoilla on talvilakit ja yhdellä kesäkäyttöön suunniteltu kolmikolkkahattu. Ainakin keskimmaisella miehellä on teräaseenaan venäläinen šaška. Vilho, Niitemaa. Suomen ratsuväen historia, osa 1, 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Ylempi kuva sivulta 195 ja alempi ku

va
siv
ult
a
28
5.

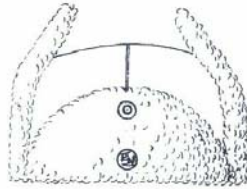
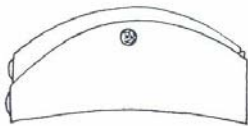
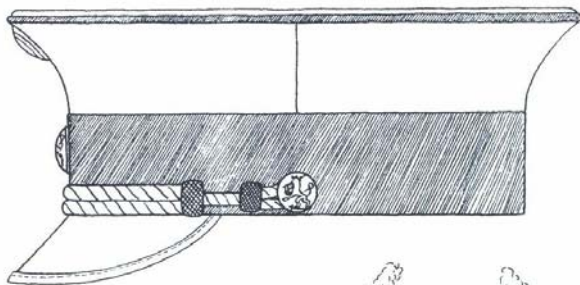
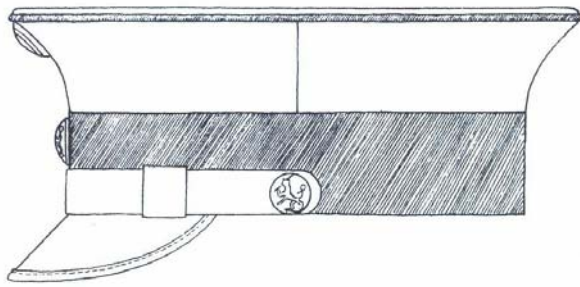
Karjalan Ratsujääkärirykmentin miehiä marssitauolla. Kuvassa näkyy muun muassa venäläisiä sapeleita eli šaškoja sekä venäläisiä kivääreitä m/91. Asepuvut ovat vielä sekalaisia. Ainakin osalla on päällään ratsuväen asetakki m/18. Lakit ovat lippalakkeja tai jääkärimallisia kenttälakkeja. Yhdellä miehellä on päässään jopa Uudenmaan Rakuunarykmentin käyttämä kolmikolkkahattu. Alemmassa kuvassa on Karjalan Ratsujääkärirykmentin ratsujääkäreitä marssilla Kannaksella vuonna 1919. Vilho, Niitemaa. Suomen ratsuväen historia, osa 1, 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Ylempi kuva on sivulta 352 ja alempi kuva sivulta 351.

Vasemmalla on kuva ratsuväen asetakista m/18. Ylempi asetakki on upseerin ja alempi alipäällystön sekä miehistön. Upseerin puvussa sivutaskut ovat takin päälle ommellut. Alipäällystön sekä miehistön takissa ne ovat vastaavasti takin sisään ommellut. Puvun m/18 housut olivat samanväriset kuin asetakin hihankäänteet ja kaulus. Roudasmaa, Stig. Sotilasvirikapuvut vuonna 1918. Sotahistoriallinen Aikakauskirja nro. 5. 1986. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy. Joensuu. 1986. Kuvat sivuilta 60 ja 61.

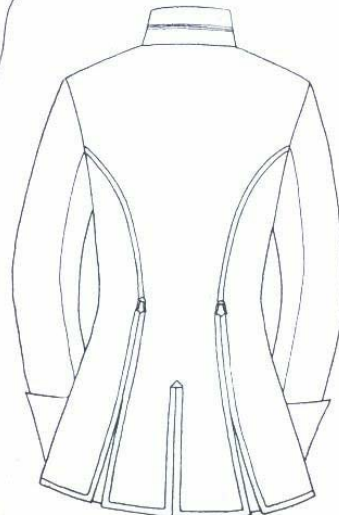
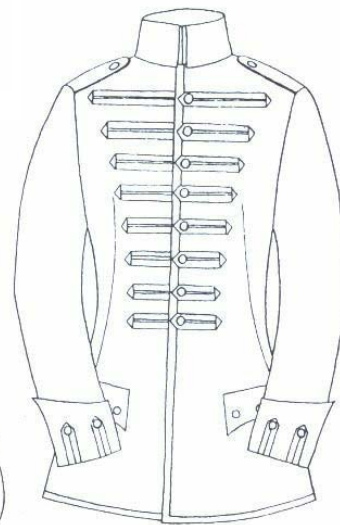
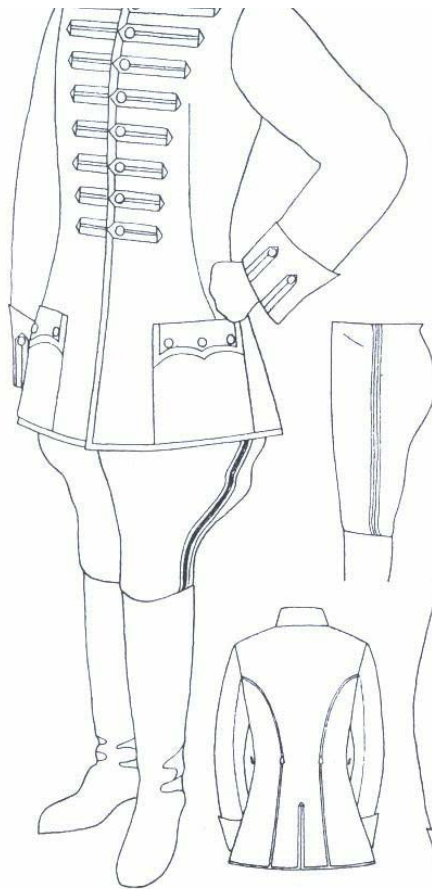
Alla on kuva upseerin ja miehistön asepuvusta m/19. Upseerin asepuuku m/19 on vasemmalla ja oikealla on miehistön asetakki m/19. Sen alapuolella on upseerin asetakki takaa nähtynä. Alla keskellä on miehistön asetakki takaa nähtynä. Keskellä on saapashousut sivulta nähtynä. Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

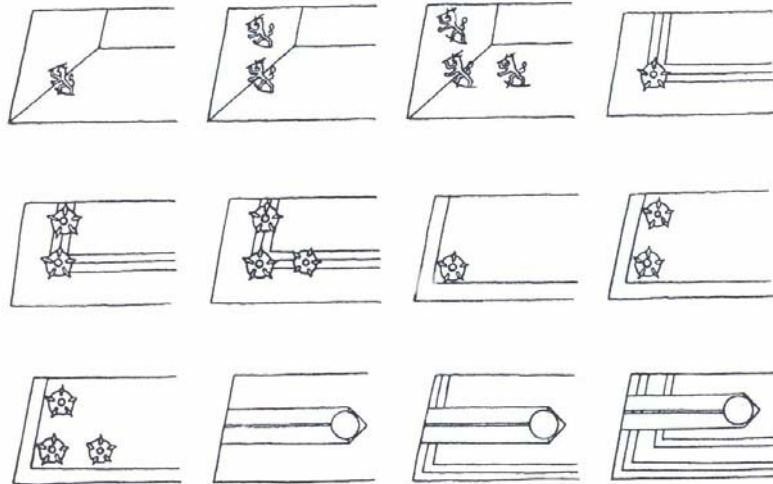
Vasemmalla on kuvattuna pukumallin m/19 lakit. Ylimpänä on yliupseerien lippalakki nahkaisella leukahihnalla. Sen alla on esiuupseereiden lippalakki, joka oli varustettu silkisellä hopeanharmaalla leukapunoksella. Kenraalei-

den punos oli kullavärinen.

Alimpana on kenttä- ja turkislakki m/19. Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

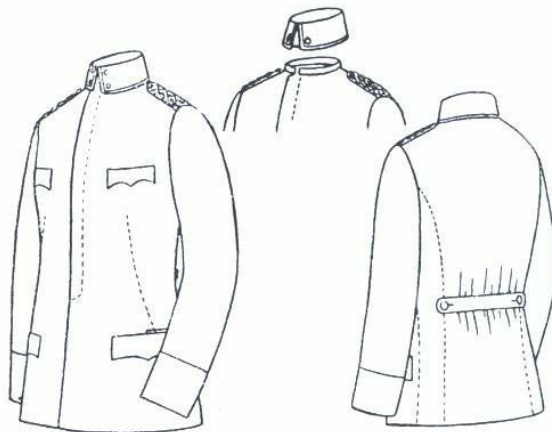
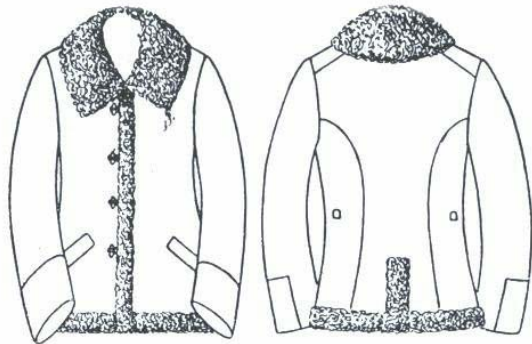

Vasemmalla on turkki m/19 sekä sen alla upseerin kesätakki m/19. Kuvassa näkyy irtokauluksen kiinnitys takkiin. Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

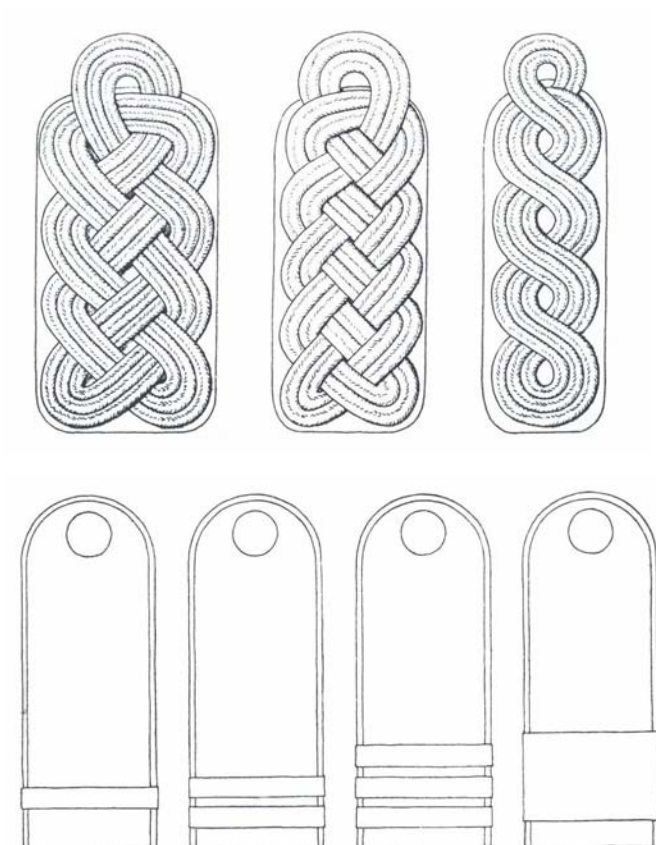

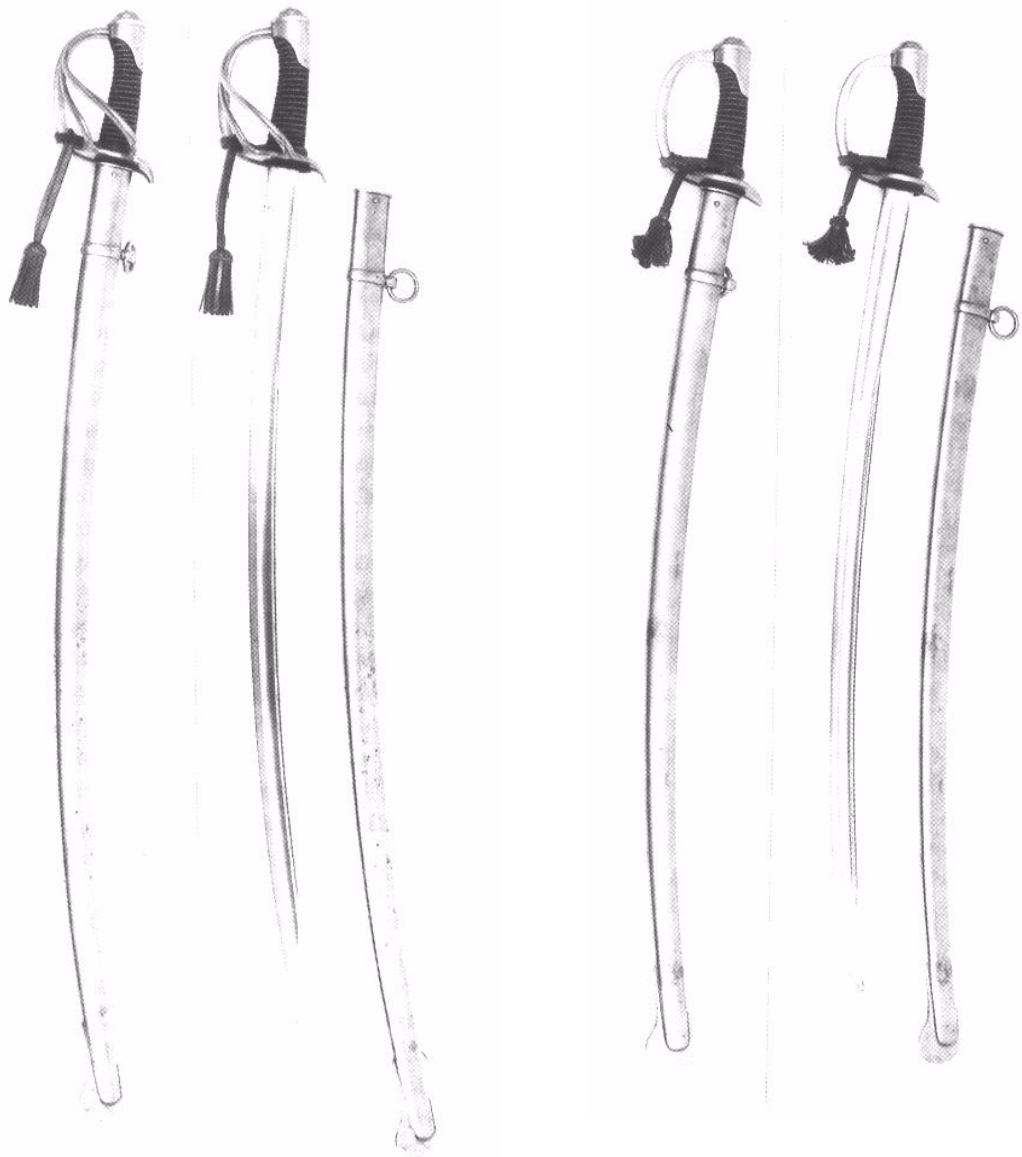
Alla on kuvattuna upseerien ja aliupseerien kaulusmerkinnät pukuun

m/19. Vasemmalta oikealle ylin rivi: Kenraalimajuri, kenraaliluutnantti, kenraali ja majuri. Toinen rivi: Everstiluutnantti, eversti, vänrikki (kornetti) ja luutnantti. Kolmasrivi Kapteeni (ratsumestari), asevelvollinen aliupseeri, kanta-aliupseeri, joka on palvellut vähintään vuoden, mutta alle kuusi vuotta asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen ja kanta-aliupseeri, joka on palvellut yli kuusi vuotta asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen. Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

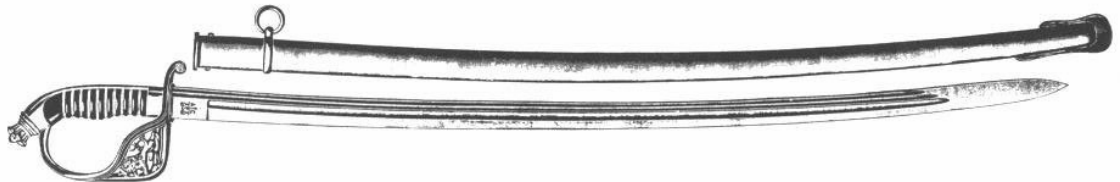
Vasemmalla ovat upseerin olkapunokset pukuun m/19. Punokset vasemmalta alkaen: Kenraaleiden-, esiuupseereiden- ja yliupseereiden olkapunokset. Niiden alla on kuvattuna aliuupseereiden olkaimet m/19. Ne ovat vasemmalta alkaen: Korpraali, alikersantti, kersantti ja vääpeli. Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

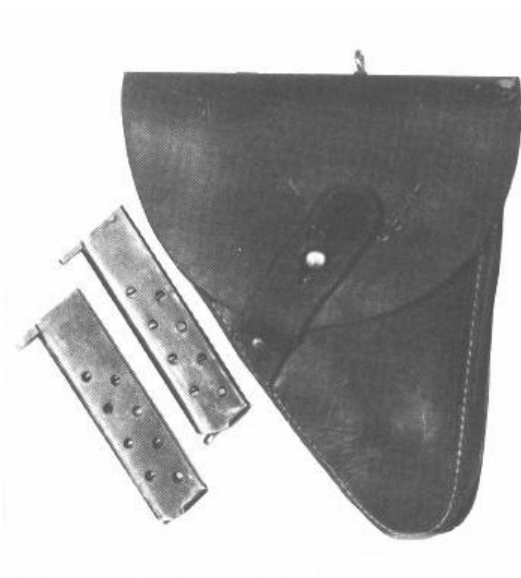
Kuvassa vasemmalla on kaksi alkuperäisessä asussaan olevaa ranskalaista ratsuväensapelia m/1822 tuppineen. Oikealla on kaksi suomalaisen ratsuväen miehistömiekkää tuppineen. Suomalaiset ratsuväen miehistömiekat on valmistettiin muutoskorjaamalla ranskalaisista ratsuväensapeleista m/1822. Kaikissa sapeleissa on nahkainen miekantupsu. Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Kuvat sivuilta 169 ja 179.

Kuvassa ratsuväen upseerimiekka m/22 tuppineen. Kuva on solingenilaisen teräasevalmistaja Alexander Coppelin Suomen sotavoimille 1920-luvulla tuottamasta mallistosta. Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Kuva sivulta 164.

Kuvassa ratsuväelle tarkoitettujen upseeri- ja aliupseerimiekköiden kahvaosat. Miekkoihin kuuluvat miekantupsut ovat oikeaoppisesti kahvoihin kiinnitettynä. Kuvasta ilmenee myös tupsujen eroavuudet ja koko. Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Kuva sivulta 190.

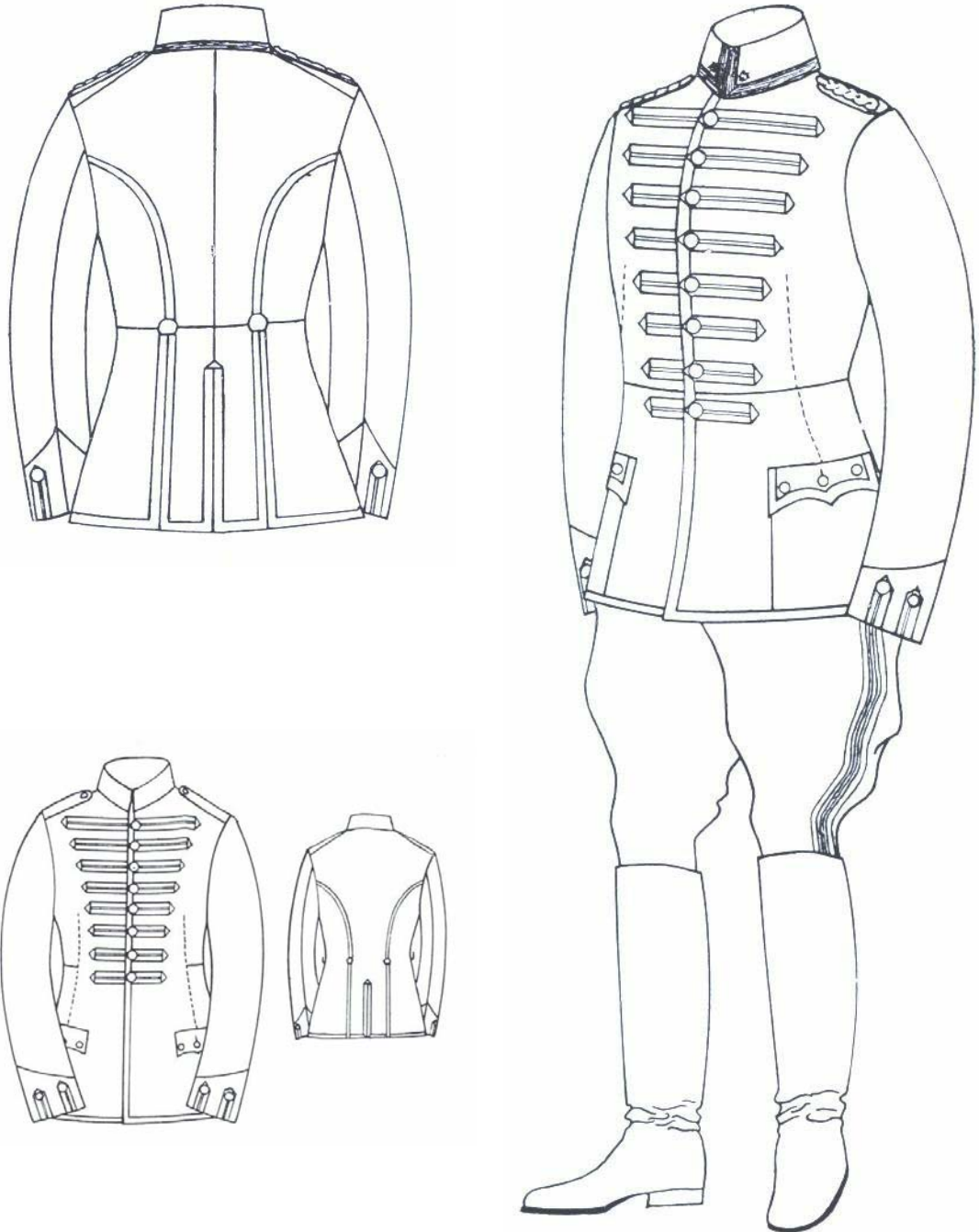

Ylhäällä on kuva espanjalaisesta 7.65 millimetrin puoliautomaattipistoolista. Tämä ase merkittiin Suomen armeijan kirjoihin nimikkeellä m/19. Ase oli myös suomalaisen ratsuväen palveluspistoolina. Vasemmalla on aseeseen kuulunut ranskalaismallinen kotelo ja kaksi varaliipasta. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Ylempi kuva sivulta 154 ja vasemmanpuoleinen kuva sivulta 155.

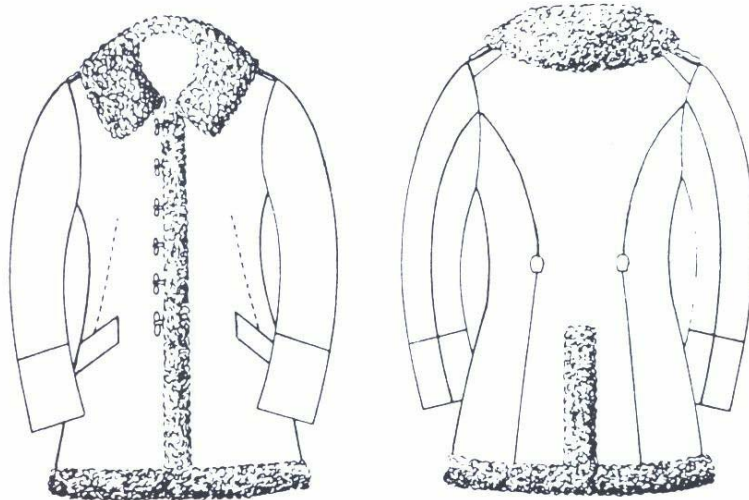
Saksalainen Mauser-karabiini m/98a. Ase oli suunniteltu muun muassa saksalaista ratsuväkeä varten. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuva sivulta 111.

Kuvassa oikealla on ratsuväen upseerin asepuu m/22. Vasemmalla on upseerin asetakki m/22 takaa nähtynä. Alhaalla vasemmalla on alipäällystön ja miehistön asetakki m/22 edestä sekä takaa nähtynä. Takkien erot on hyvin nähtävissä kyseisistä kuvista. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 1./ Kuvat 2 - 4.

Kuvassa ratsuturkki sekä päällystakki m/22. Alhaalla vasemmalla on upseereiden päällystakki m/22, jossa takin rintaosa on tehty eri kappaleesta. Oikealla on alipäällystön ja miehistön päällystakki m/22. Upseereiden arvoasteet ilmaistiin turkin ja päällystakin hihoissa olevilla silkkisillä harmailla kaluunanauhoilla. Alipäällystön arvot merkittiin vastaavasti turkin ja päällystakin olkaimiin. Upseereiden olkaimet varustettiin punoksilla. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 2./ Kuvat 7 - 11.

Kuvassa ylhäällä upseerien kesätakki m/22. Takki oli samanlainen kuin puvussa m/19 ollut vastaavanlainen takki. Alla on kuva kesäpuserosta m/22. Pusero oli tarkoitettu alipäällystölle ja miehistölle. Myös upseerit voivat käyttää kyseistä kesäpuseroa, mutta tuolloin pusero oli varustettava upseereiden olkaimilla ja kaulusmerkinnöillä.

Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.).

Valtioneuvoston

kirjapaino.

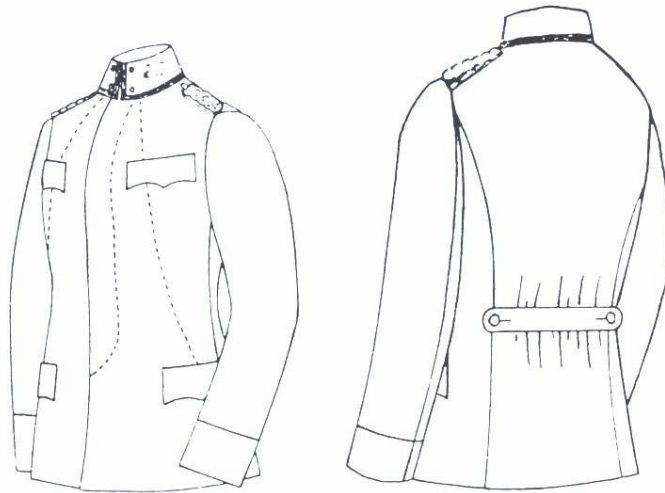
Helsinki. 1930.

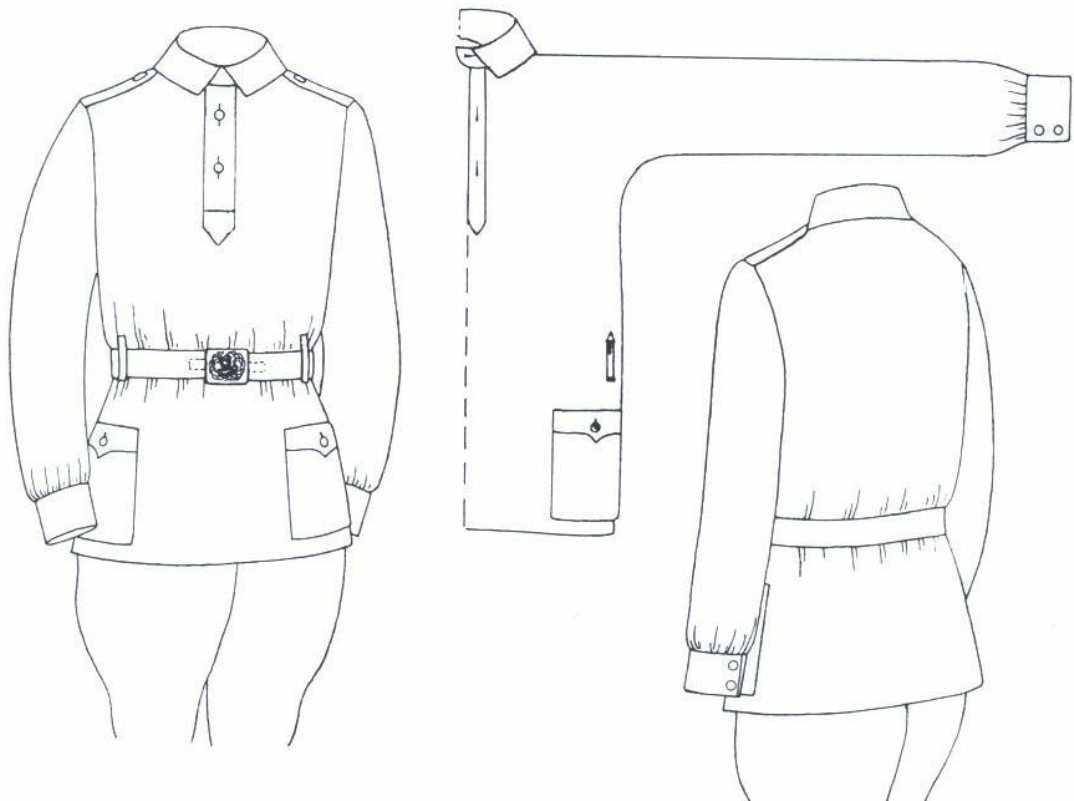
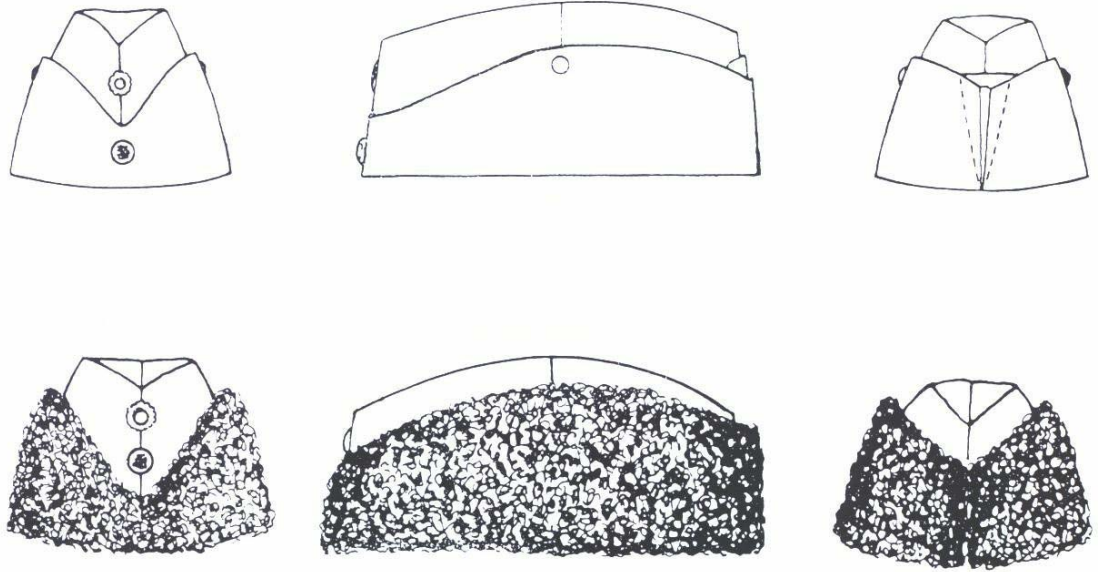
Kuvataulu 2./

Kuvat 5 ja 6 ja

kuvataulu 3. /

Kuva 20.

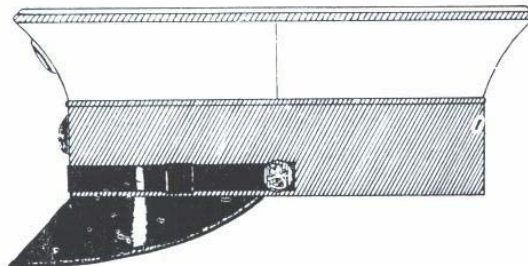

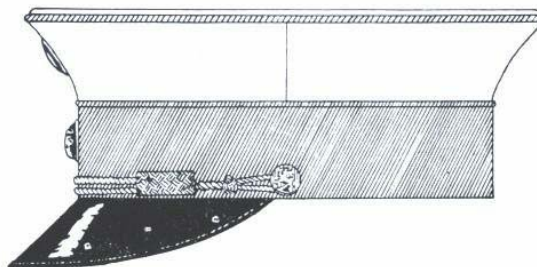
Ylhäällä on kuvattuna kenttälakki m/22. Sen alla on turkislakki m/22. Se oli malliltaan hyvin pitkälle samanlainen kun kenttälakki m/22, mutta varustettu turkiksesta tehdyillä lakinkäänteillä. Ratsuväen, kenttätykistön ja polkupyöräjoukkojen lakit varus-

tettiin nahkaisella leukahihnalla. Hihna kiinnitettiin lakinsivuihin pienillä napeilla. Alla on kuvattuna lippalakki m/22. Ylempi lakki on erikoismestareiden ja kanta-aliupseereiden lakki. Lakki on varustettu nahkaisella leukahihnalla. Alempi lakki on upseereiden lippalakki m/22. Kuvan lakissa on harmaasta silkkipunoksesta valmistettu leukahihna. Esiupseereilla hihna oli kultainen. Kenraaleiden lakissa oli lisäksi lippaan kiinnitetty kultaiset tammenlehdät. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 4./ Kuvat 22- 29 ja kuvataulu 5./ Kuvat 38 ja 39.

Kuvassa vasemmalla on upseereiden ja sotilasvirkamiesten nahkavyö m/22 varustettuna olkahihnalla ja pistoolikotelolla.

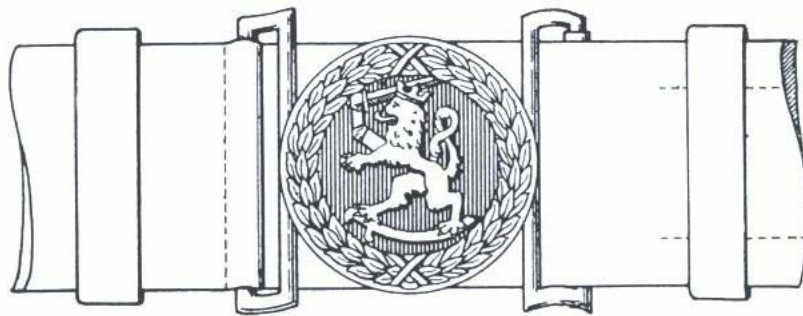
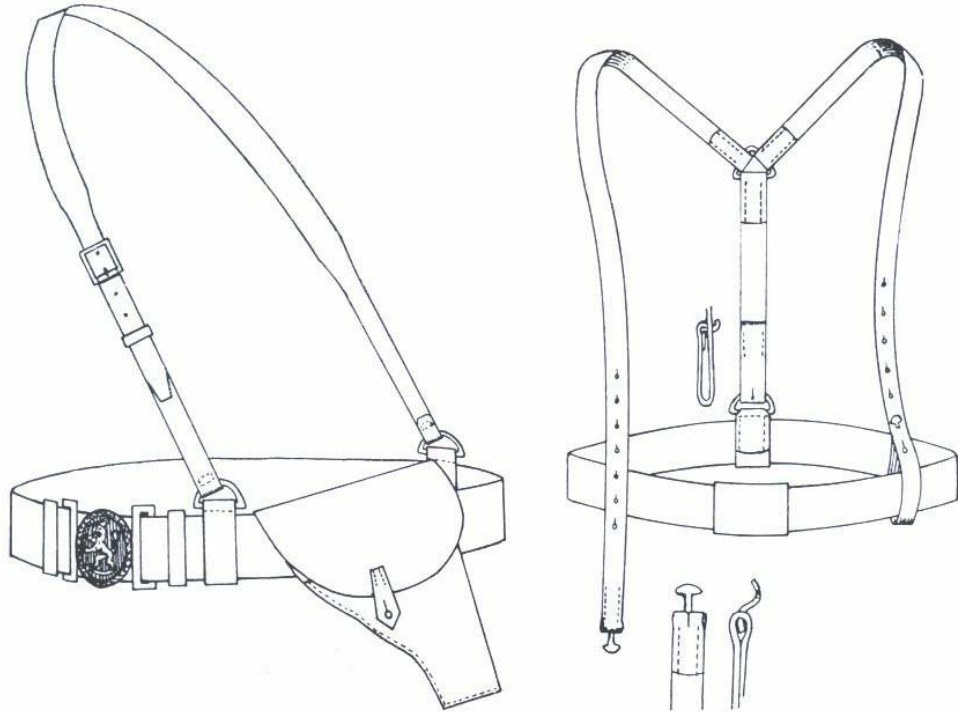

Oikealla puolella on alipäällystön ja miehistön vyö m/22 varustettuna patruunalaukkujen kantohihnoilla (Y-henkseleillä).

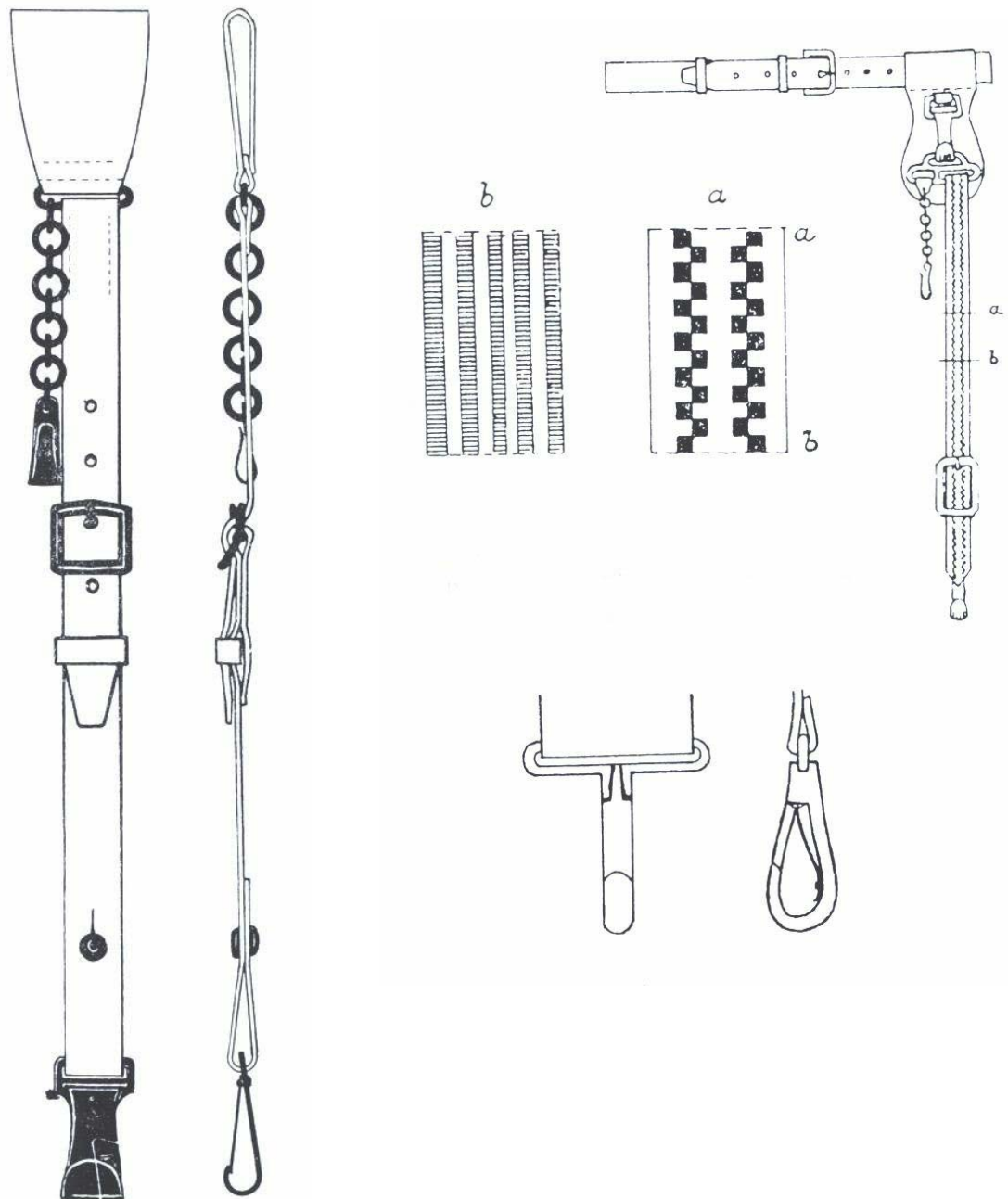
Alhaalla kaksi vyösolkea, joista ylempi on upseerivyöhön m/22 ja alempi alipäällystön ja miehistön vyöhön m/22.

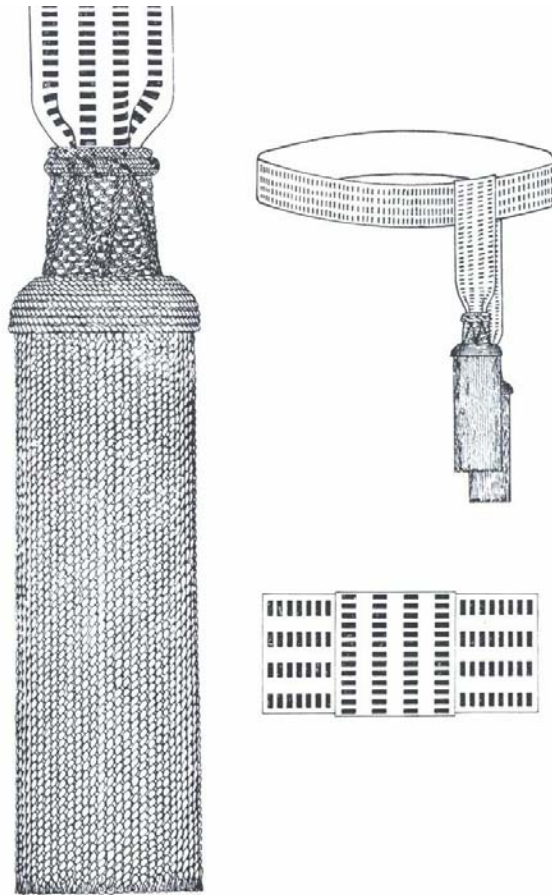
Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 7./ Kuvat 58, 59, 61 ja 63.

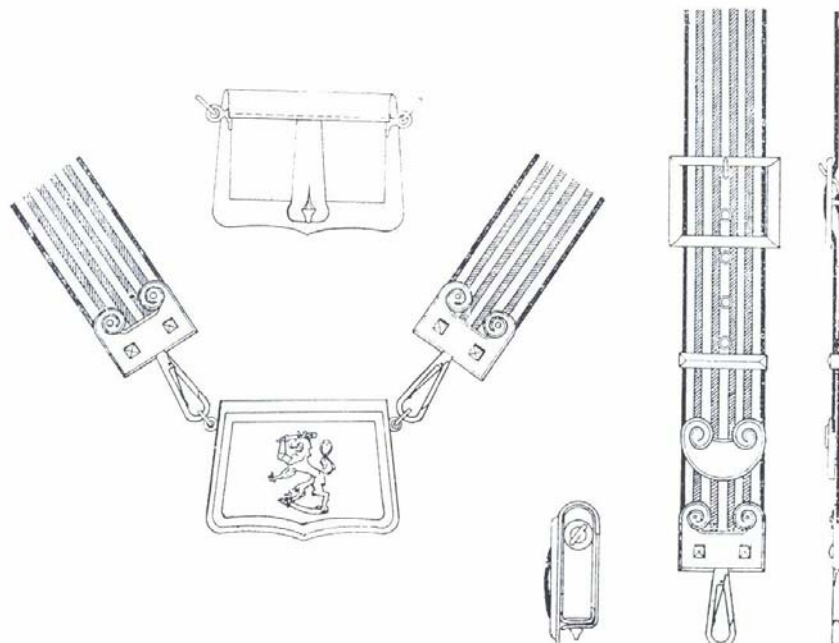
Vas
em-
mall
a
on

kuvattuna nahkainen miekankannatin m/22. Kannattimessa on kaksi koukkuu teräasetta varten. Oikealla on kaluunalla päällystetty verkakankainen miekankannatin. Ratsuväessä kannattimen pohja oli valmistettu keltaisesta verasta ja päällystetty kaluunalla b. Kaluuna oli väriltään tumman kullan ja himmeään hopean värinen. Muiden aselajien kannattimet oli päällystetty kaluunalla a. Alhaalla on miekankannatin-koukku, jota käytettiin päällystakin ja turkin vasemman taskun sisällä olevassa reiässä kiinnitettynä. Miekka kiinnitettiin siihen silloin, kun se oli pujotettuna taskussa olleen reiän kautta. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtio-neuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 8./ Kuvat 67 ja 67a sekä 68.

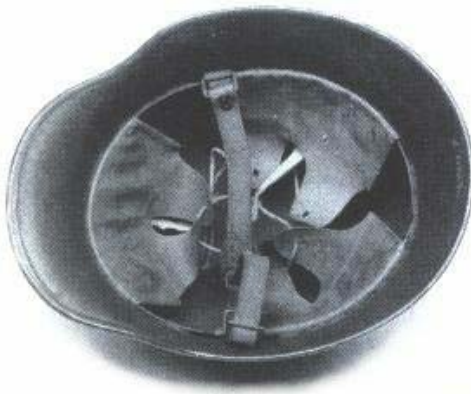

Kuvassa upseerien ja sotilasvirkamiehien juhlayö m/22. Äärimmäisenä vasemmalla on kuvattu tämän vyön tupsu suurempana. Kanta-aliupseereiden juhlayyössä oli nelikulmainen vyön solkiosa. Se oli valmistettu samanlaisesta kangaspunoksesta kuin itse vyö. Alhaalla on ratsuväen upseereiden koristeellinen patruunalaukku sekä siihen kuulunut kantohihna. Patruunalaukun kantohihna oli päällystetty samanlaisella kaluunalla kuin ratsuväen miekkankannatin. Vastaavanlainen patruunalaukku oli käytössä jo pukumallissa m/19. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 8./ Kuvat 64 - 66 ja kuvataulu 11./ Kuva 91.

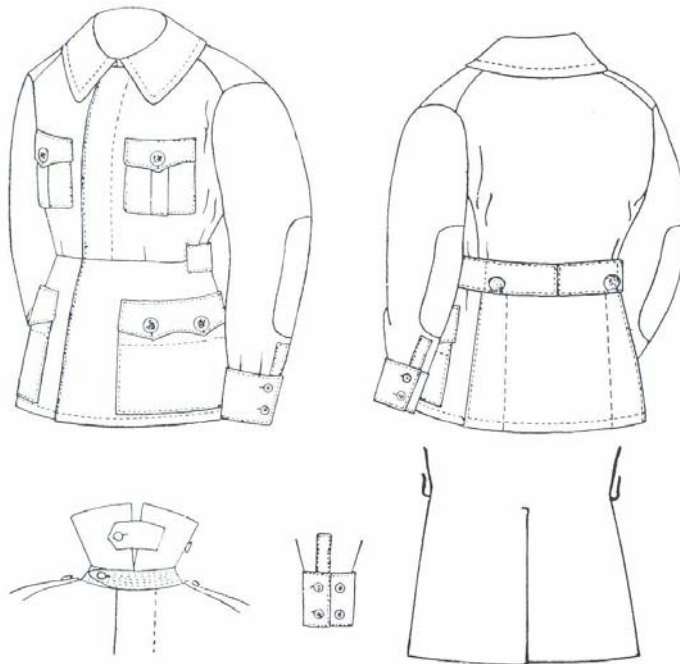
Kaksi ylintä kypärää ovat saksalaisia teräskypäroitä mallia m/16. Alhaalla vasemmalla on saksalainen teräskypärä m/17 ja sen alla sama kypärä sisältä. Oikealla alhaalla ylempi on Itävalta-Unkarin teräskypärä m/17 ja sen alla saksalainen teräskypärä m/18. Roudasmaa, Stig. Teräskypärä Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotehistoriallisesta Aikakauskirjasta nr. 15/1996. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1997. Kuvat sivuilta 9 -12.

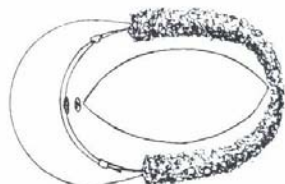
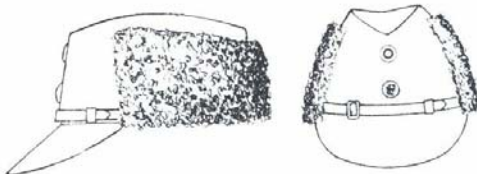
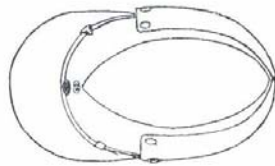
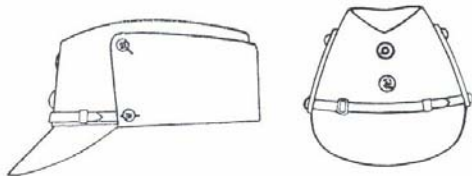
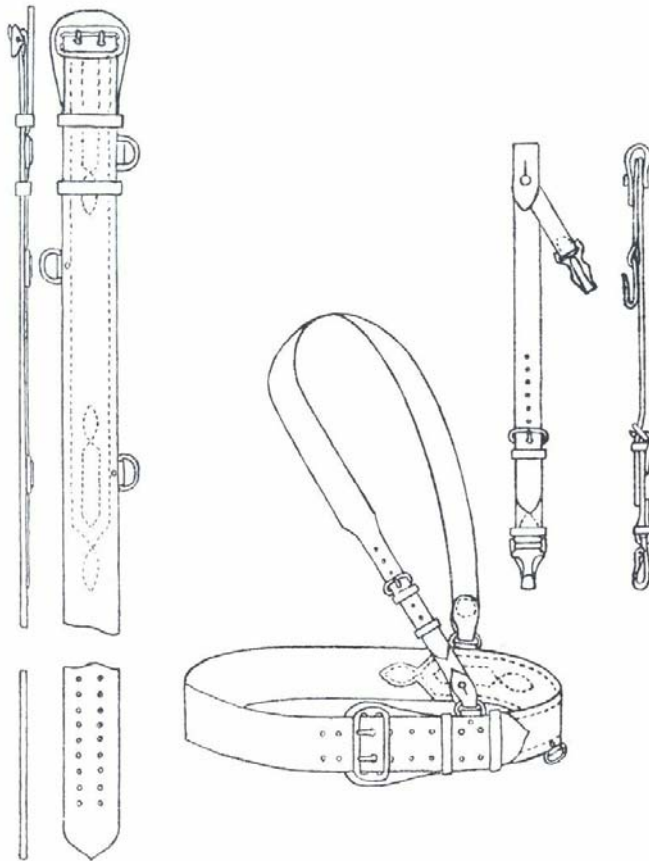

Kuvassa on suomalaiset kaasunaamarit m/32 (ylempi naamari) ja m/38. Kaasunaamareiden kuljetuslaukut ja varusteet näkyvät naamareiden vieressä. Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940. Kuvat ovat sivuilta 12 (ylempi) ja 23 (alempi).

Kuvassa kenttäpuku m/27 sekä siihen kuulunut päällystakki m/27. Vasemmalla kenttäpuvun pusero on kuvattu edestä ja oikealla takaa. Sen alla on kuva ratsuväen kenttäpuseron m/27 alaosasta. Ratsuväen kenttäpuserossa oli takana keskellä vyötäisille yletynyt halkoi. Vyökoukut oli sijoitettu puseron sivuille. Selkävyö oli ratsuväen mallissa puseron sisäpuolella. Alla on kuva päällystakista m/27. Takin hihoissa on luutnantin arvomerkit. Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 21./ Kuvat 286 -290 ja kuvataulu 23./ Kuvat 313 - 315.

Ylhäällä on kuva upseerien, sotilasvirkamie-
ten sekä erikoismestarien nahkavyöstä m/27.
Vyö on varustettu olkahihnalla ja miekankan-
nattimella. Miekankannatin kiinnitettiin
vyössä olleeseen messinkilenkkiin. Alhaalla
vasemmalla on kuvat kenttälakista- ja turkis-
lakista m/27. Sekä turkis- että kenttälakki
m/27 olivat malliltaan samanlaisia ja vain tur-
kiskaistaleet erotti ne toisistaan. Valtakunnan
Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Val-
tioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Kuvataulu 22./
Kuvat 306 - 312.

Kuva ratsuväen talvivarusteista. Päässään miehellä on turkislakki m/22 ja yllään turkki m/19. Käsissä miehellä on pitkävartiset nahkasormikkaat. Sormikkaat ovat saman malliset kuin ratsumestari Sawelan vuonna 1929 Ruotsista saamat ratsuväen nahkaiset sormikkaat. Miekankannatin on ketjumallinen sekä varustettu kahdella koukulla. Monissa vastaavissa kuvissa on miehillä yllään samanlaiset varusteet. On hyvin mahdollista, että varusteet olivat valokuvausliikkeen omistamia ja vain lainassa kuvaushetkellä. Kuva kuuluu Kristian Värin valokuvakokoelmaan ja on Valokuvaamo Saimaan Lappeenrannassa ottama. Kuvan ottamisen ajankohta on tuntematon, mutta voidaan varmuudella todeta, että se on otettu 20- tai 30-luvulla.

Kuvassa Markus Palokangas kokeilupuvussa m-34 vuonna 1935. Asetakin kanssa käytettiin ruskeaa nahkaista leijonasoljella varustettua vyötä. Jalassa ovat punaiset nahkapaikoilla vahvistetut ratsuhousut m-22 sekä saappaat kannuksin. Petteri, Leino. Asepuku m-36, vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Kuva sivulta 12.

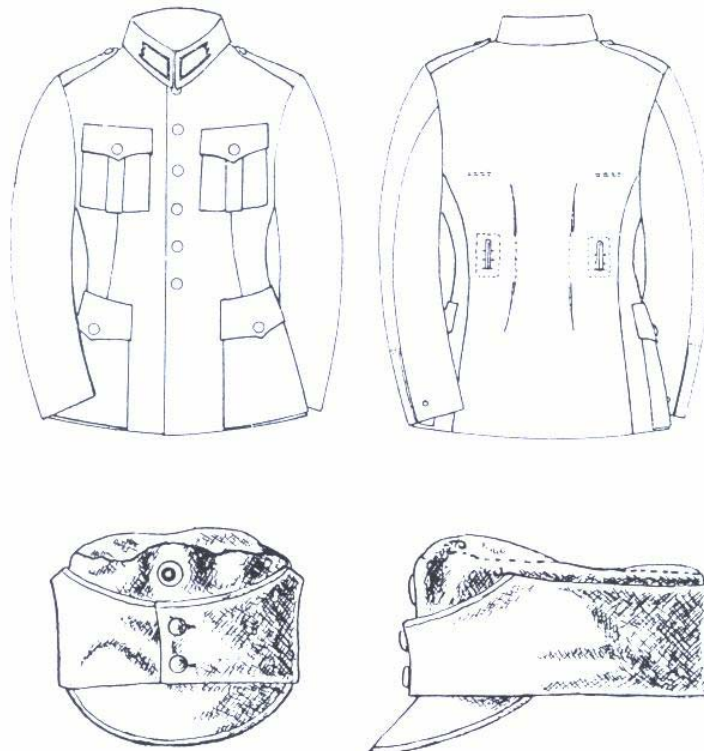
Kuvassa vasemmalla on palveluspukuun pukeutunut ratsuväen eläinlääkintäeverstiluutnantti. Miehellä on päässään kesälakki m/39, jossa leukahihna on ratsuväen tapaan lakin yli. Pällään hänellä on upseerien kevyttakki m/39 sekä jalassaan saapashousut m/36. Upseerin nahkasaappaat on varustettu rissakannuksin. Vyönä on päällystövyö m/27. Oikealla on kesävarusteisiin pukeutunut rakuuna. Pällä hänellä on kesäpusero m/36 ja päässään kesälakki m/39. Selässä on ratsuväenkivääri m/27 ja miekankannattimessa m/22 roikkuu suomalainen ratsuväenmieikka. Vyönä miehellä on vyö m/30 varustettuna Y-henkselein. Jalassa ovat harmaat ratsuhousut m/36 sekä nahkasaappaat miehistökannuksin. Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 -

1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998.

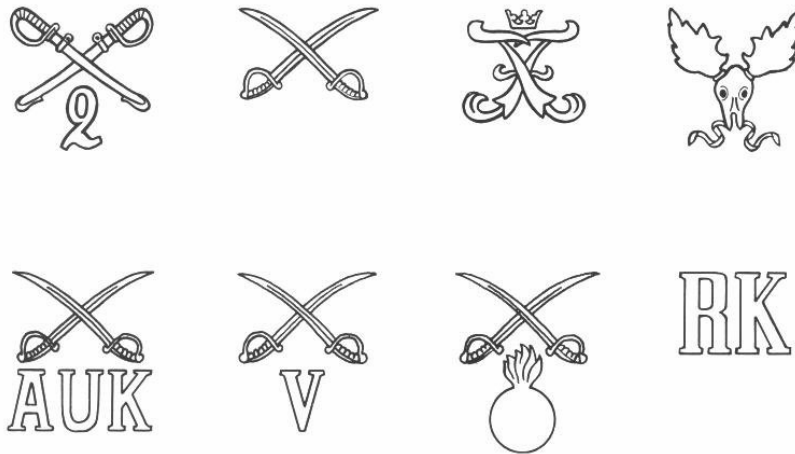
K
u
v
a
t
s
i
v
u
i
l
t
a
3
8
j
a
3
9.

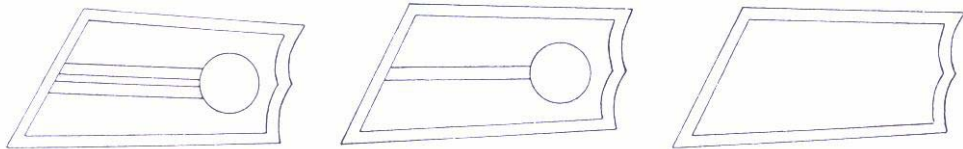
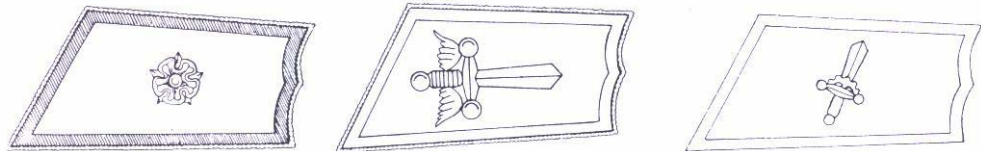
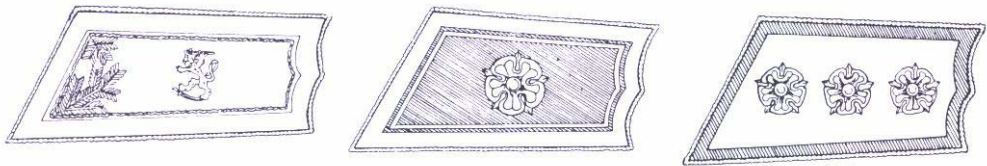
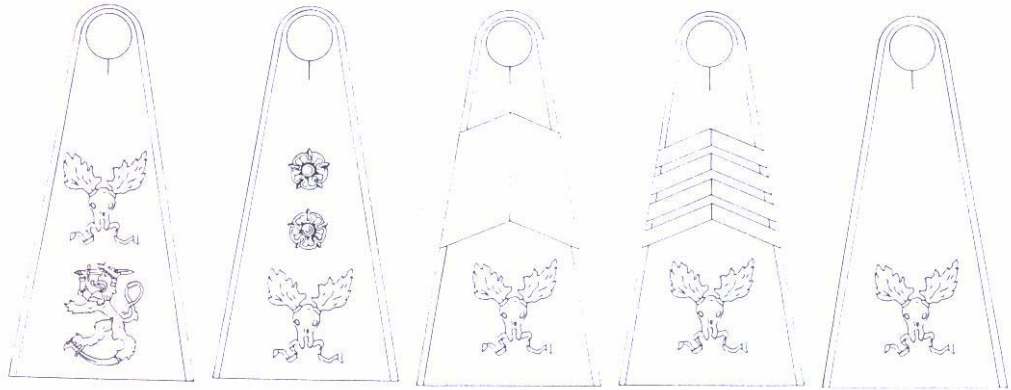
Kuvassa ohjesäännön piirros puvun m/36 asetakista ja kenttälakista. Ratsuväen asetakki m/36 oli helmastaan noin viisi senttimetriä normaalia lyhyempi. Olkaimien saumassa oli ratsuväenaselajia osoittamassa keltaiset verkakaistaleet. Myös kauluslaatoissa oli aselajivärit ja olkaimissa ratsuväen tunnukset. Keskellä on kuva kenttälakista m/36. Ratsuväen kenttälakin erotti lakin etureunaan kiinnitetystä keltaisesta verkasuikaleesta. Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937. Kuvat sivuilta 19 ja 20.

Kuvassa suomalaisen ratsuväen erikoismerkit. Merkit vasemmalta ylhäältä alkaen: Karjalanratsujääkärirykmentti, ratsuväen yleismerkki sekä Ratsuväkiprikaatin Esikunta, Uudenmaan Rakuunarykmentti, Hämeen Ratsurykmentti, Ratsuväen Aliupseerikoulu, Viestieskadroona, Ratsastava Patteri, Ratsukoulu. Kilkki, Petri ja Pohjanpää, Heikki. Suomen Ratsuväen Historia, osa 2. Ratsuväki suomen sodissa 1939 - 1944. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuva sivulta 460.

Kuvassa asetakkiin m/36 vahvistetut olkaimet sekä kauluslaatat. Kaikkia sotilas-arvoja ei ole kuvattuna oheisessa kuvataulussa. Kaikki olkaimet ovat Hämeen Ratsurykmentin asetakkeihin m/36. Olkainta kiertää ratsuväen aselajin värinen (keltainen) sauman väliin ommeltu verkkasuikale. Olkaimet ommeltiin asetakin olkasaumaan ja kiinnitettiin yläpäästään pienellä kuparinvärisellä vaakunanapilla. Olkaimet vasemmalta alkaen: Upseerin olkain, sotilasvirkamiehen olkain, vääpelin olkain, ylikersantin olkain ja ratsumiehen olkain. Kauluslaatat vasemmalta alkaen: Kenraalimajuri, majuri ja ratsumestari. Toinen rivi vasemmalta alkaen: Kornetti, sotilasvirkamies ja sotilasmestari. Kolmas rivi: Aliupseeri, sotilasalivirkamies ja värvätty mies ja viimeisenä ratsumies tai rakuuna. Kuvataulun on koonnut Kristian Värri ohjesäännöstä Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937. Kuvat ovat sivuilta 21- 26. Hämeen Ratsurykmentin tunnukset on lisätty kaikkiin olkaimiin alkuperäisistä kuvista poiketen.

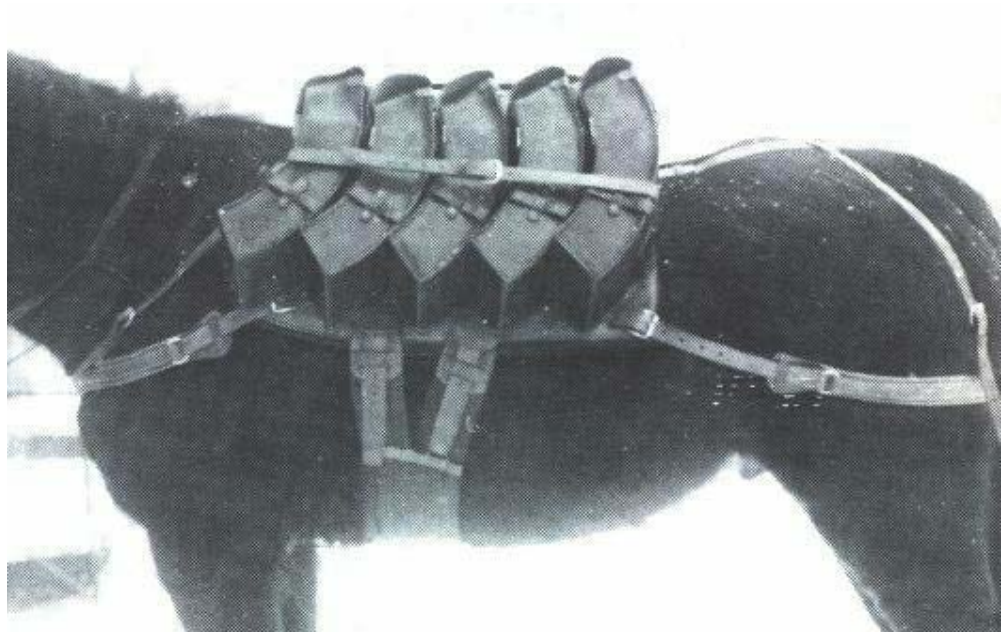

Kuvassa suomalaista ratsuväkeä paraatimarssissa Helsingin suurtorilla 1930-luvun lopulla. Miehet ovat varustettu m/36 mukaisella vaatetuksella, Y-henkseleillä ja patruunalaukuilla. Päällä miehillä on asetakki m/36 ja päässään kenttälakki m/36. Jalassa miehillä ovat punaiset ratsuhousut m/36 tai m/22. Aseina miehillä ovat ratsuväenkiväärit m/27 ja teräaseena suomalainen ratsuväenmiekkä nahkaisella miekantsullalla varustettuna. Hevosilla on kevennetty satulavarustus. Satulasta on poistettu kaikki mahdolliset kantolaukut sekä rehupussit ja ainoastaan rintaremmi ja miekkannatin on jätetty paikoilleen. Satulahuopana on harmaa villainen viltti tai satulaviitta. Hevosien päässä ovat normaalit ratsupäitset nivelkuolaimilla varustettuna. Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Kuva sivulta 185.

Kuvassa on Suomen armeijan pikakivääri m/20. Kuvan ase on varustettu lyhyellä kaarevalla kaksirivisellä lippaalla. Madsen-pikakiväärit kuuluivat Ratsuväkiprikaatin ratsurykmenttien perusaseistukseen kaksikymmentäluvun alusta aina kolmekymmentäluvun alkuvuosille saakka. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuva sivulta 215.

Kuvassa on Madsen-pikakiväärin lippaita varten suunniteltu tanskalainen hevosen selkään asetettava kantosatula. Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Kuva on sivulta 459.

Kuvassa Suomalainen ratsuväki harjoittelee Madsen-pikakiväärin käyttöä Lappeenrannassa kaksikymmentäluvulla. Tuolloin käytettiin pitkää yksirivistä kaarilipasta. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuva sivulta 217.

Yhdistelmä Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston salaisista vuositilastoista. Palokangas, Markku. Suomen armeijan ratsuväen kiväärit. Ase kesäkuu 1984. Taulukko sivulta 22.

RATSUVÄKIPRIKAATIN TAISTELUVÄLINE- MATERIAALI v. 1935						
asenimike	URR	HRR	RvAUK	VEsk	RatsPtri	Ratsuk.
Ratsuväenkivääri m/27 (762 kiv 27 rv)	900	800	100	150	150	—
Pistin m/27	900	800	100	150	150	—
Ratsuväenkivääri m/91 (762 kiv 91 rv)	861	800	59	130	145	—
Pistin m/91	861	800	59	130	145	—
Jalkaväenkivääri m/27 (762 kiv 27)	192	129	55	17	17	29
Jalkaväenkivääri m/91 (762 kiv 91)	—	—	—	—	—	57
Plenoiskivääri m/91 muunnos (600 kiv 91)	39	36	6	6	5	3
Pistooli m/19 espanjal. (765 pist 19)	65	56	26	4	6	9
Sotilaspistooli m/Parabellum (765 pist 23)	108	116	14	2	8	5
Konepistooli m/Suomi (900 kp 31)	10	12	—	—	4	—
Pikakivääri "Lahti-Saloranta" (762 pk 26)	24	24	4	—	—	—
Konekivääri "Maxim" (762 kk 09-21)	9	9	2	—	—	—
Miehistömiekka, ranskal. lyhennetty	745	673	90	86	74	25
Miekka, ranskal. m/1822 (pitkä)	21	—	21	—	(74)	—

Kuvassa on Suomen armeijan palveluspistooli m/23. Saksalaisvalmisteinen Parabellum-pistooli kuului myös Ratsuväkiprikaatin aseistukseen kaksikymmentä- ja kolmekymmentäluvulla. Alemmassa kuvassa on sama pistooli kolmekymmentäluvun suomalaisine varusteineen. Kuvassa on muun muassa puinen perälauta, puhdistuspuikko, varalipas ja nahkakotelo. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuvat sivuilta 102 ja 105.

Kuvassa on venäläinen rakuunakivääri m/91 sekä siihen kuulunut rotanhäntäpistin. Pistin kiinnitettiin ratsailla oltaessa sapelin tupessa olleisiin messinkilenkkeihin. Kasakkaversio oli käytännössä samanlainen kuin rakuunakivääri. Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987. Kuva sivulta 65.

Keskimmäisessä kuvassa on suomalainen muunnos venäläisestä ratsuväenkivääristä m/91. Muun muassa kantohihnan kiinnitykset on aseessa muutettu saksalaismallisiksi. Kuvan ase on muutoskorjattu kaksikymmentäluvulla. Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987. Kuva sivulta 69.

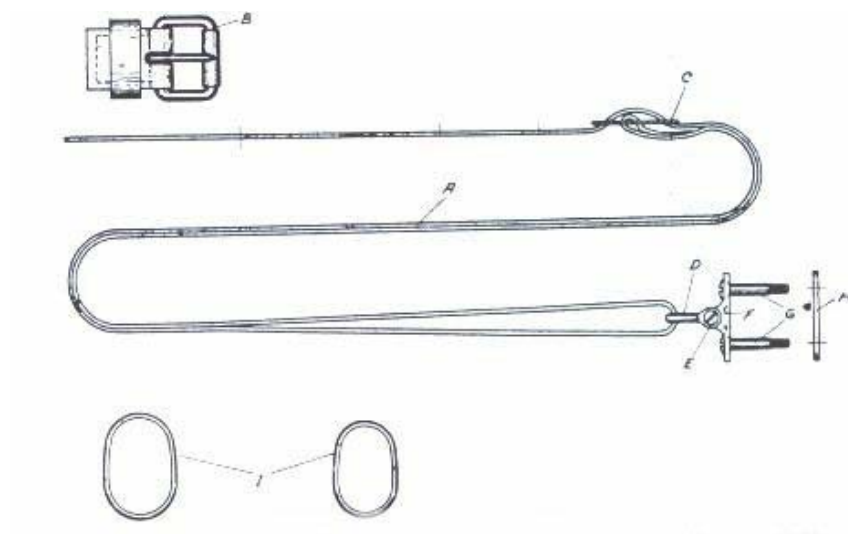

Alimmassa kuvassa on suomalaisten suunnittelema saksalaistyyppinen kantohihna ja sen kiinnikkeet ratsuväenkivääriin m/91. Vasemmalla ratsuväenkivääriin m/91 tehty suomalainen muunnos alkuperäisestä pistimestä. Palokangas, Markku. Sotilaskäsi-

Kadetti Kristian Värin Progradun

aseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991.

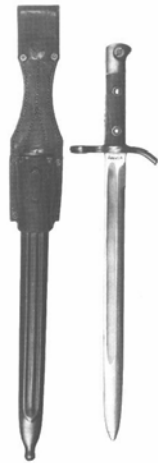
Kuvat sivuilta 28 ja 129.

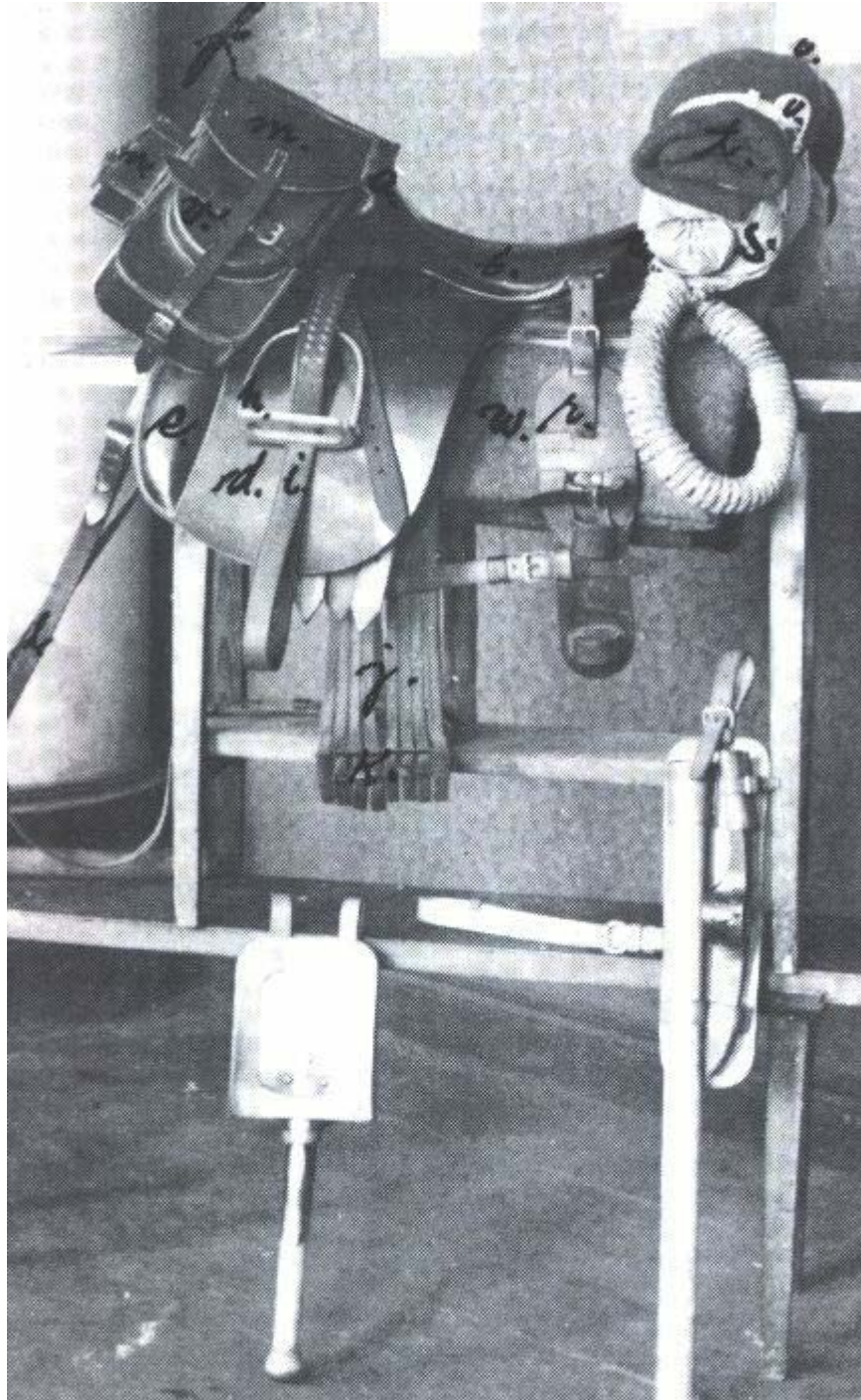
Kuvassa on suomalainen ratsuväen kivääri m/27. Ratsuväen kiväärit m/27 muodostivat ratsurykmenttien pääaseistuksen lähdeettä Talvisotaan vuoden 1939 loppupuolella. Vasemmalla on armeijan pistin m/27, jota käytettiin myös ratsuväen kivääreissä m/27. Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Kuvat sivuilta 45 ja 132.

Pistimen oikealla puolella on kuva aseeseen perään kiinnitetystä messinkisestä tunnuslaatatista, jossa on teksti URR 17. Perässä on myös pyörivä hihnan kiinnike. Alimmaisessa kuvassa on yksityiskohta ratsuväen kiväärin m/27 lukon tapista. Se on väännetty samalla tavoin kun saksalaisessa m/98a karabiinissa. Aseen tukkiin on tehty sitä varten syvennys. Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987. Kuvat sivuilta 140 ja 141.

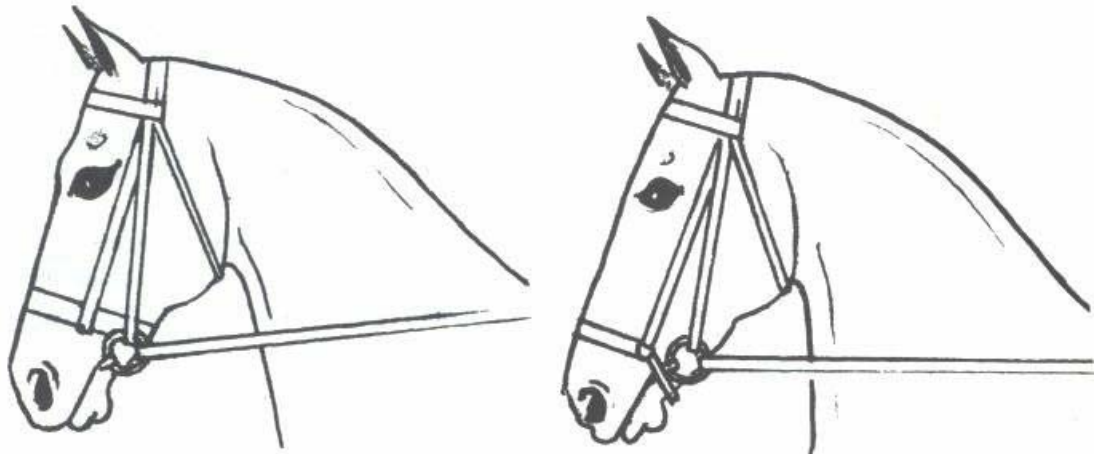

Kuvassa on saksalaismallinen satula täydellisine kenttävarusteineen. Kuvaan on merkitty kirjaimilla eri osat: a.) etukaari, b.) istuin, c.) takakaari, d.) siipi, e.) polvityyny, f.) nousuhihna, h.) jalustin, i.) jalustinremmi, j.) satulavyö, k.) kiinnite, l.) rintaremmi, m.) satulataskut, n.) pikkutaskut, v.) hevosenkenkätasku, r.) sapelinkannatin, s.) rehupussi, t.) viltti, u.) pakkaremmit, w.) satulaviltti. Satulaan voitiin kiinnittää myös kuvassa näkyvä hakku sekä kenttälapio. Hakku ja sen kannatin kiinnitettiin ilmeisesti samalla tavalla satulaan kuin sapelinkannatin. Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Kuva on sivulta 640.

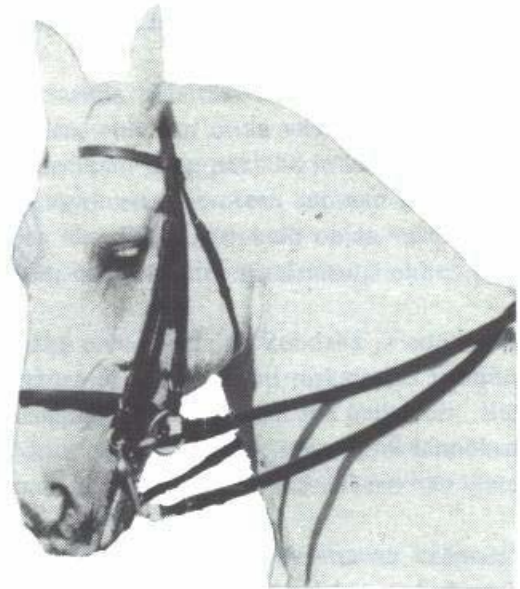
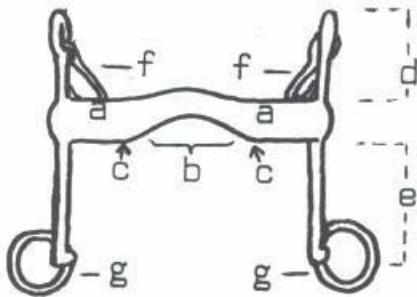

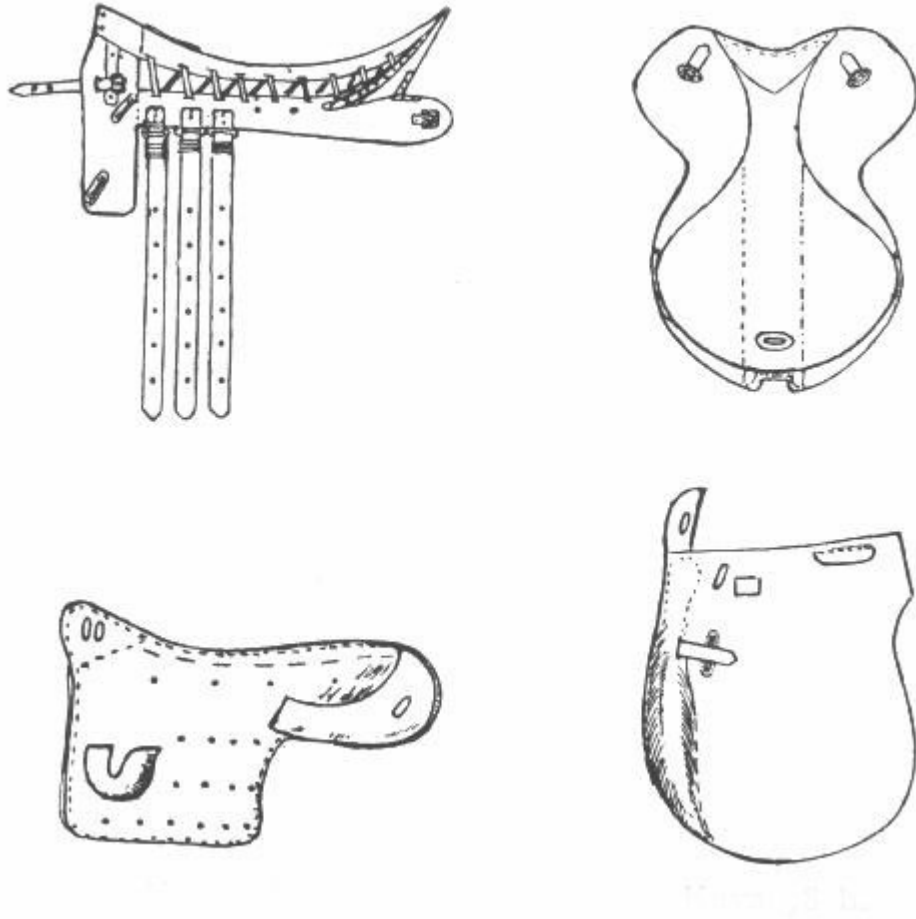
Kuvassa Hämeen Ratsurykmentin ratsumies ja ratsu täydessä kenttävarustuksessa. Hevosen kaulassa on patruunakaulavyö. Satula on Suomen armeijan saksalaismallinen miehistösatula. Liekanuora on taidokkaasti palmikoitu ratsuväenmiekan ympärille. Päällä miehellä on kesäpusero m/32 ja päässään kenttälakki m/27, jonka leukahihna on oikeaoppisesti leuan alla. Jalassa ovat punaiset ratsuhousut m/22, sekä saappaat kannuksin. Aseena ratsumiehellä on suomalainen ratsuväenkivääri m/27. Kiväärin puukkopistin on kiinnitetty vyöhön vasemmalle kupeelle. Kuvan ratsukko on kuvattu todennäköisesti kesällä 1935 tai sen jälkeen. Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Kuva on sivulta 458.

Nivelkuolaimin suitsitettu hevonen. Vasemman puoleisessa kuvassa kuonohihna on kiinnitetty kuolaimen yläpuolelle ja oikean puoleisessa kuvassa vastaavasti kuolaimen alapuolelle. Ratsastuskäsikirja. Suomen ratsastajaliiton julkaisuja. (Alkuteoksen nimi: Ridhandboken). Oy Multor Ab. Helsinki. 1976. Kuva sivulta 8.

Kuvassa kankikuolain. a) Suukappale. b) Kielentila. c) Painopisteet. d) Ylävarsi. f) Leukaketjukoukut. e) Ohjasrenkaat. Oikeanpuoleisessa kuvassa hevonen kankisuitsitettuna. Kankikuolaimen yläpuolella näkyy nivelkuolaimen ohjasrenkas. Ratsastuskäsikirja. Suomen ratsastajaliiton julkaisuja. (Alkuteoksen nimi: Ridhandboken). Oy Multor Ab. Helsinki. 1976. Kuva sivulta 9.

Kuvassa on suomalainen ratsusatula osiin purettuna Ratsastusohjesäännön piirroksessa. Ylhäällä vasemmalla on nähtävillä satulan runkorakenne. Vatsavyön vastimet (kolme kappaletta) näkyvät satulan rungon alla. Ylhäällä oikealla on satula ylhäältäpäin nähtynä. Satulan takaosassa erottuu hyvin pakkaushihnaa varten tehty reikä. Reikä on vahvistettu metallisella reunuksella. Alhaalla vasemmalla on satulan istuinahka ja oikealla satulan siipi. Ratsastusohjesääntö (R.O.). Yleisesikunta Osasto 4. Helsinki, 20.10.37. Nr.1940/ X/37. Kustannusosakeyhtiö Otavan Kirjapaino. Helsinki. 1938.

Kuvassa hevosnaamari m/38 sekä naamarin säilytyspussi. Alla on kuva hevosen suojasiteestä sekä suojasäärystimistä. Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940. Kuvat ovat sivuilta 106 (ylempi) ja 110 (alempi).

[1] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 1. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 272

[2] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953. Sivu 87.

[3] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 2. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 495.

[4] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 658.

[5] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 658.

[6] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 658.

[7] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 6. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 720.

[8] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen

sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 2. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 16.

[9] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953. Sivun 162.

[10] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 2. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 593.

[11] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 3. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 201.

[12] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953. Sivun 371.

[13] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 368.

[14] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 545.

[15] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivun 651.

[16] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivun 563.

[17] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivun 70.

[18] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen,

Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 70.

[19] Toimituskunta: Simo Hämmäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 70.

[20] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivu 564.

[21] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivu 564.

[22] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivu 564.

[23] Ratsastusohjesääntö (R.O.). Yleisesikunta Osasto 4. Helsinki, 20.10.37. Nr.1940/X/37. Kustan- nususakeyhtiö Otavan Kirjapaino. Helsinki. 1938. Sivu 199.

[24] Toimituskunta: Simo Hämmäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 70.

[25] Toimituskunta: Simo Hämmäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 308.

[26] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 1. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 87.

[27] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 1. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 171.

[28] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953. Sivu 194.

[29] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 2. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 172.

[30] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 1. Helsinki. 1953. Sivu 202.

[31] Toimituskunta: Arvo T. Inkilä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T.O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Hannes Teppo, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 2. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 605.

[32] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 49.

[33] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 138.

[34] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 4. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 702.

[35] Oinonen, Väinö J. Sotilaskielen sanakirja. Osa 2. Helsinki. 1953. Sivu 553.

[36] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 8.

[37] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen,

Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 188.

[38] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 5. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 640.

[39] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 6. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 444.

[40] Toimituskunta: Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Seppo Kahila, Arvo Keinonen, Pentti Lyly, Tauno Lähteenkorva, Osmo Nikanne, Liisa Nurmela, Ritva Paavolainen, Taito Piironen, Paavo Pulkkinen, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Paavo Siro, Jouko Vahe, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri), Jorma Vuoriniemi ja Kaarina Åstedt. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 6. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivu 621.

[41] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 9.

[42] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 9.

[43] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 16.

[44] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 16.

[45] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 16.

[46] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 16.

[47] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 16.

[48] Palokangas, Markku. Miekän tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa.

Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro.9,1990. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1990. Sivu 158.

[49] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 17 ja 18.

[50] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 38, 48, 49 ja 50.

[51] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivut 24 ja 26.

[52] Pohjanpää, Heikki. Peitsen historiaa. Ase lokakuu 1984. Sivu 9.

[53] Manninen, Ohto. Sodanjohto ja strategia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivu 46.

[54] Keränen, Jorma, Tiainen, Jorma, O. Suomen Itsenäistymisen Kronikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992. Sivu 53.

[55] Manninen, Ohto. Sodanjohto ja strategia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivut 46 ja 47.

[56] Manninen, Ohto. Sodanjohto ja strategia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivun 44 kartta.

[57] Lauerma, Matti. Jääkärien tie. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo. 1984. Sivu 26.

[58] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 19.

[59] Lauerma, Matti. Jääkärien tie. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo. 1984. Sivut 29, 30, 34 ja 37.

[60] Lauerma, Matti. Jääkärien tie. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo. 1984. Sivut 40, 55, 66, 90 ja 92.

[61] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 66 ja 67.

[62] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 70.

[63] Pohjanpää, Heikki. Peitsen historiaa. Ase lokakuu 1984. Sivu 10.

[64] Santavuori, Martti. Hämeen Ratsurykmentti, Hämeen ratsujääkäripataljoona 1917 - 1967. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivu 54.

- [65] Pohjanpää, Heikki. Peitsen historiaa. Ase lokakuu 1984. Sivu 9.
- [66] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 70 ja 71.
- [67] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 23.
- [68] Keränen, Jorma, Tiainen, Jorma, O. Suomen Itsenäistymisen Kronikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992. Sivu 59.
- [69] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 27.
- [70] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 23.
- [71] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 28 ja 29.
- [72] Keränen, Jorma, Tiainen, Jorma, O. Suomen Itsenäistymisen Kronikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992. Sivu 59.
- [73] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 23, 29 - 32 ja 36.
- [74] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 31 ja 37.
- [75] Keränen, Jorma, Tiainen, Jorma, O. Suomen Itsenäistymisen Kronikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992. Sivu 59.
- [76] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 37.
- [77] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 135.
- [78] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 37.
- [79] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 37 ja 40.
- [80] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 38 ja 44.
- [81] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 44 - 59.

[82] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996. Sivu 17.

[83] Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000. Sivu 16.

[84] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996. Sivu 17.

[85] Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000. Sivut 16 ja 17.

[86] Knapas, Rainer. Kulttuurin Tunnuskuvia. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivu 692.

[87] Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000. Sivu 17.

[88] Malmberg, Lauri, Österman, Hugo, Kivilinna, M, Viherjuuri, H.J., Yläne, Yrjö. Suomen Vapausota kuvissa, osa 2. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1984. Kuva sivuilla 50 ja 51.

[89] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996. Sivu 17.

[90] Knapas, Rainer. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivu 693.

[91] Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkärirykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotisjulkaisu. Toimituskunta Simelius, S, Koivisto, O, Roschier, E ja Mikkola, KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivu 316.

[92] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 78.

[93] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 89.

[94] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 90 - 92.

[95] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 92 ja 93.

[96] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 116.

[97] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 116 ja 117.

[98] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 116 ja 117.

[99] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 120 - 122.

[100] Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkäriyrykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotiskokous. Toimituskunta Simelius, S, Koivisto, O, Roschier, E ja Mikkola, KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivut 316 ja 316.

[101] Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkäriyrykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotiskokous. Toimituskunta Simelius, S, Koivisto, O, Roschier, E ja Mikkola, KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivut 316 ja 317.

[102] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 24 ja 25.

[103] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 80 ja 82.

[104] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 100.

[105] Malmberg, Lauri, Österman, Hugo, Kivilinna, M, Viherjuuri, H.J., Yläne, Yrjö. Suomen Vapaussota kuvissa, osa 1. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1984. Kuva sivulla 179.

[106] Manninen, Ohto. Itsenäistymisen vuodet 1917 - 1920, osa 2. Taistelu vallasta. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1993. Sivu 692.

[107] Malmberg, Lauri, Österman, Hugo, Kivilinna, M, Viherjuuri, H.J., Yläne, Yrjö. Suomen Vapaussota kuvissa, osa 1. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1984. Kuva sivulla 179.

[108] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 85.

[109] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 207 - 210.

[110] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 212.

[111] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-

Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 212 ja 213.

[112] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 213 ja 214.

[113] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 92 ja 94.

[114] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 215, 216 ja 221.

[115] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 217.

[116] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 220, 223, 224 ja 244.

[117] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivut 15 ja 84.

[118] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 256 ja 257.

[119] Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkärirykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotisjulkaisu. Toimituskunta Simelius, S, Koivisto, O, Roschier, E ja Mikkola, KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivut 320 ja 321.

[120] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 77.

[121] Savolainen, Aapo. Karjalan Ratsujääkärirykmentti - Hämeen Ratsurykmentti - Hämeen Ratsujääkäripataljoona. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen seuran 40-vuotisjulkaisu. Toimituskunta Simelius, S, Koivisto, O, Roschier, E ja Mikkola, KJ. Oy Länsi-Savon Kirjapaino. Mikkeli. 1967. Sivut 320 ja 321.

[122] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 77.

[123] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 194, 276, 278 ja 279.

[124] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 281 - 284.

[125] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviilivirkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivut 15 ja 77.

[126] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3.

Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 50.

[127] Pöytäkirjan jäljennös Itämeren Divisioonan elokuun 30. 31. päivänä suomalaisille luovuttamasta materiaalista. Päiväty Helsingissä 8.3.1919. SArk T 4383/8

[128] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 87 ja 88.

[129] Förteckning på varor som äro definitivt beställda intill 4/6.19 från Franska Krigsministeriet, päiväty Pariisissa 4.6.1919. SArk T 4383/8.

[130] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996 Sivu 18.

[131] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 -1901 upseeristo ja siviili-virkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 26.

[132] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996 Sivut 18 ja 19.

[133] Leche, Hakon. Det svenska kavalleriet. Ett truppslags nutidshistoria och framtid. P.A. Norstedt och Söners förlag. Stockholm. 1979. Sivu 97 kuva 17 ja sivu 101 kuva 25.

[134] Aarniaho, Pekka. Kaluunat ja rähinäremmit, Itsenäisen Suomen virkapuvut ja arvomerkit 1918 - 1945. Kirjapaino Oy West Point. Rauma. 1996 Sivu 18.

[135] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 37.

[136] Leche, Hakon. Det svenska kavalleriet. Ett truppslags nutidshistoria och framtid. P.A. Norstedt och Söners förlag. Stockholm. 1979. Sivu 52 kuva 8 ja sivu 98 kuvat 18 ja 19.

[137] Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000. Sivu 25.

[138] Castrén, Klaus. Suomen Rakuunarykmentti 1889 - 1901 upseeristo ja siviili-virkamiehistö. Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Lappeenranta. 1982. Sivu 26.

[139] Palokangas, Marko. Itsenäisen Suomen sotilasarvot ja -arvomerkit. Karisto Oy. Hämeenlinna. 2000. Sivu 25.

[140] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[141] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[142] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[143] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[144] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[145] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[146] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivun 291.

[147] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[148] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[149] Valtionhoitajan päätös, koskeva Valtakunnan sotavoimien virkapukuja. Annettu Helsingissä 30 päivänä kesäkuuta 1919. Sotamuseo.

[150] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivun 158.

[151] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 158 ja 159.

[152] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 160 - 162 ja 168.

[153] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 162, 163 ja 166.

[154] Förteckning på varor som äro definitivt beställda intill 4/6.19 från Franska Krigsministeriet, päivätty Pariisissa 4.6.1919. SArk T 4383/8.

[155] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 168 ja 170.

[156] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-

Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 488.

[157] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivu 170.

[158] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivu 170.

[159] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 110.

[160] Förteckning på varor som äro definitivt beställda intill 4/6.19 från Franska Krigsministeriet, päivätty Pariisissa 4.6.1919. SArk T 4383/8.

[161] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 82 ja 83.

[162] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 111 ja 112.

[163] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 155.

[164] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 363.

[165] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 364 ja 365.

[166] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 258.

[167] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 365.

[168] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 315 ja 367 - 371.

[169] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 272 - 273, 365 - 367 ja 552 - 553.

[170] Puolustusministeriön Yleisen Sota-asiainosaston määräys, joka koskee yhden miehen sodanajan vaatetusta ja varusteita eri aselajeissa. Liittyy: K.D.Nr.32.21.Y.2. er.sal. K.D.Nr.250/22T.Sal. 23/3./22. SArk T 4384/24.

[171] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston

kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivu 5, 8, 40 ja 41 sekä kuvataulu 1./ kuvat 3 ja 4 ja kuvataulu 3./ kuvat 18 ja 19.

[172] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 8, 9, 34 ja 41 sekä kuvataulu 2./ kuvat 7 - 9.

[173] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 9, 10, 34 ja 35 sekä kuvataulu 2./ kuvat 10 - 11.

[174] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 11 - 12 ja 35 sekä kuvataulu 4./ kuvat 22 - 37.

[175] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 16 - 19, 37 ja 38.

[176] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 15, 16 ja 37.

[177] Roudasmaa, Stig. Teräskypärä Suomen Puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nr.15/1996. Sotamuseon julkaisuja 1/1997. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1997. Sivut 18 - 20.

[178] Roudasmaa, Stig. Teräskypärä Suomen Puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nr.15/1996. Sotamuseon julkaisuja 1/1997. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1997. Sivut 11 - 12.

[179] Toimituskunta Ilkka, Himanen, Seppo, Haario, Ahti, Heliö ja Soile, Rinno. Ensin hevonen - sitten mies. Ratsuväkiperinnettä. Etelä-Karjalan Museon julkaisut Nr.5. Etelä-Karjalan Kirjapaino. Lappeen- ranta. 1979. Sivu 11.

[180] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 619.

[181] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 601 - 603.

[182] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 623.

[183] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 631.

[184] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 403.

[185] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 404.

[186] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-

Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 405.

[187] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 48 ja 49 sekä kuvataulu 21./ kuvat 286 - 290.

[188] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 48 ja 49 sekä kuvataulu 21./ kuvat 286 - 290.

[189] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 48 - 52 sekä kuvataulu 21./ kuvat 291 - 305.

[190] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivu 53 ja 54.

[191] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 53 ja 54.

[192] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 55 - 57.

[193] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivut 57 - 60.

[194] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 624.

[195] Otteita P.I.M:n Int.osastolle lähetetyistä ratsuväen housukokeiluja koskevista lausunnoista. SArk T 4018/9. Lausunnot kesäpuseroista m/32/vanh. Int:n kiertokirje 60/32 27.7.32. D.4267/694/32. 17-31.8.32. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[196] Otteita P.I.M:n Int.osastolle lähetetyistä ratsuväen housukokeiluja koskevista lausunnoista. SArk T 4018/9

[197] Kokeilu ratsuhousuilla m/27. vv.1929-31. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[198] Kokeilu ratsuhousuilla m/27. vv.1929-31. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[199] Yhteenveto lausunnoista koskeva kokeiluja housukankaalla m/27 ja miehistödiagonaaleilla vv. 1929-31. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetus- esineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[200] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. Toinen lausunto. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[201] Puolustusministeriön Intendenttiosaston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin

Esikunnalle koskien kokeilua kotimaistavillaa käyttäen valmistetuilla housuilla ja kenttäpuseroilla m/27. Int/6815/694/31. Päiväty 4.11.1931. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[202] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. Toinen lausunto. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[203] Puolustusministeriön Intendenttiosaston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien kokeilua kotimaistavillaa käyttäen valmistetuilla housuilla ja kenttäpuseroilla m/27. Int/6815/694/31. Päiväty 4.11.1931. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[204] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[205] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. Toinen lausunto. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[206] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6. Kokeilupukujen UV, KV25 ja KV50 tarkastus HRR:ssä 19.8.32. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[207] Kokeilu kotimaista villaa käyttäen valmistetuilla housu- ja puserokankailla m/27. Kolmas lausunto. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[208] Puolustusministeriön Intendenttiosaston kiertokirje Nr. 28 Int.2. Nr.Int/1884/694/33. Koskee: Kotimaista villaa käyttäen valmistettuja kenttäpuseroita ja housuja m/27. Liittyy: kirjelmään Nr.Int/6815/694/31. Päiväty Helsingissä 3.4.1933. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[209] Puolustusministeriön kiertokirje Nr. 30/33 Int.2. Nr.Int/1983/694/33. Koskee: Kokeilua pellava- ja puuvillakankaisilla työpuvuilla v.1930 - 32. Päiväty Helsingissä 7.4.1933. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[210] Puolustusministeriön Intendenttiosaston päällikön kirje 1.Divisioonan Esikunnalle koskien kokeilua puuvillakankaasta valmistetuilla työpukimilla. Int/3463/694. Päiväty 15.5.1930. Liite: Puuvillaisia työpukuja jaettu kokeiluja varten 15/5-30. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[211] Puolustusministeriön Intendenttiosaston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien kokeilua puuvillakankaasta valmistetuilla työvaipoilla. Int/3463/694. Päivätty 15.5.1930. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[212] Puolustusministeriön kiertokirje Nr. 30/33 Int.2. Nr.Int/1983/694/33. Koskee: Kokeilua pellava- ja puuvillakankaisilla työpuvuilla v.1930 - 32. Päivätty Helsingissä 7.4.1933. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[213] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 512.

[214] Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940. Sivut 22 - 27.

[215] Intendenttiosaston kiertokirje Nr. 45/32. Int.2. Koskien kesäpuseron m/32 vahvistamista. Puolustusministeriö. Nr.Int/2937/691/32. Päivätty Helsingissä 21.5.1932. Liitteenä Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtio- neuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930.

[216] Lausunnot kesäpuseroista m/32/vanh. Int:n kiertokirje 60/32 27.7.32. D.4267/694/32. 17-31.8.32. SArk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[217] Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kenttäpullo- ja leipälaukkukokeilua URR:ssä. Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr. 360/Os.2/6. Päivätty Lappeenrannassa 20.1.1931. SArk T 4018/9. Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kenttäpullon kantahihnan kokeilua HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2a.Nr.196/54/10. Päivätty Lappeenrannassa 14.1.1931. SArk T 4018/9.

[218] Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kenttäpullon kantahihnan kokeilua HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2a.Nr.196/54/10. Päivätty Lappeenrannassa 14.1.1931. SArk T 4018/9.

[219] Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kenttäpullo- ja leipälaukkukokeilua URR:ssä. Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr. 360/Os.2/6. Päivätty Lappeenrannassa 20.1.1931. SArk T 4018/9.

[220] Hämeen Ratsurykmentin vs. komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolianturoilla HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2.a.nr.1489/417/10. Liittyy:RPr.E:n kirj.nr.2366/Int/31.pm. 22.7. 30. Päivätty Lappeenrannassa 8.4.1931. SArk T 4018/9. Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolianturoilla URR:ssä.

Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr.1871/ 2./6. Liittyy: RPr.E:n kirjelmään nr.1100/Int./31. Päivätty Lappeenrannassa 13.4. 1931. SArk T 4018/9.

[221] Hämeen Ratsurykmentin vs. komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolianturoilla HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2.a.nr.1489/417/10. Liittyy:RPr.E:n kirj.nr.2366/Int/31.pm. 22.7. 30. Päivätty Lappeenrannassa 8.4.1931. SArk T 4018/9. Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolianturoilla URR:ssä. Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr.1871/2./6. Liittyy: RPr.E:n kirjelmään nr.1100/Int./31. Päivätty Lappeenrannassa 13.4.1931. SArk T 4018/9. Eskadroonan vs. päällikön lausunto Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolipohjilla. L./URR. Ei numeroa. Liittyy: Rykm.kirjelm. Nr.3427/11/10. sekä kirjelm. Nr.1871/11/19. Saapunut Uudenmaan Rakuunarykmenttiin 8.4.1931. SArk T 4018/9. Uudenmaan Rakunarykmentin 3. Eskadroonan päällikön lausunto Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajalle koskien kokeilua pitkällä saappaan puolipohjilla. Uudenmaan Rakunarykmentti/ 3. Eskadroonan päällikkö. Nr.11. Liittyy: Esik/URR kirj.nr3427/Os.2./10. ja puh.san.p.m. 7.1.31. Päivätty Lappeenrannassa 9.1.1931. SArk T 4018/9.

[222] Intendenttiosaston kiertokirje nr. 71/32/Int.2. koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua. Puolustusministeriö. Nr.Int/5107/694/32. Päivätty Helsingissä 19.9.1932. SArk T 4018/9.

[223] HRR:n KK. Eskadroonan varusmestarin lausunto rykmentin talouspäällikölle. Päivätty Lappeenrannassa 17.12.32. SArk T 4018/9

[224] Intendenttiosaston kiertokirje nr. 71/32/Int.2. koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua. Puolustusministeriö. Nr.Int/5107/694/32. Päivätty Helsingissä 19.9.1932. SArk T 4018/9.

[225] Intendenttiosaston kiertokirje nr. 71/32/Int.2. koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua. Puolustusministeriö. Nr.Int/5107/694/32. Päivätty Helsingissä 19.9.1932. SArk T 4018/9.

[226] Intendenttiosaston kiertokirje nr. 71/32/Int.2. koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua. Puolustusministeriö. Nr.Int/5107/694/32. Päivätty Helsingissä 19.9.1932. SArk T 4018/9.

[227] Uudenmaan Rakuunarykmentin Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle ja kaikille URR:n eskadroonille lähettämä puhelinsanoma. Päivämäärä 19.12.1929. SArk T 4009/25

[228] Intendenttiosaston kiertokirje nr. 71/32/Int.2. koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua. Puolustusministeriö. Nr.Int/5107/694/32. Päivätty Helsingissä 19.9.1932. SArk T 4018/9.

[229] Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua HRR:ssä. Hämeen

Ratsurykmentin esikunta. Os.2a.nr.1750/331/7. Liittyy Pl.M.Int.os.kiertokirj.nr.71/32/Int.2. 19.9.32. Päivätty Lappeenrannassa 5.5.1933. SARk T 4018/9. Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentti. nr. 4415/2.a./982/7. Päivätty Lappeenrannassa 20.11.1933. Liittyy Pl.M.Int.os.kiertokirj.nr.71/32/Int.2. 19.9.32. SARk T 4018/9. sekä Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2a.nr.1823/506/7. Liittyy Pl.M.Int.os.kiertokirj.nr.71/32/Int.2.19.9.32. Päivätty Lappeenrannassa 11.5.1934. SARk T 4018/9.

[230] Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien kyllästettyjen saappaiden ja kumikorkojen kokeilua HRR:ssä. Hämeen Ratsurykmentin esikunta. Os.2a.nr.1823/506/7. Liittyy Pl.M.Int.os.kiertokirj.nr.71/32/Int.2.19.9.32. Päivätty Lappeenrannassa 11.5.1934. SARk T 4018/9.

[231] Intendenttiosaston kierto kirje Nr. 47/33.Int.2. koskien kudottuja alusvaatteita. Puolustusministeriö. Nr.Int/3123/653/33. Päivätty Helsingissä 6.6.1933. SARk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[232] Uudenmaan Rakuunarykmentin 3. Eskadroonan päällikön lausunto Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajalle koskien kokeilua kudotuilla ja kankaisilla alusvaatteilla. 3./URR. Nr.474/5A. Liittyy: RE:n kirj:ään nr.1853/2./9 - 10.4.33. Päivätty Lappeenrannassa 19.5.1933. SARk T 4018/9.

[233] Intendenttiosaston kierto kirje nr.27 Int.2. koskien loppulausuntoa kudottujen ja kankaisten paitojen ja alushousujen kokeiluista. Liittyy: Int:n kirjelmään nr.Int/4439/694/31. Puolustusministeriö. Nr.Int/1883/694/33. Päivätty Helsingissä 3.4.1933. SARk T 4018/9.

[234] Intendenttiosaston kierto kirje Nr. 47/33.Int.2. koskien kudottuja alusvaatteita. Puolustusministeriö. Nr.Int/3123/653/33. Päivätty Helsingissä 6.6.1933. SARk. Puolustusministeriö. Intendenttiosasto. Vaatetusesineitä koskevat kokeilut ja lausunnot 1922 - 1933. HD6.

[235] Uudenmaan Rakuunarykmentin 3. Eskadroonan päällikön lausunto Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajalle koskien kokeilua kokeilua kudotuilla ja kankaisilla alusvaatteilla. 3./URR. Nr.474/5A. Liittyy: RE:n kirj:ään nr.1853/2./9 - 10.4.33. Päivätty Lappeenrannassa 19.5.1933. SARk T 4018/9.

[236] Puolustusministeriön Yleisen Sota-asiaainosaston määräys, joka koskee yhden miehen sodanajan vaatetusta ja varusteita eri aselajeissa. Liittyy: K.D.Nr.32.21. Y.2.er.sal. K.D.Nr.250/22T.Sal. 23/3./22. SARk T 4384/24. Hämeen Ratsurykmentin komentajan raportti Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien nahkakintaiden kokeilua HRR:ssä. Nr. 735/Os.2a. Päivätty Lappeenrannassa 19.2.1934. SARk T 4018/9.

[237] Ratsuväen Aliupseerikoulun johtaja ratsumestari Sawelan kirjallinen selostus

Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien käsinekokeilua aliupseerikoulussa. Nr. 585/10a. Päiväty Lappeenrannassa 24.5.1934. SArk T 4018/9.

[238] Ratsuväen Aliupseerikoulun johtaja ratsumestari Sawelan kirjallinen selostus Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien käsinekokeilua aliupseerikoulussa. Nr. 585/10a. Päiväty Lappeenrannassa 24.5.1934. SArk T 4018/9.

[239] Ratsuväen Aliupseerikoulun johtaja ratsumestari Sawelan kirjallinen selostus Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien käsinekokeilua aliupseerikoulussa. Nr. 585/10a. Päiväty Lappeenrannassa 24.5.1934. SArk T 4018/9.

[240] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 6 ja 7.

[241] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 7 ja 8.

[242] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivu 8 ja sivun 10 kuva kokeilupuvun m/34 ratsuhousuista. Lisäksi tutkija on tutustunut helsinkiläisessä Morion Antique antiikkiliikkeessä vastaaviin ratsuhousuihin m/34 syksyllä 2004.

[243] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivu 8.

[244] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 8 ja 9.

[245] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivu 9 ja 68.

[246] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 10, 14 ja 15.

[247] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivu 14.

[248] Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937. Sivut 3, 6 ja 7.

[249] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 14 - 17 ja 22.

[250] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 27 - 30.

[251] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 20 ja 21.

[252] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 39 ja 68.

[253] Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937. Sivut 5, 6, 14 ja 18.

[254] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivu 68.

[255] Kenttäpuku m/36 ja sadetakki m/36. Puolustusministeriö. Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1937. Sivu 7.

[256] Leino, Petteri. Asepuku m/36 vuosina 1936 - 1945. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1998. Sivut 75 - 78 ja 91 - 94.

[257] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 170 ja 171.

[258] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 172 ja 173.

[259] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 404.

[260] Valtakunnan Puolustusvoimien Virkapukuohjesääntö (V.P.O.). Valtioneuvoston kirjapaino. Helsinki. 1930. Sivu 17 ja kuvataulu 8./ kuvat 67, 67a ja 68.

[261] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivu 173.

[262] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 175 ja 176.

[263] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 177 - 180.

[264] Palokangas, Markku. Miekan tarina itsenäisen Suomen puolustusvoimissa. Eripainos Sotahistoriallisesta Aikakauskirjasta nro. 9. 1990. Sotamuseon julkaisuja. Sivut 182, 183 ja 185.

[265] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 28.

[266] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3.

Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 82 ja 83.

[267] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 111.

[268] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 111 ja 112.

[269] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 216.

[270] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 113.

[271] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 216.

[272] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 1. Yleishistoria. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 111.

[273] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 218.

[274] Palokangas, Markku. Suomen armeijan ratsuväen kiväärit. Ase kesäkuu 1984. Taulukko sivulta 22.

[275] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 155.

[276] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3. Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 103 ja 104.

[277] Palokangas, Markku. Suomen armeijan ratsuväen kiväärit. Ase kesäkuu 1984. Taulukko sivulta 22.

[278] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 28 ja 29.

[279] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 29 ja 130.

[280] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 36, 37, 39 ja 45.

[281] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 45.

[282] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 3.

Ulkomaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 83.

[283] Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.4099/2./Ye.os./27. Koskee: Kokeiluja Suomi Konepistoolilla. Liittyy: Pl.M:n kirj.nr.T.5702/458 - 31.10.33. Päivätty Lappeenrannassa 6.11.33. SArk T 4018/9

[284] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivut 45 ja 46.

[285] Hyytinen, Timo. Arma Fennica 2, Sotilasaseet. Gummerus Oy:n kirjapaino. Jyväskylä. 1987. Sivu 141.

[286] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 46.

[287] Palokangas, Markku. Sotilaskäsiaseet Suomessa 1918 - 1988, osa 2. Suomalaiset aseet. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1991. Sivu 46.

[288] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 404.

[289] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivu 512.

[290] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[291] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[292] Ase- ja ampumatarvevarikko 3:n päällikön ilmoitus Pl.M:n Kuormastotoimistolle. Ase- ja ampu- matarvevarikko 3. Nr.1502.29. Päivätty 30.12.1929. SArk T 18458/514

[293] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien ratsuväen miehistösatulaa. T.866. Liittyy: R.Pr.E os.1.s:n kirj.Nr.218/1.a/10 21/1.29.Päivätty 12.2. 1929. SArk T 18458/514

[294] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[295] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[296] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusväli-

neistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[297] Vuositilasto Ratsuväkiprikaatin Kenttäsairaalan kuormasto- ja ratsastusvälineistä sekä polkupyöristä ja suksista vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[298] Ratsastusohjesääntö (R. O.). Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1938. Sivut 197 - 199.

[299] Ratsastusohjesääntö (R. O.). Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1938. Sivut 199.

[300] Ratsastusohjesääntö (R. O.). Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1938. Sivut 199.

[301] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikön ilmoitus Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle. T.5375/514.4/35. Liittyy: RPrE:n kirj. nr.4074/Tal.T/66 19/9.35. Koskee: kuolainten perimishintaa. Päivätty 21.9.1935. SArk T 18458/514

[302] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 639 ja 640.

[303] Vuositilasto Polkupyöräpataljoona 1:n hevosenhoitovälineistä vuodelta 1929. SArk T 11679/2 Vuositilastot v 1929. A.) Kuormasto- ja ratsastusvälineet B.) Hevoshoitovälineet.

[304] Toimituskunta: Esko Ervasti, Hilikka Heikinheimo, Onni E. Helkiö, Simo Hämäläinen, Aulis J. Joki, Arvo Keinonen, T.O. Koilo, Pekka Mattila, Ritva Paavolainen, Reino Peltola, Taito Piironen, Jussi Rainio, Matti Sadeniemi (päätoimittaja), Jaakko Simojoki, Paavo Siro, Aatos Säätelä, Viljo Tervonen, Jouko Vesikansa (toimitussihteeri) ja Jorma Vuoriniemi. Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osa 3. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo. 1970. Sivut 201.

[305] Niitemaa, Vilho. Suomen Ratsuväen Historia, osa 1. 1917 - 1939. Oy Länsi-Savon offsetpaino. Mikkeli. 1979. Sivut 639 - 641.

[306] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeen- rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[307] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeen- rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[308] Ratsuväkiprikaatin komentajan vastaus PI.M:n Taisteluvälineosastolle koskien ratsuväen miehistösatalaan tehtäviä muutoksia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1a.Pvk. Nr.218/1.a./10. Liittyy: RPr.E:n kirj.Nr.3437/1640/14.10.12.28 ja 15.12.28. PI.M.K.D.nr.866/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 21.1.1929. SArk T 18458/ 514

[309] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeen- rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[310] Ratsuväkiprikaatin komentajan vastaus PI.M:n Taisteluvälineosastolle koskien ratsuväen miehistösatalaan tehtäviä muutoksia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1a.Pvk. Nr.218/1.a./10. Liittyy: RPr.E:n kirj.Nr.3437/1640/14.10.12.28 ja 15.12.28. PI.M.K.D.nr.866/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 21.1.1929. SArk T 18458/ 514

[311] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien ratsuväen miehistösatalaa. T.866. Liittyy: R.Pr.E os.1.s:n kirj.Nr.218/1.a/10 21/1.29. Päivätty 12.2. 1929. SArk T 18458/514

[312] Ratsuväkiprikaatin komentajan vastaus PI.M:n Taisteluvälineosastolle koskien ratsuväen miehistösatalaan tehtäviä muutoksia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1a.Pvk. Nr.218/1.a./10. Liittyy: RPr.E:n kirj.Nr.3437/1640/14.10.12.28 ja 15.12.28. PI.M.K.D.nr.866/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 21.1.1929. SArk T 18458/ 514

[313] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien ratsuväen miehistösatalaa. T.866. Liittyy: R.Pr.E os.1.a:n kirj.Nr.218/1.a/10 21/1.29. Päivätty 12.2. 1929. SArk T 18458/514

[314] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien ratsastusvälineiden kokeilua ja kokeilurahoja. T.839. 3542. Liittyy: R.Pr.E os.1.a:n kirj.Nr.1168/10 17/7.29 ja Nr.1345/10 4/5.29. Päivätty 13.5.1929. SArk T 18458/514

[315] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeen rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[316] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeen- rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[317] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja.

Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. PI.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päiväty Lappeen- rannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[318] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien heinäverkkoja. T.839./514.4. Päiväty 21.1. 1929. SArk T 18458/514

[319] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikölle koskien heinäverkkojen kokeilua. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Pvk. Nr.1345/10. Liittyy: PI.M:n kirj.T.839 pm. 21.1.29. PI.M.K.D.Nr.839/1929. SArk T 18458/514

[320] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien satulan vatsavöitä. T.1094./514.4. Päiväty 29.1.1929. SArk T 18458/514

[321] Ratsuväkiprikaatin komentajan vastaus PI.M:n Taisteluvälineosastolle koskien satulan vatsavöihin. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1a.Pvk. Nr.1307/10. Liittyy: PI.M:n kirj. nr.T.1094. pm.29.1.29. PI.M.K.D.nr.1094/1929. Päiväty 3.5.1929. SArk T 18458/514

[322] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikölle koskien heinäverkkojen kokeilua. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Pvk. Nr.1345/10. Liittyy: PI.M:n kirj.T.839 pm. 21.1.29. PI.M.K.D.Nr.839/1929. SArk T 18458/514

[323] Puolustusministeriön taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin esikunnalle koskien ratsastusvälineiden kokeilua ja kokeilurahoja. T.839. 3542. Liittyy: R.Pr.E os.1.a:n kirj.Nr.1168/10 17/7.29 ja Nr.1345/10 4/5.29. Päiväty 13.5.1929. SArk T 18458/514

[324] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien miekankannattimia T.6867/514.4. Päiväty 27.10.1930. SArk T 18458/514

[325] Ratsuväkiprikaatin Esikunnan vastaus Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston kyselyyn koskien satulaan kiinnitettävää miekankannatinta. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.4125/Int./29. Liittyy: PI.M:n kirj.nr. T.6767/514.4. 27.10.30. PI.M.K.D.nr.6767.514.4.1930. Päiväty Lappeenrannassa 9.12.1930. SArk T 18458/514

[326] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimistolle koskien valjaskokeiluja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.4247/Int./31. Liittyy: PI.M:n kirj.nr.T.1494/514.4. 22.2.30. ja nr.T.1494/514.4. 17.10.30. PI.M.K.D.nr.1494/514.4.1930. Päiväty Lappeenrannassa 16.11. 1931. SArk T 18458/514. Uudenmaan Rakuunarykmentin komentajan kirje Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien valjaskokeiluja. Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr.6678/ Os.4./4. Liittyy: RPr.E:n kirj.nr.714/Int/27. 25.2.30. ja 3165/Int/31.23.9.30.

Rykm.kirj.nr.2257/4 20.4.31. ja 4410/4 22.9.31. Päivätty Lappeenrannassa 13.11. 1931. SArk T 18458/514. Rykmentin komentajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien lausuntoa valjasosista. Uudenmaan Rakuunarykmentti. Nr.4110/4b/2. Liittyy: RPr.E:n kirj.714/Int./27. Päivätty Lappeenrannassa 22.9.1930. SArk T 18458/514

[327] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimistolle koskien valjaskokeiluja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.1377/Int./31. Liittyy: Pl.M:n kirj.nr.T.1494/514.4. 17.10.30. Pl.M.K.D. nr.1494/514.4.1930. Päivätty Lappeenrannassa 24.4.1931. SArk T 18458/514. ja KK. Eskadronan päällikön kirje Rykmentin Aseteknikolle koskien valjaskokeiluja. Liittyy: Rykm.kirj.Nr.994/4/30. Päivätty Lappeenrannassa 18.4.1931. SArk T 18458/514

[328] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimistolle koskien valjaskokeiluja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.4247/Int./31. Liittyy: Pl.M:n kirj.nr.T.1494/514.4. 22.2.30. ja nr.T.1494/514.4. 17.10.30. Pl.M.K.D.nr.1494/514.4.1930. Päivätty Lappeenrannassa 16.11. 1931. SArk T 18458/514.

[329] Konekiväärieskadronan v.s. päällikön kirje Rykmentin komentajalle koskien valjaskokeilua. KK/URR. Nr.1085. Liittyy: Rykm.kirj.Nr.994/4/30. Päivätty Lappeenrannassa 4.11.1931. SArk T 18458/514

[330] Ratsuväkiprikaatin komentajan anomus Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien patruunakaulavöiden muutoskorjausta. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.3991/2./Ye.Os./27. Päivätty Lappeenrannassa 23.10.1933. SArk T 4018/9

[331] Ratsuväkiprikaatin komentajan anomus Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien ratsuväenkivääreiden satulaankiinnityslaitteen kokeiluja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.1031/2./26. Pl.M.K.D.nr.1311/514.4.1934. Päivätty Lappeenrannassa 1.3.1934. SArk T 18458/514

[332] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien ratsuväenkiväärin satulaankiinnityslaitetta. T.1311/514.4/34. Liittyy: RPrE:n kirj. Nr.1031/2./26. Päivätty 9.7.1934. SArk T 18458/514

[333] Ratsuväkiprikaatin komentajan anomus Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien ratsuväenkivääriä m/27. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.3053/2./26. Liittyy: Pl.M:n kirj.nr.T.1311 /514.4./9.7.34. Pl.M.K.D.nr.1311.514.4.1934. Päivätty Lappeenrannassa 12.7.1934. SArk T 18458/514

[334] Ratsuväkiprikaatin esikuntapäällikön viransijaisen kirje Ratsuväen Aliupseerikoulun johtajalle koskien rv.kiväärin kantolaitetta. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr. 3206/2./26. Liittyy: Pl.M:n kirj.Nr.T. 1311/514.4/34. - 9.7.34. Päivätty Lappeenrannassa 23.7.1934. SArk T 4018/9

[335] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien ratsuväenkiväärin kantolaitteen kokeilua. Ratsuväki-

prikaatin Esikunta. Nr.3915/2./26. Liittyy: Pl.M:n kirj.nr.T.1311/514.4./34 - 9.7.34. Pl.M.K.D.nr.1311/514.4. Päivätty Lappeenrannassa 17.9. 1934. SArk T 18458/514

[336] Ratsuväkiprikaatin komentajan ehdotus Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston (T.1):lle koskien uusien miehistösatuloiden hankintaa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.934/Tal.T/66. Liittyy: Ins.majuri Hongiston puhelinilmoitukseen. Pl.M.K.D.nr.1253/514.4.1936. Päivätty Lappeenrannassa 20.2.1936. SArk T 18458/514. Puolustusministeriön Sotatalousosaston päällikön kirje Taisteluvälineosastolle. Puolustusministeriö Nr.1253/36.Sotatal. Pl.M.K.D.Nr.1253/514.4/36. Päivätty Helsingissä 28.2.1936. SArk T 18458/514

[337] Ratsuväkiprikaatin komentajan ehdotus Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston (T.1):lle koskien uusien miehistösatuloiden hankintaa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.934/Tal.T/66. Liittyy: Ins.majuri Hongiston puhelinilmoitukseen. Pl.M.K.D.nr.1253/514.4.1936. Päivätty Lappeenrannassa 20.2.1936. SArk T 18458/514

[338] Puolustusministeriön Sotatalousosaston päällikön kirje Taisteluvälineosastolle. Puolustusministeriö Nr.1253/36.Sotatal. Pl.M.K.D.Nr.1253/514.4/36. Päivätty Helsingissä 28.2.1936. SArk T 18458/514

[339] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1. 1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[340] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien upseerimallisatuloiden maksua. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a.Pvk.Nr.1028/10. Liittyy: Pl. M:n kirj.Nr.T./3395.5.1.1929. Pl.M.K.D.Nr.3227/514.4. 1929. Päivätty Lappeenrannassa 6.4.1929. SArk T 18458/514

[341] Ratsuväkiprikaatin komentajan p.o. v.t. esikuntapäällikön kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien upseerin kenttäsatulamalliin kuuluvia päitsiä. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 2. Nr.3134/772/5. Liittyy: Ins. Hongiston ja maj. Tiiaisen väliseen suulliseen keskusteluun. Pl.M.K.D.nr.3543/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 17.7.1929. SArk T 18458/514

[342] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien kokeiluja ja niihin tarvittavia varoja. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1168/10. Pl.M.K.D.nr.3542.1929. 839/29/514.4. Päivätty Lappeenrannassa 17.4.1929. SArk T 18458/514

[343] Ratsuväkiprikaatin komentajan p.o. v.t. esikuntapäällikön kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien upseerin kenttäsatulamalliin kuuluvia päitsiä. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 2. Nr.3134/772/5. Liittyy: Ins.

Hongiston ja maj. Tiiaisen väliseen suulliseen keskus- teluun. Pl.M.K.D.nr.3543/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 17.7.1929. SArk T 18458/514

[344] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsu- väkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1. 1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[345] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsu- väkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1. 1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[346] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1.1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[347] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1.1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[348] Satulakomitean puheenjohtajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien uusimallisia upseerin ratsupäitsiä. Hämeen Ratsurykmentti. Nr. 1980/1.a./6. Liittyy: RPr.E:n kirj.Nr.1972/3./Ye.Os. /27. Päivätty Lappeenrannassa 22.5.1933. SArk T 18458/514

[349] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien upseerin kenttäsatulaa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1167/10. Liittyy: RPr.E:n kirj. Nr. 793/10,14.3.29. Pl.M.K.D.nr.3543/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 27.4.1929. SArk T 18458/ 514 Satulaseppä A. Järveläisen kirje majuri Tiiaiselle koskien kokeilusatulan rungon tilaamista. A. Järveläinen. Satulaseppä & verhoilija. Lappeenranta. Päivätty Lappeenrannassa 11.4.1929. SArk T 18458/514

[350] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien upseerimallisetuloiden maksua. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a.Pvk.Nr.1028/10. Liittyy: Pl. M:n kirj.Nr.T./3395.5.1.1929. Pl.M.K.D.Nr.3227/514.4. 1929. Päivätty Lappeenrannassa 6.4.1929. SArk T 18458/514

[351] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Ratsuväkiprikaatissa tehtyä upseerin kenttäsatulan mallia. Ratsu- väkiprikaatin Esikunta. Osasto 1.a. Nr.1619/10. Liittyy:

Pl.M:n kirj. Nr.T.3395 5.1. 1929. Päivätty Lappeenrannassa toukokuussa 1929. SArk T 18458/514

[352] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Yleisesikunnalle koskien ruotsalaista upseerisatulaa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Osasto 2. Nr.2821/1085/9. Liittyy: Pl.M:n kirj.Nr.T.6878/514.4. Pl.M.K.D. nr.6879/514.4.1929. Päivätty Lappeenrannassa 4.10. 1929. SArk T 18458/514

[353] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien RPr:n komentajan satulaa. T.4809/514.4. Liittyy; RPrE os.2:n kirj. Nr.3457/1344/5 30/11.29. Päivätty 7.2.1930. SArk T 18458/514

[354] 1.Divisioonan intendentin kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien satulavaihtoa. 1.Divisioonan Esikunta. Tsto Int. Nr.3026/M. Liittyy: 1.DE:n kirj.Tsto Int.Nr.2875/M, 15.6.31. Pl.M.K.D. Nr.3942/514.1.1931. Päivätty Parolassa 27.6.1931. SArk T 18458/514. Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikön kirje 1. Divisioonan Esikunnalle koskien satulavaihtoa. Liittyy: 1DE Tsto Int:n kirj.Nr. 3026/M. 27/6.-31. Päivätty 3.7.1931. SArk T 18458/514

[355] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien satulaseppä A. Järveläisen valmistamien upseerisatuloiden jakoa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.336/Int/29. Pl.M.K.D.nr.395/514.4.1932. Päivätty Lappeenrannassa 22.1.1932. SArk T 18458/514

[356] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien upseerisatuloita. T.1262/514.4. Päivätty 29.2.1932. SArk T 18458/514

[357] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien upseerisatuloiden jakelua. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.2524/ Int/35. Pl.M.K.D.nr.3607/ 514.4. 1932. Päivätty Lappeenrannassa 14.6.1932. SArk T 18458/514

[358] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston pääl.p.o.:n kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle. T.3607/514.4. Päivätty 3.8.1932. SArk T 18458/514

[359] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikön kirje Jääkäriprikaatin Esikunnalle koskien upseerisatuloita. T.4113/514.4. Päivätty 9.12.1932. SArk T 18458/514

[360] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien Veljekset Åströmin valmistamia upseerin kenttäsatuloita. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.4170/Int./35. Pl.M.K.D.nr.6074/514.4.1933. Päivätty Lappeenrannassa 16.11.1933. SArk T 18458/514

[361] Hämeen Ratsurykmentin komentajan ilmoitus Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimistolle koskien upseerin kenttäsatuloiden

lähettämistä tarkastusta varten. Hämeen Ratsurykmentin Esikunta. Nr.4458/1v/2. Pl.M.K.D.nr.6203/514.5.1933. Päiväty Lappeen- rannassa 23.11.1933. SArk T 18458/514

[362] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikön p.o.:n kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien upseerin kenttäsatuloita. T.6074/514.4/34. RPrE:n kirj. Nr.4170/Int./35 16/11.33 ja Nr.4443/ IV/2 22/11.33. Päiväty 16.6.1934. SArk T 18458/514

[363] Liikekannallepanotoimiston vs. päällikön kirje Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle. Puolustusministeriö. Nr. 46/34.Sot.2. Liittyy: kirjelmiin T.4707/514.3.33; T.284/514.3.34; T.937/514.2.34; T.958/514.1.34; T.2084/514.3.34. Päiväty Helsingissä 28.4.1934. SArk T 18458/514

[364] Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston Tykistö- ja Kuormastotoimiston päällikön kirje Ratsuväkiprikaatin Esikunnalle koskien ratsupäitsiä. T.5890/514.4/32. Päiväty 28.10.1932. SArk T 18458/514

[365] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosastolle koskien ratsupäitsiä. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.2111/3./Ye.Os./27. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr. T.5890/514. -28.10.32. Pl.M.K.D.nr.5890/514.4.1932. Päiväty Lappeenrannassa 30.5.1933. SArk T 18458/514

[366] Satulakomitean puheenjohtajan lausunto Ratsuväkiprikaatin komentajalle koskien uusimallisia upseerin ratsupäitsiä. Hämeen Ratsurykmentti. Nr. 1980/1.a./6. Liittyy: RPr.E:n kirj.Nr.1972/3./Ye.Os. /27. Päiväty Lappeenrannassa 22.5.1933. SArk T 18458/514

[367] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien uusimallisia upseerin ratsupäitsiä. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.3932/2./Ye.Os./27. Liittyy: Pl.M:n kirj. Nr. T.5890/514.4.-28.10.32. Päiväty Lappeenrannassa 23.10.1933. SArk T 4018/9

[368] Ratsuväkiprikaatin komentajan lausunto Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien uusimallisia upseerin ratsupäitsiä. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.3932/2./Ye.Os./27. Liittyy: Pl.M:n kirj.Nr.T.5890/514.4.-28.10.32. Päiväty Lappeenrannassa 23.10.1933. SArk T 4018/9

[369] Ratsuväkiprikaatin komentajan kirjeen liite nr.1 (Hämeen Ratsurykmentti. Nr. 488/1.a./kokeil. Koskee: Lausuntoa satuloista.) Puolustusministeriön Taisteluvälineosaston päällikölle koskien upseerin kevyttä satulaa. Ratsuväkiprikaatin Esikunta. Nr.537/2./26. Liittyy: Pl.M:n ins. Hongiston ja Rpr:n intendentin, maj. Nesslerin väliseen keskusteluun. Pl.M.K.D.nr.802/514.4.1935. Päiväty Lappeenrannassa 4.2.1935. SArk T 18458/514

[370] Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940. Sivut 106 ja 108.

[371] Kaasusuojelumateriaaliopas 1. Puolustusvoimain pääesikunta. KSS. toimisto.

Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Helsinki. 1940. Sivut 110 - 112.